

**İLKÖĞRETİME ZAMANINDA KAYDOLMAMA:
NEDENLERİ VE ÖNLENMESİ İÇİN ÖNERİLER**

İLKÖĞRETİME ZAMANINDA KAYDOLMAMA: NEDENLERİ VE ÖNLENMESİ İÇİN ÖNERİLER

Türkiye’de İlköğretime Zamanında Kaydolmama Sorununun En Fazla Yaşandığı İllerde Nedenlerin Belirlenerek Zamanında Kaydolmayı Sağlamaya Yönelik Strateji Geliştirilmesi Araştırması.

Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.
Görüşler yazarlarına aittir.

MEB İlköğretim Genel Müdürlüğü
Bakanlıklar - Ankara
Tel: 0 312. 413 15 94 / 0 312. 417 71 05
E-posta: ioqmab@meb.gov.tr
web: <http://ioqm.meb.gov.tr>

UNICEF Türkiye
2. Cadde No:11 Birlik Mahallesi
Çankaya - ANKARA - TURKEY
www.unicef.org.tr

ISBN No: 978 - 92 - 806 - 4578 - 1
Birinci Baskı: ANKARA, AĞUSTOS 2011
Grafik Tasarım ve Uygulama: Netvizyon Mediapark
Baskı: Aydoğdu Ofset

Araştırma Ekibi

Prof. Dr. Tanju Gürkan: Proje Koordinatörü
Prof. Dr. Korkut Tuna: Kalitatif Araştırma Koordinatörü
Yrd. Doç. İbrahim Demir: Analiz ve Raporlama Grup Üyesi
Yrd. Doç. Ayşegül Metindoğan Wise: Analiz ve Raporlama Grup Üyesi
Mustafa Şen: Proje İdari İşler Müdürü
Nuran Köse: Proje Müdür Yardımcısı/İletişim Koordinatörü
Ebru Yavuz Tör (MSc): Kantitatif Araştırma Koordinatörü
Talin Evyapan: Analiz ve Raporlama Grup Üyesi
Niğmet Balcı: Saha Koordinatörü
Nilgün Sözer: Saha Koordinatörü Yardımcısı
Funda Demir: Veri Giriş Koordinatörü
İhsan Aktaş: Kalitatif Araştırma Grup Üyesi
Tayfun Şahin: Kalitatif Araştırma Grup Üyesi
Gülenden Yıldırım: Kalitatif Araştırma Grup Üyesi

Bu araştırma, UNICEF Türkiye Temsilciliği tarafından Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Genel Müdürlüğü için GENAR Araştırma Danışmanlık Eğitim Şirketine yaptırılmıştır.

SUNUŞ

Uluslararası alanda kabul görmüş belgeler arasında yer alan İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi ve Çocuk Haklarına Dair Sözleşmede de önemle vurgulandığı gibi, günümüzde temel eğitim herkesin eşit olarak yararlanması gereken bir haktır. Eğitim hakkının temel eğitim çağındaki kız ve erkek tüm çocuklarımıza sunulabilmesi için anayasa, yasa ve yönetmeliklerde düzenlemeler yapılmıştır.

Bunun yanı sıra uluslararası topluluklar tarafından benimsenen ilköğretimle ilgili küresel ilke ve hedefler de benimsenmiş ve bunlar ulusal kararlarla garanti altına alınmıştır. Ayrıca bütün kalkınma planlarında ilköğretimin kız ve erkek tüm çocukları kapsamı hedefine yer verilmiştir.

İlköğretimin kız erkek tüm çocuklara yaygınlaştırılması hedefine ulaşabilmek için Milli Eğitim Bakanlığı'nca Millî Eğitimi Geliştirme Projesi, Temel Eğitim Programı, AB Temel Eğitimi Destekleme Programı, Haydi Kızlar Okula Kampanyası, Yetiştirici Sınıflar Öğretim Programı gibi kapsamlı çalışmalar yürütülmüştür.

Yürütülen bu çalışmaların yanı sıra erişim ve devamın sağlanmasında yeni strateji ve politikalara ihtiyaç duyulmuştur. Kanıt temelli strateji geliştirmek amacıyla Devamsızlık ve Okulu Terk Riski İhtiyaç Analizi, Yetiştirici Sınıflar Öğretim Programı Ara Değerlendirme Araştırması, Telafi Eğitimi İhtiyaç Analizi gibi çeşitli araştırmalar yapılmıştır. Bu araştırmalardan biri olan Türkiye'de İlköğretime Zamanında Kaydolmama Sorununun En Fazla Yaşandığı İllerde Nedenlerin Belirlenerek Zamanında Kaydolmayı Sağlamaya Yönelik Strateji Geliştirme Araştırmasının, ilköğretime erişim göstergelerinin analizi sonucunda ortaya çıkan 6 yaşta kayıt oranlarının düşük çıkması sonucu yapılmasına karar verilmiştir. Araştırma bulgularından yola çıkılarak çeşitli politikalar geliştirilmiş, e-kayıt uygulaması başlatılmış, "Çocuğum Okula Gidiyor" Veli Rehberi, "Hoş Geldin Öğretmenim" Aday Öğretmen Rehber Kitabı ve kayıt olacak çocukların velilerine yönelik hazırlanan mektuplar gibi çalışmalar gerçekleştirilmiştir.

İlköğretime erişimi olumsuz etkileyen zamanında kaydolmama sorununun çözümü için önemli bir politika geliştirme aracı olan bu araştırmanın eğitim politikaları üretenlerin, uygulayıcıların ve araştırmacıların çalışmalarında ışık tutması ve yeni araştırmaların ufkunu açması temennisiyle...

Ahmet Murat ALTUĞ
İlköğretim Genel Müdürü

içindekiler

SUNUŞ	3
İÇİNDEKİLER	5
TABLolar LİSTESİ	10
ŞEKİLLER LİSTESİ	15
EK TABLolar LİSTESİ	18
KISALTMALAR	19
ÖZET	20
1. GİRİŞ	22
1.1. Problem	24
1.1.1. Türkiye Genelinde 6 – 13 Yaşındaki Çocuk Nüfusu	24
1.1.2. Eğitim – Öğretim Yıllarına ve Cinsiyete Göre Ayrıştırılmış Okullulaşma Oranları	25
1.2. Araştırmanın Gerekçesi ve Önemi	28
1.3. İllerin Sosyo- Ekonomik Gelişmişlik Sıralamasına Göre Net Okullulaşma Oranları	32
2. METODOLOJİ	34
2.1. Araştırma Evreni	34
2.2. Araştırmanın Örneklemi	34
2.2.1. Nicel Araştırma Örneklemi	34
2.2.2. Nitel Araştırma Örneklemi	40
2.2.2.1. Odak grup toplantıları	40
2.2.2.2. Yarı-yapılandırılmış görüşmeler	41
2.3. Araştırma Verileri ve Veri Toplama Teknikleri	41
2.3.1. Nicel Araştırma Verileri	41
2.3.2. Nicel Araştırma Ölçeği	42
2.3.3. Nitel Araştırmanın Veri Toplama Teknikleri	42
2.3.3.1. Odak grup toplantıları	42
2.3.3.2. Yarı-yapılandırılmış görüşmeler	43
2.4. Veri Toplama Süreci	45
2.5. Kısıtlar	46
2.6. Veri Analizi ve Raporlama	47
2.7. Kavramsal Tanımlar	48
2.7.1. Zamanında Kaydolmama	48
2.7.2. Geç Kayıt	48
2.7.3. Kayıtsız	48
3. ARAŞTIRMA BULGULARI	48
3.1. Hanehalkı İle İlgili Genel Bilgiler	48
3.1.1. Hanede Yaşayan Kişi Sayısı	48
3.1.2. Hanede Yaşayanların Akrabalık Durumu	49

içindekiler

3.1.3. Hanehalkının Yaş Dağılımı	50
3.1.4. Hanehalkının Cinsiyete Göre Dağılımı	50
3.1.5. Hanehalkının Eğitim Durumu	50
3.1.6. İkamet Edilen Yere Göre Eğitim-Cinsiyet İlişkisi	51
3.1.7. İkamet Edilen Yere Göre Yaş - Cinsiyet İlişkisi	55
3.1.8. 15 Yaş Üzerindeki Hane Halkının İkamet Edilen Yere Göre Cinsiyetleri İle Eğitim Durumlarının İlişkisi	56
3.1.9. Hanede Yaşayanların Çalışma Durumu	57
3.1.10. 15 Yaş Üzeri Hanehalkı Üyelerinin Çalışma Durumu	57
3.1.11. Hanehalkının Sahip Olduğu Sosyal Güvenlik	59
3.2. Hanedeki Çocukların Özellikleri	59
3.2.1. Hanedeki Çocuk Sayısı	59
3.2.2. Hane Dışında Yaşayan Çocuklar	61
3.2.3. Hanedeki Öğrencilerin Yatılı Okula Gitme Durumu	62
3.3. Ebeveynlerin Özellikleri	62
3.3.1. Anne ve Babanın Öz Olma Durumu	62
3.3.2. Annelerin Özellikleri	64
3.3.2.1. Annelerin yaşları ve medeni durumları	64
3.3.2.2. Annelerin eğitim durumları	65
3.3.2.3. Annelerin çalışma durumu	65
3.3.3. Babaların Özellikleri	65
3.3.3.1. Babaların yaşları ve eğitim durumları	65
3.3.3.2. Babaların çalışma durumları	67
3.3.4. Okula Zamanında Kaydolmama ve Ebeveyn Eğitimi	67
3.4. Hane İle İlgili Özellikler	68
3.4.1. Hane Gelir ve Gider Durumu	68
3.4.2. Oturulan Konutun Mülkiyet Durumu	70
3.4.3. Oturulan Konutun Büyüklüğü	71
3.4.4. Okula Zamanında Kaydolmama ve Sosyal ve Ekonomik Faktörler	72
3.5. 2001 Doğumlu Çocuklarla İlgili Genel Özellikler	74
3.5.1. 2001 Doğumlu Çocukların Okula Kaydolma Durumları	74
3.5.2. Okula Zamanında Kayıt Olmayan Çocukların Cinsiyetleri	72
3.5.3. Görüşülen Kişinin Çocuğun Yaşı İle İlgili Bilgisi	75
3.5.4. Okula Zamanında Kaydolmama, Çocuğun Yaşı ve Nüfusa Kaydı	78
3.6. 2001 Doğumlu Çocukların Genel Sağlık Durumları	79
3.6.1. İllere Göre Çocukların Sağlık Durumları	82
3.6.2. Okula Zamanında Kaydolmama ve Çocuğun Gelişimi	86
3.6.3. Ailelerin Çocuklarının Boy ve Kilosunu Bilme Durumu	87

içindekiler

3.7. Okula Kayıt Zamanı İle İlgili Bilgiler	91
3.7.1. Görüşülen Kişinin Okula Kayıt Zamanı ile İlgili Bilgisi	91
3.7.2. Görüşülen Kişilerin Bazı Özellikleri İle İlköğretime Kayıt Yaşı Bilgileri Arasındaki İlişki	93
3.7.3. Okula Zamanında Kaydolmama ve Çocuğun Okula Başlama Yaşı	96
3.7.4. Okula Başlama Yaşına Dair Bilgilerin Elde Edilme Yolları	97
3.7.5. Çocuğu Okula Zamanında Kaydettirip Kaydettirmeme Konusundaki Düşünceler	98
3.8. Okula Zamanında Kaydolmamanın Nedenleri	101
3.8.1. Geç Kayıt Nedenleri	101
3.8.2. Geç Kaydın Sebeplerine İlişkin Faktör Analizi	107
3.8.3. 2007 – 2008 Öğretim Yılında Kayıtsızlığın Nedenleri	117
3.8.4. Okula Zamanında Kaydolmama ve Sosyal, Kültürel, Ekonomik, Çevresel ve Ailesel Faktörler	119
3.9. Okula Geç Kayıt Nedenlerinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi	122
3.9.1. Çocukların Bir Yıl Sonra Okula Kaydettirilmesinde Etkili Olan Nedenler	191
3.9.2. Diğer Sosyal Paydaşlara Göre Okula Geç Kaydın Sebepleri	131
3.9.3. Okula Başlama ile İlgili MEB Kanunlarının Bilinmesi Durumu	132
3.10. Okula Başlama Yaşı ile İlgili Olarak Ailelerin Bilgilendirme Durumu	138
3.11. Çocuğun Bir Yıl Sonra Okula Kaydı Sırasında Karar Vericiler	139
3.12. Okula Zamanında Kaydolma ile İlgili Yapılan Çalışmalar	140
3.13. Okula Zamanında Kayıt Olmayan Çocukların 2007 – 2008 Eğitim Döneminde Hangi Etkinliklere Katıldıkları	141
3.14. Çocuğu Okula Kaydettirmeme Kararında Etkili Olan Kişiler	141
3.15. Okula Kaydolmadığı Yıl Çocuğa Sağlanan Eğitim Fırsatları ve Çocuğun Yaptığı Etkinlikler	143
3.15.1. Çocuğun Okula Kayıt Olmadığı Yıl Bir Gününü Nasıl Geçirdiği ...	145
3.15.2. Geç Kayıt Grubundaki Çocuğun Çeşitli Değişkenlere Göre Bir Günlük Etkinlikleri	146
3.15.3. Çocuğun Bir Günde Yaptığı Etkinliklerin Sıklığı	152
3.15.3.1. Geç Kayıt Grubunda Çocuğun Bir Günde Yaptığı Etkinliklerin Sıklığı	152
3.15.3.2. Kayıtsız Grubunda Çocuğun Bir Günde Yaptığı Etkinliklerin Sıklığı	152

3.15.4. Kayıtsız Grubundaki Çocukların Bir Günlük Etkinliklerinin Çeşitli Değişkenlere Göre Dağılımları	156
3.16. Çocuğun 2007-2008 Öğretim Yılında Okula Başlamamasına Etki Eden Faktörlerin Etki Dereceleri	157
3.16.1. Geç Kayıt Grubu	157
3.16.2. Kayıtsız Grubu	159
3.16.3. Bir Önceki Yıl Okula Gitmemeye Sebep Olarak Gösterilen Etkenlerle İlgili İndeks Değerleri	159
3.16.3.1 Geç kayıt grubu	159
3.16.3.2. Kayıtsız grubu	161
3.16.4. Bölge Sorunları ve Okula Zamanında Kaydolmama	163
3.17. Devletin Kız Çocuklarını Okula Gönderenlere Yaptığı Yardımdan Haberdar Olma	163
3.17.1. Haberdarlık Durumunun Çeşitli Değişkenlere Göre Analizi	165
3.17.2. Devletin Kız Çocuklarına Yaptığı Yardımdan Yararlanma Durumu	168
3.17.3. Yardımların Çocuğu Okula Göndermedeki Katkısı	168
3.17.4. Yakın Gelecekte Çocuğu Okula Göndermeye Karar Vermede Etkili Faktörler	171
3.17.5. Okula Zamanında Kaydolmama ve Çocuğun Okula Ulaşımı ve Okullarda Karşılaşılan Sorunlar	179
4.SONUÇ TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	198
4.1. Ailelerin Yapısal Özellikleri	179
4.2. Annenin ve Babanın Eğitim ve Gelir Getirici Bir İşte Çalışma Durumu ..	180
4.3. Ailedeki Çocuk Sayısı ve Tercihi	181
4.4. Okula Başlama Yaşı ve Çocuğun Gelişimi	181
4.5. Sağlık ve Engellilik Durumu	183
4.6. Kaydolmayanların Okula Hazırlığı	183
4.7. Anasınıflarına/Anaokullarına Devam	183
4.8. Okula Kaydetme Kararı	184
4.9. Taşınmalı Sistem ve YİBO'lar	184
4.10. İlköğretim Kurumları Yönetmeliği: 15. Madde	184
4.11. Geleneksel ve Dinsel Etmenler	185
4.12. Kız-Erkek Çocuk Etkisi	185
4.13. Anadil Olgusu	185
4.14. Zamanında Okula Kaydolmamaya Odaklanma	186

İçindekiler

içindekiler

4.15. Aktörlerin Çalışmaları, Rollerini	186
4.16.Yeni Çalışma Önerileri	186
4.17.Etkili İletişim Uygulamaları	186
4.18. İlgili Tarafllara Görevler	187
4.19. Nicel ve Nitel Araştırma Bulgularından Üretilen Öneriler	188
5. ÇALIŞTAYDAN ELDE EDİLEN KISA VADELİ STRATEJİK ÖNERİLER	188
KAYNAKÇA	190
EK – I AYRINTILI TABLOLAR	192
EK – II SORU FORMLARI	230
Nicel Araştırma Ölçeği	230
Yarı-Yapılandırılmış Görüşme Formu	250
Odak Grup Toplantısı Rehberi	260
EK – III İLKÖĞRETİMDE ZAMANINDA KAYDOLMAYI SAĞLAMAYA YÖNELİK STRATEJİ GELİŞTİRME ÇALIŞTAYI RAPORU	262
EK-IV KANTİTATİF ARAŞTIRMADA KULLANILAN KART ÖRNEĞİ	276

TABLolar LİSTESİ

<i>Tablo 1.</i> 2007- 2008 eğitim yılında 6 -13 yaş grubundaki çocuk nüfusu, ilköğretime kayıtlı – kayıtsız öğrenci sayısı ve kayıtsız öğrenci sayısının 6 -13 yaş grubundaki toplam kayıtsızlar içerisindeki oranı	24
<i>Tablo 2</i> İlköğretim çağındaki (6 -13 yaş) çocuk nüfusunun cinsiyete göre dağılımı	24
<i>Tablo 3.</i> Eğitim-Öğretim yılına göre ilköğretimde okullulaşma oranları	25
<i>Tablo 4.</i> Okula zamanında kayıt yaptırmamış olan 2001 yılı doğumlu çocukların illerdeki toplam nüfusa oranları, Mart 2008	35
<i>Tablo 5.</i> 2007-2008 öğretim yılında okula kayıt olmayan 6 yaşındaki çocuk sayısı ve örnekleme	36
<i>Tablo 6.</i> Büyüklükle orantılı olasılık örnekleme tekniğini kullanarak bir örneğin hazırlanması	37
<i>Tablo 7.</i> illere ve ilçelere düşen küme sayıları	38
<i>Tablo 8.</i> Nicel araştırmada örnekleme dahil edilen ilköğretime zamanında kayıt olmayan çocukların sayıları	39
<i>Tablo 9.</i> illere göre odak grup toplantılarındaki katılımcı sayıları	40
<i>Tablo 10.</i> Yarı yapılandırılmış görüşmelerdeki sosyal paydaşlar ve görüşme sayıları	41
<i>Tablo 11.</i> Görüşülen bireyin çocuğa yakınlık derecesine göre dağılımı	41
<i>Tablo 12.</i> Odak grup toplantısına katılanların sosyal paydaşlara göre dağılımı	43
<i>Tablo 13.</i> Yarı Yapılandırılmış görüşmelerdeki sosyal paydaşlar ve görüşme sayıları	44
<i>Tablo 14.</i> Katılımcıların paydaş türü ve cinsiyete göre dağılımı	44
<i>Tablo 15.</i> Araştırmaya ait zaman çizelgesi	46
<i>Tablo16.</i> Hanede yaşayanların sayısına ilişkin betimsel istatistikler	49
<i>Tablo17.</i> Hanehalkı üyelerinin ilköğretime zamanında kayıt olmayan çocuğa yakınlık derecesi	49
<i>Tablo 18.</i> Geç kayıttaki ikâmet edilen yerin kırsal – kentsel yaşam alanı olma durumuna göre 6 yaş ve üzeri hanehalkı bireylerinin eğitim - cinsiyet dağılımı	53
<i>Tablo 19.</i> Kayıtsızda ikâmet edilen yerin kırsal- kentsel yaşam alanı olma durumuna göre 6 yaş ve üzeri hanehalkı bireylerinin eğitim - cinsiyet dağılımı	54
<i>Tablo 20.</i> Geç kayıt grubunda 15 yaş ve üzeri hanehalkı bireylerinin ikâmet edilen yerin kırsal-kentsel yaşam alanı olma durumuna göre eğitim – cinsiyet dağılımı	56
<i>Tablo 21.</i> Hanehalkı üyelerinin çalışma durumlarının dağılımı	57
<i>Tablo 22.</i> 15 yaş ve üzeri hanehalkı üyelerinin çalışma durumunun dağılımı	58
<i>Tablo 23.</i> 15 yaş ve üzeri hanehalkı üyelerinin yaptıkları işlerin dağılımı	58
<i>Tablo 24.</i> Hanede yaşayan öğrenci olan çocukların sayısının dağılımı	60
<i>Tablo 25.</i> Hanede yaşayan çocuk sayısının dağılımı	60
<i>Tablo 26.</i> Hanedeki öğrencilerin yatılı okula gitme durumunun dağılımı	62

Tablo 27. Annelerin medeni duruma göre dağılımı	65
Tablo 28. Babaların yaş gruplarına göre dağılımları	66
Tablo 29. Babaların eğitim durumlarının dağılımı	66
Tablo 30. Babaların yaptıkları işlerin dağılımı	67
Tablo 31. Gelir-gider dengesini sağlama yolları	70
Tablo 32. Oturulan konutun mülkiyet durumu	71
Tablo 33. Oturulan konutun ortalama büyüklüğü	71
Tablo 34. Oturulan konutun oda sayısı ile ilgili betimsel istatistikler	72
Tablo 35. Nüfus cüzdanında doğum tarihi 2001 olan çocukların algılanan doğum tarihine göre dağılımı	77
Tablo 36. İllere göre çocuğun nüfus cüzdanında yazılı olan doğum yılı ile gerçek doğum yılının farklı olduğunu belirtenlerin dağılımı	78
Tablo 37. 2001 doğumlu çocukların nüfus cüzdanında yazılı olan doğum tarihinin aylara göre dağılımı	79
Tablo 38. Sağlık sorunları veya etkilerinin devam etme durumu	81
Tablo 39. Çocuk doğduğunda var olan sağlık sorununun çocuğun yaşamına etkisi	82
Tablo 40. Çocuğun doğduğundan beri devam eden sağlık sorununun çocuğun yaşamına etkisi	83
Tablo 41. İllere göre çocuk doğduğunda sağlığının yerinde olma durumu	84
Tablo 42. Çocuğun hastalığının/engelinin onun yaşamına etkisi	85
Tablo 43. Hastalığın/engellik durumunun süresi	86
Tablo 44. Cinsiyete göre ilköğretime zamanında kaydolmayan çocuğun ebeveynin bildirdiği ortalama boy uzunluğuna yönelik betimsel istatistikler	89
Tablo 45. Çocukların kilo dağılımına ilişkin betimsel istatistikler	90
Tablo 46. İllere göre görüşülen kişinin ilköğretime kayıt yaşı hakkındaki bilgisi	92
Tablo 47. Eğitim durumuna göre annenin ilköğretime kayıt yaşı hakkındaki bilgisi	93
Tablo 48. Eğitim durumuna göre babanın ilköğretime kayıt yaşı hakkındaki bilgisi	94
Tablo 49. Çocuğun sahip olduğu sosyal güvence türüne göre görüşülen kişinin ilköğretime kayıt yaşı hakkındaki bilgisi	95
Tablo 50. İkamet edilen yerin kırsal-kentsel yaşam alanı olma durumuna göre görüşülen kişinin okula kayıt yaşı hakkındaki bilgisi	96
Tablo 51. Okula başlama yaşı ile ilgili bilginin elde edilme yolları	98
Tablo 52. İllere göre görüşülen kişinin çocuğun ilköğretime zamanında kayıt olup olmadığı yönündeki yanıtları	99
Tablo 53. Görüşülen kişinin eğitim durumuna göre çocuğun ilköğretime zamanında kayıt olup olmadığı hakkındaki düşüncesi	100
Tablo 54. Görüşülen kişinin ikamet edilen yerin kırsal-kentsel yaşam alanı olma durumuna göre çocuğun ilköğretime zamanında kayıt olup olmadığı yönündeki yanıtları	100

Tablo 55. Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Kurumları Yönetmeliğindeki 15. Maddenin bilinirliğine göre çocuğun ilköğretime zamanında kayıt olup olmadığı yönündeki yanıtlar	100
Tablo 56. Geç kayıt olma nedenleri	102
Tablo 57. Hastalığı/engeli olan çocuğun geç kayıt olma nedenleri	103
Tablo 58. Çocuğun ilköğretime kayıt olması gereken eğitim döneminde kaç olduğuna göre geç kayıt olma nedenleri	104
Tablo 59. İlköğretime geç kayıt olan çocuğun kayıt olduğu ilköğretim kurumunda okul öncesi eğitimin varlığına göre ilköğretime zamanında kaydolmama nedenleri	106
Tablo 60. KMO ve Bartlett Testi Sonuçları	107
Tablo 61. Döndürülmüş (Rotated) Faktör Matrisi	108
Tablo 62. Faktörlerin isimlendirilmesi	109
Tablo 63. İllere göre Faktör 1'in betimsel istatistikleri	110
Tablo 64. İllere göre Faktör 1'in Post Hoc Test Sonuçları	110
Tablo 65. İllere göre Faktör 2'nin betimsel istatistikleri	111
Tablo 66. İllere göre Faktör 2'nin Post Hoc Test Sonuçları	111
Tablo 67. İllere göre Faktör 3'ün betimsel istatistikleri	112
Tablo 68. İllere göre Faktör 3'ün Post Hoc Test Sonuçları	112
Tablo 69. İllere göre Faktör 4'ün betimsel istatistikleri	113
Tablo 70. İllere göre Faktör 4'ün Post Hoc Test Sonuçları	113
Tablo 71. İllere göre Faktör 5'in betimsel istatistikleri	114
Tablo 72. İllere göre Faktör 5'in Post Hoc Test Sonuçları	114
Tablo 73. Babanın eğitim durumuna göre Faktör 2'nin betimsel istatistikleri	115
Tablo 74. Babanın eğitim durumuna göre Faktör 3'ün betimsel istatistikleri	115
Tablo 75. Babanın eğitim durumuna göre Faktör 3'ün Post Hoc Test Sonuçları	115
Tablo 76. Babanın eğitim durumuna göre Faktör 4'ün betimsel istatistikleri	116
Tablo 77. Babanın eğitim durumuna göre Faktör 4'ün Post Hoc Test Sonuçları	116
Tablo 78. Babanın eğitim durumuna göre Faktör 5'in betimsel istatistikleri	116
Tablo 79. Babanın eğitim durumuna göre Faktör 5'in Post Hoc Test Sonuçları	117
Tablo 80. Çocuğun okula kayıt olmama nedenleri	117
Tablo 81. Bir hastalık ya da engeli olan çocukların okula kayıt olmama nedenleri	118
Tablo 82. Çocuğu 2007 – 2008 öğretim yılında okula kayıt ettirmek isteyip istememe durumu	121
Tablo 83. İkamet edilen yerin kırsal kentsel yaşam alanı olma durumuna göre 2007 – 2008 öğretim yılında çocuğu ilköğretime kayıt ettirmeyi istemiş olma durumu	122
Tablo 84. 2007 – 2008 öğretim yılında kayıt ettirmek istendiği halde çocuğun kayıtsız kalma nedenleri	124
Tablo 85. Çocuğun ilköğretime kayıt olması gereken eğitim döneminde kaç aylık olduğuna göre 2007 – 2008 öğretim yılında kayıt ettirmek istendiği halde çocuğun kayıtsız kalma nedenleri	125

Tablo 86. Çocuğun nüfus cüzdanında yazılı olan doğum ayına göre 2007-2008 öğretim yılında kayıt ettirilmesi istendiği halde kayıtsız kalma nedenleri	126
Tablo 87. İkamet edilen yerin kırsal-kentsel yaşam alanı olma durumuna göre çocuğun 2007-2008 öğretim yılında kayıt ettirilmesi istendiği halde kayıtsız kalma nedenleri	127
Tablo 88. Şimdiye kadar çocuğu okula kaydettirmek için yapılan girişimler	128
Tablo 89. Çocuğun okula 2008 – 2009 öğretim yılında kaydettirilme nedeni	129
Tablo 90. Çocukları bir yıl sonra okula kaydettirme nedenleri	130
Tablo 91. 2007-2008 öğretim yılında isteyip de çocuğunu kaydettirmeyen ebeveynlerin 2008-2009 öğretim yılında kayıt nedenleri	131
Tablo 92. Okula başlama yaşı ile ilgili bilgi kaynakları	133
Tablo 93. Babanın eğitim durumuna göre kayıt erteleme işlemi yapma durumu	135
Tablo 94. İkamet edilen yerin kırsal veya kentsel yaşam alanı olma durumuna göre kayıt erteleme işlemi yapma durumu	135
Tablo 95. İkamet edilen yerin kırsal ve kentsel yaşam alanı olma durumuna göre 2007-2008 öğretim yılında okula başlama yaşı konusunda bilgilendirme durumu	137
Tablo 96. 6 yaşını dolduran çocukların okula gönderilmesi gerektiği konusunda bilgi veren kişilerin dağılımı	137
Tablo 97. 6 yaşını dolduran çocukların okula gönderilmesi konusunda konuşan/bilgi veren kişinin verdiği bilgiler	138
Tablo 98. 2007 – 2008 öğretim yılında 6 yaşını dolduran çocukların ilköğretime kayıt olması konusunda bilgi veren kişinin kayıt dönemi öncesi veya kayıt dönemi sonrasında konuşma durumu	139
Tablo 99. İlköğretime geç kayıt olan çocuğun 2007 – 2008 öğretim yılında zamanının büyük kısmını hangi etkinliklerle değerlendirdiği	142
Tablo 100. İlköğretime kayıt olmayan çocuğun zamanının büyük kısmını hangi etkinliklerle değerlendirdiği	143
Tablo 101. Çocuğun ilköğretime kayıt olmasına karar veren ve hane dışında yaşayan kişilerin çocuğa yakınlık derecesi	144
Tablo 102. Geç kayıt olan çocuğa evde eğitici etkinlik olarak öğretilenler	145
Tablo 103. Kayıtsız çocuğa evde eğitici etkinlik olarak öğretilenler	146
Tablo 104. Çocuğun okula gitmediği geçtiğimiz yılda (2007-2008 öğretim yılında) ortalama bir günde yaptığı etkinlikler	147
Tablo 105. Geç kayıt grubundaki çocukların okula gitmedikleri 2007 – 2008 öğretim yılında bir günlük etkinliklerinin sıklığına yönelik betimsel istatistikler	153
Tablo 106. Kayıtsız grubundaki çocukların okula gitmedikleri 2007 – 2008 öğretim yılında bir günlük etkinliklerinin sıklığı	154
Tablo 107. Kayıtsız grubundaki çocukların okula gitmedikleri 2007 – 2008 öğretim yılında bir günlük etkinliklerinin sıklığına yönelik betimsel istatistikler	155

Tablo 108. Geç kayıt grubundaki çocuğun 2007-2008 öğretim yılında okula kaydolmasında etkili olan faktörlerin etkinlik düzeyi	158
Tablo 109. Kayıtsız grubundaki çocuğun 2007-2008 öğretim yılında okula başlamamasında etkili olan faktörlerin etkinlik düzeyi	160
Tablo 110. Çocuğun okula geç başlamasında neden olan etkenlere ait endeks değerleri	162
Tablo 111. Okula gitmemeye neden olan etkenlerin endeks değerleri	164
Tablo 112. İkamet edilen illere göre devletin kız çocuklarını okula gönderenlere yaptığı yardımdan haberdarlık	165
Tablo 113. Çocuğun babasının mesleğine göre devletin kız çocuklarını okula gönderenlere yaptığı yardımdan haberdarlık	166
Tablo 114. Hanenin aylık toplam gelirine göre devletin kız çocuklarını okula gönderenlere yaptığı yardımdan haberdarlık	167
Tablo 115. İlköğretime zamanında kayıt olmayan çocuğun babasının mesleğine göre devletin kız çocuklarını okula gönderenlere yaptığı yardımdan yararlanma durumu	169
Tablo 116. Devletten alınan yardım biçimi	170
Tablo 117. Velinin gelecekte çocuğunu kaydettirme konusunda olumlu etki yapacak faktörler	172
Tablo 118. Çocuğun zamanında okula kaydı için yaşam şartlarında (maddi imkânların değişmesi, yeni bir yere taşınma, hane halkı reisinin yeni bir işe başlaması, iş değiştirmesi vb.) olması beklenen değişiklikler	173
Tablo 119. Çocuğu zamanında okula kayıta devletten beklenen katkı	174
Tablo 120. Çocuğu önümüzdeki yıl kayıt ettirme kararını almada etki eden faktörler	176
Tablo 121. Daha sonra kayıt ettireceğini belirtenlerin çocuğu ne zaman kayıt yaptıracacağı	177

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Eğitim-öğretim yılına göre net okullulaşma oranları	26
Şekil 2. Tek yaşlarda cinsiyete göre net okullulaşma oranı	27
Şekil 3. Eğitim-öğretim yılına göre cinsiyet oranları	27
Şekil 4. İllere göre 2007 – 2008 öğretim yılında 6 yaşta net okullulaşma oranı	30
Şekil 5. Tek yaşlarda erkek çocukların il gelişmişlik düzeyine göre net okullulaşma oranı..	32
Şekil 6. Erkek çocuklar için araştırmanın yapıldığı illerde net okullulaşma oranı	32
Şekil 7. Tek yaşlarda kız çocukların il gelişmişlik düzeyine göre net okullulaşma oranı	33
Şekil 8. Kız çocuklar için araştırmanın yapıldığı illerde net okullulaşma oranı	33
Şekil 9. Araştırmanın yapıldığı iller	35
Şekil 10. Hanede yaşayan toplam kişi sayısı grafiği	48
Şekil 11. Hanehalkı üyelerinin cinsiyet grafiği	50
Şekil 12. 15 yaşından büyük hanehalkı üyelerinin eğitim durumu grafiği	51
Şekil 13. İkamet edilen yerin kırsal – kentsel yaşam alanı olma durumuna göre yaş – cinsiyet grafiği (Geç Kayıt)	55
Şekil 14. İkamet edilen yerin kırsal - kentsel yaşam alanı olma durumuna göre yaş – cinsiyet dağılımı (Kayıtsız)	55
Şekil 15. Hanehalkı üyelerinin sahip oldukları sosyal güvenlik grafiği	59
Şekil 16. Herhangi bir nedenle hane dışında yaşayan çocukların hane dışında yaşama nedenleri grafiği	61
Şekil 17. Birlikte yaşadığı anne babanın öz olma durumu grafiği	63
Şekil 18. Annelerin yaş gruplarına göre dağılımı grafiği	64
Şekil 19. Hanelerin aylık ortalama gider grafiği	69
Şekil 20. Hanelerin aylık toplam gelir grafiği	69
Şekil 21. İlköğretime zamanında kayıt olmayan 2001 doğumlu çocukların kayıt durumları grafiği	74
Şekil 22. İlköğretime zamanında kayıt olmayan çocukların cinsiyete göre dağılım grafiği...	75
Şekil 23. Görüşülen kişinin yaptığı hesaplama göre çocukların doldurduğu yaş grafiği...	76
Şekil 24. İlköğretime zamanında kayıt olmayan çocuğun nüfus cüzdanındaki doğum tarihi ile gerçek doğum tarihinin tutarlılık grafiği	81
Şekil 25. Çocukların doğduklarındaki sağlık durumları grafiği	80
Şekil 26. Çocuğun okula zamanında kaydolmasına engel olan bir hastalık ya da engel durumu grafiği	81
Şekil 27. Çocuğun boyunu bilme durumu grafiği	87
Şekil 28. İlköğretime zamanında kayıt olmayan çocukların boy grafiği	88
Şekil 29. Görüşülen kişinin çocuğun kilosunu bilme durumu grafiği	89
Şekil 30. İlköğretime zamanında kayıt olmayan çocukların kilo grafiği (kg)	90
Şekil 31. Görüşülen kişinin ilköğretime başlama yaşı hakkındaki bilgi grafiği	91

Şekil 32. Geç kayıt grubunda Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Kurumları Yönetmeliğindeki 15. Maddenin biliniyor olması ile okula başlama yaşının kaç yaş olduğuna dair ifadelerinin karşılaştırılması grafiği	97
Şekil 33. Görüşülen kişinin çocuğun ilköğretime zamanında kayıt olup olmadığı yönündeki yanıtlarının grafiği	99
Şekil 34. İlköğretime geç kayıt olan çocuğun kayıt olduğu ilköğretim kurumunda okul öncesi eğitimin varlığı grafiği	105
Şekil 35. Gelir durumuna göre ilköğretime zamanında kayıt olmayan çocuğun velisinin 2007 – 2008 öğretim yılında ilköğretime kayıt ettirmeyi isteme durumu	123
Şekil 36. Şimdiye kadar çocuğu okula kaydettirmek için herhangi bir girişimde bulunup bulunmama grafiği	128
Şekil 37. Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Kurumları Yönetmeliğindeki 15. Maddenin bilinirliği grafiği	132
Şekil 38. Geç kayıt grubunda ikamet edilen yerin kırsal veya kentsel yaşam alanı olma durumuna göre Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Kurumları Yönetmeliğindeki 15. Maddenin bilinirliği grafiği	133
Şekil 39. Geç kayıt grubunda ilköğretim okullarının birinci sınıfına başlamanın ertelenmesi için başvuruda bulunma grafiği	139
Şekil 40. 2007 – 2008 öğretim yılında 6 yaşını dolduran çocukların okula gönderilmesi gerektiği konusunda, bilgi veren bir kişinin olup olmama grafiği	136
Şekil 41. Çocuğu 2008-2009 öğretim yılında okula göndermeye karar verenler	140
Şekil 42. 2007 – 2008 öğretim yılında çocuğa evde eğitici aktivite öğretme durumu grafiği	144
Şekil 43. Cinsiyete göre çocuğun evde kardeşlerine bakma durumu	148
Şekil 44. Cinsiyete göre çocuğun evde/sokakta oyun oynama durumu	148
Şekil 45. Cinsiyete göre çocuğun bilgisayarda oyun oynama durumu	148
Şekil 46. Cinsiyete göre çocuğun ev işlerine yardım etme durumu	148
Şekil 47. Cinsiyete göre çocuğun tarladaki/bahçedeki işlere yardım etme durumu	149
Şekil 48. Cinsiyete göre çocuğa okul eğitimine yönelik bilgilerin evde öğretilme durumu	149
Şekil 49. Cinsiyete göre çocuğun evdeki hasta birine bakma durumu	149
Şekil 50. Cinsiyete göre çocuğun mevsimlik olarak gidilen yerde işlere yardım etme durumu	149
Şekil 51. Cinsiyete göre çocuğun anaokuluna gitme durumu	150
Şekil 52. Cinsiyete göre çocuğun resim, müzik vb. uğraşlar ile ilgilenme durumu	150
Şekil 53. İkamet edilen yerleşim yerinin kırsal – kentsel yaşam alanı olma durumuna göre çocuğun evde kardeşlerine bakma durumu	151
Şekil 54. İkamet edilen yerleşim yerinin kırsal – kentsel yaşam alanı olma durumuna göre çocuğun evde sokakta oyun oynama durumu	151
Şekil 55. İkamet edilen yerleşim yerinin kırsal – kentsel yaşam alanı olma durumuna göre bilgisayarda oyun oynama durumu	151

Şekil 56. İkamet edilen yerleşim yerinin kırsal – kentsel yaşam alanı olma durumuna göre çocuğun mevsimlik olarak çalışmak için göçtükleri yerde işlere yardım etme durumu	151
Şekil 57. İkamet edilen yerleşim yerinin kırsal – kentsel yaşam alanı olma durumuna göre çocuğun anaokuluna gitme durumu	152
Şekil 58. İkamet edilen yerleşim yerinin kırsal – kentsel yaşam alanı olma durumuna göre çocuğun resim, müzik vb. uğraşlar ile ilgilenme durumu	152
Şekil 59. Cinsiyete göre evde kardeşlerine bakma durumu	156
Şekil 60. Cinsiyete göre evde sokakta oyun oynama durumu	156
Şekil 61. Cinsiyete göre bilgisayarda oyun oynama durumu	157
Şekil 62. Cinsiyete göre evde ev işlerine yardım etme durumu	157
Şekil 63. Devletin kız çocuklarını okula gönderenlere yaptığı yardımdan haberdarlık grafiği	163
Şekil 64. İkamet edilen yerleşim yerinin kırsal - kentsel yaşam alanında olma durumuna göre ilköğretim ders kitaplarının devlet tarafından bedava dağıtıldığından haberdarlık	167
Şekil 65. İkamet edilen yerleşim yerinin kırsal - kentsel yaşam alanında olma durumuna göre devletin kız çocuklarını okula gönderenlere yaptığı yardımdan haberdarlık	167
Şekil 66. Daha önce yardım alma durumu grafiği	168
Şekil 67. Bu yardımın çocuğun 2007-2008 öğretim yılında okula kaydolmasına etki grafiği	170
Şekil 68. Yardımdan haberdar olmanın velinin kız çocuğunu okula gönderme ile ilgili düşüncesi üzerindeki etkinlik grafiği	171
Şekil 69. İlköğretime kayıt olmayan çocuğun önümüzdeki öğretim yılında okula kayıt olması ile ilgili ebeveyn görüşü grafiği	175
Şekil 70. İlköğretimde ders kitaplarının devlet tarafından bedava dağıtıldığından haberdar olma durumu grafiği	177

EK TABLOLAR LİSTESİ

<i>Ek Tablo 1.</i> Tek yaşlarda erkek çocukların il gelişmişlik düzeyine göre net okullulaşma oranları	192
<i>Ek Tablo 2.</i> Kız çocukların il gelişmişlik düzeyine göre net okullulaşma oranları	192
<i>Ek Tablo 3.</i> Yarı yapılandırılmış görüşmelerde katılımcıların cinsiyet dağılımı	193
<i>Ek Tablo 4.</i> Görüşülen bireyin çocuğa yakınlık derecesine göre dağılımı	193
<i>Ek Tablo 5.</i> Yarı yapılandırılmış görüşmelerde katılımcıların yaş gruplarına göre dağılımı	194
<i>Ek Tablo 6.</i> Yarı yapılandırılmış görüşmelerde katılımcıların eğitim durumuna göre dağılımı	194
<i>Ek Tablo 7.</i> Yarı yapılandırılmış görüşmelerde katılımcıların meslek gruplarına göre dağılımı	195
<i>Ek Tablo 8.</i> Yarı yapılandırılmış görüşmelerde katılımcıların çalıştıkları kurumlardaki görev süreleri	195
<i>Ek Tablo 9.</i> Hanehalkı üyelerinin ilköğretime zamanında kayıt olmayan çocuğa yakınlık derecesi	196
<i>Ek Tablo 10.</i> Hanehalkı üyelerinin yaş gruplarına göre dağılımı	197
<i>Ek Tablo 11.</i> İkamet edilen yerin kırsal-kentsel yaşam alanı olma durumuna göre yaş-cinsiyet dağılımı	198
<i>Ek Tablo 12.</i> İkamet edilen yerin kırsal-kentsel yaşam alanı olma durumuna göre yaş – cinsiyet dağılımı.....	199
<i>Ek Tablo 13.</i> Kayıtsız grubunda 15 yaş ve üzeri hanehalkı bireylerinin ikamet edilen yerin kırsal-kentsel yaşam alanı olma durumuna göre eğitim – cinsiyet dağılımı	200
<i>Ek Tablo 14.</i> Geç kayıttaki yaş gruplarına göre hane halkı üyelerinin çalışma durumlarının dağılımı	201
<i>Ek Tablo 15.</i> 15 yaş ve üzeri hanehalkı üyelerinin yaptıkları işlerin dağılımı	202
<i>Ek Tablo 16.</i> Annelerin eğitim durumlarının dağılımı.....	202
<i>Ek Tablo 17.</i> Annelerin yaptıkları işlerin dağılımı	203
<i>Ek Tablo 18.</i> Babaların yaptıkları işlerin dağılımı.....	203
<i>Ek Tablo 19.</i> Kira bedeli dağılımı	204
<i>Ek Tablo 20.</i> Oturulan konutun büyüklük dağılımı	204
<i>Ek Tablo 21.</i> Çocuğun gerçek doğum tarihi ile nüfus cüzdanında yazan doğum tarihi arasındaki farkın nedenleri.....	205
<i>Ek Tablo 22.</i> Çocuk doğduğunda görülen sağlık sorunlarının detaylı görünümü	206
<i>Ek Tablo 23.</i> Zamanında kayıt olmaya engel olan hastalık /engel	209
<i>Ek Tablo 24.</i> İlköğretime zamanında kaydolmayan çocuğun gerçek doğum yılına göre boyu	211
<i>Ek Tablo 25.</i> Çocukların kilo dağılımı	212
<i>Ek Tablo 26.</i> Okula başlama yaşı ile ilgili bilginin elde edilme yolları	212
<i>Ek Tablo 27.</i> Geç kayıt olma nedenleri	213
<i>Ek Tablo 28.</i> Hastalığı/engeli olan çocuğun geç kayıt olma nedenleri	214
<i>Ek Tablo 29.</i> Çocuğun okula kayıt olmama nedenleri	215
<i>Ek Tablo 30.</i> İkamet edilen ile göre görüşülen kişinin çocuğunu 2007-2008 öğretim yılında kayıt ettirmek isteyip istememe durumu	216

<i>Ek Tablo 31.</i> Babanın eğitim durumuna göre 2007 – 2008 öğretim yılında çocuğu ilköğretime kayıt ettirmeyi istemiş olma durumu	216
<i>Ek Tablo 32.</i> Hanenin aylık toplam gelirine göre 2007 – 2008 öğretim yılında çocuğu ilköğretime kayıt ettirmeyi istemiş olma durumu	217
<i>Ek Tablo 33.</i> 2007-2008 öğretim yılında kayıt ettirmek istendiği halde çocuğun kayıtsız kalma nedenleri	218
<i>Ek Tablo 34.</i> İkamet edilen illere göre ilköğretime kayıt için daha önce herhangi bir girişimde bulunma durumu	219
<i>Ek Tablo 35.</i> Çocukları bir yıl sonra okula kaydettirme nedenleri	220
<i>Ek Tablo 36.</i> 2007-2008 öğretim yılında isteyip de çocuğunu kaydettirmeyen ebeveynlerin 2008-2009 öğretim yılında kayıt nedenleri	221
<i>Ek Tablo 37.</i> İkamet edilen ile göre Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Kurumları Yönetmeliğindeki 15. Maddenin bilinirliği	223
<i>Ek Tablo 38.</i> İkamet edilen illere göre kayıt erteleme işlemine başvurma durumu	224
<i>Ek Tablo 39.</i> İkamet edilen ile göre 2007-2008 öğretim yılında okula başlama yaşı konusunda bilgilendirilme durumu	225
<i>Ek Tablo 40.</i> Çocuğu 2007-2008 öğretim yılında okula göndermemede etkili kişiler	226
<i>Ek Tablo 41.</i> Çocuğu 2007-2008 öğretim yılında okula kaydettirmeme kararında en etkili olan kişilerin dağılımı	227
<i>Ek Tablo 42.</i> İkamet edilen illere göre devletin kız çocuklarına verdiği yardımdan yararlanma durumu	228
<i>EkTablo 43.</i> Hanenin aylık toplam gelirine göre devletin kız çocuklarına verdiği yardımdan yararlanma durumu	229

KISALTMALAR

AB	AVRUPA BİRLİĞİ
AÇEV	ANNE ÇOCUK EĞİTİM VAKFI
DPT	DEVLET PLANLAMA TEŞKİLATI
HKO	HAYDİ KIZLAR OKULA
MEB	MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI
SGK	SOSYAL GÜVENLİK KURUMU
STK	SİVİL TOPLUM KURULUŞU
TÜİK	TÜRKİYE İSTATİSTİK KURUMU
UNESCO	BİRLEŞMİŞ MİLLETLER EĞİTİM, BİLİM VE KÜLTÜR ÖRGÜTÜ
UNICEF	BİRLEŞMİŞ MİLLETLER ÇOCUKLARA YARDIM FONU
YİBO	YATILI İLKÖĞRETİM BÖLGE OKULU
SYDV	SOSYAL YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMA VAKFI
RAM	REHBERLİK VE ARAŞTIRMA MERKEZİ

ÖZET

Türkiye’de okullulaşma ile ilgili sorunlar ele alındığında son zamanlarda fark edilmeye başlanan sorunlardan birisi okula zamanında kaydolmama olgusudur. Zamanında kaydolmama kavramı, Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) İlköğretim Kurumları Yönetmeliği’nin 15. Maddesi’nde belirtilen “ilköğretime kayıt yaşı olarak belirlenen 72 ayını doldurduğu halde (6 yaş) o eğitim öğretim yılı başında okula kaydolmamış çocukların” durumunu tanımlamak üzere kullanılmaktadır. Okula zamanında kaydolmama sorunu Türkiye’de özellikle Doğu ve Güney Doğu Anadolu Bölgeleri’nde kendini daha fazla hissettirmekte ve sebepleri de oldukça çeşitlilik göstermektedir.

MEB ve UNICEF işbirliği ile GENAR Araştırma Şirketi’ne yaptırılan bu araştırma, okula zamanında kayıt olmama sorununun boyutları ile birlikte niteliklerinin tespit edilmesi, çocukları okula zamanında kaydolmayan hanelerin profillerinin çıkarılması, sorunun sebeplerinin araştırılması ve bu bulgulara dayanarak sorunun çözümüne yönelik stratejilerin geliştirilmesi amacıyla yapılmıştır. Araştırmada nitel ve nicel araştırma teknikleri kullanılmıştır. Araştırma kapsamına alınan on il, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi ve e-okul verileri ile 2007-2008 eğitim yılı için hesaplanan 6 yaşta net okullulaşma oranına göre belirlenmiştir. Bu iller, Ağrı, Van, Muş, Osmaniye, Şanlıurfa, Şırnak, Hakkâri, Bitlis, Diyarbakır ve Gümüşhane’dir. Nicel araştırma için, okula zamanında kaydolmamasına rağmen, okula kayıt hakkı kazandıktan bir yıl sonra okula kaydolan (Geç kayıt, n= 959) ve okula iki yıl üst üste kaydolmayan (Kayıtsız, n= 136) toplam 1.095 çocuk dâhil edilmiştir. Bu çocukların hanelerine gidilerek, çoğunluğu annelerden ve daha sonra babalardan oluşan hane halkı üyelerinden birisi ile görüşülmüştür. Bu görüşmeler sırasında, demografik veriler, hane halkı bilgileri, okula zamanında kaydolmayan çocuğun gelişimine dair bilgiler, okula zamanında kaydolmamanın nedenleri ve problemin boyutlarının ayrıntılı bir şekilde irdelenmesi için sorular sorulmuştur. Araştırmanın nitel aşamasında odak grup toplantıları ve yarı yapılandırılmış görüşmelerden

faydalanılmıştır. Odak grup toplantıları; Ağrı, Van, Şanlıurfa, Diyarbakır ve Bitlis illerinde, her birinde 6 ile 10 arasında katılımcının yer aldığı, toplam 42 kişinin katıldığı toplantılarla gerçekleştirilmiştir.

Bu toplantılara katılan sosyal paydaşlar; ebeveynler, öğretmenler, okul müdürleri, muhtarlar, yerel yöneticiler, milli eğitim müdürleri, din görevlileri, sivil toplum örgütlerinin temsilcileri ve yerel medya mensupları olmuştur. Yarı yapılandırılmış görüşmeler odak grup toplantılarının yapıldığı 5 ilde 85 katılımcı ile gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların 5’i baba, 1’i anne olmak üzere 6’sı ebeveyn, geri kalanlar odak grup toplantılarındaki sosyal paydaşlardan oluşmuştur.

Araştırmada ortaya çıkan hane halkı profili okula zamanında kaydolmayan çocukların genel olarak sosyo-ekonomik düzeyi oldukça düşük olan ailelerden geldiklerini göstermiştir. Her ne kadar bu aileler çekirdek aile yapısı sergileseler de, bu ailelerde ortalama kişi sayısının 7’nin üzerinde, çocuk sayısının ise 5 civarında olduğu görülmüştür. Bu hanelerin gelir düzeyleri oldukça düşüktür ve genel olarak da borç ya da yardım alarak kapatmaya çalıştıkları gelir-gider dengesizlikleri dikkate değerdir. Çocuğu okula zamanında kaydolmayan ailelerdeki eğitim seviyesinin düşüklüğü de ciddi boyutlardadır. Annelerin büyük bir çoğunluğu okuma yazma dahi bilmemektedir. Babalarda durum annelere göre daha iyi olsa da babaların eğitim düzeylerinin düşüklüğü de oldukça dikkat çekicidir. Annelerin çoğu ev hanımıdır ve hane dışında gelir getiren bir işe sahip değildir. İşsizlik oldukça yaygındır ve bir işte çalışan babalar da çoğunlukla düzensiz gelir getiren işlerde çalışmaktadır. Zamanında okula kayıt olmayan çocukların hane halkı profilleri geç kayıt ve kayıtsız grupları için ayrı ayrı incelendiğinde, kayıtsız çocukların bulunduğu hanelerde sosyo-ekonomik düzeyin daha düşük olduğu görülmüştür.

Ailelere çocuklarını okula zamanında kaydetmemelerinin nedenleri sorulduğunda, sırasıyla özellikle geç kayıt grubunda çocuğun yaşının daha küçük olduğunun düşünülmesini, çocuğun zayıf ya da çelimsiz olduğu için bir yıl bekleyip gelişip büyümesinin istenmesini, maddi olanaksızlıkların olmasını ve okula ulaşım ile ilgili sorunları göstermişlerdir. Okula kaydolmamanın sebepleri kayıtsız çocukların grubu için incelendiğinde; maddi sorunların daha çok ön plana çıktığı görülmüş, bununla birlikte gelişimsel ya da hastalık gibi sorunların daha çok ifade edildiği ve yine çocuğun yaşının küçük olmasının gerekçe gösterildiği görülmüştür. Her iki grup için de ciddi bir sorun olarak ortaya çıkan konu; ailelerin çocuklarının yaşlarını hesaplamada yaşadıkları kargaşa ve okula başlama yaşına dair sahip oldukları bilgilerdir. Ailelerin çoğunun MEB yönetmeliklerini bilmedikleri de ortaya çıkmıştır.

Kayıtsız ve geç kayıt çocuklarının özellikleri incelendiğinde ortaya çıkan önemli bir bulgu da her ne kadar geç kayıt grubunda erkek çocuklarının oranı biraz fazla ise de, kayıtsız çocukların grubunda kız çocuklarının sayısının daha çok olmasıdır. Kaynakların kısıtlı olduğu durumlarda ailelerin bir seçim yapmaları durumunda tercihlerini erkek çocuklarının lehine kullandıkları, yine okulların ulaşımının güç olduğu durumlarda da kız çocuklarının eğitiminin tercih edilmediği görülmüştür.

Her ne kadar aileler çocuklarını okula gönderme kararını daha çok birlikte aldıklarını belirtse de, babaların karar vermede daha belirleyici bir role sahip olduğu, ayrıca çocuğun okula gönderilmemesi kararını da daha çok babaların aldığı görülmüştür. Çocukların geç kayıt grubunda okula bir yıl sonra gönderilmelerinin en belirleyici sebebi olarak artık çocuğun okul yaşının geldiğine ya da biraz daha gelişip büyüdüğüne dair ailelerin yargılarıdır. Kayıtsız grupta çocuklarını okula gönderme kararlarını olumlu yönde etkileyecek en önemli faktör olarak ekonomik faktörlerin iyileşmesi ifade edilmiştir.

Çocukların okula gitmedikleri süre zarfında hangi etkinliklerle uğraştıkları incelendiğinde genel olarak evde, sokakta oyun oynadıkları, okula hazırlığa dair fazla bir etkinliğe katılmadıkları görülmüştür. Yaşı küçük diye okula kaydedilmeyen çocuklardan bile

anaokuluna devam edenlerinin sayısı yok denecek kadar azdır.

Bölgeye özel sorunlardan birisi olan Türkçe dil edinimi de hem ailelerin kaynaklara ulaşımını etkilemesi, hem de çocukların okula zamanında kaydolmasını olumsuz etkilemesi açısından önemli bir faktör olarak ortaya çıkmıştır.

Sonuç olarak; zamanında kaydolmamanın sebeplerinin araştırıldığı bu araştırma ile ekonomik faktörler (örneğin ailelerin okul masraflarını karşılayamaması, işsizlik), sosyal ve kültürel faktörler (örneğin ebeveynlerin kendi eğitiminin yetersiz olması), zamanında kaydolmanın önemini algılanmaması, kız çocuklarının eğitilmemesi, dil sorunu, gelenekler, okullarla ilgili sorunlar (örneğin ulaşılabilirlik, taşınabilir eğitim, kaynak sıkıntıları), ebeveynlerin bilinçlendirilmesi, ailelerin yapısal özellikleri (örneğin çok çocuk, anne baba eğitim düzeyleri), okula başlama yaşına dair yaşanan kargaşa, okul yaşına gelen çocuklarla ilgili tarama çalışmalarının yetersizliği gibi faktörler olduğu belirlenmiştir. Araştırma bulguları, tüm bu sıkıntıların aşılması için kısa ve uzun vadeli planların gerekliliğine işaret etmektedir. Kısa vadede yapılacak planlara okula zamanında kaydolmayan bu çocukların belirlenip o çocuklara ve ailelerine ulaşarak çocukların birebir okullara kaydedilmesi ve ailelerin bilinçlendirilmesi, ailelere maddi destek sağlanması dahil edilebilir. Ardından da, uzun vadeli planlarla eğitim sisteminde bölgeyi ve bölgenin ihtiyaçlarını göz önüne alarak düzenlemelere gidilmesi, bölgeye özel sorunlarla toplumsal ve ekonomik sıkıntıların giderilmesi hedeflenmelidir.

1. GİRİŞ

Uluslararası platformda kabul görmüş belgeler arasında yer alan İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi ve Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin de önemle vurguladığı gibi, günümüzde temel eğitim herkesin eşit olarak yararlanması gereken bir haktır. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 26. Maddesi bu konuda "Her şahsın öğrenim hakkı vardır. Öğrenim hiç olmazsa ilk ve temel safhalarında parasızdır. İlköğretim mecburidir." ifadeleriyle bu bildiriye imzalayan devletlerin bu konuyla ilgili sahip olmaları gereken tutumu özetlemiştir (http://www.unicef.org/turkey/pdf/_g17.pdf). UNICEF Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin 28. Maddesinde de biraz daha ayrıntılı bir şekilde benzer bir haktan söz edilmiş, bu durum özellikle gelişmekte olan ülkeler için önemle vurgulanmıştır.

"Taraflar devletler çocuğun eğitim hakkını kabul ederler ve bu hakkın fırsat eşitliği temeli üzerinde tedricen gerçekleştirilmesi görüşüyle özellikle ilköğretimi herkes için zorunlu ve parasız hale getirirler, okullarda düzenli biçimde devamın sağlanması ve okulu terk etme oranlarının düşürülmesi için önlem alırlar, eğitim alanında, özellikle cehaletin ve okuma yazma bilmemenin dünyadan kaldırılmasına katkıda bulunmak ve çağdaş eğitim yöntemlerine ve bilimsel ve teknik bilgilere sahip olunmasını kolaylaştırmak amacıyla uluslararası işbirliğini güçlendirir ve teşvik ederler. Bu konuda, gelişmekte olan ülkelerin gereksinimleri özellikle göz önünde tutulur."

Bu belgelerin yanı sıra 2000 yılında toplanan Dünya Eğitim Forumu'nda da (UNESCO, 2000) 2005 yılına kadar ilk ve orta öğretimde cinsiyet farklılıklarının ortadan kaldırılması ve 2015 yılına kadar tüm eğitim kademelerinde özellikle kız çocuklarının aleyhine işleyen cinsiyet eşitsizliğinin aşılması ve tüm çocukların ücretsiz, zorunlu ve kaliteli eğitime erişmeleri hedeflenmiştir (Kavak, Ergen, 2007).

Dünya çapında geçerli olan uluslararası belgelere ek olarak, Türkiye'de cumhuriyetin kurulduğu ilk günlerden itibaren eğitim devletin önem verdiği

konular arasında ilk sırada yer almıştır. 1924 Anayasası'nda zorunlu eğitim çağındaki çocukların temel eğitim hakkı üzerinde önemle durulmuştur. Bunun için cumhuriyetin ilk yıllarında okuma yazma seferberliği düzenlenmiş ve ilköğretimde okullulaşma oranlarını artırmak anlamında önemli adımlar atılmıştır. Zorunlu eğitim çağındaki çocukların temel eğitim hakkı cumhuriyetin kuruluşundan günümüze kadar hazırlanan tüm anayasalarda teminat altına alınmıştır. Bunun yanı sıra Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'de benimsenen ilköğretimle ilgili küresel ilke ve hedefler de benimsenmiş ve bunlar ulusal kararlarla garanti altına alınmıştır. Bu kapsamda ilköğretimin zorunlu ve ücretsiz olması, eğitimin fırsat eşitliği temeline dayalı olarak yürütülmesi, anayasada (1961 ve 1982 Anayasaları) ve 222 Sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu (1961) ile 1739 Sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nda (1973) yer almıştır.

Türkiye Cumhuriyeti beş yıllık kalkınma planları incelendiğinde 1970'lerde başlayan ilköğretimin tüm çocuklara yaygınlaştırılması hedefinin gündemde olmasına rağmen bu hedefin bir türlü gerçekleştirilemediği görülmektedir. 2005-2006 eğitim-öğretim yılı için net okullulaşma oranı %95,6 olmuştur. Ancak, 2012-2013 eğitim-öğretim yılı için hedef %100'dür (Dokuzuncu Kalkınma Planı 2007-2013).

Daha önce yapılan çalışmalara ek olarak son yıllarda eğitim alanında Millî Eğitim Bakanlığınca kapsamlı çalışmalar yapılmıştır. Millî Eğitimi Geliştirme Projesi, Temel Eğitim Programı ve Projeleri (<http://web.worldbank.org>), AB Temel Eğitimi Destekleme Programı (<http://www.meb.gov.tr> - 28.11.2007-) gibi çalışmaların en önemli hedefi "ilköğretimi tüm çağ nüfusuna yaygınlaştırmak" olmuştur. Çağ nüfusu ile kastedilen, o öğretim yılında, o yaşta okula gitmesi gereken tüm çocuklardır. Bu projelerden Temel Eğitim Programı ve AB Temel Eğitimi Destekleme Programı halen devam etmekte olup, bu amaca yönelik etkinlikler sürmektedir.

Projeler kapsamında yapılan çalışmalarla ilköğretimin yaygınlaştırılmasında önemli mesafeler kat edilmişse de gelinen noktada, henüz zorunlu eğitim yaş grubundaki tüm çocukların eğitime kavuşturulması hedefine ulaşılamamıştır (MEB, Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim, 2007-2008). Projelere ek olarak eğitimde cinsiyet eşitsizliklerine dair yapılan çalışmaların sonuçları kız çocuklarının dezavantajlı durumda olduklarını gösterdiği için, MEB ve UNICEF işbirliği ile 2003 yılından itibaren devam eden Haydi Kızlar Okula (HKO) Kampanyası başlatılmıştır.

MEB, HKO Kampanyası ile 2007 yılı sonunda "okullulaşmamış çocuk kalmamasını" hedeflemiştir.

Bu kampanya ile 2007 yılı sonunda, 6-14 yaşları arasında özürsüz devamsızlık yapan, okula kaydolmama ya da terk gibi sebeplerle eğitim alamayan kız çocuklarının yeniden eğitim sistemine katılması amaçlanmıştır. Sonuç olarak; 2006 yılının sonuna gelindiğinde, Türkiye genelinde 2003 ile 2006 yılları arasında toplam 273.447 kız çocuğunun eğitim sisteminin dışında kalmış olduğu ve bunların 222.800'ünün (%81) HKO ile okula kazandırıldığı, geri kalanlarının da okula kazandırılması için çalışmaların devam ettiği görülmüştür (http://haydikizlarokula.meb.gov.tr/uygulama_sonuculari.php).

Türkiye'de okullulaşma oranlarıyla ilgili olarak iki farklı açıklama türü kullanılmaktadır. Bunlardan biri "brüt okullulaşma" oranı, diğeri ise "net okullulaşma" oranıdır. Önceleri, ilköğretime erişime ilişkin durum ve eğilimi gösteren okullulaşma oranları, ilgili kurumlar tarafından (DPT, TÜİK ve MEB), genellikle "brüt okullulaşma" oranları olarak verilmekte idi. Özellikle, 2000 yılından bu yana yaş grubu nüfusuna ilişkin tartışmalar yaşanmakla birlikte, net okullulaşma oran hesaplamaları da yayınlanmaya başlamıştır. Brüt okullulaşma oranları, hangi yaşta olursa olsun ilköğretimdeki toplam öğrenci sayısına dayanmaktadır. Dolayısıyla, okula geç başlama veya sınıf tekrarının yüksek olduğu eğitim sistemlerinde bu oranların özellikle yüksek çıkma eğilimi vardır. Oysa, eğitim sistemine katılımı daha gerçekçi bir biçimde yansıtması, okul dışında kalan çocuk sayısını hesaplamaya elverişli olması ve oransal olması, benzer durumlar ile karşılaştırma imkânı vermesi sebebiyle

net okullulaşma oranları eğitime erişim durumunu daha açık bir şekilde gösterdiği için brüt okullulaşma oranlarından daha önemlidir. Nitekim son yıllarda, okul dışında kalan çocuk sayılarının hesaplanabilmesi ve okula zamanında başlayamayan çocukların tespiti için net okullulaşma oranları kullanılmaktadır. Net okullulaşma oranı; ilgili öğretim kademesindeki teorik yaş grubunda bulunan öğrenci sayısının, ait olduğu öğretim kademesindeki teorik yaş grubunda bulunan toplam nüfusa bölünmesi ile elde edilmektedir (MEB, Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim, 2007-2008). Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yayınlanan 2007 – 2008 Örgün Eğitim Milli Eğitim İstatistiklerine göre 2007 – 2008 öğretim yılında ilköğretimdeki net okullulaşma oranı %97,37'dir (MEB, Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim, 2007-2008).

Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi ve e-okul verileri incelendiğinde Mart 2008'de 6-13 yaş grubunda okula kayıt olmayan yaklaşık 410.000 çocuk bulunduğu görülmüştür. Bu çocukların %35'ini (yaklaşık 145.000) altı (6) yaş grubundaki çocuklar oluşturmaktadır (Bakınız Tablo 1). Yedi yaş grubundaki çocuklarda ise okula kayıt olmama oranı %9,5 (30.000) olarak belirlenmiştir. Her ne kadar bu veriler o yıl okula kayıtlı olmayan çocukların yaşlara göre dağılımını gösterse de, okula kaydolmayanlar arasında en çok temsil edilen yaş grubu 6 iken (1/3), 7 yaş grubu çocuklarının okula kayıtlı olmayanlar arasında göreceli olarak oldukça az sayıda olması (1/10), altı yaş grubu çocuklarının okula geç kayıt olmaya daha eğilimli olduğunu göstermektedir.

Tablo 1. 2007- 2008 eğitim yılında 6- 13 yaş grubundaki çocuk nüfusu, ilköğretime kayıtlı – kayıtsız öğrenci sayısı ve kayıtsız öğrenci sayısının 6 – 13 yaş grubundaki toplam kayıtsızlar içerisindeki oranı

Yaş / Doğum Yılı	Nüfusa Kayıtlı 6-13 Yaş Grubu	Kayıtlı Öğrenci Sayısı	Kayıtsız Çocuk Sayısı	Kayıtsız Çocuk Sayısının 6 - 13 Yaş Grubundaki Toplam Kayıtsızlar İçerisindeki Oranı (%)
6 yaş / 2001	1.259.663	1.114.898	144.765	35,4
7 yaş / 2000	1.287.273	1.248.630	38.643	9,5
8 yaş / 1999	1.284.752	1.257.863	26.889	6,6
9 yaş / 1998	1.286.715	1.261.259	25.456	6,2
10 yaş / 1997	1.282.727	1.254.762	27.965	6,8
11 yaş / 1996	1.234.804	1.201.871	32.933	8,1
12 yaş / 1995	1.227.844	1.183.195	44.649	10,9
13 yaş / 1994	1.262.633	1.195.137	67.496	16,5
Toplam	10.126.411	9.717.615	408.796	100

Kaynak: Nüfus istatistikleri İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü'nün Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi'nden (2008) alınmıştır. Okula hiç kayıt yaptırmamış olan çocuklar hakkındaki veri ise, nüfus istatistikleri ile MEB'in e-okul (Mart 2008) veritabanı arasında yapılan karşılaştırmadan elde edilmiştir.

1.1.Problem

1.1.1. Türkiye Geneline 6 – 13 Yaşındaki Çocuk Nüfusu

Milli Eğitim Bakanlığı "e-okul" Mart 2008 verilerine göre Türkiye'de 6 – 13 yaş arasındaki toplam çocuk sayısı 10.126.411 kişidir. Türkiye geneline bu yaş

grubunda en yüksek olduğu ilçe 162.222 çocuk ile Diyarbakır Merkez ilçesidir. Daha sonra İstanbul'un en büyük ilçesi olan Gaziosmanpaşa ilçesi 155.015 çocuk ile ikinci sırada yer almaktadır. Bingöl'ün Yayladere ilçesi 75 çocuk ile ilköğretim çağındaki nüfusun en düşük olduğu ilçedir.

Tablo 2. İlköğretim çağındaki (6 – 13 yaş) çocuk nüfusunun cinsiyete göre dağılımı (%)

	13 Yaş 1994	12 Yaş 1995	11 Yaş 1996	10 Yaş 1997	9 Yaş 1998	8 Yaş 1999	7 Yaş 2000	6 Yaş 2001	Toplam
Erkek	51,21	51,33	51,34	51,34	51,3	51,21	51,28	51,34	51,29
Kız	48,79	48,67	48,66	48,66	48,7	48,79	48,72	48,66	48,71
Toplam	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Kaynak: Nüfus istatistikleri İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü'nün Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi'nden (2008) alınmıştır.

1.1.2.Eğitim – Öğretim Yıllarına ve Cinsiyete Göre Ayrıştırılmış Okullulaşma Oranları

İlköğretim yaşındaki çocuk nüfusu cinsiyete göre incelendiğinde, yaş grupları arasında anlamlı bir fark olmadığı, bütün yaşlarda kızların oranının yaklaşık %49 erkeklerin oranının ise %51 olduğu görülmüştür.

Tablo 3'te ve Şekil 1'de 8 yıllık zorunlu eğitim sürecinde, eğitim-öğretim yılına göre okullulaşma oranları yer almaktadır. 1997 ve sonraki yılların okullulaşma oranları 2000 Genel Nüfus Sayımı sonuçlarına dayanarak yapılan en son nüfus

projeksiyonuna göre, 2007 – 2008 öğretim yılına ait okullulaşma oranları ise Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi 2007 Nüfus Sayımı sonuçlarına göre hesaplanmıştır. Tablo 3'te yer alan net okullulaşma oranları incelendiğinde cinsiyete göre farklılıklar olduğu ve erkeklerde net okullulaşma oranının daha yüksek olduğu dikkat çekmektedir. Yıllara göre kızların net okullulaşma oranında bir artış gözlenmesine rağmen, cinsiyet grupları arasındaki farkın hala devam ettiği görülmektedir. Bununla birlikte 2001 ekonomik krizinin okullulaşma oranını nasıl etkilediği 2001-2002 eğitim-öğretim yılında ve takip eden yıllarda görülmektedir.

Tablo 3. Eğitim - öğretim yılına göre ilköğretimde okullulaşma oranları

Eğitim -Öğretim Yılı	Okullulaşma Oranı	Toplam	Erkek	Kız
1997-1998	Brüt	89,51	96,26	82,43
	Net	84,74	90,25	78,97
1998-1999	Brüt	94,31	100,72	87,6
	Net	89,26	94,48	83,79
1999-2000	Brüt	97,52	103,31	91,47
	Net	93,54	98,41	88,45
2000-2001	Brüt	100,93	106,32	95,31
	Net	95,28	99,58	90,79
2001-2002	Brüt	99,45	104,19	94,51
	Net	92,4	96,2	88,45
2002-2003	Brüt	96,49	100,89	91,91
	Net	90,98	94,49	87,34
2003-2004	Brüt	96,3	100,31	92,14
	Net	90,21	93,41	86,89
2004-2005	Brüt	95,74	99,48	91,85
	Net	95,74	99,48	91,85
2005-2006	Brüt	95,59	98,83	92,24
	Net	89,77	92,29	87,16
2006-2007	Brüt	96,34	99,21	93,37
	Net	90,13	92,25	87,93
2007-2008	Brüt	104,54	106,41	102,57
	Net	97,37	98,53	96,14

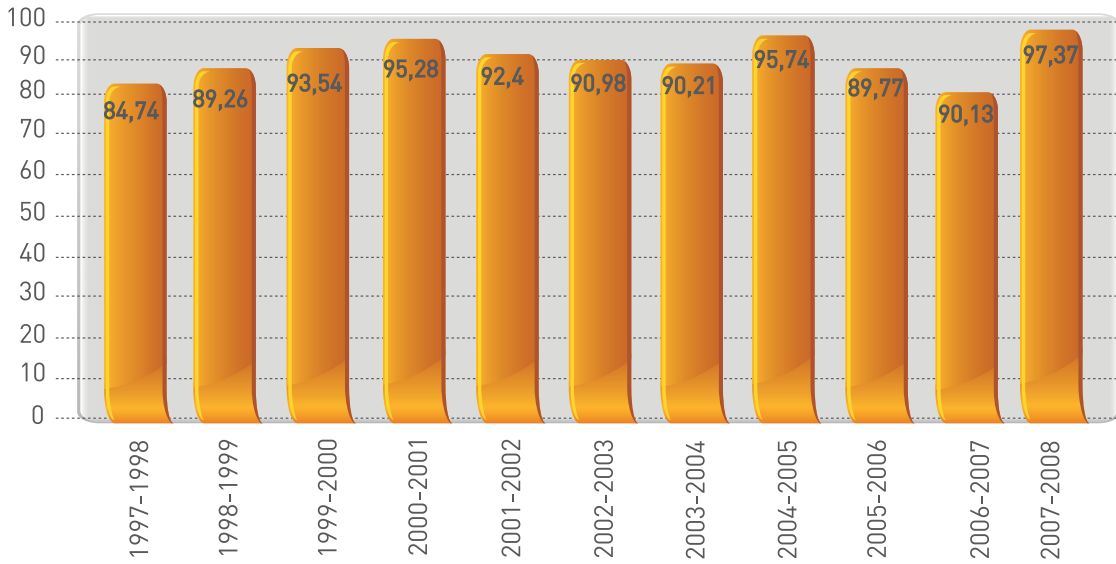
Kaynak: MEB, Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim, 2007-2008

2000-2001 eğitim-öğretim yılında net okullulaşma oranı %95,28 iken, takip eden yıllarda sırasıyla %90,98 ve %90,21'e düşmüştür. Krizin etkileri azaldığında okullulaşma oranının tekrar arttığı gözlenmektedir. Bu da ekonomik şartların çocukların okula zamanında kayıt olması açısından önemli faktörlerden biri olabileceğine işaret etmektedir. Buradaki önemli bir husus, ekonomik krizin hem kız çocuklarını hem de erkek çocuklarını etkilemiş olmasıdır. Hatta erkek çocuklarındaki okullulaşma oranları her ne kadar kız çocuklarının okullulaşma oranlarının üzerinde olsa da, krizin erkek çocuklarını biraz daha fazla etkilemiş olduğu görülmektedir. Okullulaşma oranlarındaki bu düşüş, ekonomik kriz dönemlerinde

ailelerin yaşadıkları ekonomik sorunların boyutlarının artmasıyla ve sonucunda da erkek çocuklarının da aileye maddi katkı sağlamak durumunda bırakılması ile açıklanabilir. Bu katkı çocukların doğrudan iş gücüne katılmaları ile açıklanabileceği gibi, ailelerin eğitime ayırdıkları kaynaklarda kısıtlamalara gitmeleri ile de açıklanabilir.

Türkiye genelinde cinsiyete göre tek yaşlarda net okullulaşma oranları incelendiğinde ilginç bulgular elde edilmiştir. Bu bulgulardan ilki, 6 yaşındaki kız ve erkek çocuklarının net okullulaşma oranlarının diğer yaşlara göre oldukça düşük olmasıdır. İkincisi, erkeklerin net okullulaşma oranlarının diğer yaş

Şekil 1. Eğitim - öğretim yılına göre toplam net okullulaşma oranları

Kaynak: MEB, Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim, 2007-2008

gruplarındakilere göre, bu yaşta kızlara kıyasla daha düşük olmasıdır. Üçüncüsü ise, yaşlara göre net okullulaşma oranlarının, yani cinsiyet oranlarının yaş büyüdükçe azalmasıdır. Yedi yaş grubunda ise durum tersine dönmektedir. Bu durum kızların okula gönderilmek istenmemesinden kaynaklanmış olabilir.

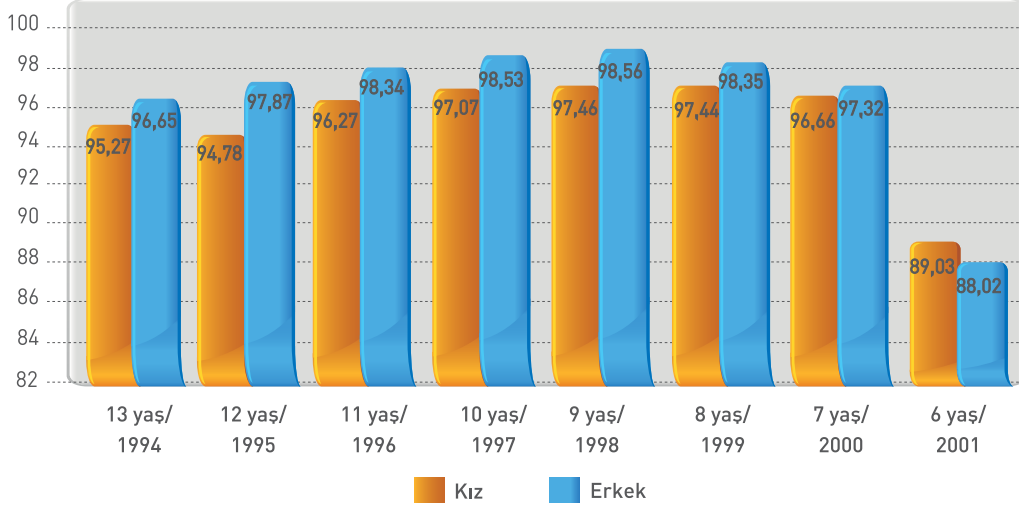
"e-Okul" Mart 2008 verilerine göre Türkiye genelinde okula hiç kaydı olmayan toplam çocuk sayısı 411.805'tir.

İller bazında okula kayıtlı olmayan çocuk sayısı incelendiğinde İstanbul, Şanlıurfa, Van, Diyarbakır

ve Ağrı illerinin okula kayıtlı olmayan çocuk sayısı bakımından en yüksek orana sahip iller olduğu görülmektedir.

Okula kayıtlı olmayan çocukların %10'u İstanbul ilinde bulunmaktadır. İlk beş sırada yer alan bu illerde okula kaydolmayan toplam çocuk sayısı %35,4'ü bulmaktadır. İlköğretim çağındaki çocukların cinsiyete göre dağılımı incelendiğinde, Türkiye genelinde 6 yaş hariç diğer yaş gruplarında okula kaydı olmayan çocuklarda kızların oranının daha yüksek olduğu görülmüştür.

Şekil 2. Tek yaşlarda cinsiyete göre net okullulaşma oranı

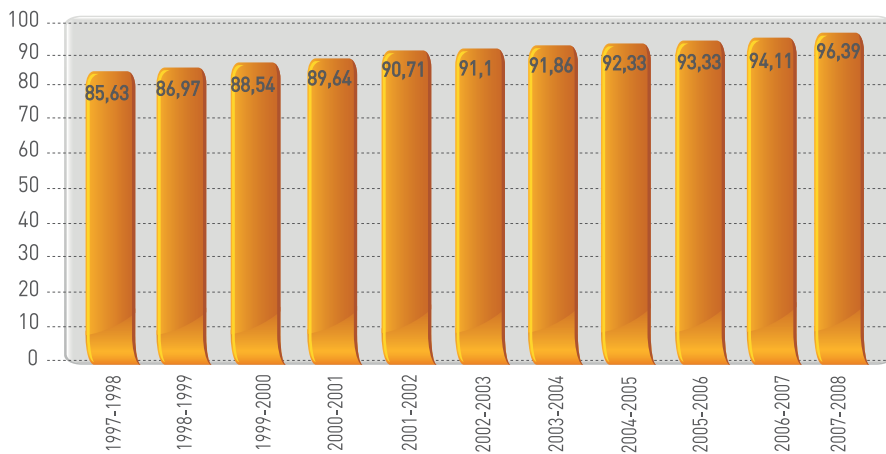

Kaynak: TÜİK Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi, e-okul Mart 2008 verileri

Cinsiyet oranı¹, cinsiyetler arasında görece büyüklüğü göstermektedir. Oranın büyüklüğü eğitimde cinsiyet eşitliğinin sağlanmış olduğu anlamına gelmektedir. Şekil 3 buna göre incelendiğinde 1997-1998 eğitim-öğretim yılında gerçekleştirilen eğitim reformu ile okullulaşma oranında olumlu gelişmeler yaşanmış

olduğu anlaşılmaktadır. Bu olumlu gelişme hem kızların hem de erkeklerin okullulaşma oranında artışa neden olmuştur. "Cinsiyet oranı" incelendiğinde ise oranların artan bir eğilim gösterdiği, yani kızlar ile erkekler arasındaki farkın azaldığı görülmektedir.

Şekil 3. Eğitim - öğretim yılına göre cinsiyet oranları

Kaynak: MEB, Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim, 2007-2008

¹ Belirli bir öğretim yılında ilgili öğretim kademesindeki kız çocuk brüt okullulaşma oranının, aynı öğretim yılında ilgili öğretim kademesindeki erkek çocuk brüt okullulaşma oranına olan görece büyüklüğünü göstermektedir. Matematiksel olarak iki farklı göstergenin (brüt okullulaşma oranlarının) birbirine oranlanmasıyla yapılan hesaplamadır (MEB, Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim, 2007-2008).

1.2. Araştırmanın Gerekçesi ve Önemi

Her ne kadar net okullulaşma ve brüt okullulaşma verileri incelendiğinde Türkiye’de bir okullulaşma sorununun olduğu görülse de, her bir yaş grubunun okullulaşma oranları ayrı ayrı incelendiğinde ortaya çıkan tablo daha farklı bir soruna daha işaret etmektedir. Bu sorun okula başlama yaşı olan altı yaşta okula kaydolmama oranlarının Türkiye genelinde yüksek olduğunu göstermekte ve bu sorun ilköğretime zamanında kaydolmama olarak adlandırılmaktadır. Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Kurumları Yönetmeliğinin 15. maddesinde okula kayıt yaşı net olarak ifade edilmiştir. Bu madde “İlköğretim okullarının birinci sınıfına, o yılın 31 Aralık tarihinde 72 ayını dolduran çocukların kaydı yapılır. Yaşça kayıt hakkını elde eden ancak bedenlen yeterince gelişmemiş olan çocuklar, velisinin yazılı isteği üzerine okul öncesi eğitim kurumlarına devam edebilir veya kayıtları bir yıl ertelenebilir” (http://mevzuat.meb.gov.tr/html/225_0.html) şeklinde düzenlenmiştir. On beşinci maddede okula kayıt yaşı 72 ay olarak belirtilmiştir. Aslında, yaş hesaplamalarında çocuğun kaç aylık olduğuna bakılması, okula zamanında kaydolmayı artırabilecek önemli bir faktör olarak düşünülebilir. Çünkü bu durumda, yaş hesaplamalarında ortaya çıkabilecek olan çocuğun doldurduğu yaş mı yoksa girdiği yaş mı ölçüt alınmalı tartışmalarının önüne geçilmesinin daha kolay olabileceği öngörülmektedir.² Ancak bu madde ailelere, çocuğun bedenlen yeterince gelişmemiş olduğunu düşündükleri durumlarda, velinin yazılı talebine bağlı olarak gerçekleştirilebilecek bir yıl ertelemeyi öngören bir esneklik de sunmaktadır. Bu erteleme herhangi bir uzman kişi görüşüne bakılmaksızın veli isteği ile gerçekleştirilebilecek olsa da, velinin yazılı olarak isteğini bildirmiş olmasına bağlıdır. Aksi halde, çocuk okula zamanında kaydolmamış olarak değerlendirilmektedir.

Milli Eğitim Bakanlığı çocukların ilköğretime zamanında kaydedilmesi kararını belirleyen unsurları çocuğun yaşı, fiziksel gelişim anlamında hazır oluşu, okula erişimi ve ailenin çocuğun eğitim almasına dair kararı olarak sıralamıştır (MEB, 2006) . Hiç şüphesiz, bu faktörler sıkı bir etkileşim içerisinde. Bu faktörler

daha ayrıntılı bir şekilde incelendiğinde, nihai kararı veren ailenin de pek çok unsurun etkisinde kaldığı görülmektedir. Bu unsurlar ekonomik olanaklar, sağlık ve beslenme sorunları, aile yapısı, dini inanç ve değerler, gelenek-görenekler, geleneksel aile yapısı, kadının toplumdaki rolüne dair anlayışlar ve toplumsal çevrenin etkisi olarak sıralanabilir. Yoksulluk, engellilik, cinsiyet eşitsizliği, göç, düşük eğitim oranları, çok eşlilik, gelişim ve büyüme problemleri, ihmal, ailenin öncelikleri, okulların yetersiz oluşu, öğretmen sayılarındaki ve okullardaki yetersiz olanaklar ya da okullara ulaşılabilirlik, eğitime verilen önem ya da eğitimin işlevselliği algısı, ataerkil aileler, kadının toplumdaki yeri gibi sosyal, ekonomik, çevresel ve kültürel faktörler hem ulusal hem de uluslararası çeşitli araştırma bulgularında genel anlamda okula kaydolmayı ve zamanında kaydolmayı etkileyen faktörler olarak ortaya konulmuştur (Bakınız, Buchmann, 2000; Case, Paxson ve Ableidinger, 2004; Çivi ve Koruk, 2005; Dilli, 2006; Fazlıoğlu ve Dersan, 2004; Kavak ve Ergen, 2007; Özbek ve Miral, 2003).

Okula zamanında kaydolmama, yani Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) yönetmeliğinin ilgili maddesinde belirtildiği gibi, 72 ayını doldurduğunda çocuğun okula kaydolmaması, Türkiye’de bir sorun olarak karşımıza çıksa da, özellikle Doğu ve Güney Doğu Anadolu Bölgelerinde ve bu bölgelerin kırsal alanlarında daha ciddi bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Şekil 4 detaylı bir şekilde incelendiğinde sorunun çok ciddi boyutlara ulaştığı iller daha iyi anlaşılmaktadır. Bu tablodan yola çıkarak, MEB ve UNICEF ilköğretime zamanında kaydolmama sorununun araştırılacağı iller olarak Ağrı, Bitlis, Diyarbakır, Gümüşhane, Hakkâri, Muş, Osmaniye, Şanlıurfa, Şırnak ve Van’ı belirlemişlerdir.

İllere göre net okullulaşma oranları incelendiğinde net okullulaşma oranlarının en düşük olduğu illerin Bitlis, Gümüşhane, Hakkâri, Muş, Şırnak ve Van illeri olduğu görülmüştür. Bu iller DPT’nin (2004) illerin sosyo-ekonomik gelişmelerini ölçmek üzere 58 değişken kullanarak yapmış olduğu “İllerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması” sonuçları ile tutarlıdır.

2. Türkiye’de çocukların yaş hesaplanmasında bir karmaşa mevcuttur. Örneğin, 75 (6 yaş 3 aylık) aylık bir çocuk MEB ve bazı aileler tarafından 6 yaşında kabul edilirken bazıları çocuğu 7 yaşında kabul etmektedirler.

Araştırmanın yapıldığı iller, sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralamasında dördüncü ve beşinci seviyede yer almaktadır. Osmaniye ve Diyarbakır illeri dördüncü seviyede, araştırma kapsamındaki diğer iller ise beşinci seviyede yer almaktadır.

Şekil 4'te gösterilen 6 yaş çocuklarının tüm illerdeki net okullulaşma oranları ayrıntılı bir şekilde incelendiğinde araştırmanın yapılacağı illerde net okullulaşma oranlarının özellikle 6 yaş grubu için, Türkiye ortalamasının oldukça altında olduğu görülmektedir. Araştırmanın yapıldığı illerdeki durum aşağıda özetlenmiştir.

Ağrı ilinde ilköğretim çağındaki çocuklarda en düşük net okullulaşma oranı %79,71 ile Diyadin ilçesinde, en yüksek net okullulaşma oranı %91,47 ile Taşlıçay ilçesindedir. Merkez ilçe ise %91,02 ile ikinci sırada yer almaktadır. Ağrı genelinde ilköğretim net okullulaşma oranında olduğu gibi 6 yaşta da %57,36 ile Diyadin net okullulaşma oranının en düşük, %83,62 ile de Taşlıçay net okullulaşma oranının en yüksek olduğu ilçelerdir. Merkez ilçesinde de 6 yaşta net okullulaşma oranı %82,33'tür. Ağrı ili genelinde 6 yaş net okullulaşma oranı ise %71,67'dir.

Bitlis ilinde ilköğretim çağındaki çocuklarda en düşük net okullulaşma oranı %81,75 ile Mutki ilçesinde, en yüksek net okullulaşma oranı %98,20 ile Yenişehir ilçesindedir. Merkez ilçe ise il ortalamasının biraz üzerinde yer almaktadır. Bitlis ilinde 6 yaşta net okullulaşma oranı incelendiğinde, net okullulaşma oranının en düşük olduğu ilçenin %69,12 ile Hizan olduğu görülmüştür. 6 yaş için net okullulaşma oranının en yüksek olduğu ilçe ise %87,19 ile Merkez ilçedir. Bitlis ili genelinde 6 yaş net okullulaşma oranı %81,86'dir.

Diyarbakır ilinde ilköğretim çağındaki çocuklarda en düşük net okullulaşma oranı %81,66 ile Çınar ilçesinde, en yüksek net okullulaşma oranı %93,60 ile Çermik ve Kocaköy ilçelerindedir. Üç ilçeden oluşan Merkez ilçe ise %93,40 ile ortalamasının üç puan üstündedir. Diyarbakır ilinde 6 yaşta net okullulaşma oranı incelendiğinde, Çınar ilçesi %68,06 ile net okullulaşma oranının en düşük olduğu ilçedir. Çüngüş ilçesi ise %91,89 ile 6 yaşta net okullulaşma oranının en yüksek olduğu ilçedir. Diyarbakır ilinde 6 yaşta net okullulaşma oranı %81,81'dir.

Gümüşhane ilinde ilköğretim çağındaki çocuklarda en düşük net okullulaşma oranı %79,12 ile Şiran ilçesinde, en yüksek net okullulaşma oranı %97,43 ile Kürtün ilçesindedir. Merkez ilçe ise %96,34 ile ikinci sırada yer almaktadır. Gümüşhane ili genelinde olduğu gibi 6 yaşta da Şiran ilçesi %71,71 net okullulaşma oranı ile en düşük ilçedir, net okullulaşma oranının en yüksek olduğu ilçe ise %93,5 ile Kürtün ilçesidir. Gümüşhane ilinde 6 yaş net okullulaşma oranı %82,30'dur.

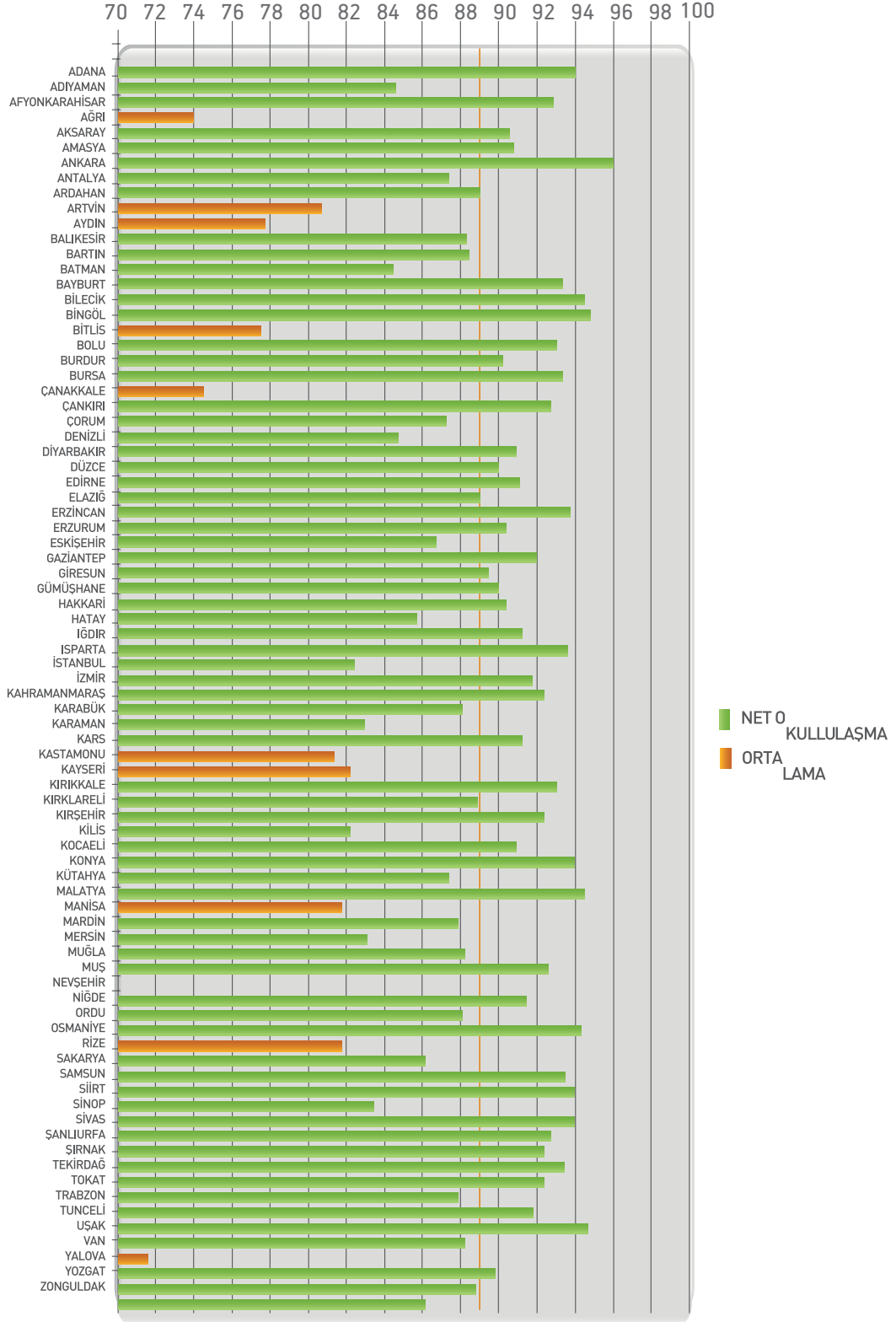
Hakkâri ilinde ilköğretim çağındaki çocuklarda en düşük net okullulaşma oranı %75,92 ile Şemdinli ilçesinde, en yüksek net okullulaşma oranı %94,79 ile Merkez ilçesindedir. Hakkâri genelinde olduğu gibi 6 yaşta da net okullulaşma oranı en düşük olan ilçe Şemdinli'dir (%78,25). 6 yaşta net okullulaşma oranının en yüksek olduğu ilçe ise Çukurca'dır (%88,20). Hakkâri ilinde 6 yaş net okullulaşma oranı %81,45'tir.

Muş ilinde ilköğretim çağındaki çocuklarda en düşük net okullulaşma oranı %83,05 ile Bulanık ilçesinde, en yüksek net okullulaşma oranı %88,84 ile Merkez ilçesindedir. Muş ilinde 6 yaşında net okullulaşma oranının en düşük olduğu ilçe Bulanık (%67,91), en yüksek olduğu ilçe de (%77,89) Merkez ilçesidir. Muş ilinde 6 yaş net okullulaşma oranı %74,50'dir.

Osmaniye ilinde ilköğretim çağındaki çocuklarda en düşük net okullulaşma oranı %93,81 ile Düziçi ilçesinde, en yüksek net okullulaşma oranı %97,46 ile Bahçe ilçesindedir. Merkez ilçe ise %95,19 ile il ortalamasının biraz altında yer almaktadır. Osmaniye ilinde net okullulaşma oranının en düşük olduğu ilçe %71,53 ile Kadırlı, en yüksek olduğu ilçe ise %90,02 ile Bahçe'dir. Osmaniye ilinde 6 yaş net okullulaşma oranı %77,54'tür.

Şanlıurfa ilinde ilköğretim çağındaki çocuklarda en düşük net okullulaşma oranı %85,35 ile Siverek ilçesinde, en yüksek net okullulaşma oranı %95,11 ile Birecik ilçesindedir. Merkez ilçe ise %91,15 ile il ortalamasının biraz üstünde yer almaktadır. Şanlıurfa'da da 6 yaşta net okullulaşma oranında birinci ve son sırada olan ilçeler il geneli ile aynıdır (Siverek % 68,19 – Birecik %85,32). Şanlıurfa ilinde 6 yaş net okullulaşma oranı %77,75'tir.

Şekil 4. illere göre 2007 – 2008 öğretim yılında 6 yaşta net okullulaşma oranı

Şırnak ilinde en düşük net okullulaşıma oranı %88,19 ile Beytüşşebap ilçesinde, en yüksek net okullulaşıma oranı %92,02 ile Merkez ilçesindedir. Şırnak ilinde 6 yaşta net okullulaşıma oranının en yüksek olduğu ilçe %81,97 ile Cizre, en düşük olduğu ilçe ise %79,11 ile İdil'dir. Şırnak ilinde 6 yaş net okullulaşıma oranı %80,73'tür.

Van ilinde en düşük net okullulaşıma oranı %78,42 ile Özalp ilçesinde, en yüksek net okullulaşıma oranı %94,32 ile Edremit ilçesindedir. Merkez ilçe ise %91,24 ile üçüncü sırada yer almaktadır. Van'da 6 yaşta net okullulaşıma oranının en yüksek olduğu ilçe %89,46 ile Gevaş, en düşük olduğu ilçe ise %61,12 ile Çaldıran'dır. Van ilinde 6 yaş net okullulaşıma oranı %74,05'tir.

Araştırmaya dahil edilen illerde sorunun boyutlarının ve sebeplerinin araştırılması ve sorunun çözümüne katkıda bulunacak tespitlerin yapılması hedeflendiğinden, bu illerde okula zamanında kayıt olmayan çocuklar MEB tarafından belirlenmiştir. Bu hanelerden 1.095'i örnekleme dahil edilmiştir. Hanelerin rastgele seçilmesi yoluyla belirlenen bu örnekleme de yer alan çocuklardan 959'unun kayıt olmaları gereken bir önceki yıl, yani 72 aylarını doldurduklarında değil de, bir sonraki yıl okula kaydoldukları; bir başka deyişle bu grubun geç kayıt olan çocuklardan oluştuğu görülmüştür. Geriye kalan 136 çocuk ise yine geç kayıt grubundaki çocuklarla aynı zamanda okula kaydolmaya hak kazanmış olmalarına rağmen hala okula kaydolmamış kayıtsız çocuklardır.

Araştırmada kayıtsız ve geç kayıt olan çocukların sonuçlarının ayrı ayrı değerlendirilmesi uygun görülmüştür. Böylelikle, iki grubun özelliklerinin nerede birleşip nerede ayrıştığına daha iyi tespit edilebileceği ve kayıtsız çocukların kayıt olma potansiyeline ya da okula hiç kayıt olmayarak kayıtsız kalma durumlarına dair bir takım öngörülerde bulunulabilmesi amaçlanmıştır. Her iki gruba ortak olarak sorulan sorularla ilgili sonuçların karşılaştırılması ve sonuçların daha genel olarak değerlendirilebilmesi için geç kayıt, kayıtsız ve zamanında kayıt olamayan (yani tüm çocukların toplamı) çocuklar olmak üzere, üç ayrı isimlendirmeye gidilmiştir. Zamanında kayıt olmama ilköğretime geç kayıt olmuş veya hala kayıt olmamış çocukların toplamını ifade etmektedir.

Bu araştırma, okula zamanında kaydolmama olgusunun Türkiye'de yeterince araştırılmamış olmasından hareketle, sorun ve boyutlarının tespitine yönelik betimleyici bir çalışma olarak tasarlanmıştır. Araştırmada, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi ve e-okul verilerinin kıyaslanması ile 2007–2008 eğitim yılında 2001 doğumlu çocuklarda tespit edilen ilköğretime zamanında kaydolmama probleminin nedenleri ortaya koyularak zamanında kaydolmayı sağlamaya yönelik strateji geliştirilmesi amaçlanmıştır.

Sonuç olarak, Türkiye'de zorunlu eğitim kapsamına anasınıfının da eklenmesiyle zorunlu eğitim süresinin dokuz yıla çıkarılması çalışmalarının yoğun olarak devam ettiği, e-okul sistemine geçilmesi ile nüfusa kayıtlı her çocuğun bilgisine ulaşmanın mümkün hale geldiği günümüzde hiç şüphesiz böylece geniş çaplı bir araştırmanın bulguları oldukça önemlidir. Eğitimde ilerlemelerin sağlanması için atılan bütün adımlara rağmen, Türkiye genelinde ve özellikle de kırsal bölgeler ile Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde yaşanan eğitime erişim ve kalite sıkıntıları, özellikle kız çocuklarını ve bunun yanında engelli çocukları ve ekonomik olanakları kısıtlı aileleri etkileyen eğitimde fırsat eşitsizlikleri sorunları devam etmektedir. Bunun yanında, öğretmenlerle ilgili sorunlar ve hala Türkiye genelinde okullulaşıma oranlarının istenilen düzeylere gelmemiş olması da bilinen belli başlı eğitim sorunlarından. Okula zamanında kaydolmama sorununun bilinen eğitim sorunlarının bir parçası olduğu öngörülmüş olsa da bu araştırma ile sorun, kapsamlı bir şekilde irdelenebilmiş ve sorunun kendisine özel koşulları belirtenek elde edilen sonuçlarla çözüme yönelik stratejilerin geliştirilmesi mümkün hale gelmiştir. Nitekim e-okul verilerinin kullanılması ile okula kayıt yaşı gelen tüm çocukların bilgilerine ulaşılabilirdiği düşünüldüğünde, bu araştırmanın sonuçlarına dayanarak kimlerin risk grubunda olduğu ileriki yıllarda daha iyi belirlenebilecektir. Böylelikle o risk grubunun koşullarına uygun çözümler üretilebilecek ve okula başlama zamanı gelen çocukların zamanında kayıt olabilmeleri için koşullar hazırlanabilecektir. Çocukların okula zamanında kaydının sağlanması, hiç şüphesiz net okullulaşıma oranlarını olumlu yönde etkileyecek ve Türkiye'de eğitimde iyileştirme çabalarına katkı sağlayacaktır.

1.3. İllerin Sosyo- Ekonomik Gelişmişlik Sıralamasına Göre Net Okullulaşma Oranları

İllerin gelişmişlik düzeyleri, Devlet Planlama Teşkilatı tarafından "İllerin Sosyo- Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması" araştırması ile belirlenmiştir. Araştırmada Aralık 2003'teki idari yapı esas alınarak 81 ildeki sosyo-ekonomik gelişmeyi ölçmek üzere 58 adet

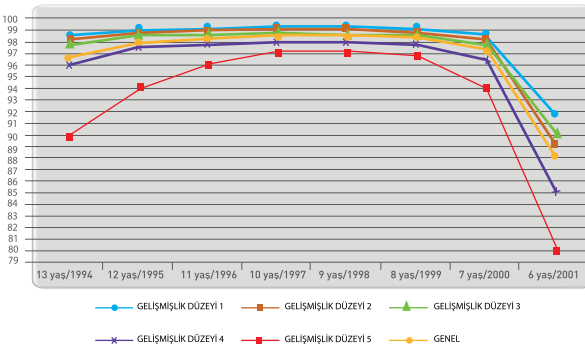
değişkene ilişkin veriler kullanılmıştır. Bu değişkenler de kendi aralarında demografi, istihdam, eğitim, sağlık, sanayi, tarım, inşaat, mali, altyapı ve diğer refah göstergeleri olmak üzere başlıca 10 alt kategori içerisinde incelenmiştir. İller için elde edilen sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralaması ve endeks değerleri baz alınarak, iller farklı gelişmişlik kademelerine göre 5 ayrı gruba ayrılmıştır. İllerin gelişmişlik seviyeleri aşağıdaki gibidir:

Birinci Seviye	İkinci Seviye	Üçüncü Seviye	Dördüncü Seviye	Beşinci Seviye
İstanbul, Ankara, İzmir, Kocaeli, Bursa	Eskişehir, Tekirdağ, Adana, Yalova, Antalya, Kırklareli, Denizli, Muğla, Bolu, Balıkesir, Edirne, Mersin, Bilecik, Kayseri, Gaziantep, Zonguldak, Aydın, Sakarya, Çanakkale, Manisa	Konya, Karabük, Isparta, Hatay, Uşak, Burdur, Samsun, Kırıkkale, Nevşehir, Karaman, Elazığ, Rize, Trabzon, Amasya, Kütahya, Malatya, Kırşehir, Artvin, Afyon, Düzce, Çorum	Osmaniye, Kahramanmaraş, Niğde, Giresun, Kastamonu, Tunceli, Sivas, Kilis, Bartın, Aksaray, Sinop, Erzincan, Çankırı, Erzurum, Tokat, Ordu, Diyarbakır, Yozgat, Adıyaman	Bayburt, Kars, Şanlıurfa, Iğdır, Batman, Gümüşhane, Mardin, Siirt, Ardahan, Van, Bingöl, Hakkâri, Şırnak, Bitlis, Ağrı, Muş

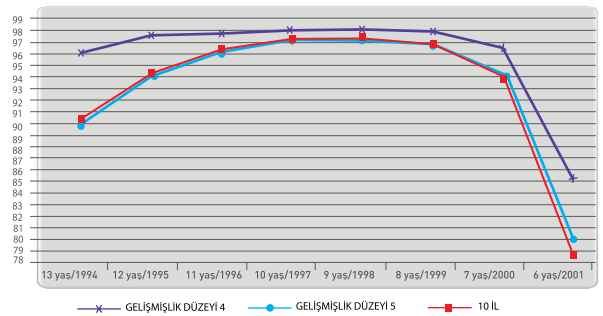
Yukarıdaki liste incelendiğinde, araştırmanın yapıldığı illerin sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralamasında dördüncü ve beşinci seviyede yer aldıkları görülmüştür.

Osmaniye ve Diyarbakır illeri dördüncü seviyede, araştırma kapsamındaki diğer iller ise beşinci seviyede yer almaktadır.

Şekil 5. Tek yaşlarda erkek çocukların il gelişmişlik düzeyine göre net okullulaşma oranı

Şekil 6. Tek yaşlarda erkek çocukların araştırmanın yapıldığı illerde net okullulaşma oranı

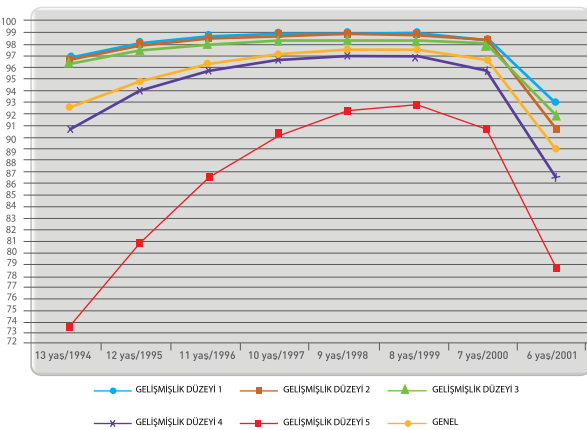
DPT'nin 2003 yılında yaptığı illerin sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralamasına göre araştırma kapsamındaki 10 ilde net okullulaşma oranları cinsiyete göre karşılaştırıldığında çarpıcı sonuçlar ortaya çıkmıştır (Bakınız Ek Tablo 1 – 2). Araştırmanın yapıldığı 10 ilde 6 – 13 yaş grubunda tek yaşlarda erkeklerin net

okullulaşma oranının kızların net okullulaşma oranından daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Erkek çocukların net okullulaşma oranı illerin gelişmişlik düzeyine göre incelendiğinde net okullulaşma oranının yaşa göre değişkenlik gösterdiği görülmüşse de bu durumun tüm yaş grupları için Türkiye genelinden daha

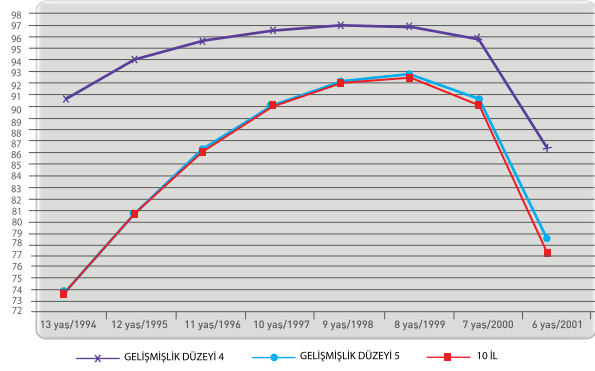
düşük bir seviyede olduğu ve seviye 5 illerindeki duruma benzer bir eğilim gösterdiği gözlenmiştir. Araştırmanın yapıldığı bazı illerde 6 yaşındaki (2001 doğumlu) erkek çocukların net okullulaşma oranının Seviye 5 illerindekinin de altında kaldığı tespit edilmiştir. Ülke genelinde 6 yaşındaki (2001 doğumlu) erkek çocukların net okullulaşma oranı en yüksek Seviye 1'deki illerde olmuştur. Bunu sırasıyla 3, 2, 4 ve 5 seviyelerindeki iller takip etmiştir (Bakınız Şekil 5 – 6 ve Ek Tablo 1).

Şekil 5 ve 6 incelendiğinde erkek çocuklarının eğitime erişimlerinde Seviye 5 gelişmişlik düzeyindeki iller hariç, diğer gelişmişlik düzeylerindeki illerde benzerlikler olduğu ortaya çıkmıştır. TÜİK'in Çocuk İşgücü Araştırmasına göre 6-14 yaş grubundaki çocukların %41,7'sinin çalıştığı belirlenmiştir (TÜİK, Çocuk İşgücü Araştırması, 2006). Yine, TÜİK tarafından yapılan bir başka araştırmaya göre çalışan veya yoksul çocukların okulu terk edişlerinde en önemli etkenlerden birinin okulda öğretmenleri ve arkadaşları tarafından hor görülmesi olduğu belirtilmiştir (Bulutay, 1999). "e-Okul" 2008 verileri incelendiğinde Seviye 5'te ve araştırma kapsamındaki 10 ilde sınıf başına düşen öğrenci sayısının diğer düzeydeki illere göre yüksek olduğu görülmektedir.

Şekil 7. Tek yaşlarda kız çocukların il gelişmişlik düzeyine göre net okullulaşma oranı

Şekil 8. Tek yaşlarda kız çocukların araştırmanın yapıldığı illerde net okullulaşma oranı

Kız çocukların analizinde de aynı yöntem uygulanmıştır. Kızların net okullulaşma oranı illerin gelişmişlik düzeyine göre incelendiğinde, oranların değişkenlik gösterdiği görülmüştür. Araştırmanın yapıldığı 10 ilde ise net okullulaşma oranı her yaş grubu için ülke genelinden daha düşüktür ve Seviye 5'e benzer bir durum sergilemektedir. Araştırmanın yapıldığı illerde 6 yaşındaki (2001 doğumlu) kız çocukların net okullulaşma oranı Seviye 5'in de altında kalmıştır. Tahmin edilebileceği gibi, ülke genelinde 6 yaşındaki (2001 doğumlu) kızların en yüksek net okullulaşma oranları gelişmişlik seviyesinin en üstünde bulunan Seviye 1 illerinde ortaya çıkmıştır (%92,8). Bunu sırasıyla Seviye 3 (%91,8), Seviye 2 (%90,5), Seviye 4 (%86,4) ve Seviye 5 (%78,7) illeri takip etmiştir. İl gelişmişlik düzeyine göre net okullulaşma oranı kızlarda da, erkeklerde de benzer bir eğilim göstermektedir (Bakınız Ek Tablo 2).

Şekil 7 incelendiğinde kız çocukların Seviye 1, 2 ve 3 için net okullulaşma oranları bakımından eğitime erişiminde birbirine paralellik söz konusudur. Bu durum Seviye 4 ve 5 için farklılık arz etmektedir. Araştırmanın yapıldığı illerdeki net okullulaşma oranının Seviye 5 ile aynı olduğu görülmektedir. Ayrıca 6 yaşındaki kız çocukların net okullulaşma oranları Seviye 5'e göre daha düşüktür. Bunun olası nedenleri ailelerde kız çocuklarının okumalarının kendilerine bir getirisi olmayacağı inancının olması, kız çocuklarının ev işlerine yardım etmesi ve küçük kardeşlere bakması, tarım işlerinde çalıştırılmak üzere tarlaya, bahçeye gönderilmesi olabilir.

2. METODOLOJİ

Çalışma kapsamında birbirini tamamlayıcı nitelikte olan 'nitel' ve 'nicel' araştırma yöntemleri kullanılmıştır. Araştırmaya dâhil edilen illerden katılan ebeveynlerle yapılan görüşmeler nicel araştırma yöntemi dahilinde hazırlanan bir soru formunun yüz yüze uygulanması tekniği ile tamamlanmıştır. Nicel araştırma yöntemi, önceden hazırlanmış bir anket formunun belirli sayıda cevaplayıcı üzerinde uygulanması ile bulguların elde edildiği bir araştırma yöntemidir (Nakip, 2005). Bununla sayıca daha fazla bir gruba ulaşılması ve genellenebilir veriler elde edilmesi hedeflenmiştir. Diğer sosyal paydaşlarla yapılan görüşmelerde nitel araştırma yöntemleri kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşmeler, odak grup toplantıları ve doküman analizi gibi nitel araştırma yöntemleri kullanılarak algıların ve olayların doğal ortamlarında biraz daha gerçekçi bir şekilde ve bütüncül olarak ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlenmesi hedeflenmiştir. Araştırmanın veri toplama sürecine geçmeden önce konu ile ilgili daha önce yapılan araştırmalar ve çalışmalar incelenerek doküman analizi yapılmıştır. Bu analiz ile araştırmaya konu olan zamanında kaydolmama sorununun ulusal ve uluslararası düzeyde ulaşılabilen kaynaklarla durumu ortaya konmuştur. Ayrıca konu ile ilgili derlenen bilgiler araştırma ölçeğinin ve görüşme formlarının şekillenmesinde belirleyici olmuştur. Bununla birlikte Türkiye'de ve örnekleme dahil edilen illerde sorunu sayısal olarak ifade edebilmek ve sorunun nedenlerine dair çıkarsamalar yapabilmek için çeşitli kurum ve kuruluşlardan temin edilen verilerle oluşturulan veri tabanı analiz edilmiştir.

2.1. Araştırma Evreni

Araştırmada Milli Eğitim Bakanlığı tarafından Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi ve e-okul verilerinden hareketle tüm illerde hesaplanan 6 yaş net okullulaşma oranına göre zamanında kaydolmama sorununun en fazla yaşandığı on il seçilmiştir. Araştırmanın evreni Şekil 9'daki haritada gösterildiği gibi; Ağrı, Bitlis, Diyarbakır, Gümüşhane, Hakkâri, Muş, Osmaniye, Şanlıurfa, Şırnak ve Van illeri ile bu illerde yaşayan eğitimin temel unsurları olan çocuklar,

öğretmenler, yöneticiler, veliler, eğitim müfettişleri ve paydaşları (toplum liderleri, yerel yöneticiler, sivil toplum kuruluşları vb.) olarak belirlenmiştir.

2.2. Araştırmanın Örnekleme

2.2.1. Nicel Araştırma Örnekleme

Araştırmaya dâhil edilen 10 ilde bulunan 2001 yılı doğumlu çocukların Mart 2008 tarihi itibarı ile toplam sayıları ve okula kaydolmamış çocukların sayıları incelendiğinde bu illerin okullulaşma oranlarına dair çarpıcı durumları daha iyi anlaşılmaktadır. Tablo 4'ten de görülebileceği üzere, 2001 doğumlu çocuk nüfusu bu illerde Mart 2008'de 185.668 olarak tespit edilmiş, bu çocukların 40.169'u o tarihte halen okula kaydolmamıştır. Okula hiç kayıt olmamış 2001 doğumlu çocukların 2001 doğumlu toplam çocuk sayısına oranı incelendiğinde, kızların toplam kız çocuğu sayısının %22,38'inin, erkeklerin toplam erkek çocuğu sayısının %20,93'ünün, toplam çağ nüfusunun ise %21,63'ünün 2008 yılında halen okula kaydolmamış olduğu görülmüştür. Van ve Gümüşhane dışındaki tüm illerde kızların erkek çocuklarına göre daha dezavantajlı oldukları belirlenmiştir.

Bu araştırmada örneklem sayısı belirlenirken güvenilirlik düzeyi %95, tolerans oranı ise %3 olarak belirlenmiştir. Buna göre görüşülen kitle birim sayısı (hane sayısı) 1.080 olarak belirlenmiştir. Bu örneklem illerdeki okula geç başlayan ya da kayıt olmayan çocuk oranlarına göre dağıtıldığında Gümüşhane iline kitle birim sayısı 10 düşmüştür. İlleri karşılaştıran istatistiksel analizlerin yapılabilirliğini sağlayabilmek için, bu sayı biraz arttırılmış ve makul görüşme sayısı en az 15 kitle birimi olarak düşünülmüştür. Bu şekilde verilen örneklem 15 örneklem birimine bölündüğünde 73 küme elde edilmiştir. Uygulamada örnekleme dağılımı ve uygulaması elde edilen küme sayısı üzerinden gerçekleştirilmiştir. Bu şekilde dağılım yaptığımızda görüşülen kitle birim sayısı 1.095'e yükselmiştir. Bu durumda $40169/15=2678$ kümeden 73 kümenin seçimi gerçekleştirilmiştir.

Öncelikle bütün iller araştırma kapsamına girdiğinden elde edilen kümeler illerin okula geç kayıt olan veya kayıt olmayan öğrenci sayılarının kümelerine göre orantılı olarak dağıtılmıştır (Bakınız Tablo 5).

Şekil 9. Araştırmanın yapıldığı iller

Tablo 4. Okula zamanında kayıt yaptırmamış olan 2001 yılı doğumlu çocukların illerdeki toplam nüfusa oranları, Mart 2008

İller	2007-2008 Öğretim Yılında Okula Kayıt Olmayan 6 Yaşındaki Çocuklar (a)			6 Yaşındaki Toplam Çocuk Nüfusu (b)			(a / b) x 100 = %		
	Erkek	Kız	Toplam	Erkek	Kız	Toplam	E	K	T
Ağrı	2.274	2.315	4.589	8.439	8.176	16.615	26,95	28,31	27,62
Van	3.851	3.774	7.625	15.419	14.541	29.960	24,98	25,95	25,45
Muş	1.449	1.581	3.030	6.137	6.036	12.173	23,61	26,19	24,89
Osmaniye	1.134	942	2.076	4.791	4.531	9.322	23,67	20,79	22,27
Şanlıurfa	4.872	4.932	9.804	23.867	22.371	46.238	20,41	22,05	21,20
Şırnak	1.223	1.353	2.576	6.808	6.653	13.461	17,96	20,34	19,14
Hakkâri	620	675	1.295	3.573	3.403	6.976	17,35	19,84	18,56
Bitlis	818	900	1.718	4.854	4.562	9.416	16,85	19,73	18,25
Diyarbakır	3.504	3.550	7.054	20.323	18.912	39.235	17,24	18,77	17,98
Gümüşhane	221	181	402	1.168	1.104	2.272	18,92	16,39	17,69
Toplam	19.966	20.203	40.169	95.379	90.289	185.668	20,93	22,38	21,63

Kaynak: Nüfus istatistikleri İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü'nün Adrese Dayalı Kayıt Sistemi'nden alınmıştır. Okula hiç kayıt yaptırmamış olan çocuklar hakkındaki veri ise, nüfus istatistikleri ile MEB'in e-okul veritabanı arasında yapılan karşılaştırmadan elde edilmiştir.

Tablo 5. 2007-2008 öğretim yılında okula kayıt olmayan altı yaşındaki çocuk sayısı ve örnekleme

İller	Erkek	Kız	Toplam	Örnekleme	Küme Sayısı	Seçilen Küme Sayısı	Örneklem Büyüklüğü
Ağrı	2.274	2.315	4.589	123	306	8	15*8 = 120
Van	3.851	3.774	7.625	205	508	14	15*14 = 210
Muş	1.449	1.581	3.030	81	202	5	15*5 = 75
Osmaniye	1.134	942	2.076	56	138	4	15*4 = 60
Şanlıurfa	4.872	4.932	9.804	264	654	18	15*18 = 270
Şırnak	1.223	1.353	2.576	69	172	5	15*5 = 75
Hakkâri	620	675	1.295	35	86	2	15*2 = 30
Bitlis	818	900	1.718	46	115	3	15*3 = 45
Diyarbakır	3.504	3.550	7.054	190	470	13	15*13 = 195
Gümüşhane	221	181	402	11	27	1	15*1 = 15
Toplam	19.966	20.203	40.169	1.080	2.678	73	1.095

Örneklem belirlemede birinci aşama; ilçelerin gelişmişlik seviyeleri, anketlerin yapılacağı ilçelerin seçilmesi ve kümelerin dağıtılması için kullanılmıştır. Bunun için DPT'nin hazırlamış olduğu ilçelerin gelişmişlik seviyeleri kullanılarak il bazında ilçeler sıralanmıştır (DPT, 2004). İlçe sayısının fazla olması sebebi ile bu ilçelerin bazılarının seçilmesi gerekmiştir. Her il için ayrı ayrı büyüklüğe orantılı örnekleme yöntemi kullanılarak ilçeler ve ilçelerde görüşülen küme sayıları belirlenmiştir (Bakınız Tablo 7).

Şırnak iline dair Büyüklüğe Orantılı Örnekleme Yöntemi (PPS yöntemi) ile ilçe seçiminin nasıl olduğu Tablo 6'da gösterilmiştir. Şırnak ili için 5 küme ile (75 kitle birimi) görüşme yapılacağı belirlenmiştir. DPT'nin raporuna göre ilçeler Tablo 6'da görüldüğü gibi gelişim sırasına göre sıralanmıştır. Daha sonra aşağıda belirtilen adımlar uygulanmıştır.

Büyüklüğe orantılı olasılık örneklemesinin uygulama aşamaları aşağıda özetlendiği gibidir;

1. Tüm ilçelerin gelişmişlik seviyeleri, popülasyonları (okula gitmeyen çocukların sayısı) ve küme sayısının listelenmesi (sütun 2,3 ve 4).

2. Küme sayılarından kümülatif küme toplamının elde edilmesi (sütun 5). (Bu sütundaki son sayı, proje alanındaki toplam küme sayısıdır.)

3. Sistematik örnekleme yöntemi ile araştırma yapılacak kümelerin belirlenmesi için bir k sabiti $k=N/n=171/5=34$ şeklinde belirlenmiştir.

4. 1 ile k arasında bir başlangıç noktası MS Excel programındaki "s_sayı_üret()" fonksiyonu kullanılarak rastgele bir sayı üretilmiştir. Üretilen sayı 5'tir. Bu sayıdan sonra her küme örnekleme alınan kümedir. Buna göre belirlenen kümeler 5, 39, 73, 107 ve 141'dir.

Bu küme numaralarını taşıyan ilçeler Tablo 6'dan Merkez, Silopi (iki küme), Cizre ve İdil ilçeleridir.

İkinci aşama; örnekleme giren ilçelerden seçim "Basit Rastgele Örnekleme" yöntemi ile belirlenmiştir. Bu araştırmada kullanılan örnekleme yöntemi: **Tabakalı İki Aşamalı Küme Örnekleme** yöntemidir. Araştırmada iller, tabakaları oluşturmaktadır. Her ilden birinci aşamada küme örnekleme ile 15 kişilik kümeler, ikinci aşamada da basit rastgele (seçkisiz) örnekleme ile kişiler seçilmiştir.

Tablo 6. Büyüklükle orantılı olasılık örnekleme tekniğini kullanarak bir örneğin hazırlanması

Yerleşim Yeri	Gelişmişlik Seviyesi	Okula Gitmeyen Çocukların Sayısı	Toplam Küme Sayısı	Kümelerin Kümülatif Toplamı	Değişim Aralığı	Seçilen Küme Sayısı	Kişi sayısı
Merkez	3	412	412/15=27	27	1-27	1	15
Silopi	3	693	46	73	28-73	2	30
Cizre	3	649	43	116	74-116	1	15
İdil	6	459	31	14	117-147	1	15
Uludere	6	202	14	161	148-161		
Beytüşşebap	6	112	7	168	162-168		
Güçlükonak	6	49	3	171	169-171		
Toplam		2576	171			5	75

*Seçilen yerleşim yerleri Merkez, Silopi, Cizre ve İdil ilçeleridir.

Veri tabanında çocukların açık bir şekilde yerleşim yeri olarak kent-kır ayrımının olmaması, ayrıca cinsiyet ilgili açık bir bilginin olması nedeniyle bu iki kritere göre seçim gerçekleştirilememiştir. Fakat, veri tabanında ilçe bazında seçilen birimlerin rastgele seçilmesinin bu olumsuzluğu ortadan kaldırdığı öngörülmüştür.

İlçelerde görüşülen kitle birimlerinin adresleri veri tabanından elde edilmiştir. Uygulamada bu adreslerle gerçek adreslerin tutarsızlığının yaşandığı ve kapı numaralarının olmadığı durumlarda okul müdürleri ve muhtarlarla iletişime geçilerek ilgili kişilere ulaşılmış ve anket uygulaması yapılmıştır.

Tablo 7. İllere ve ilçelere düşen küme sayıları

Yerleşim yeri	Küme Sayısı	Yerleşim Yeri	Küme Sayısı
AĞRI	8	HAKKARİ	2
Doğubeyazıt	3	Merkez	1
Eleşkirt	1	Yüksekova	1
Merkez	1	MUŞ	5
Patnos	3	Bulanık	2
BİTLİS	3	Malazgirt	1
Adilcevaz	1	Merkez	2
Güroymak	1	OSMANİYE	4
Merkez	1	Düziçi	1
DİYARBAKIR	13	Kadirli	1
Bağlar	4	Merkez	2
Bismil	1	ŞANLIURFA	18
Çermik	1	Akçakale	1
Çınar	2	Birecik	1
Dicle	1	Harran	1
Eğil	1	Merkez	8
Sur	2	Siverek	4
Yenişehir	1	Suruç	1
GÜMÜŞHANE	1	Viranşehir	2
Merkez	1		

Nicel araştırmada kullanılan örnekleme yöntemini tahminlere yansıtılması amacıyla araştırma bulgularından hareketle gerekli görölen yerlerde kitle toplamı, ortalaması ve oranı hesaplanmıştır. Bu

hesaplamalarda ve güven aralığı hesaplamalarında kullanılan formüller aşağıda yer almaktadır. Bu formüllerde kullanılan indisler;

- L : Tabakaları,
- M : Toplam küme sayısını,
- M_h : Bir ildeki toplam küme sayısını,
- m_h : Örnekleme giren küme sayısını,
- n_{hi} : Kümelerdeki örnekleme birimi sayısını,
- x_{hij} : Bir birimin özelliğini,
- a_i : Bir birimde bir özelliğin varlığını temsil etmektedir.

$$x_{hi} = \sum_{j=1}^{n_{hi}} x_{hij}$$

$$\bar{x}_h = \frac{\sum_{i=1}^{m_h} x_{hi}}{m_h}$$

$$s_h^2 = \frac{\sum_{i=1}^{m_h} (x_{hi} - \bar{x}_h)^2}{m_h - 1}$$

$$\chi = \sum_{h=1}^L \frac{M_h}{m_h} \sum_{j=1}^{m_h} \sum_{i=1}^{n_{hi}} x_{hij}$$

$$V(\chi) = \sum_{h=1}^L M_h (M_h - m_h) \frac{s_h^2}{m_h}$$

$$sk(\chi) = \sqrt{V(\chi)}$$

$$\hat{\chi} \pm tsk(\hat{\chi}) \text{ 'dir.}$$

Kitle oranı için

$$W_h = \frac{M_h}{M}$$

$$p_{hi} = \frac{\sum_{i=1}^{n_{hi}} a_i}{n_{hi}}$$

$$\bar{p}_h = \frac{\sum_{i=1}^{m_h} p_{hi}}{m_h}$$

$$s_h^2 = \frac{\sum_{i=1}^{m_h} (p_{hi} - \bar{p}_h)^2}{m_h - 1}$$

$$\hat{p} = \sum_{h=1}^L W_h \bar{p}_h$$

$$V(\hat{p}) = \sum_{h=1}^L W_h \left(\frac{M_h - m_h}{M_h} \right) \frac{s_h^2}{m_h}$$

$$sh(\hat{p}) = \sqrt{V(\hat{p})} \text{ formülleri kullanılmıştır.}$$

Tablo 8. Nicel araştırmada örnekleme dahil edilen ilköğretime zamanında kayıt olmayan çocukların sayıları

Kayıt Durumu	Frekans	%
Geç kayıt	959	88,0
Kayıtsız	136	12,0
Zamanında kaydolmayan (Toplam)	1.095	100

Araştırmanın yapıldığı on ilde nüfusun az olması sebebiyle TÜİK'in belirtmiş olduğu kır ve kent tanımına göre ayırma gidildiğinde kır grubunda bir yığılma söz konusu olmuştur. Verilerden anlamlı analiz sonuçları üretebilmek için yeni bir tanıma ihtiyaç duyulmuştur. Bu amaçla araştırma kapsamında yer alan şehirlerin il ve ilçe merkezleri okula, hastaneye, diğer kamu kurumlarına ulaşımının kolay olması sebebiyle, kentsel yaşam alanları olarak tanımlanmıştır. Aynı şekilde mezra, köy, belde ve kasabalar okula, hastaneye, diğer kamu kurumlarına ulaşımının zor olması sebebiyle kırsal yaşam alanı olarak tanımlanmıştır. Buna göre nicel araştırmanın yapıldığı yaşam alanlarının %42,3'ü kırsal yaşam alanına, %57,7'si ise kentsel yaşam alanına ayrılmıştır. Araştırma sonuçları, veriler kentsel yaşam alanları ve kırsal yaşam alanlarına göre ayrıştırılarak incelenmiştir.

2.2.2. Nitel Araştırma Örneklemi

2.2.2.1. Odak grup toplantıları

Bu araştırmada odak grup toplantıları için Bitlis, Ağrı, Diyarbakır, Van ve Şanlıurfa olmak üzere 5 il belirlenmiştir. Nitel araştırmanın yapıldığı beş ilin belirlenmesinde illere göre 6 yaş net okullulaşma oranının küçükten büyüğe sıralamasından yararlanılmıştır. Sıralamada üstten 2, alttan 2 ve ortadan 1 il alınarak 5 il seçilmiştir. Böylece problemin

farklı oranlarda yer aldığı iller çalışmaya dâhil edilerek yapılacak karşılaştırmalı analizlerde verimin artırılması amaçlanmıştır. Diğer yandan, Gümüşhane ilinin net okullulaşma oranı Diyarbakır'dan nispeten daha yüksek olmasına rağmen nüfusunun az olması ve buna bağlı olarak ilköğretime zamanında kaydolmayan öğrenci sayısının düşük olması sebebiyle, Gümüşhane yerine Diyarbakır ili tercih edilmiştir.

Başlangıçta odak grup toplantıları örneklem planında her il için 8-12 kişi olacak şekilde planlanmıştır. Tüm odak grup toplantılarına Tablo 9'da belirtilen sosyal paydaşların her biri yedekleriyle birlikte davet edilmiş ve her gruptan hedeflenen sayının üzerinde randevu alınmıştır. Ancak toplantı günü mazeret belirterek katılmayanlar nedeniyle bazı illerde toplantılara katılanların daha az olmasına rağmen toplamda hedeflenen sayıya ulaşılmıştır. Sonuç olarak da en çok 10 kişi (Ağrı ve Van) ve en az da 6 kişinin (Şanlıurfa) katılımıyla 5 farklı odak grup toplantısı 5 farklı ilde gerçekleştirilmiştir. Görüşmenin nerede ve kaç kişi ile gerçekleştirildiği Tablo 9'da yer almaktadır.

Tablo 9. İllere göre odak grup toplantılarındaki katılımcı sayıları

İller	Odak Grup Sayısı	Hedeflenen Katılımcı Sayısı	Gerçekleşen Katılımcı Sayısı
Ağrı	1	8-12	10
Van	1	8-12	10
Şanlıurfa	1	8-12	6
Diyarbakır	1	8-12	9
Bitlis	1	8-12	7
Toplam	5	40-60	42

2.2.2.2 Yarı-yapılandırılmış görüşmeler

Odak grup toplantılarının yapıldığı iller olan Bitlis, Ağrı, Diyarbakır, Van ve Şanlıurfa'da bu toplantılara ek olarak aynı tür sosyal paydaşlarla görüşmeler yapılmıştır.

Yarı yapılandırılmış görüşmelerin sayısı toplamda 85 olmuş, katılımcıların çoğu erkeklerden (78) ve sadece 7'si kadınlardan oluşmuştur (Bakınız Ek Tablo 3).

Tablo 10. Yarı yapılandırılmış görüşmelerdeki sosyal paydaşlar ve görüşme sayıları

İller	Hedeflenen Görüşme Sayısı	Gerçekleşen Görüşme Sayısı
Ağrı	14	23
Bitlis	14	14
Diyarbakır	14	18
Şanlıurfa	14	13
Van	14	17
Toplam	70	85

2.3. Araştırma Verileri ve Veri Toplama Teknikleri

2.3.1. Nicel Araştırma Verileri

Veri toplama çalışması, özellikle bu araştırma için eğitilmiş anketörler tarafından çocukların evlerinde ebeveynlerden birisi ile yüz yüze görüşülmesi yoluyla yapılmıştır. Görüşmeyi yapan anketör soruları tek tek okumuş ve ebeveynlerin skala üzerinden yanıtlarını seçebilmeleri için kartlar gösterilmiştir. (Bakınız Ek - IV)

Görüşmelerin çoğunluğu, annelerin daha çok evde hazır bulunmaları nedeniyle annelerle (n=729) ve

geri kalan önemli bir kısmı da babalarla (n=329) yapılmıştır. Anne ya da babanın olmadığı veya anne ya da babanın Türkçe bilmediği durumlarda ise istenilen bilgileri verebilecek başka bir bireyi ile de görüşülmüştür. Anne ya da baba dışındaki başka bir aile bireyi ile yapılan görüşmeler toplam görüşmelerin yalnızca %3,6'sını oluşturmuştur. Görüşmelerin kimlerle yapıldığı Tablo 11'de yer almaktadır. Bu konu ile ilgili ayrıntılı bilgi Ek Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 11'de görüleceği gibi araştırmaya katılanların önemli bir kısmı ebeveynlerden olduğundan, katılımcıların betimleyici analizleri hane halkı verilerinin tartışıldığı bölümde incelenmiştir.

Tablo 11. Görüşülen bireyin çocuğa yakınlık derecesine göre dağılımı (Ayrıntılı bilgi Ek Tablo 2'de yer almaktadır.)

Görüşülenler	Geç Kayıt		Kayıtsız		Zamanında Kayıt Olmayan (Toplam)	
	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
Anne	630	65,8	99	72,8	729	66,6
Baba	297	31,0	32	23,5	329	30,0
Diğer	32	3,2	5	3,7	37	3,6
Toplam	959	100	136	100	1.095	100

2.3.2. Nicel Araştırma Ölçeği

Nicel araştırmada kullanılan soru formunda; demografik bilgiler (hane halkı eğitim düzeyi, gelir ve giderleri, çalışma durumları vb), hanehalkı ve çocuğa dair bilgiler (sağlık, gelişim vb), okula başlama yaşının ne olduğuna dair bilgiler ortak olmak üzere bu sorulara ek olarak, geç kayıt ve kayıtsız çocuklar için ayrı ayrı hazırlanmış iki ayrı bölüm daha yer almıştır. Geç kayıt grubundaki ebeveynlere çocuğun okula gitme yaşı geldiği halde okula bir yıl önce kayıt yaptırmamış olmasının nedenleri ile neden bir yıl sonra kayıt yaptırdığını irdeleyen sorular sorulmuştur. Benzer bir şekilde kayıtsız çocukların bulunduğu gruptaki ebeveynlere, çocuklarını neden okula zamanında göndermedikleri ve önümüzdeki dönemlerde hangi değişiklikler olursa çocuklarını okula gönderecekleri sorulmuştur. Bunlara ek olarak, her iki gruba da çocuğun okula gitmediği dönemlerde evde hangi etkinliklere katıldığı ve çocuğun okula gitmesi için herhangi bir girişimde bulunup bulunmadığı sorulmuştur. Açık uçlu soruların sorulduğu durumlarda görüşülen kişinin yanıtı kodlanarak nicel veriler elde edilmiş, diğer durumlarda evet ya da hayır gibi yanıtları içeren nominal sorular ile yanıtların "likert skalası" üzerinden yanıtlanmasına el veren çeşitli soru sorma teknikleri kullanılmıştır (Araştırma Soru Formu için bakınız Ek - II).

2.3.3. Nitel Araştırmanın Veri Toplama Teknikleri

Nitel araştırma yöntemlerinin önemli tekniklerinden olan yarı yapılandırılmış görüşmeler ve odak grup toplantıları gibi veri toplama tekniklerinin kullanıldığı bu bölümde araştırmada algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlenmesi hedeflenmiştir. Yapılan görüşme ve toplantılar öncesinde doküman analizi ve veri tabanı analizi çalışmaları yapılmıştır. Doküman analizi, dünyada ve Türkiye'de ilköğretim zamanında kaydolmama kapsamında daha önce yapılan araştırmalardan elde edilen konuyla ilgili verileri ve bu verilere dair değerlendirmeleri içermektedir. Veri tabanı analizinde ise "Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 2007-2008," TÜİK Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi 2007 Çağ Nüfusu verileri, 2008 e-okul verileri (Türkiye genelinde tüm illerde ve bu illere bağlı ilçelerde tek yaşlarda cinsiyete göre okula kayıtlı öğrenci sayısı), İlçelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması (2004) ile illerin ve Bölgelerin Sosyo-

Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması (2003) gibi kaynaklardan faydalanılarak konu ile ilgili durum tespiti yapılmıştır.

2.3.3.1 Odak grup toplantıları

Nitel araştırmaların doğrudan bir tekniği olan odak grup toplantılarında, uzman bir kişinin moderatör olarak rol almasıyla (sosyal psikolog ve sosyolog), cevaplayıcıların okula geç kayıt problemi ve nedenleri ile ilgili tartışmalara katılmaları hedeflenmiştir. Bu toplantılar resmi olmayan bir formatta hazırlanmış, okulların ya da milli eğitim müdürlüklerinin toplantı salonlarında gerçekleşmiş, ortalama 1,5 ya da 2 saat sürmüştür. Herkese tek tek söz hakkı verilmiş, konuşmalar ses kayıt cihazları ile kaydedilmiş ve daha sonra elde edilen veriler deşifre edilmiştir. Odak grup toplantıları ile okula zamanında kaydolmama sorununun sosyal paydaşları olarak tespit edilen katılımcıların, konuyu enine boyuna tartışarak, sorunu anlamaya ilişkin önemli ipuçlarını ortaya çıkarmaları amacı güdülmüştür (Nakip, 2005). Bu toplantılarda çeşitli fikirler üretilmiş, hedef kitlenin ihtiyaçlarının, güdülerinin, tutumlarının belirlenmesi ve nicel araştırmanın bulgularının daha iyi anlamlandırılması için veriler toplanmıştır.

Yapılan toplantıların başında tanışma ve ısınma için bir zaman ayrılmış, bu zaman herkesin birbirini tanıyarak rahat bir şekilde konuşabileceği bir ortamın yaratılması için kullanılmıştır. Arkasından problemin, yani okula zamanında kaydolmamanın tanımı yapılmış ve katılımcılardan bu konuyla ilgili görüşleri ve yaşadıkları bölgelerdeki genel durumlara dair değerlendirmeler yapmaları istenmiştir. Arkasından da bu durumun nedenleri ve ne gibi çözüm önerilerinin geliştirilebileceğine dair iki ayrı başlık altında toplanan, toplamda da üç ana konuyu ele alan tartışmalar yapılmıştır. Bunlar özetle, sorunun tanımlanması, nedenlerinin araştırılması ve çözüm için önerilerin üretilmesidir.

Bu odak toplantılarında ebeveynler (n=3), öğretmenler ve okul müdürleri (n=13), muhtarlar (n=6), yerel yöneticiler (n=2), milli eğitim müdürleri (n=5), din görevlileri (n=5), sivil toplum kuruluşlarının temsilcileri (n=5) ve yerel medya üyeleri (n=3) yer almışlardır. Görüşmeci sayıları ve kimlerin görüşmeye katıldığı Tablo 12'de yer almıştır.

Tablo 12. Odak grup toplantısına katılanların sosyal paydaşlara göre dağılımı

	Hedeflenen Katılımcı Sayısı	Gerçekleşen Katılımcı Sayısı
Ebeveynler	5-7 arası	3
Öğretmenler ve okul müdürleri, eğitim müfettişleri	5-8 arası	13
Köy ve mahalle muhtarları	5-7 arası	6
Yerel yöneticiler	5-8 arası	2
İl/ilçe milli eğitim müdürleri	5-8 arası	5
Din görevlileri	5-7 arası	5
Sivil toplum kuruluşu temsilcileri	5-8 arası	5
Yerel medya üyeleri	5-7 arası	3
Toplam	40-60	42

2.3.3.2. Yarı-yapılandırılmış görüşmeler

Yarı yapılandırılmış görüşmeler uzman bir görüşmecinin önceden hazırlanan soru formunu kullanarak katılımcının evinde birebir görüşmeler yapması sonucunda gerçekleştirilmiştir. Burada amaç yine problemin tanımlanması, öznel görüşlerin ve genel olarak problemden bölge insanının nasıl etkilendiğinin araştırılması, sorunun nedenlerinin irdelenmesi ve çözüme yönelik önerilerin elde edilmesi olmuştur. Nicel araştırmada sorulan genel soru kategorileri aynı kalmış olsa da, görüşmeciler katılımcının sorulan soruları iyice irdelemesi, yanıtlarını genişletmesi

ve açıklaması ve kendisinin de önemli gördüğü farklı konuları görüşmeye katması için, görüşme sırasında katılımcıları her fırsatta yüreklendirmiştir.

Tablo 13'te de görüleceği gibi, ebeveynler (n=6) ve din görevlileri ile (n=6) en az sayıda yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmış, en çok sayıda görüşme de öğretmen, müdür ve müfettiş gibi eğitimi veren kişilerle (n=14) ve yerel medya üyeleri ile (n=14) yapılmıştır. Katılımcı sayıları illere göre incelendiğinde de en az katılımcının 13 kişi ile Şanlıurfa'da en fazla katılımcının ise 23 kişi ile Ağrı'da olduğu görülmektedir.

Tablo 13. Yarı yapılandırılmış görüşmelerdeki sosyal paydaşlar ve görüşme sayıları

	Anne – babalar	Din görevlileri	il/ilçe milli eğitim müdürleri	Köy ve mahalle muhtarları	Müfettişler ve okul müdürleri, öğretmenler	Sivil toplum kuruluşu temsilcileri	Yerel medya üyeleri	Yerel yöneticiler	Genel Toplam	%
Ağrı	3	1	2	2	4	4	5	2	23	27,1
Bitlis	1	1	2	2	3	1	2	2	14	16,5
Diyarbakır	1	1	2	2	3	3	3	3	18	21,2
Şanlıurfa	0	1	2	2	2	2	2	2	13	15,3
Van	1	2	2	3	2	2	2	3	17	20
Toplam	6	6	10	11	14	12	14	12	85	100

Tablo 14. Katılımcıların paydaş türü ve cinsiyete göre dağılımı

	Anne – babalar	Din görevlileri	il/ilçe milli eğitim müdürleri	Köy ve mahalle muhtarları	Müfettişler ve okul müdürleri,	Sivil toplum kuruluşu	Yerel medya üyeleri	Yerel yöneticiler	Genel Toplam
Erkek	5	6	10	10	10	11	14	12	78
Kadın	1	-	-	1	4	1	-	-	7
Genel	6	6	10	11	14	12	14	12	85

Katılımcıların ortalama yaşının 40 olduğu ve en çok temsil edilen yaş grubunun ise 53 kişi ile 25 ile 44 yaş arası olduğu görülmüştür (Bakınız Ek Tablo 5). Katılımcıların eğitim durumları incelendiğinde (52 kişi) en çok üniversite mezunlarıyla görüşme yapıldığı ve sadece 3 görüşmecinin okuryazar olmadığı ortaya çıkmıştır (Bakınız Ek Tablo 6). Meslekler incelendiğinde de, profesyonel işlerin ağırlıklı olarak temsil edildiği, en başta gelen meslek grubunun ise "eğitimci" olduğu belirlenmiştir (Bakınız Ek Tablo 7).

Katılımcıların %91'i bir yıldan çok, %67'si ise 5 yıldan çok olmak üzere çalıştıkları kurumlarda, deneyime sahiptirler. Kendi deneyimlerine dayanarak gözlemlerini paylaşıyor oldukları varsayıldığında, çalıştıkları kurumlarda edindikleri bu deneyimler oldukça önemlidir ve buldukları yerlerden sorunun nasıl tanımlandığını göstermektedir (Bakınız Ek Tablo 8).

2.4. Veri Toplama Süreci

Araştırmanın nitel araştırma kısmında araştırma kapsamındaki beş ilde 3 araştırma uzmanı görev almıştır. Ayrıca görüşme ve odak grup toplantılarının organizasyonu için İstanbul ofisinde 3 kişi görev almıştır. Uzmanlar ilk olarak 2 Haziran 2009 tarihinde Diyarbakır'da yarı yapılandırılmış görüşmeler yaparak çalışmaya başlamıştır. Diyarbakır'ı takiben sırasıyla Şanlıurfa, Bitlis, Van ve Ağrı illerinde görüşmelere devam edilmiştir. Araştırma uzmanları ayrıca yarı yapılandırılmış görüşmeler için buldukları her ilde birer olmak üzere toplam beş odak grup toplantısı düzenlemiştir. 2 Haziran 2009 tarihinde başlayan nitel araştırmanın saha uygulaması 29 Haziran 2009 tarihinde Ağrı'da tamamlanmıştır. Görüşmeciler bir ilden diğerine geçtiklerinde döküm ve deşifre çalışmalarının paralel olarak yürütülebilmesi için görüşme dokümanlarını ve ses kayıtlarını ofise ulaştırmıştır. Süreç tamamlandığında odak grup toplantıları ve yarı yapılandırılmış görüşmeler raporlaştırılmıştır.

Nicel araştırma saha uygulamasının ilk safhası, 8 Haziran 2009 tarihinde İstanbul'da gerçekleştirilen anketör eğitimi olmuştur. Anketör eğitiminde, araştırmanın amacı, önemi ve süresi, görüşme öncesi hazırlıklara dair açıklamalar, nicel araştırma ölçeğinde yer alan her bir sorunun amacı, nasıl sorulması gerektiği ve cevapların nasıl yazılacağını anlatan örnekli açıklamalar yer almıştır. Bunların yanında, bu eğitimlerde, katılımcı adres tespit ve arama şablonu hazırlanması üzerine açıklamalar, saha çalışmaları ve gelişim raporunun hazırlanması üzerine açıklamalar, kalite kontrol sürecine dair açıklamalar, genel organizasyon şeması, saha personelinin yetkileri ve sorumlulukları üzerine açıklamalar ve anketörlerin iş tanımlarına yer verilmiştir. Ayrıca yanıt kartlarının kullanılması gerektiği sorularda okuma-yazma bilen deneklerde kartın baştan sona okunmasından sonra yanıtın alınmasının önemle üzerinde durulmuştur. Okuma yazma bilmeyen katılımcılarda ise anketörün kartı baştan sona okuması ve katılımcının anladığından emin olunduktan sonra yanıtın alınması gerektiği

konusunda da açıklamalarda ve uyarılarda bulunulmuştur. Anketör eğitimi sonunda farklı türde katılımcı tiplerini geliştirilerek bunlar üzerinden anket uygulamaları yapılmıştır. Bunun yanında, örnekleme dahil edilen Türkçe dışında yerel dillerin konuşulduğu illerde bu dilleri konuşabilen anketörler tercih edilmiş, bunun mümkün olmadığı durumlarda ise ailede Türkçe konuşabilen bir aile bireyi ve anne ya da babadan birisi ile birlikte görüşülmüştür. Nicel araştırmanın örneklem dağılımına göre planlanan saha uygulamasında on ilde yedi ayrı ekip eş zamanlı olarak farklı illerde görev almıştır. Saha çalışmasında ayrıca bir saha koordinatörü, bir saha koordinatörü yardımcısı ve her bir ilde bir süpervizör görev almıştır. Nicel araştırmanın saha uygulaması 10 Haziran 2009 – 7 Temmuz 2009 tarihleri arasında yapılmıştır. Saha süreci tamamlanan anketler eş zamanlı olarak ofise iletilerek mantık ve telefon kontrol süreçlerinden geçirilmiştir. Kontrolü tamamlanan anketlerde yer alan açık uçlu sorular için kod dökümü yapılmış ve hazırlanan kod masterlarına göre tüm anketlerdeki cevaplar uzmanlarca kodlanmıştır. Anketler için veri girişi yapılmak üzere projeye özel, kendi içinde ayrı bir kontrol mekanizması içeren bir veri giriş programı hazırlanmıştır. Bu program sayesinde girişi yapılan anketlerin verileri MySQL veri tabanına aktarılmıştır. Veri girişi ve veri kontrol işlemlerinin tamamlanması ile birlikte verilerin analizi ve elde edilen bulguların yorumlanması aşamasına geçilmiştir.

Zamanında kaydolmama sorunun çözümüne yönelik strateji geliştirilmesi amacıyla araştırma sonuçlarından hareketle düzenlenmiş olan "İlköğretimde Zamanında Kaydolmayı Sağlamaya Yönelik Strateji Geliştirme Çalıştayı" raporu hazırlanmıştır. Çalıştay raporu Ek-III'te yer almaktadır. Final raporunun hazırlanması araştırmanın son aşaması olmuştur.

Tablo 15. Araştırmaya ait zaman çizelgesi (2008)

Etkinlik	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık
Başlangıç Raporunun Hazırlanması • Kaynak Taraması • Veri Tabanı Analizi • Örneklemin Belirlenmesi • Nitel ve Nicel Araştırmalar İçin Soru Formlarının Hazırlanması								
Nitel ve Nicel Araştırmaların Uygulanması • Nitel ve Nicel Araştırma Görüşmelerinin Yapılması • Nitel Araştırma Bulgularının Dökümünün Yapılması ve Ses Kayıtlarının Deşifresi • Nicel Araştırma Anketlerinin Kontrol, Kodlama ve Veri Giriş İşlemlerinin Yapılması								
Analiz ve Raporlama • Nitel Araştırma Döküm ve Ses Kayıtlarının İncelenerek Raporlanması • Nicel Araştırma İle İlgili Analizlerin Yapılması • Taslak Raporun Hazırlanması								
Strateji Geliştirme Çalıştaylarının Düzenlenmesi • Uzmanlar Çalıştayı • Paydaşlar Çalıştayı								
Final Raporun Hazırlanması								

2.5. Kısıtlar

Araştırmanın yapıldığı illerin coğrafi, sosyolojik, ekonomik yapısı itibari ile saha uygulamasında bazı problemlerle karşılaşmıştır.

Nicel araştırma uygulamasında karşılaşılan sorunlar:

- Bazı mahalle ve köylerde kapı numaralarının olmaması ya da adreslerin açık olmaması nedeniyle adresleri bulmakta zorlanılmıştır.
- Saha çalışması sırasında okulların kapanmış olması nedeniyle ailelerin buldukları adreslerde ikamet etmemeleri ve mevsimlik işçilerin evde olmamaları gibi nedenlerle ailelere ulaşmakta zorluklar yaşanmıştır (Özellikle

Şanlıurfa ilinde gezici ve geçici tarım işçiliği mart ayında başlayarak kasım ayında bitmektedir.).

- Hakkari’de görevli araştırmacılar bir gün boyunca güvenlik önlemleri nedeniyle çalışmaya başlayamamış ve şehir girişinde bekletilmişlerdir.
- Tüm illerde de çok uzun süreli olmamakla birlikte görevli araştırmacılar sık sık güvenlik kontrollerinden geçmişlerdir.
- Örnekleme yer alan adreslere ulaşım ile ilgili sorunlar yaşanmıştır. Araştırmanın yapıldığı illere bağlı olan köylere ulaşım olanaklarının kısıtlı olması bunun başlıca nedenleri arasındadır.
- Örnekleme oluşturulan bazı illerde Türkçe

dışında kullanılan yerel diller yaygın olarak konuşulduğundan, dil sorunu yaşanmaması için, bu durumun yoğun olarak yaşanabileceği illerde Türkçe dışında yerel dilleri bilen anketörler görevlendirilmiştir. Yine de örneklem listesinde yer alan ebeveynin Türkçe ve anketörün de Türkçe dışında kullanılan yerel dilleri bilmediği ve yerel dil bilen başka anketör ile ikame edilemediği durumlarda iletişim sorunları yaşanmıştır.

Bu durumda istenen bilgileri verebilecek diğer aile bireyleri ile görüşülmüştür.

- Örneklemde yer alan bazı ebeveynler anketi cevaplamayı reddetmişlerdir.

Nitel araştırma uygulamasında karşılaşılan sorunlar:

- Görüşülen kişilerin bürokratik çevreden olması nedeniyle uygun zaman ayarlanması konusunda zaman zaman sıkıntılar yaşanmıştır.
- Görüşmelerin bazıları Milli Eğitim Müdürlükleri'nde denetleme dönemine rastlamış ve bu nedenle organizasyonda değişiklikler yapılması gerekmiştir.
- Çalışma zamanı okulların tatil olduğu döneme rastladığından öğretmen ve müdürlere ulaşmada sıkıntılar yaşanmıştır.
- Nitel görüşmelerde daha çok görüşülen kişiler sosyal paydaşlar olmuş, çok az ebeveyn ile görüşülmüştür.

2.6. Veri Analizi ve Raporlama

Nicel araştırmanın tamamlanması ve anket kontrollerinin bitmesi ile birlikte, elde edilen tüm veriler SPSS (Statistical Package for the Social Sciences)'te analiz edilmiştir. Tüm sorulara ilişkin verilerin frekans ve % değerleri hesaplanarak yorumlanmıştır. Sürekli değişkenler ve likert tipi sorular için betimsel istatistikler hesaplanmıştır. Gerekli görülen yerlerde örnekleme yöntemini tahminlere yansıtma amacıyla araştırma bulgularından hareketle kitle toplamı, ortalaması ve oranı hesaplanmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen verilerin betimsel istatistikleri ve sıklık dağılımlarının yanı sıra bazı değişkenler ile olan ilişkileri çapraz tablolar ile incelenmiş ve yorumlanmıştır. Bu incelemelerde Ki-kare analizinden faydalanılmıştır.

Değişkenlerin iki düzeyli değişkenler açısından ortalama değerlerinin farklılık gösterip göstermediğini ölçmek amacıyla bağımsız gruplar için t testi yapılmıştır. İki'den fazla grup olduğu durumlarda ise grup ortalamaları arasında farklılık olup olmadığını test etmek amacıyla varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. Grup ortalamaları arasında farklılık olduğu durumlarda varyansların homojen olma veya olmama durumuna bağlı olarak farklı çoklu karşılaştırma (post hoc) testleri kullanılarak farkın kaynağı tespit edilmiştir.

Nicel araştırma raporunun hazırlığı sırasında halen ilköğretime kayıtsız olan ve geç kayıt olan çocukların sonuçlarının ayrı ayrı değerlendirilmesi uygun görülmüştür. Böylelikle, bu iki grubun özelliklerinin nerede birleşip nerede ayrıştığına daha iyi tespit edilebileceği ve kayıtsız çocukların kayıt olma potansiyeline ya da okula hiç kayıt olmayarak kayıtsız kalma durumlarına dair bir takım öngörülerde bulunulabileceği düşünülmüştür. Her iki gruba ortak olarak sorulan sorularda sonuçların karşılaştırmalar yapılabilmesi ve aynı zamanda sonuçların daha genel olarak değerlendirilebilmesi için tablolarda geç kayıt, kayıtsız ve zamanında kayıt olamayan (yani tüm çocukların toplamı olan) üç sütun yer almaktadır. Bu isimlendirmede "Başlangıç Raporu"nun kavramsal şema kısmında yer alan tanımlar kullanılmıştır.

Nitel araştırmada ise tamamlanan toplantı ve görüşmelerin ardından elde edilen kayıt ve görüşme formları incelenerek raporlanmıştır. Odak grup toplantısı kayıtları deşifre edilmiş ve elde edilen bilgiler konu başlıkları altında gruplanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşmelerden elde edilen bulgular paydaşlar bazında da incelenerek konu başlıkları altında gruplanmıştır. Nitel araştırma dokümanlarının incelenmesi tamamlandığında elde edilen tüm nitel araştırma bulguları raporlaştırılmıştır. Öncelikle birbirinden bağımsız olarak raporlanan nitel ve nicel araştırma bulguları, daha sonra ortak başlıklar altında toplanarak birlikte raporlaştırılmıştır.

2.7. Kavramsal Tanımlar

2.7.1. Zamanında Kaydolmama

2001 yılı doğumlu olan ve 2007 – 2008 öğretim yılında 72 ayını doldurduğu ve okula kayıt yaşı geldiği halde 2007 - 2008 öğretim yılında ilköğretime kayıt yapılmamış çocukların tümünü ifade etmek için kullanılmıştır. Bu gruptaki çocuklar halen okula kayıtlı olabilecekleri gibi kayıtsız da olabilirler.

2.7.2. Geç Kayıt

2001 doğumlu olan ve 2007 – 2008 öğretim yılında 72 ayını doldurup okula kayıt yaptırmaya hak kazandığı halde okula kaydolmayıp bir öğretim yılı sonra, 2008 –2009 öğretim yılında ilköğretime kayıt olmuş çocukları ifade etmektedir.

2.7.3. Kayıtsız

2001 doğumlu olan ve 2007 – 2008 öğretim yılında 72 ayını doldurup okula kayıt yaptırmaya hak kazandığı halde hali hazırda ilköğretime kayıt olmamış çocukları ifade etmektedir.

3. ARAŞTIRMA BULGULARI

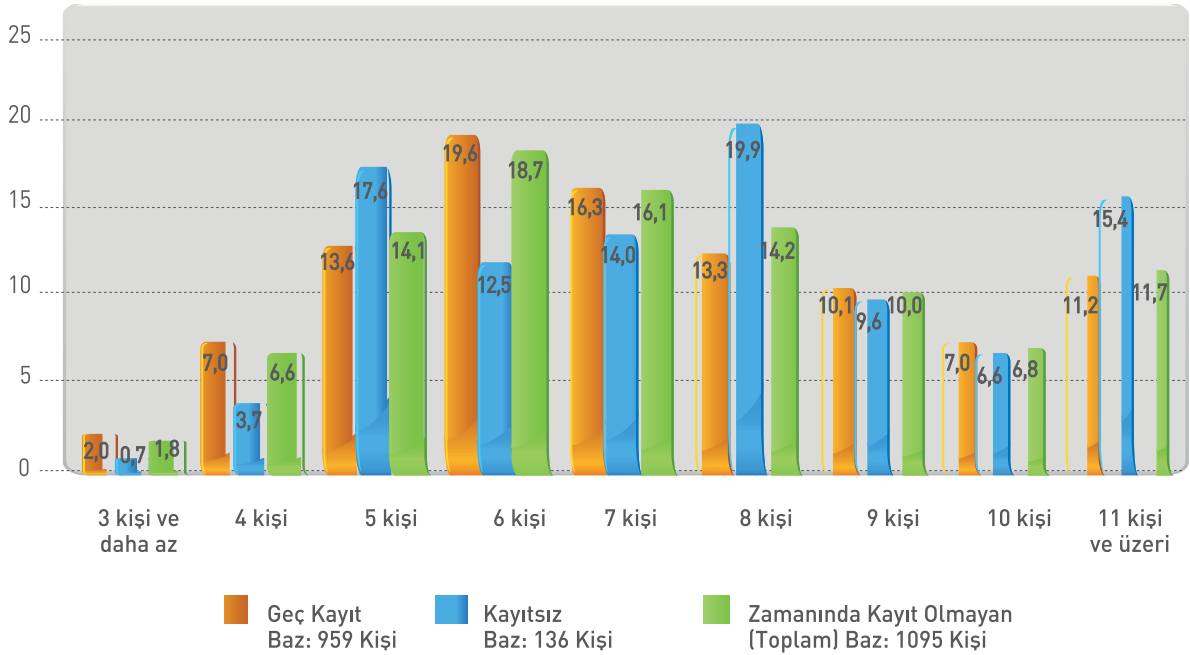
3.1. Hanehalkı İle İlgili Genel Bilgiler

3.1.1. Hanede Yaşayan Kişi Sayısı

Bu araştırmada görüşülen hanelerin, büyük bir çoğunluğunun kalabalık evlerde yaşadıkları ve hanede en az 3 ya da daha fazla kişi bulunduğu görülmüştür. Üç ya da daha fazla kişiden oluşan ailelerin oranı geç kayıtlarda %91, kayıtsızlarda %95,6'dır. Bu hanelerde yaşayan kişi sayılarının ortalamalarına bakıldığında geç kayıtlarda ortalamanın 7,38 (SS: 2.53) kişi olduğu, kayıtsız grubundaki hanelerde ise bu ortalamanın biraz daha yüksek olduğu gözlemlenmiştir.

Araştırmanın yapıldığı illerde zamanında kaydolmayan çocukların hanelerinde ikamet eden toplam kişi sayısı 298872 ± 1340 'tır. Hanede yaşayan kişi sayısı dağılımları ve ortalamaları Tablo 16'da verilmiştir.

Şekil 10. Hanede yaşayan toplam kişi sayısı grafiği (%)

Tablo 16. Hanede yaşayanların sayısına ilişkin betimsel istatistikler³

	N	Ortalama	Standart sapma	Minimum	Maksimum	Toplam Kişi Sayısı
Geç kayıt	959	7,38	2,53	2	22	7.086
Kayıtsız	136	7,72	2,44	3	16	1.051
Zamanında kaydolmayan (Toplam)	1.095	7,43	2,52	2	22	8.137

Okula zamanında kayıt olmayan çocukların hane yapıları incelendiğinde ortaya çıkan tablo göstermektedir ki, hanelerde yaşayan nüfusun çoğunluğunu çocuklar oluşturmakta (%69,1), anne ve babaların toplam sayısı hanedeki birey sayılarının %26,5'ini teşkil etmektedir. Büyükanne ve büyükbaba gibi geniş aile üyelerinin ise toplam hanehalkının sadece %4,4'ünü oluşturduğu görülmüştür. Dolayısıyla, haneler her ne kadar kalabalık da olsalar yine de daha çok anne baba ve çocuklardan oluşan ve çekirdek aile yapısının özellikleriyle bir anlamda örtüşen bir yapı sergilemektedir.

3.1.2. Hanede Yaşayanların Akrabalık Durumu

Hanehalkının çocukla ilişkisine dayanarak hazırlanan ve evde yaşayan bireyleri gösteren dağılım Tablo 17'de ayrıntılı bir şekilde gösterilmektedir. Beklenildiği üzere, hedef çocukla olan akrabalık ilişkileri baz alındığında sırasıyla kardeşlerin ardından anne ve babaların temsil edildikleri görülmüştür.

Tablo 17. Hanehalkı üyelerinin ilköğretime zamanında kayıt olmayan çocuğa yakınlık derecesi *

(Ayrıntılı bilgi Ek Tablo 9'da yer almaktadır.)

	Geç Kayıt		Kayıtsız		Zamanında Kayıt Olmayan (Toplam)	
	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
Kardeş	3.918	55,4	593	56,5	4.511	55,6
Çocuğun kendisi	959	13,6	136	13	1.095	13,5
Anne	954	13,5	134	12,8	1.088	13,4
Baba	933	13,2	131	12,5	1.064	13,1
Babaanne	77	1,1	12	1,1	89	1,1
Diğer	228	3,2	44	4,2	272	3,3
Toplam	7.069	100	1.050	100	8.119	100

*Bu soruya yanıt vermeyenler tabloya dâhil edilmemiştir.

³ Betimsel istatistik: Araştırma sonunda elde edilen verilerin açıklanması, dağılım ölçülerinin (aralık, medyan, basıklık, çarpıklık, ortalama, varyans, standart sapma, vb.) belirlenmesi, merkezi eğilim ölçülerinin (ortalama, medyan, mod, değişim oranı vb.) belirlenmesi, verilerin grafiklendirilmesi (kutu grafiği, serpilme diyagramı, dal-yaprak çizimi, histogram) ve tablolaştırılmasında kullanılan istatistiktir.

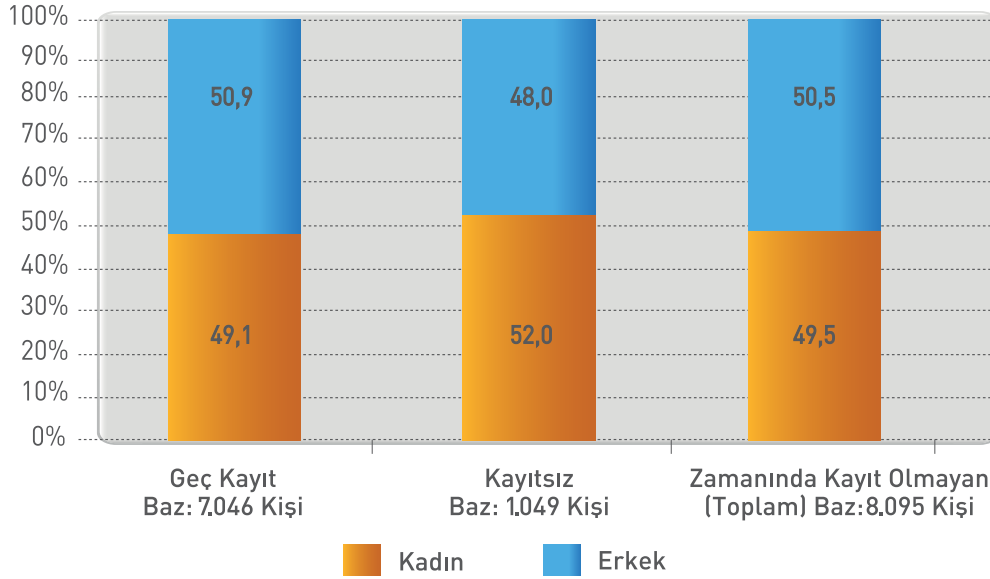
3.1.3. Hanehalkının Yaş Dağılımı

Çocukların okula zamanında kaydolma sorununun daha iyi anlaşılabilmesi ve bu amaçla da içinde yaşadıkları aile yapısının iyice kavranabilmesi için hanede yaşayan bireylere dair bilgilere daha detaylı bakmak önem taşımaktadır. Hanenin genel yapısı içerisinde yaş dağılımı incelendiğinde, genç nüfusun çokluğu öne çıkmaktadır. Her ne kadar hanedeki çocuk sayılarının çokluğundan bu kısmen tahmin edilebilse de, bu bulguya daha detaylı bir şekilde bakıldığında bu hanelerin %55,5'inin 15 yaşından küçük çocuklardan oluştuğu ortaya çıkmaktadır. Yirmi yaşın altındaki nüfusun tamamının ise hane nüfusunun %82,1'ini oluşturduğu görülmektedir. Bu da göstermektedir ki bu hanelerde ilköğretim ya da ortaöğretim de dâhil olmak üzere bir okula devam edebilecek öğrenci potansiyeli oldukça yüksektir (Bakınız Ek Tablo 10).

3.1.4. Hanehalkının Cinsiyete Göre Dağılımı

Hane nüfusunun cinsiyete göre dağılımı incelendiğinde geç kayıt ve kayıtsız grubu arasında hanedeki kadın erkek sayısının fazla bir farklılık göstermediği, geç kayıt grubundaki kadınların toplam nüfusun %49,1'ine denk geldiği, henüz kayıt yaptırmamış olan çocukların bulunduğu hanelerde bu oranın toplam sayının %52'sine denk geldiği belirlenmiştir.

Şekil 11. Hanehalkı üyelerinin cinsiyet grafiği (%)

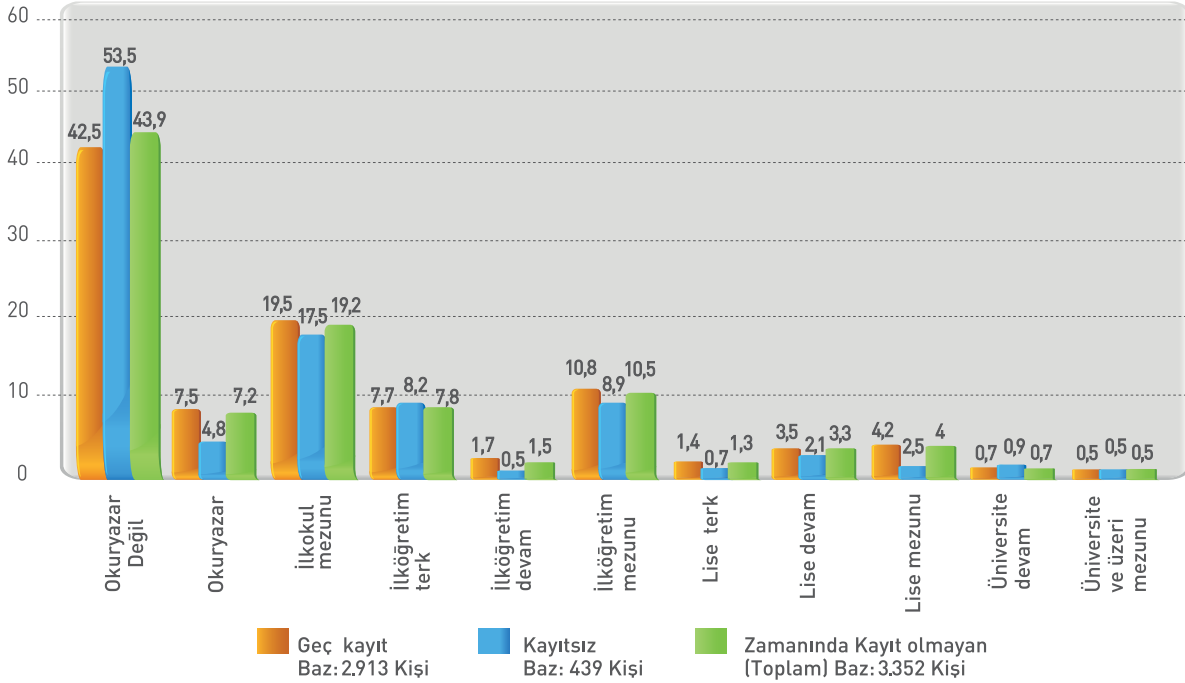

3.1.5. Hanehalkının Eğitim Durumu

Hanede yaşayan ve ilköğretim çağı olan 15 yaşını geçmiş bireylerin eğitim düzeyleri incelendiğinde, bu hanelerde okuryazar olmayan bireylerin sayısının önemli bir oranda olduğu görülmektedir. Okuryazar olmayan hane bireylerinin sayısı okula geç kayıt olmuş çocukların olduğu grupta %42,5, kayıtsız çocukların olduğu grupta ise %53,5'tir. Geç kayıt grubundaki hanelerde 15 yaşından büyük olup da ilköğretim üzerinde eğitim alanların (lise terk dâhil) oranı %10,3

iken, kayıtsız çocukların bulunduğu hanelerde bu oran sadece %6,7'dir. İlkokul mezunu kişilerin oranları ise geç kayıt grubunda %19,5, kayıtsız çocukların bulunduğu grupta ise %17,5'tir. Her ne kadar her iki grupta da eğitim düzeyi düşük olsa da çocuğunu henüz okula kaydettirmemiş olan gruptaki hane halkının eğitim seviyesinin daha düşük oluşu dikkate değer bir durumdur. Araştırma evreninde zamanında kaydolmayan çocukların hanelerinde 15 yaş üzeri bireylerde okur-yazar olmama oranı %43,8±4,13'tür.

Şekil 12. On beş yaşından büyük hanehalkı üyelerinin eğitim durumu grafiği (%)

3.1.6. İkamet Edilen Yere Göre Eğitim-Cinsiyet İlişkisi

Hanedeki tüm bireylerin, çocuk ve yetişkin dâhil, kırsal ya da kentsel yaşam alanında ikamet etme durumlarına göre eğitim düzeyleri ve cinsiyet dağılımları geç kayıt ve kayıtsız grup için incelenmiştir. Sonuçlar, 5 yaş ve altı çocuklar da dahil olacak şekilde ve 5 yaş ve altı çocuklar dışarıda bırakılacak şekilde incelenmiştir. Çarpıcı bir şekilde kadınların, hem kırsal hem de kentsel yaşam alanında eğitim olanaklarından erkeklerle eşit bir şekilde yararlanamadıklarını göstermiştir. Özellikle kayıtsız çocukların olduğu grupta ve bunlar arasında da kırsal yaşam alanında 5 yaş ve altı çocukların hesaplamaların dışında bırakılmasının oranları fazla etkilememiş olması, kırsal alanda yaşayan ve çocukları okula iki yıl üst üste kaydolmamış olan hanelerde kadınların eğitim olanaklarından en az yararlandıklarını göstermiştir. Bu oldukça kaygı verici bir durumdur. Sonuçlar ayrıntılı bir şekilde ele alındığında geç kayıt grubunda kentsel yaşam alanında kadınların ve kız çocuklarının 5 yaş

ve altı çocuklar da dahil edildiğinde %48'inin, kırsal yaşam alanındaki kadınların ve kız çocuklarının ise %51,9'unun okuma yazma bilmediği belirlenmiştir. Bu durum 5 yaş ve altı çocuklar çıkarılarak incelendiğinde de kentsel yaşam alanındaki kadın ve kızların %39,3'ünün; kırsal yaşam alanındaki kadınların ve kızların %42,9'unda benzer sonuç vermiştir.

Çocuğu halen okula kaydolmamış hanelerde kadınların eğitimden yoksun olma durumunun daha ciddi boyutlara ulaştığı görülmüştür. Bu grupta, kırsal yaşam alanındaki toplam kadınların ve kız çocuklarının %73,9'u, kentsel yaşam alanında ise %68,7'si okuma yazma bilmemektedir. Burada dikkat edilmesi gereken nokta, bu oranların hanede bulunan toplam kadınları çocuklar da dâhil olacak şekilde yansıtırıyor olmasıdır. Sadece 6 yaş ve üzeri kadınların eğitim durumu incelendiğinde de kayıtsız grubunda durumun ciddiyetini koruduğu, kırsal yaşam alanındaki kadınların %60,2'sinin, kentsel yaşam alanındaki kadınların da %53,9'unun eğitim olanaklarından mahrum kaldıkları görülmüştür.

Bu durum hanedeki erkek bireyler için incelendiğinde ortaya çıkan tablo biraz daha farklıdır. Bulgularda geç kayıt grubunda olan toplam erkeklerin kırsal yaşam alanında %31,5'inin, kentsel yaşam alanında ise %28,9'unun okuma yazma bilmedikleri ortaya çıkmıştır. Sadece altı yaş ve üzeri erkeklerin durumu incelendiğinde, her ne kadar okuma yazma bilmeyen erkeklerin oranı Türkiye genelinden oldukça yüksek de olsa, daha da iyi bir tablo ortaya çıkmaktadır. Buna göre kırsal yaşam alanlarında 6 yaş ve üstü erkeklerin %18,3'ü, kentsel yaşam alanlarında ise 16,8'i okuma yazma bilmemektedir.

Kadınlarda olduğu gibi erkeklerde de kayıtsız grubunda bulunanların daha dezavantajlı olduğu görülmektedir. Buna göre kayıtsız çocukların grubunda olan toplam erkeklerin %46,5'inin, kırsal yaşam alanlarında ikamet edenlerin ise %53,4'ünün okuyamaz olmadığı anlaşılmıştır. Kırsal yaşam alanlarında 6 yaş ve üzeri erkeklerin %37,7'sinin, kentsel yaşam alanlarında ise %29,7'sinin okuma yazma bilmediği görülmektedir.

Sorunun boyutlarının ciddiyetini koruduğu bu rakamlardan anlaşılmaktadır. Her ne kadar 6 yaşından küçük olan çocukların dahil edildiği veriler tartışılmış olsa da, 5 yaş ve altındaki çocukların oranı her iki grupta da hem kızlar hem de erkekler için, geç kayıt grubunda kırsal ve kentsel yaşam alanlarında %15 civarındadır. Dolayısıyla çocukların bu sayılara dâhil edilmiş olması dahi kadın ve erkekler ve yine kırsal ve kentsel yaşam alanları arasındaki eğitim düzeyi farklılıklarını açıklamaya yeterli olmamaktadır.

Araştırma evreninde zamanında kaydolmayan çocukların hanelerinde ikamet eden 6 yaşından daha küçük çocukların toplam sayısı 135.428±243'tür. Ailelerin sosyo-ekonomik düzeyi göz önüne alındığında, bu çocukların potansiyel olarak zamanında kaydolmama grubu olduğu düşünülmektedir.

Hanehalkının eğitim durumlarının cinsiyete ve yaşanılan illere göre detaylı olarak dağılımları geç kayıt grubu için Tablo 18'de, kayıtsız grup için Tablo 19'da verilmiştir.

Tablo 18. Geç kayıta ikamet edilen yerin kırsal - kentsel yaşam alanı olma durumuna göre 6 yaş ve üzeri hanehalkı bireylerinin eğitim - cinsiyet dağılımı

Geç kayıt	Kırsal yaşam alanı						Kentsel yaşam alanı					
	Kadın		Erkek		Toplam		Kadın		Erkek		Toplam	
	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	Toplam	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
Okuryazar değil	531	42,8	239	18,3	770	30,2	655	39,2	286	16,8	941	27,9
Okuryazar	49	4,0	62	4,7	111	4,4	47	2,8	75	4,4	122	3,6
Okul öncesi eğitim	6	0,5	4	0,3	10	0,4	7	0,4	6	0,4	13	0,4
İlkokul mezunu	53	4,3	192	14,7	245	9,6	95	5,7	234	13,8	329	9,8
İlköğretim terk	76	6,1	85	6,5	161	6,3	80	4,8	88	5,2	168	5,0
İlköğretim devam	470	37,9	535	40,9	1.005	39,5	659	39,4	688	40,4	1.347	39,9
İlköğretim mezunu	40	3,2	121	9,3	161	6,3	64	3,8	132	7,8	196	5,8
Lise terk	4	0,3	6	0,5	10	0,4	6	0,4	25	1,5	31	0,9
Lise devam	8	0,6	26	2,0	34	1,3	37	2,2	70	4,1	107	3,2
Lise mezunu	3	0,2	27	2,1	30	1,2	18	1,1	75	4,4	93	2,8
Üniversite terk	0	0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Üniversite devam	0	0	9	0,7	9	0,4	1	0,1	11	0,6	12	0,4
Üniversite ve üzeri mezunu	0	0	1	0,1	1	0,0	4	0,2	10	0,6	14	0,4
Mesleki eğitim merkezi devam	0	0	0	0,0	0	0	0	0,0	1	0,1	1	0,0
Toplam	1.240	100	1.307	100	2.547	100	1.673	100	1.701	100	3.374	100

Tablo 19. Kayıtsızda ikamet edilen yerin kırsal - kentsel yaşam alanı olma durumuna göre 6 yaş ve üzeri hanehalkı bireylerinin eğitim - cinsiyet dağılımı

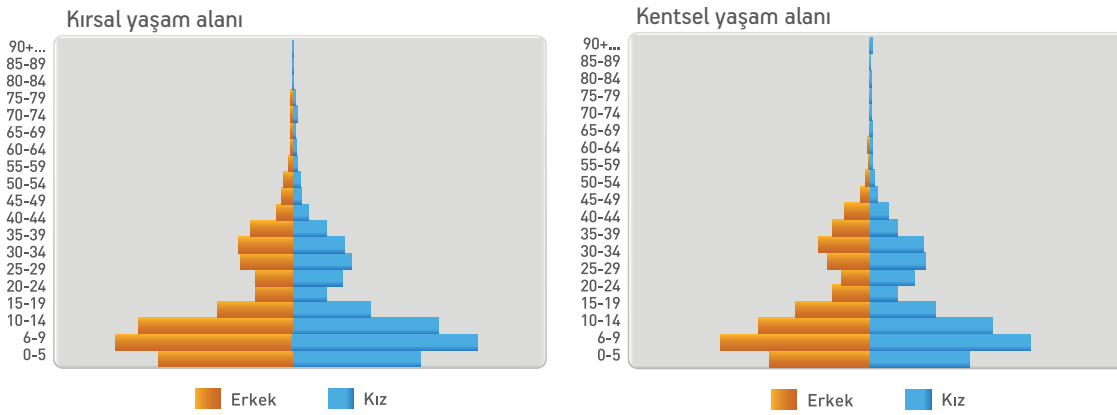
Kayıtsız	Kırsal yaşam alanı						Kentsel yaşam alanı					
	Kadın		Erkek		Toplam		Kadın		Erkek		Toplam	
	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
Okuryazar değil	150	60,2	93	37,7	243	49,0	160	53,9	76	29,7	236	42,7
Okuryazar	7	2,8	8	3,2	15	3,0	3	1,0	10	3,9	13	2,4
Okul öncesi eğitim	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	1	0,4	1	0,2
İlkokul mezunu	10	4,0	32	13,0	42	8,5	9	3,0	27	10,5	36	6,5
İlköğretim terk	10	4,0	17	6,9	27	5,4	16	5,4	12	4,7	28	5,1
İlköğretim devam	30	12,0	37	15,0	67	13,5	47	15,8	56	21,9	103	18,6
İlköğretim mezunu	6	2,4	15	6,1	21	4,2	14	4,7	14	5,5	28	5,1
Lise terk	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	3	1,2	3	0,5
Lise devam	0	0,0	2	0,8	2	0,4	3	1,0	4	1,6	7	1,3
Lise mezunu	1	0,4	4	1,6	5	1,0	1	0,3	5	2,0	6	1,1
Üniversite devam	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	4	1,6	4	0,7
Üniversite ve üzeri mezunu	1	0,4	0	0,0	1	0,2	0	0,0	1	0,4	1	0,2
Toplam	249	100	247	100	496	100	297	100	256	100	553	100

3.1.7. İkamet Edilen Yere Göre Yaş - Cinsiyet İlişkisi

İkamet edilen yerin kırsal veya kentsel yaşam alanı olma durumuna göre yaş ve cinsiyet ilişkileri hem geç kayıt grubu için hem de halen okula kaydolmamış grup için ayrı ayrı incelenmiştir. Analizler her iki grupta da

nüfusun hem kadınlar hem de erkekler için oldukça genç olduğunu ve bu durumun kırsal ve kentsel yaşam alanlarında birbirine benzerlik gösterdiğini ortaya koymuştur. Başka bir ifadeyle örneklem grubundaki toplam nüfusun yarısından fazlasını 14 yaş ve altındaki bireyler oluşturmuştur (Bakınız Şekil 13 ve Ek Tablo 11).

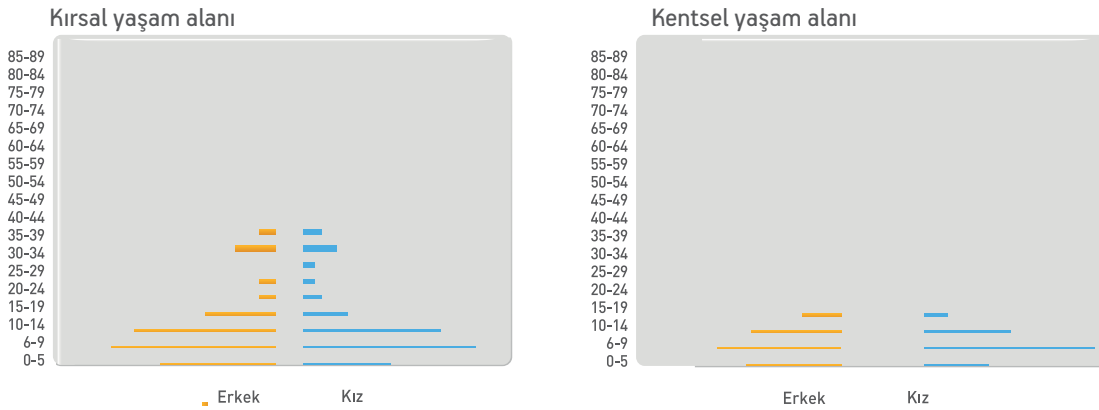
Şekil 13. İkamet edilen yerin kırsal – kentsel yaşam alanı olma durumuna göre yaş – cinsiyet grafiği (%) (Geç kayıt)

Kayıtsız çocukların grubu için de ikamet yerinin kırsal ya da kentsel yaşam alanı olması ile cinsiyet dağılımı arasındaki ilişki incelenmiştir. Ortaya çıkan sonuçlar geç kayıt grubuna benzer bir şekilde örneklem

grubundaki toplam nüfusun yarısından fazlasının, hem kadınlar hem de erkekler için 15 yaş altındaki çocuklardan oluştuğunu göstermiştir (Bakınız Şekil 14 ve Ek Tablo 12).

Şekil 14. İkamet edilen yerin kırsal - kentsel yaşam alanı olma durumuna göre yaş – cinsiyet dağılımı (%) (Kayıtsız)

3.1.8. On Beş Yaş Üzerindeki Hane Halkının İkamet Edilen Yere Göre Cinsiyetleri ile Eğitim Durumlarının İlişkisi

Hanede 15 yaşından, yani ilköğretime kayıt yaptırmasının zorunlu tutulduğu yaştan⁴ büyük olan bireyler için kırsal ya da kentsel yaşam alanında yaşıyor olmaları durumu ile cinsiyetleri ve eğitim durumları incelenmiştir. Bu durumda da kadınlar için

daha karamsar bir tablonun ortaya çıktığı görülmüştür. Geç kayıt grubunda olup da kırsal bölgelerde yaşayan 15 yaş ve üzeri kadınların %66'sı ve kentsel yaşam alanında ikamet edenlerin %61'i okuryazar bile değildir. İlköğretim de dâhil her hangi bir okuldan mezun olma durumları ise kırsal kesimde sadece %17.8, kentsel yaşam alanında ise %25.1'dir. 15 yaş üzeri erkeklerde ise durum kadınlara göre daha avantajlıdır. Kırsal kesimlerdeki erkeklerde okuma yazma bilmeme oranları %20.9, herhangi bir okul bitirmiş olma oranları %66'dır. (Bakınız Tablo 20).

Tablo 20. Geç kayıt grubunda on beş yaş ve üzeri hanehalkı bireylerinin ikamet edilen yerin kırsal-kentsel yaşam alanı olma durumuna göre eğitim – cinsiyet dağılımı

Geç kayıt	Kırsal yaşam alanı				Kentsel yaşam alanı			
	Kadın		Erkek		Kadın		Erkek	
	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
Okuryazar değil	422	66,0	139	20,9	529	61,0	189	20,2
Okuryazar	43	6,7	61	9,2	46	5,3	75	8,0
İlkokul mezunu	53	8,3	189	28,4	95	11,0	231	24,7
İlköğretim terk	55	8,6	67	10,1	51	5,9	75	8,0
İlköğretim devam	12	1,9	25	3,8	23	2,7	44	4,7
İlköğretim mezunu	39	6,1	115	17,3	59	6,8	129	13,8
Lise terk	4	0,6	6	0,9	6	0,7	25	2,7
Lise devam	8	1,3	26	3,9	36	4,2	70	7,5
Lise mezunu	3	0,5	27	4,1	18	2,1	75	8,0
Üniversite devam	0	0,0	9	1,4	1	0,1	11	1,2
Üniversite ve üzeri mezunu	0	0,0	1	0,2	3	0,3	10	1,1
Mesleki eğitim merkezi devam	0	0,0	0	0,0	0	0,0	1	0,1
Toplam	639	100	665	100	867	100	935	100

⁴ İlköğretim ve Eğitim Kanunu (Kanun Numarası 222) Madde 46 - Her çocuk, mecburi ilköğrenim çağına girdiği öğretim yılı başında 3 üncü madde gereğince ilköğretim okuluna kayıt ve kabul edilir. Her veli yahut vasi veya aile başkanı, çocuğunu zamanında ilköğretim okuluna yazdırmakla yükümlüdür.

Bu kanunda sözü geçen "aile başkanı" deyiminden maksat, veli veya vasi durumunda bulunmadığı halde ilköğretime devama mecbur olan çocukları sürekli olarak yanında bulunduran veya barındıran, yahut da çalıştırandır. Mecburi öğrenim çağını bitirdiği öğretim yılı sonuna kadar ilköğretim okulunu bitiremeyen çocukların ilköğrenimlerini tamamlamak üzere en çok iki öğretim yılı daha okula devamlarına izin verilir. Bu iki yıllık uzatma sonunda da okulu bitiremeyen çocuklara tasdikname verilerek, kayıtları silinir.

Kayıtsız çocuklar için elde edilen veriler incelendiğinde kırsal yaşam alanında kadınların okuma yazma bilmeme oranlarının oldukça yüksek olduğu (%74,5) ve ilköğretim dâhil herhangi bir okul bitirme oranlarının da sadece %14,2 olarak ortaya çıktığı, yani oldukça düşük olduğu gözlenmiştir. Kentsel yaşam alanında kadınların eğitim durumunun da kırsal yaşam alanlarından çok farklı olmadığı, okuma yazma bilmeyen kadınların oranının %68 olduğu ve bir okul bitirenlerin oranının ise %18,8 olduğu görülmüştür. Hanedeki erkeklerin de kayıtsız grupta geç kayıt grubuna göre eğitim seviyelerinin kırsal ve kentsel yaşam alanlarında daha düşük olduğu gözlenmiştir. Dolayısıyla da kayıtsız çocukların bulunduğu grupta kırsal yaşam alanlarında hanedeki okuma yazma bilmeyen erkeklerin oranı %34,5, kentsel yaşam alanında ise bu oran %30,1'dir. İlkokul dâhil herhangi bir eğitim kurumundan mezun olmuş erkeklerin oranı %47'dir (Bakınız Ek Tablo 13).

3.1.9. Hanede Yaşayanların Çalışma Durumu

Hanede yaşayanlar genel olarak çalışma durumlarına göre incelendiğinde ortaya çıkan tablo, çocuk nüfusunun çok yoğun olduğu bu hanelerde şaşırtıcı değildir. Bu hanelerde işgücüne katılma oranı toplam hane nüfusunun %13'ünü oluşturmaktadır. Geç kayıt ve henüz okula kaydolmamış olan çocukların gruplarında da benzer sonuçlara ulaşılmaktadır. (Bakınız Tablo 21).

Hanehalkının bir işte çalışma durumları yaş gruplarına göre incelendiğinde, geç kayıt grubunda en çok çalışma oranı 40 ile 44 yaş arası bireylerde %46,3 olarak belirlenmiştir. Henüz okula kaydolmamış çocukların olduğu hanelerin oluşturduğu grup incelendiğinde ise en çok çalışan oranının %45,6 ile 35 ile 39 yaş arasındakilerde olduğu görülmüştür (Bakınız Ek Tablo 14).

Tablo 21. Hanehalkı üyelerinin çalışma durumlarının dağılımı* (%)

	Geç Kayıt		Kayıtsız		Zamanında Kayıt Olmayan (Toplam)	
	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
Çalışmayan	6.120	86,9	916	87,2	7.036	87,0
Çalışan	922	13,1	134	12,8	1.056	13,0
Toplam	7.042	100	1.050	100	8.092	100

* Bu soruya yanıt vermeyenler tabloya dâhil edilmemiştir.

3.1.10. On Beş Yaş Üzeri Hanehalkı Üyelerinin Çalışma Durumu

İlköğretime alınma sınır yaşı olan 15 yaş ve üzerinde bulunan hanehalkı üyelerinin %29'unun "bir işte çalıştığı" görülmektedir. Bu oran hem geç kayıt grubunda hem de kayıtsız çocukların olduğu grupta benzerlik göstermektedir. Bu oran araştırma evreni için hesaplandığında %30,5 ±2,21'dir.

Hanehalkının çalışma alanları detaylı bir şekilde incelendiğinde ortaya çıkan tablo "işsizlik oranının" her iki grupta da ciddi boyutlarda olduğunu (geç kayıt=%24,7 ve kayıtsız=%29,2) göstermektedir. Çalışan kesim arasında fazla gelir getirmeyen, vasıflı ve vasıfsız işçilik, serbest ya da geçici işçilik, çiftçilik, mevsimlik işçilik gibi işlerin daha yaygın olduğu görülmektedir. Memur, asker, emekli, yönetici ya da profesyonel meslek sahibi olan 15 yaş ve üzeri hanehalkının oranı geç kayıt grubunda sadece %2,5, kayıtsız çocukların bulunduğu grupta ise %2,6'dır.

Tablo 22. On beş yaş ve üzeri hanehalkı üyelerinin çalışma durumunun dağılımı*

	Geç Kayıt		Kayıtsız		Zamanında Kayıt Olmayan (Toplam)	
	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
Çalışmayan	2.203	71,0	331	71,5	2.534	71,0
Çalışan	901	29,0	132	28,5	1.033	29,0
Toplam	3.104	100	463	100	3.567	100

* Bu soruya yanıt vermeyenler tabloya dâhil edilmemiştir.

Tablo 23. On beş yaş ve üzeri hanehalkı üyelerinin yaptıkları işlerin dağılımı (%)
(Ayrıntılı bilgi Ek Tablo 15'te yer almaktadır.)

	Geç Kayıt		Kayıtsız		Zamanında Kayıt Olmayan (Toplam)	
	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
Ev hanımı	1.058	34,1	157	33,9	1.215	34,1
İşsiz	768	24,7	135	29,2	903	25,3
Vasıfsız işçi	342	11,0	62	13,4	404	11,3
Öğrenci	263	8,5	24	5,2	287	8,0
Çiftçilik/hayvancılık	152	4,9	25	5,4	177	5,0
Serbest geçici parça başı çalışan	119	3,8	10	2,2	129	3,6
Başka şehre giderek mevsimlik işçilik yapan	78	2,5	11	2,4	89	2,5
Çalışacak yaşta değil	73	2,4	8	1,7	81	2,3
Vasıflı işçi	62	2,0	6	1,3	68	1,9
İrad sahibi	56	1,8	7	1,5	63	1,8
Esnaf /Tüccar	36	1,2	3	0,6	39	1,1
Diğer	97	3,1	15	3,2	112	3,0
Toplam	3.104	100	463	100	3.567	100

Bazı kodlar ile ilgili açıklamalar

Esnaf /Tüccar
Profesyonel serbest meslek
Serbest geçici parça başı çalışan
Vasıflı işçi
İrad sahibi

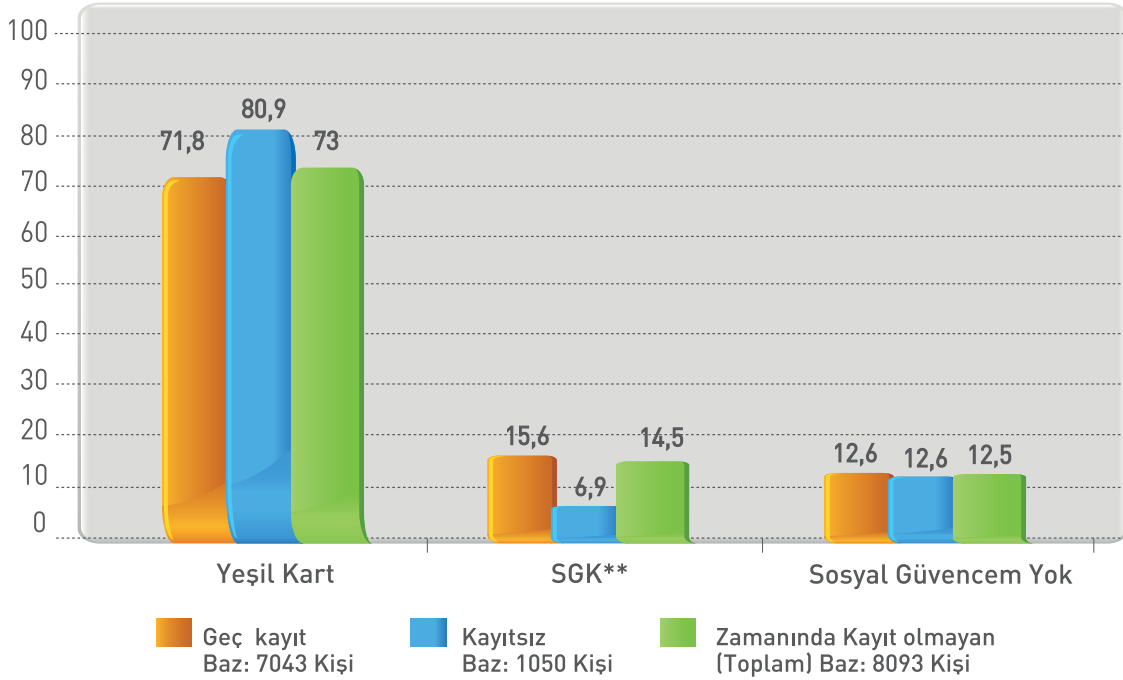
:3 ve daha az kişi çalıştıran bakkal, manav, toptancı, alım satım vb.
:Doktor, avukat, mimar vb.
:Şoför, pazarcı vb.
:Mesleki eğitim almış.
:Tarla, bağ, bahçe vb. sahibi olan ve bundan gelir elde edenler.

3.1.11. Hanehalkının Sahip Olduğu Sosyal Güvenlik

Hanelerin ve özellikle de çocukların her anlamda sağlıklı gelişmelerinde sosyal güvenceye sahip olup olmama önemli bir etkidir. Örnekleme alınan haneler bu açıdan incelendiğinde, en önde gelen sosyal güvencenin yeşil kart olduğu (geç kayıt=%71,8 ve kayıtsız=80,9), çok az sayıda ailenin SGK'dan

yararlandığı görülmüştür. Görüşülen hanelerin ortalama %12,5'inin ise sağlık imkânlarından yararlanmak için hiç bir güvencesinin olmadığı ortaya çıkmıştır. Örneklemedeki hanelerin çalışma durumları ve çalıştıkları işler göz önüne alındığında bu tablo şaşırtıcı değildir.

Şekil 15. Hanehalkı üyelerinin sahip oldukları sosyal güvenlik grafiği* (%)

* Bu soruya yanıt vermeyenler grafiğe dâhil edilmemiştir.

** SGK: SSK, Emekli Sandığı, Bağ-Kur

3.2. Hanedeki Çocukların Özellikleri

3.2.1. Hanedeki Çocuk Sayısı

Hanede yaşayan çocuk sayıları incelendiğinde, hanelerin toplam nüfusunun çoğunun çocuklardan oluştuğu (n=5.676) ve bu çocukların da 2.785'inin öğrenci olduğu belirlenmiştir. Her bir hanede halen kaç çocuğun öğrenci olduğu sorulduğunda geç kayıt grubunda en sıklıkta rastlanan hane başına düşen öğrenci sayısının iki olduğu belirlenmiştir (%28,9).

Henüz 2001 doğumlu olduğu halde okula kaydolmamış (kayıtsız) çocukların olduğu hanelerin %36'sında halen öğrenci olan çocuk sayısı 1 olarak ortaya çıkmıştır. Bu gruptaki hanelerin %22,8'inde de hiç okula giden çocuğun olmadığı görülmüştür (Bakınız Tablo 24). Bu hanelerdeki öğrenci olan ortalama çocuk sayıları incelendiğinde de geç kayıt grubunda ortalama 2,69 (SS=1,34), kayıtsız grubunda ise ortalama 1,9 (SS=1,05) olarak belirlenmiştir.

Tablo 24. Hanede yaşayan öğrenci olan çocukların sayısının dağılımı (%)

	Geç Kayıt		Kayıtsız		Zamanında Kayıt Olmayan (Toplam)	
	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
Hanede öğrenci yok	-	-	31	22,8	31	2,8
1 Çocuk	193	20,1	49	36,0	242	22,1
2 Çocuk	277	28,9	27	19,9	304	27,8
3 Çocuk	250	26,1	22	16,2	272	24,8
4 Çocuk	143	14,9	5	3,7	148	13,5
5 Çocuk ve üzeri	96	10,0	2	1,5	98	8,9
Toplam	959	100	136	100	1.095	100

Hane başına düşen çocuk sayılarına bakıldığında, geç kayıt grubundaki hanelerde (%21,3) en çok rastlanan çocuk sayısının 4 olduğu, okula henüz kayıt olmamış çocukların bulunduğu hanelerde (%19,9) ise en çok

rastlanan çocuk sayısının 6 olduğu tespit edilmiştir. Hanede yaşayan toplam çocuk sayılarını gösteren istatistikler Tablo 25'te detaylı olarak verilmiştir.

Tablo 25. Hanede yaşayan çocuk sayısının dağılımı (%)

	Geç Kayıt		Kayıtsız		Zamanında Kayıt Olmayan (Toplam)	
	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
1 Çocuk	16	1,7	1	0,7	17	1,6
2 Çocuk	80	8,3	5	3,7	85	7,8
3 Çocuk	137	14,3	25	18,4	162	14,8
4 Çocuk	204	21,3	19	14,0	223	20,4
5 Çocuk	153	16,0	25	18,4	178	16,3
6 Çocuk	131	13,7	27	19,9	158	14,4
7 Çocuk	95	9,9	9	6,6	104	9,5
8 Çocuk	58	6,0	10	7,4	68	6,2
9 Çocuk	48	5,0	10	7,4	58	5,3
10 Çocuk	17	1,8	2	1,5	19	1,7
11 Çocuk ve üzeri	20	2,1	3	2,2	23	2,1
Toplam	959	100	136	100	1.095	100

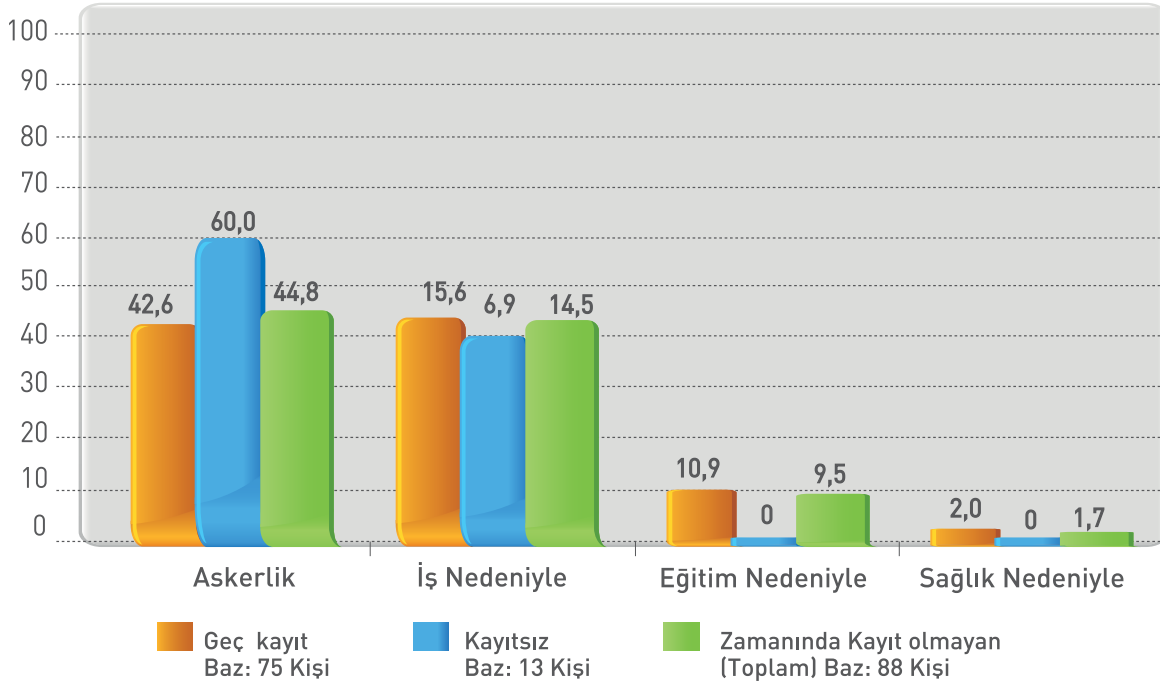
Hanede yaşayan çocuk sayılarının ortalamaları incelendiğinde kayıtsız çocukların bulunduğu grup ile geç kayıt çocuklarının bulunduğu gruplarda ortalama çocuk sayısının benzerlik gösterdiği görülmüştür. Hanelerde ortalama en az 5 çocuk yaşadığı, kayıtsız grubunda ise çoğunluk 5 çocuk olmasına rağmen 6 çocuğu olan ailelere de daha sık rastlandığı ortaya çıkmıştır. Daha detaylı bir şekilde incelendiğinde geç kayıt grubunda ortalamanın 5,14 (SD= 2.31), kayıtsız grubunda ise ortalamanın 5,43 (SD= 2,24) olduğu görülmüştür. Temel amacı doğurganlık düzeyleri ve doğurganlıktaki değişimler, bebek ve çocuk ölümü, aile planlaması, anne ve çocuk sağlığı ile beslenme konularında güncel ve güvenilir bilgi üretmek olan ve Türkiye genelinde 10.836 hane ile görüşülerek yapılan Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması 2003 yılı verileri incelenmiş ve bu araştırmanın verileri ile karşılaştırılmıştır. Bu karşılaştırmanın sonucuna göre ortalama hane halkı sayısının 2003 yılı verilerinde ortalama 4,1 olduğu görülmüştür. Okula zamanında kayıt olmayan çocukları bulunan hanelerde çocuk

sayısının bile bu rakamdan fazla olduğu belirlenmiştir. Hatırlanacağı gibi, araştırmaya katılan hanelerde yaşayan ortalama birey sayısı da 7,43 olarak daha önce belirtilmişti. Bu sayı hanehalkı nüfusu ve konut özellikleri araştırmasının verileri ile karşılaştırıldığında çocukları okula zamanında kaydolmayan hanelerin ne kadar kalabalık olduğunu daha açık bir şekilde ortaya çıkarmıştır.

3.2.2. Hane Dışında Yaşayan Çocuklar

Örnekleme alınan hanelerin yaklaşık %8 kadarının (geç kayıt=%7,7; kayıtsız= %9,6) hane dışında yaşayan çocuklarından oluştuğu belirlenmiştir. Bu çocuklar, çoğunlukla askerlik ya da iş nedeniyle evde yaşamamaktadırlar. Çocuğun hane dışında yaşamasının diğer bir sebebi olarak da eğitim gösterilmiştir. Ancak bunlar sayıca azdır ve geç kayıt grubundaki hane dışında yaşayan çocukların sadece %10,9'u eğitim için başka bir yerde ikamet etmektedir. (Bakınız Şekil 16).

Şekil 16. Herhangi bir nedenle hane dışında yaşayan çocukların hane dışında yaşama nedenleri grafiği (%) *

* Birden çok cevap alınmıştır.

3.2.3. Hanedeki Öğrencilerin Yatılı Okula Gitme Durumu

Yatılı okula giden çocukların oranları hanede öğrenci olan çocukların sayısının tamamı ile karşılaştırıldığında, geç kayıt grubunda toplam 26 çocuğun (%1,1) ve kayıtsız grubunda 6 çocuğun (3,4) yatılı okuyan çocuklar olduğu görülmüştür. Her ne kadar sayı olarak çok az da olsa, kayıtsız grubundaki yatılı okulda yaşayan çocuk oranlarının %lik dilimde daha yüksek olarak temsil edildiği dikkat çekicidir. Yatılı okulda okuyan çocuklardan geç kayıt grubundakilerin 17'sinin ve kayıtsız gruptakilerin

4'ünün annelerinin herhangi bir eğitimleri yoktur. Bu hanelerde yaşayan çocuk sayıları incelendiğinde de oranların oldukça yüksek olduğu görülmüştür. Bu durumda, geç kayıt grubunda hanede ortalama 6,83, kayıtsız çocukların bulunduğu grupta da hanede ortalama 6,75 çocuk yaşamaktadır. Yatılı okulda yaşayan çocuklar cinsiyetleri açısından incelendiğinde ise, kayıtsız grubundaki çocukların tamamının, geç kayıt grubundaki çocukların ise 18'inin erkek olduğu belirlenmiştir. Geç kayıt grubunda sadece 6 kız çocuğunun yatılı okulda okudukları tespit edilmiştir (Bakınız Tablo 26).

Tablo 26. Hanedeki öğrencilerin yatılı okula gitme durumunun dağılımı* (%)

	Geç Kayıt		Kayıtsız		Zamanında Kayıt Olmayan (Toplam)	
	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
Hayır	2439	98,9	169	96,6	2608	98,8
Evet	26	1,1	6	3,4	32	1,2
Toplam	2.465	100	175	100	2.640	100

* Bu soruya yanıt vermeyenler tabloya dâhil edilmemiştir.

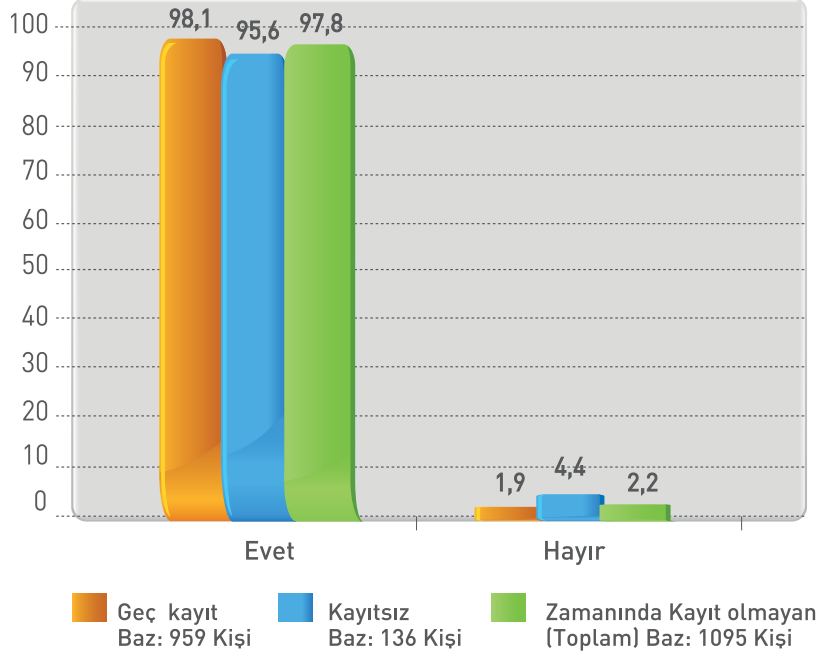
3.3. Ebeveynlerin Özellikleri

3.3.1. Anne ve Babanın Öz Olma Durumu

Görüşmelerin yapıldığı ebeveynlere çocukların beraber yaşadıkları anne ve babalarının öz olup olmadıkları da sorulmuştur. Bu durumda elde edilen veriler göstermiştir ki, çocukların sadece küçük bir kısmının birlikte yaşadığı anne ya da babası öz değildir. Geç kayıt grubundaki çocukların sadece 18'inin (%1,9), kayıtsız çocukların olduğu grupta da çocukların sadece 6'sının (%4,4) öz anne ya da baba ile birlikte yaşamadığı görülmüştür. Bu ebeveynlerden 20'sinin baba, 7'sinin de anne olduğu belirlenmiştir (Bir çocuğun hem anne hem de babası çocukla birlikte

olmadığı durumla karşılaşmamıştır.). Çocukla birlikte olmayan bu ebeveynlerden de 15'inin vefat etmiş olduğu, geriye kalan 12'sinin ise yaşadıkları belirtilmiştir. Geç kayıt grubunda olup da ayrı yaşayan anne babalardan sadece 2'si çocukla düzenli görüşürken, kalan 5'i hiç görüşmemekte, 3'ü ile de görüşmeler düzensiz bir şekilde devam etmektedir. Kayıtsız çocukların olduğu grupta vefat etmiş ebeveynler çıkarıldığında, geriye kalan 2 ebeveyn den birisi ile hiç görüşülmezken diğeri ile düzenli olarak görüşüldüğü bildirilmiştir. Hane dışında yaşayan ebeveynlerden sadece 2'sinin geç kayıt grubundaki çocuğuna maddi yardım yaptığı bildirilmiştir (Bakınız Şekil 17).

Şekil 17. Birlikte yaşadığı anne babanın öz olma durumu grafiği (%)

Hanede yaşamayan öz ebeveynin kim olduğu incelendiğinde;

- **Geç kayıt** grubundaki çocukların 15'inin öz babasının, 5'inin de öz annesinin çocukla birlikte yaşamadığı bulunmuştur.
- **Kayıtsız** çocuklar incelendiğinde de bu çocukların 5'inin öz babası, 2'sinin de öz annesi ile aynı hanede yaşamadığı görülmüştür.

Hanede yaşamayan öz ebeveynin sağ olma durumu incelendiğinde;

- **Geç kayıt** grubundaki çocukların 10'unun,
- **Kayıtsız** grubundaki çocukların ise 5'inin aynı hanede yaşamayan öz ebeveyninin sağ olmadığını görmüştür.

Hanede yaşamayan öz ebeveynin çocuğu ile görüşme durumu incelendiğinde;

- **Geç kayıt** grubundaki çocukların 5'inin hanede yaşamayan öz ebeveyni ile düzenli olarak görüşmediği, 3'ünün hiç görüşmediği, 2'sinin düzenli olarak görüştüğü,
- **Kayıtsız** grubundaki çocukların ise 1'inin hiç görüşmediği, 1'inin ise düzenli olarak görüştüğü görülmüştür.

Hanede yaşamayan öz ebeveyn ile görüşen çocuklar için görüşme sıklıkları incelendiğinde;

- **Geç kayıt** grubunda 3'ünün hafta içi bir-iki gün, 1'inin ayda bir kez, 1'inin de yılda bir iki kez;
- **Kayıtsız** grubunda ise 1'inin hafta içi bir-iki gün görüştükları görülmüştür.

Hanede yaşamayan öz ebeveynin medeni durumu incelendiğinde;

- **Geç kayıt** grubundaki çocukların 4'ünün evli, 2'sinin boşanmış, 3'ünün dul, 1'inin de ayrı yaşadığı,
- **Kayıtsız** grubundaki çocukların 1'inin evli, 1'inin boşanmış olduğu görülmüştür.

Hanede yaşamayan öz ebeveynlerin hâlihazırda yaptıkları işler incelendiğinde bu soruya yanıt verenler arasında;

- **Geç kayıt** grubunda 3'ünün çiftçilik/hayvancılık, 2'sinin serbest geçici parça başı çalışan, 1'inin memur, 1'inin vasıfsız işçi, 1'inin de işsiz;
- **Kayıtsız** grubunda ise 1'inin ev hanımı olduğu görülmüştür.

Hanede yaşamayan öz ebeveynin maddi anlamda çocuğa katkı sağlama durumu incelendiğinde;

- **Geç kayıt** grubunda 8'inin para yardımı yapmadığı, 2'sinin para yardımı yaptığı;
- **Kayıtsız** grubunda 2'sinin para yardımı yapmadığı görülmüştür.

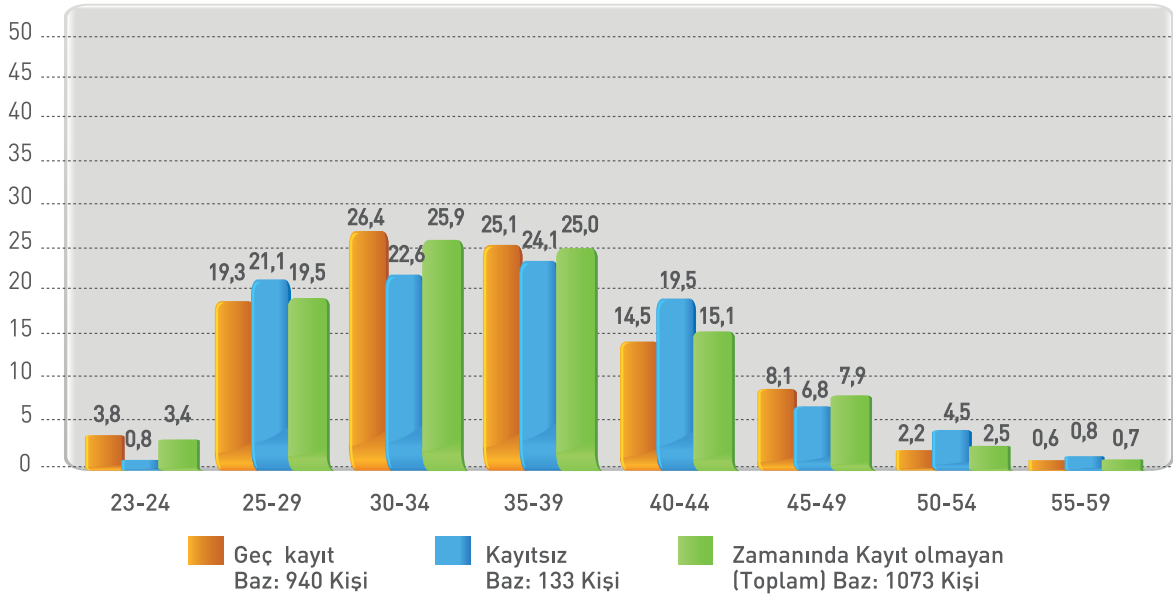
3.3.2. Annelerin Özellikleri

3.3.2.1. Annelerin yaşları ve medeni durumları

Örnekleme bulunan çocukların annelerinin yaşları incelendiğinde dağılımın çok geniş olduğu, en küçük

annenin 23 yaşında ve en büyük annenin ise 59 yaşında olduğu belirlenmiştir. Her ne kadar anneler bu yaş aralığı içinde dağılmış da olsalar, çoğunluğunun 25 ile 44 yaş aralığında oldukları tespit edilmiştir. Annelerin ortalama yaşı geç kayıt grubunda 35.13 (SS=6.92), kayıtsız çocukların bulunduğu grupta 35.96 (SS=6.98) olarak ortaya çıkmıştır. Şekil 18 incelendiğinde bu yaş dağılımının geç kayıt grubu için de, kayıtsız grup için de benzerlik gösterdiği görülmüştür.

Şekil 18. Annelerin yaş gruplarına göre dağılımı grafiği (%)

Ayrıca, beklenenin aksine hem kayıtsız hem de geç kayıt grubu için annelerin neredeyse %97'sinin resmi nikâhlarının olduğu, sadece imam nikâhı ile yaşayan

anne sayısının ise 5 kişi olduğu belirlenmiştir (Bakınız Tablo 27).

Tablo 27. Annelerin medeni duruma göre dağılımı (%)

	Geç Kayıt		Kayıtsız		Zamanında Kayıt Olmayan (Toplam)	
	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
Resmi nikâhlı	924	96,9	129	96,3	1053	96,8
Dul	16	1,7	3	2,2	19	1,7
İmam nikâhlı	5	0,5	-	-	5	0,5
Birlikte yaşıyor	3	0,3	1	0,7	4	0,4
Boşanmış	3	0,3	1	0,7	4	0,4
Ayrı yaşıyor	3	0,3	-	-	3	0,3
Toplam	954	100	134	100	1.088	100

3.3.2.2. Annelerin eğitim durumları

Annelerin eğitim durumlarının hanede bulunan kadınlar ve kız çocukların eğitimleri birlikte incelendiğinde ortaya çıkan tabloyla örtüşen bir biçimde, oldukça düşük olduğu ve okuma yazma bilmeyen annelerin sayısının ciddi bir şekilde yüksek olduğu görülmüştür. Bu durumda geç kayıt grubundaki annelerin sadece %22,2'lik bir kısmı okula bir süre devam etmiş ya da bitirmişken, %71,8'i okuma yazma dahi bilmemektedir. Okula kayıtsız çocukların bulunduğu grupta yer alan anneler için bu durum daha da ciddi bir sorun olarak göze çarpmaktadır. Bu gruptaki annelerin sadece %14,2'lik bir kısmı bir okula kayıt yaptırmıştır. Bunun içine okul terkleri ve bitirmeleri de dâhildir. Bu annelerin %85,1'lik bir kısmı okuma yazma bilmemektedir (Bakınız Ek Tablo 16).

Araştırma evreni göz önüne alındığında, geç kayıt grubundaki annelerin %71,6±6.9'u okur-yazar değildir. Kayıtsız grubunda ise bu oran %87±5.5'tir.

3.3.2.3. Annelerin çalışma durumu

Annelerin çalışma durumları incelendiğinde ise neredeyse tamamına yakınının bir işinin olmadığı, geç kayıt grubunda %96,3'ünün, halen kayıtsız olan çocukların olduğu grupta ise, %96,2'sinin ev hanımı olduğu belirlenmiştir. Annelerin eğitim durumlarının detayı Ek Tablo 16'da, iş durumlarına ilişkin ayrıntılı bilgiler ise Ek Tablo 17'de gösterilmektedir.

3.3.3. Babaların Özellikleri

3.3.3.1. Babaların yaşları ve eğitim durumları

Babaların yaşları incelendiğinde ortaya çıkan tablo göstermektedir ki, annelere benzer bir şekilde babalar da 25 ile 49 yaş aralığı arasında bulunmaktadır. Geç kayıt grubunda en küçük baba 22 yaşında, en büyük baba 75 yaşındadır. Bu gruptaki babaların ortalama yaşı da 38,68 (SS=7.71) olarak bulunmuştur. Çocukları halen okula kayıtsız olan grupta da babaların yaş dağılımları benzerlik göstermiştir. Bu grupta en büyük baba 73 yaşında, en küçük baba 25 yaşındadır. Bu gruptaki babaların ortalama yaşı da 39,97 (SS=8.87)'dir (Bakınız Tablo 28). Annelerle ilgili verilerden anlaşıldığı üzere, babaların neredeyse tamamına yakını annelerle resmi nikâhlıdır.

Babaların eğitim durumları incelendiğinde, her ne kadar okuryazar olmama oranları düşündürücü boyutlarda olsa da, annelerinki kadar çarpıcı değildir. Annelerde olduğu gibi, çocuğu henüz okula kaydolmamış grupta okuma yazma bilmeyen babaların oranı (%38,2), çocuğu okula geç kayıt olmuş babalardan (%26,8) daha yüksektir. Her iki grupta da babaların 1/3'ünden fazlasının ilkökul mezunu olduğu göze çarpmaktadır (Bakınız Tablo 29).

Tablo 28. Babaların yaş gruplarına göre dağılımları (%)

	Geç Kayıt		Kayıtsız		Zamanında Kayıt Olmayan (Toplam)	
	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
20-24	5	0,5	-	-	5	0,5
25-29	84	9,1	14	10,7	98	9,3
30-34	207	22,4	24	18,3	231	21,9
35-39	441	47,8	58	44,3	499	47,3
45-49	102	11,1	19	14,5	121	11,5
50-54	46	5	10	7,6	56	5,3
55-59	22	2,4	3	2,3	25	2,4
60-64	11	1,2	1	0,8	12	1,1
65-69	4	0,4	-	-	4	0,4
70-74	-	-	2	1,5	2	0,2
75-79	1	0,1	-	-	1	0,1
Toplam	923	100	131	100	1.054	100

Tablo 29. Babaların eğitim durumlarının dağılımı (%)

	Geç Kayıt		Kayıtsız		Zamanında Kayıt Olmayan (Toplam)	
	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
Okuryazar değil	249	26,8	50	38,2	299	28,2
Okuryazar	98	10,5	9	6,9	107	10,1
İlkokul mezunu	373	40,2	49	37,4	422	39,8
İlköğretim terk	63	6,8	12	9,2	75	7,1
İlköğretim mezunu	84	9,0	6	4,6	90	8,5
Lise terk	7	0,8	0	0,0	7	0,7
Lise mezunu	45	4,8	3	2,3	48	4,5
Üniversite devam	1	0,1	1	0,8	2	0,2
Üniversite ve üzeri mezunu	8	0,9	1	0,8	9	0,8
Mesleki eğitim merkezi devam	1	0,1	0	0,0	1	0,1
Toplam	929	100	131	100	1.060	100

3.3.3.2. Babaların çalışma durumları

Hanehalkı genelinde görülen işsizlik oranı ile paralellik gösteren bir biçimde, babalar, çalışma durumları açısından incelendiğinde, geç kayıt grubundaki babaların %73,4'ü ve çocuğu henüz okula kaydolmamış hanelerin olduğu grupta ise babaların %75,6'sı halen bir işte çalışmaktadır. Hane

halkının çalıştıkları işler bölümünde görüldüğü gibi, babaların çoğu düzenli ve belirli bir gelir getiren işlerde çalışmamaktadırlar. Bu durum, babaların eğitim düzeyleri ve hane geliri dikkate alındığında beklenen, aynı zamanda da ailelerin yoksulluk derecelerini gösteren bir durumdur.

Tablo 30. Babaların yaptıkları işlerin dağılımı*
(Ayrıntılı bilgi Ek Tablo 18'de yer almaktadır)

	Geç Kayıt		Kayıtsız		Zamanında Kayıt Olmayan (Toplam)	
	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
Vasıfsız işçi	262	28,4	45	34,6	307	29,1
İşsiz	233	25,2	31	23,8	264	25,0
Çiftçilik/hayvancılık	123	13,3	18	13,8	141	13,4
Serbest geçici parça başı çalışan	110	11,9	7	5,4	117	11,1
İrad sahibi	49	5,3	7	5,4	56	5,3
Vasıflı işçi	47	5,1	5	3,8	52	4,9
Başka şehre giderek mevsimlik işçilik yapan	28	3,0	8	6,2	36	3,4
Esnaf /Tüccar	30	3,2	1	0,8	31	2,9
Memur	23	2,5	5	3,8	28	2,7
Diğer	19	2,1	3	2,3	22	2,1
Toplam	924	100	130	100	1.054	100

* Bu soruya yanıt vermeyenler tabloya dâhil edilmemiştir.

3.3.4. Okula Zamanında Kaydolmama ve Ebeveyn Eğitimi

Nicel araştırma bulgularına göre anne ve babaların eğitim düzeyleri, yaşları ve çalışma durumları ile ilgili durum genel olarak incelendiğinde elde edilen veriler, bize, okula zamanında kaydolmayan çocukların anne ve babalarının eğitim seviyelerinin oldukça düşük olduğunu, annelerin neredeyse hiç birinin ev dışında ücretli bir işte çalışmadığını, babaların çalıştıkları işlerin çoğunun düşük ve düzensiz gelir getiren ve vasıfsız işçiliğe dayanan işler olduğunu ve işsizliğin

bu hanelerde yaygın olduğunu göstermiştir. Nitekim, okula zamanında kaydolmayan çocukların anne ve babalarının eğitim düzeyleri geç kayıt ve kayıtsız çocukların olduğu gruplar için ayrı ayrı incelendiğinde, çocuğunu okula kayıt yaşı geldiği halde iki yıl üst üste kayıt ettirmeyen hanelerde anne ve babaların daha eğitimsiz olduğu görülmüştür. En düşük eğitim düzeyinin ise kayıtsız çocukların anneleri arasında olduğu belirlenmiştir. Dolayısıyla, çocukları okula zamanında kaydolmayan hanelerin en belirleyici özelliklerinden birisi olarak anne babaların eğitim seviyeleri ortaya çıkmıştır.

Nitel araştırma bulguları incelendiğinde de nicel araştırma bulgularını destekleyen benzer bir tablonun ortaya çıktığı, okula zamanında kaydolmamanın en önemli sebeplerinden birisi olarak anne ve babaların eğitim düzeylerinin öne sürüldüğü gözlenmiştir. Nitel araştırma bulguları detaylı bir şekilde incelendiğinde, odak grup toplantılarında ortaya çıkan bu bulgunun anne babaların okuma yazma bilmiyor olmalarının, yani eğitimsiz olmalarının okula zamanında kaydolmayı etkileyen önemli bir sebep olduğudur. Bu görüşe göre, kendileri okulla hiç tanışmamış anne ve babaların çocuklarını okula göndermelerinin güç olacağı, hatta bunu normal bir durum gibi algılayacakları ifade edilmiştir. Okul ve eğitimin bir "kültür" olduğu, ancak bu deneyimi yaşamış olanların bunu çocuklarına yaşatmayı isteyecekleri de tartışmalarda gündeme gelmiştir. Bununla ilgili olarak, Ağrı ilinde eğitimci bir odak grup toplantısı katılımcısı zamanında kaydolmamayla ebeveynin eğitim düzeyi arasında ilişkiyi hedef almış ve şöyle demiştir;

"Bu bölgedeki insanların eğitim durumu ortadadır. Kendi ilçemde yaptığım bir araştırmaya göre ilçemizde okuma yazma bilmeyen kadın ve erkek sayısı oldukça yüksek. Biz, bu ailelerden öğrenci alıyoruz. Bu tabloda ki aile yapısı kendi çocuğunun eğitime kazandırmak için ne kadar çaba sarf edecek? Biz eğitim anlayışını ailelere yaymalıyız."

Nicel araştırma bulgularını destekleyen ve odak grup toplantılarının sonuçları ile örtüşen bir şekilde, yarı yapılandırılmış görüşmelerde de anne baba eğitimi ve okula zamanında kaydolma ilişkisi önemle vurgulanmıştır. Katılımcılara okula geç kayıt sorununun nedenleri sorulduğunda, en önemli neden "ailelerin (velilerin) eğitim bilincinden yoksun olması ve sosyokültürel geri kalmışlık" olarak ifade edilmiştir. Hiç şüphesiz, katılımcıların çoğunun bu sorunla birebir ilgili ebeveynlerden oluşmamış olması bu sonucun alınmasında önemli bir etkidir. Bu cevap ağırlıklı olarak MEB çalışanları ve yerel yöneticiler tarafından dile getirilmiştir. Katılımcıların da ifadesiyle, "eğitim

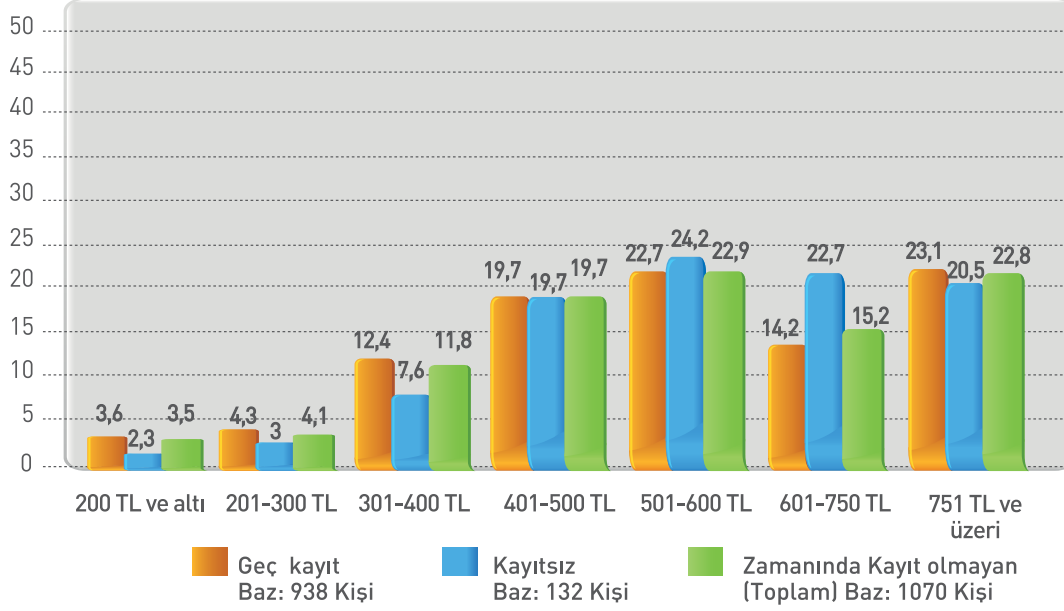
konusundaki bilinçsizlik" sorunu, hem bölgeyi görece yakından tanıyan hem bu katılımcıların bir tespiti olarak çok önemli bir husustur. Bu tespit, hem ailelerin bakış açılarını gerçekçi bir şekilde yansıtıyor olması, hem de ailelerle okula zamanında kaydolmama sorunu ile ilgili olarak birebir iletişimde olan ilgililerin bu ailelerin bakış açılarını nasıl algıladıklarını gösteriyor olması açısından önemlidir.

3.4. Hane ile İlgili Özellikler

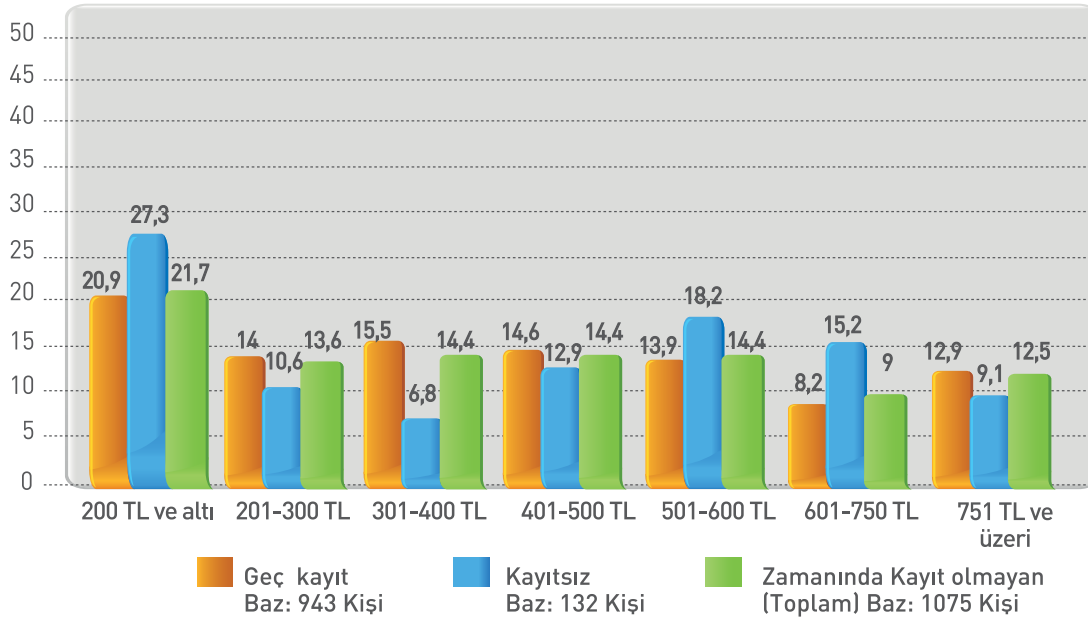
3.4.1. Hane Gelir ve Gider Durumu

Hanehalkının gelir ve giderlerine ilişkin sorular, bu ailelerin gelirlerinin oldukça düşük olduğunu ortaya çıkartmıştır. Hanenin aylık harcamaları sorulduğunda, geç kayıt grubundakilerin %76,9'unun, kayıtsız çocukların olduğu gruptakilerin de %79,5'inin 750 TL ve daha altında para harcadıkları görülmüştür. Hatta genel olarak hem geç kayıt grubunda hem de kayıtsız çocukların bulunduğu grupta hanehalkının aylık bazda karşılaştırıldığında, giderlerinin gelirlerinden çok olduğu görülmüştür. Geç kayıt grubunda hanehalkının ortalama (medyan) gideri 545 TL iken ortalama (medyan) gelir 399 TL'dir. Kayıtsız grubunda ise hanehalkının ortalama (medyan) gideri 573 TL, ortalama (medyan) geliri ise 422 TL'dir (Bakınız Şekil 19 ve Şekil 20).

Şekil 19. Hanelerin aylık ortalama gider grafiği (%) (TL)

Şekil 20. Hanelerin aylık toplam gelir grafiği (%)

Giderinin gelirinden daha çok olduğunu ifade eden hanelere bu farkı nasıl kapattıkları sorulduğunda, geç kayıt grubundakilerin çoğununun (%51) ve kayıtsız gruptakilerin %43.9'unun borç aldıklarını ifade ettikleri

görülmüştür. Ardından diğer hane bireylerinden, komşulardan, belediyeden, kaymakamlıktan ve yardım derneklerinden destek aldıklarını belirtmişlerdir.

Tablo 31. Gelir-gider dengesini sağlama yolları*

	Geç Kayıt		Kayıtsız		Zamanında Kayıt Olmayan (Toplam)	
	Frekans	%**	Frekans	%**	Frekans	%**
Borç alıyoruz	338	51,0	43	43,9	381	50,1
Bazı dönemlerde yaptığımız işten toplu para geliyor (hasat zamanı, mevsimlik işçilik gibi).	122	18,4	36	36,7	158	20,8
Diğer aile üyeleri yardım ediyor	138	20,8	12	12,2	150	19,7
Komşular yardım ediyor	48	7,2	3	3,1	51	6,7
Belediye, kaymakamlık, yardım dernekleri vb. kurumlar yardım ediyor	12	1,8	4	4,1	16	2,1
Bankadan kredi alıyoruz	5	0,8	-	-	5	0,7
Toplam	663	100	98	100	761	100

* Bu soruya yanıt vermeyenler tabloya dâhil edilmemiştir.

** Birden çok cevap alınmıştır.

3.4.2. Oturulan Konutun Mülkiyet Durumu

Her ne kadar bu hanelerdeki toplam gelir düşük de olsa, çoğununun, geç kayıt grubunda %71,4 ve kayıtsız çocuklar grubunda %75,7 olmak üzere, yaşadıkları konutun sahibi oldukları görülmüştür. Kiracı olanların da, geç kayıt grubunda %15.6'sının, kayıtsız çocukların

grubunda %11.8'inin kira bedellerinin düşük olduğu, ancak bu hanelerin gelirleri göz önüne alındığında bu miktarların yine de bu haneler için önemli olduğu anlaşılmıştır. Bu haneler için ortalama kira bedeli aylık 170 lira civarındadır (Bakınız Ek Tablo 19).

Tablo 32. Oturulan konutun mülkiyet durumu*

	Geç Kayıt		Kayıtsız		Zamanında Kayıt Olmayan (Toplam)	
	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
Ev Sahibi	683	71,4	103	75,7	786	71,8
Kiracı	149	15,6	16	11,8	165	15,1
Yakınının evi kira ödemiyor	117	12,2	16	11,8	133	12,2
Lojman	7	0,7	-	-	7	0,6
Hazine malı kira ödemiyor	1	0,1	1	0,7	2	0,2
Toplam	957	100	136	100	1.094	100

*Bu soruya yanıt vermeyenler tabloya dâhil edilmemiştir.

3.4.3. Oturulan Konutun Büyüklüğü

Bu hanelerdeki ailelerin çoğunun kira ödemiyor olmaları onlar açısından ekonomik anlamda rahatlatıcı bir durum olsa da, yaşadıkları evlerin genelde küçük olduğu anlaşılmaktadır (Bakınız Ek Tablo 20 oturulan konutun büyüklük dağılımı). Geç kayıt grubunda bir evin ortalama genişliği 91 metre kare, kayıtsız

grubunda ise 92 metre karedir. Doksan metre kare küçük bir hane için göreceli olarak rahat bir ortam yaratabilecek olsa da, örneklemimizdeki hanelerin kalabalık olduğu göze alındığında, evlerin küçük ve yaşam koşulları açısından yeterli olmadığı söylenebilir.

Tablo 33. Oturulan konutun ortalama büyüklüğü
(Müstakil konutlarda bahçe vb. dâhil edilmemiştir.)

	N	Ortalama	Standart Sapma	Minimum	Maksimum
Geç kayıt	785	91,37	33,51	20	301
Kayıtsız	92	92,06	33,07	20	200
Zamanında kayıt olmayan (Toplam)	877	91,44	33,4	20	301

Bu ailelerin oturdukları evlerdeki oda sayılarına bakıldığında ortalama 2 ya da 3 odaya sahip oldukları belirtilmiştir. Beklentimize uygun olarak geç kayıt

grubundaki çocukların yalnızca %1.7'sinin, kayıtsız grubundaki çocukların ise sadece %0.7'sinin kendine ait bir odası bulunmaktadır.

Tablo 34. Oturulan konutun oda sayısı ile ilgili betimsel istatistikler
(Tuvalet, banyo dâhil edilmemiştir.)

	N	Ortalama	Standart Sapma	Minimum	Maksimum
Geç kayıt	938	2,66	0,93	1	6
Kayıtsız	135	2,77	0,90	1	5
Zamanında kayıt olmayan (Toplam)	1.073	2,67	0,93	1	6

3.4.4. Okula Zamanında Kaydolmama ve Sosyal ve Ekonomik Faktörler

Nicel araştırmanın sonuçlarına bakıldığında ve okula zamanında kaydolmayan haneler gelir düzeyleri açısından ayrıntılı olarak incelendiklerinde, bu ailelerin ciddi ekonomik sıkıntılar yaşadıkları ve özellikle de kayıtsız çocukların ailelerinin oldukça düşük bir gelir düzeyine sahip oldukları görülmüştür. Bu ailelerin aylık gelirleri ve giderleri incelendiğinde, ailelerin aleyhine işleyen bir gelir gider dengesi olduğu, bu ailelerin borç ya da yardım gibi çeşitli yöntemlerle ayın sonunu getirdikleri görülmüştür. Her ne kadar her iki grupta da aileler çoğunlukta kendi evlerinde oturduklarını bildirmiş olsalar da, bu evlerin hane halkı sayısına göre oldukça küçük olduğu, tek başına odası olan çocuk sayısının yok denecek kadar az olduğu ortaya çıkmıştır. Özetle, okula zamanında kayıt olmayan çocuklar düşük gelirli ailelerden gelmektedir.

Nicel araştırma bulgularına paralel bir şekilde yapılandırılmış görüşmelerde, okula zamanında kaydolmamayı etkileyen bir diğer demografik faktör olarak maddi imkânsızlıklar, ailelerin mevsimlik işçilik yapmaları, çocukların çalışmasının gerekmesi, yoğun iç göç gibi birbirlerine bağıntılı sebepler ağırlıklı olarak sıralanmıştır. Yine bu sebeplere bağlı olarak, çocukların gelişim problemleri yaşamaları nedeniyle okula gönderilmemeleri de katılımcıların söylemlerinde dile getirilmiştir. Görüşme yapılan bölgelerin Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgeleri olması sebebiyle, bu bölgelerde genelde yaşanan ekonomik ve sosyal sıkıntıların çokluğuna vurgu yapılmış, bölgenin olumsuz yaşam koşullarının sayılan bu sebeplerin daha çok görülmesinde etkili olduğu dile getirilmiştir. Bu bölgelerde yaşanan sosyal ve ekonomik sıkıntıların ailelerin ve çocukların yaşantısını ne derece etkilediğini açıklıkla ortaya koyması açısından

araştırmaya Van'dan katılan bir velinin şu sözleri oldukça etkileyicidir:

“Bizim mahallenin çocukları daha yedi yaşında sekiz yaşında durumu müsait olmadığı için çarşıya iniyor, boyacı, mendil satıyor. Okula göndermiyor, çalışmaya gönderiyor yedi yaşında. Sonra zaten on yaşına geliyor okula daha gidemiyor, kayıt etmiyor. Bizim mahallede yapılan bir okul yok, hepsi uzaktır. Mesela sabah bakıyorum, benim çocuğumu götürüyorum, yahut ben yoksam anası götürüyor veya dedesi götürüyor. Okulu çok uzak, ben arabayla götürüyorum, ben her gün evde de değilim. Okul uzaktır, her gün sabah annesi götürmüyor okula, ben gönderemiyorum. Tek başına ben gönderemiyorum, onun için yani bence biraz büyüsün sekiz yaşına.”

Diğer yandan, ekonomik sıkıntılarla paralel bir şekilde ilerlediği dile getirilen, çocukların yeterli düzeyde Türkçe bilmemeleri durumu ile ailelerinin siyasi nedenlerle çocuklarını okula geç göndermeyi veya hiç göndermemeyi istemeleri de birkaç katılımcı tarafından dile getirilen nedenlerden olmuştur. Ayrıca terör kaynaklı güvenlik sorunları, okulların uzak olması, çocukların korkması, hastalık/engellilik durumları gibi tek tek dile getirilen nedenler de ortaya çıkmıştır. Bu tür sorunların ekonomik yoksunluklarla bir araya gelerek etkilerini aileler üzerinde katlanarak gösterdikleri tespit edilmiştir. Ağrı ilinde görevli bir okul müdürü Türkçe dil edinimi konusunda yaşanan sorunlara şu şekilde değinmiştir;

“Asıl mesele daha derindir. Bir çocuğa nasıl sesleniriz? Kendi dilinizde seslenirsiniz. Çocuk 6 - 7 yaşına kadar Türkçe bilmiyor ki doğru düzgün yani okula hazır hale gelemiyor.”

Tarım ve hayvancılıkla geçinen ailelerin çocuklarının özellikle işlerin yoğun olduğu dönemlerde ailelerine yardım etmek zorunda oldukları ve bazı çocukların okula birkaç ay kadar geç başlamak zorunda kaldıkları, ailelerin ekonomik koşullarının okula zamanında kaydolmayı etkileyen özelliklerden birisi olduğu dile getirilmiştir. Katılımcılara göre bu durum, her ne kadar yıl kaybına sebep olmuyorsa da, ailelerin nelere öncelik verdiklerini göstermesi açısından önem taşımaktadır. Yoksulluk sebebiyle çocuğunu sokakta mendil vb. gibi şeyler satmaya gönderen ailelerin olduğu da, ailelerin ekonomik koşullarının okula zamanında kaydolmamaya etkisi tartışılırken vurgulanmıştır. Bu durumun zaman zaman okula geç kaydolmaya, zaman zaman da okula hiç kaydolmamaya neden olduğu belirtilmiştir. Odak grup toplantılarına katılan sosyal paydaşların bir kısmı, ekonomik faktörlerin okula zamanında kaydolmamaktan ziyade, devamsızlık, okulu terk etme ve ilköğretimden sonra öğrenime devam etmeme üzerinde daha etkili olduğunu ifade etmişlerdir. Nitekim Diyarbakır'da bir okul müdürü çocuk işçiliği sorununun Diyarbakır'da ve Türkiye'nin pek çok bölgesinde ciddi boyutlara ulaştığı görüşünü paylaşmış ve bu durumla ilgili gözlemlerini şöyle dile getirmiştir;

"Diyarbakır'da mevsimlik işçilerimiz var, varoşlarda çocuklar sokakta çalışıyorlar. Bu ailelerin çocukları otomatikman okula kaydını yaptıramamış oluyor. Sadece Diyarbakır'a özgü değil, Türkiye'nin birçok yerinde bu sorun var. Varoş diye tabir ettiğimiz yerlerde çocukların büyük bir çoğunluğu sokakta çalıştırılan çocuklar. Şöyle bir örnek vereyim: kendi okulumda bunun tespitini de yaptım. 3000 öğrencimiz var, 3000 öğrencinin %30-40'ı sokaklarda çalışıyor".

Bölgedeki ailelerin gelir kaynaklarından birisi mevsimlik işçi olarak bir yerlere gidip yıl içerisinde birkaç ay gibi belirli bir dönem gidilen yerde çalışmak olarak tartışılarda dile getirilmiştir. Buna ek olarak, bölgedeki bazı ailelerin hala devam ettirdiği başka bir uygulama da yaylalara çıkmaktır. Her iki uygulama da ailelerin belirli bir dönem boyunca yaşam alanlarını değiştirmelerine yol açması anlamında birbirlerine benzerlik göstermektedir. Odak grup toplantılarının katılımcıları, bu yaşam tarzının bir getirisi olarak, ailelerin, çalışmak için gittikleri bölgelerden ya da yaylalardan geri döndüklerinde okul kayıtlarının

kapanmış, hatta derslerin başlamış olduğu gerçeğiyle karşı karşıya kaldıklarını ifade etmişlerdir. Buradaki temel sorunun, ebeveynin ilköğretime kayıt dönemi diye bir dönem olduğunu düşünmesi olduğu, hâlbuki, ebeveynin kayıt dönemini kaçırmış olsa bile çocuğunu okula kayıt ettirme hakkına sahip olduğunun bilinmediği ve ebeveynlerin bu durumdan haberdar edilmesinin gerekliliği dile getirilmiştir. Nitekim Urfa'dan bir veli yoksulluk nedeniyle ailece yapmak zorunda kaldıkları gezici ve geçici tarım işçiliğine vurgu yaparak bu sebeple çocuklarını okula bir yıl geç kaydettirmek durumunda kaldıklarını ifade etmiş ve bu durumun çocukları ve kendi üzerlerinde yarattığı olumsuzlukları şu şekilde dile getirmiştir:

"Çocuk tam 7 yaşına geldi kaydettirdik. Bir dönem göndermedik, çalışmaya gittik. Yozgat'a patates toplamaya gittik. Çocuğu da mecbur yanımda götürdüm, çünkü bakacak kimse yok; tarla başka, kendi evinin insanı başka. Mecburuz, imkânımız olsa gitmezdik. Senede iki defa Mayıs ve Temmuz'da Manisa'ya üzüm toplamaya gidiyoruz. Manisa'dan dönüşümüz okulun açılmasını 1 ay geçiyor. Eve dönüşte çocuğu okula göndereceğim, başka çarem yok. İlk okudukları zaman herkes okumuş, bu sonra geliyor, derslere yetişemiyor. Geç kaldığı zaman bile geç kaldım diye çok üzülüyor. Öğretmenimi seviyorum, okulumu seviyorum, gideceğim diyor. Burada bir işim olsa, çocuğu bırakabileceğim bir yer olsa çocuğum okula gider. İşimiz yok, fakiriz. Bir evimiz var, başka da bir şeyimiz yok. Destek veriyorlar, zenginlere veriyorlar, tarla sahiplerine veriyorlar. Fakirler nerede? Herhangi burs ve eğitim desteği de almıyoruz. "

Mevsimlik işçilik ve yaylacılığın okula zamanında kayıt olmayı etkileyen başka bir sonucu olarak bu tür yaşam tarzına sahip ailelerin tespitindeki güçlükler nedeniyle, sağlıklı alan tarama çalışmalarının yapılamadığı, dolayısıyla da tarama zamanında uzakta bulunan çocukların durumunun yetkililerce bilinmediği ve duruma müdahale edilemediği vurgulanmıştır. Yine Ağrı ilinde odak grup toplantısına katılan bir sivil toplum kuruluşu üyesi taramalar sırasında yaşanan bu sorunların önemli boyutlarda olduğunu ve sorunun aslında tüm paydaşların sorunu olduğunu ifade etmiştir.

“Bu konuda herkese görev düşüyor.

Sağlıkçılara da iş düşüyor, onlar her yere gidiyorlar. Onlar da ailelerle görüşürken, okul çağındaki çocuklara aşı yaparken, ailelere okul ve eğitimin önemi hakkında bilgi verebilirler. Konu sadece öğrenmelerin, eğitimcilerin sorunu değildir. Herkesin sorumluluğu vardır.”

Odak grup toplantılarında, ekonomik yoksunluklar, mevsimlik göç, çok çocuk, ailelerin eğitimsiz olmaları gibi faktörler de hem geç kayda hem de hiç kayıt olmamaya etki eden faktörler olarak ortaya çıkmıştır. Özellikle de, anne babaların eğitimlerindeki eksikliklerin çocukların okula zamanında kaydolmamalarında belirleyici temel nedenlerden biri olduğunun altı çizilmiştir.

3.5. 2001 Doğumlu Çocuklarla İlgili

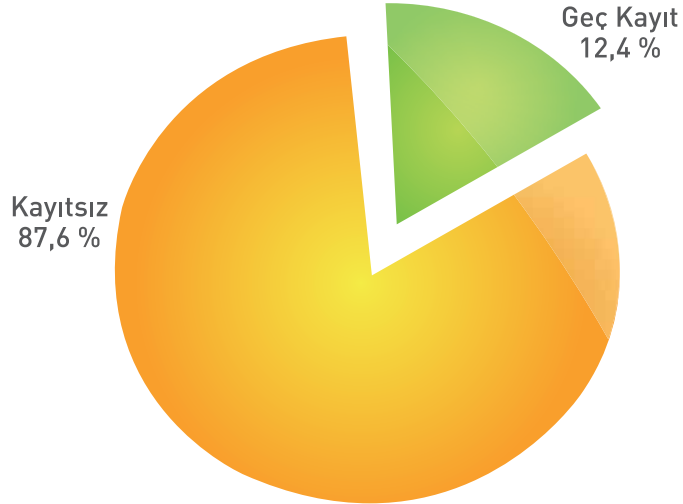
Genel Özellikler

3.5.1. 2001 Doğumlu Çocukların Okula Kaydolma Durumları

2001 yılında doğmuş, okula kayıt olmaya hak kazandıkları 2007–2008 öğretim yılında okula kayıt olmamış çocuklardan oluşan örneklemin %12,4'lük kısmı (n=136) halen, yani iki okul yılı geçmiş olmasına rağmen okula kaydolmamış, %87,6'lık kısmı (n=959) ise zamanında okula kaydolmamış da olsalar bir sonraki öğretim yılında okula kaydolmuşlardır.

Şekil 21.İlköğretime zamanında kayıt olmayan 2001 doğumlu çocukların kayıt durumları grafiği

Zamanında Kayıt Olmayan
(Toplam) Baz: 1095 Kişi

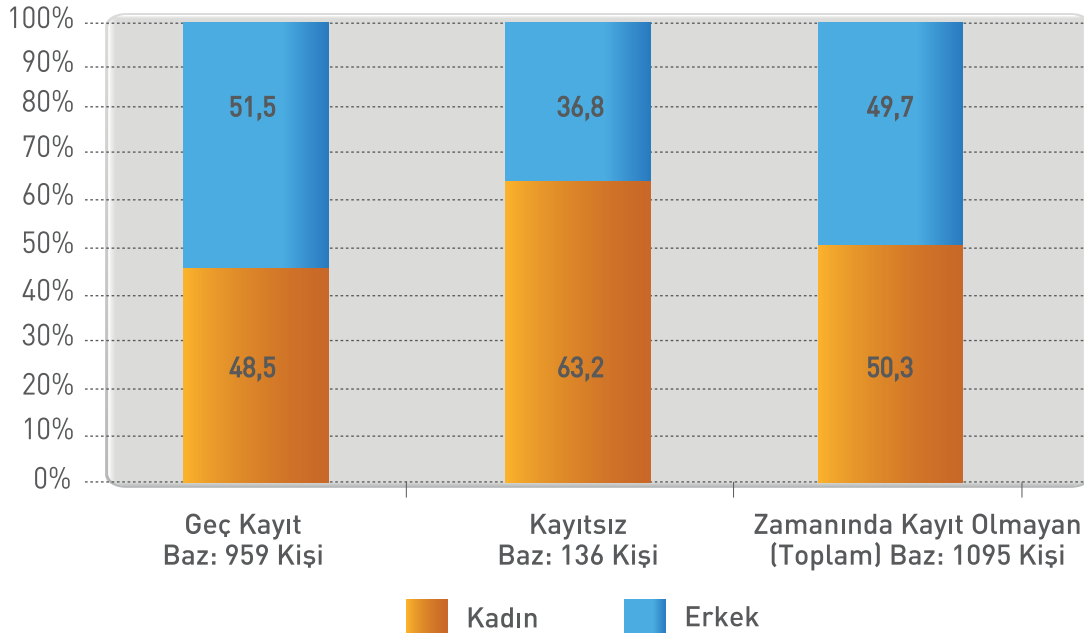

3.5.2. Okula Zamanında Kayıt Olmayan Çocukların Cinsiyetleri

Araştırmaya dâhil edilen ve okula zamanında kayıt olmayan çocukların cinsiyet dağılımına bakıldığında geç kayıt ve kayıtsız çocukların bulunduğu gruplar arasında bir fark olduğu görülmektedir. Geç kayıt grubunda erkek çocuklar daha fazla (%51,5) iken, kayıtsız grubunda kız çocukları daha fazladır (%63,2). Bu farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu Ki Kare sonuçlarında ortaya çıkmıştır. [$\chi^2(1)=10.36, p<0.005$]

Bu araştırmanın sonuçlarında da görüldüğü gibi, her ne kadar araştırmaya dahil edilen illerde genel olarak eğitim düzeyi çok düşük olsa da kızlar, bu sorundan yine de daha ciddi boyutlarda etkilenmektedir. Okula kayıt yaptırmaya yaşının gelmesinin üzerinden iki yıl geçmesine rağmen, hala okula kayıt olmamış çocukların olduğu grupta kız çocuklarının sayısının daha çok olması gerçekten düşünülmesi gereken bir boyuttur.

Şekil 22. İlköğretime zamanında kayıt olmayan çocukların cinsiyete göre dağılım grafiği (%)

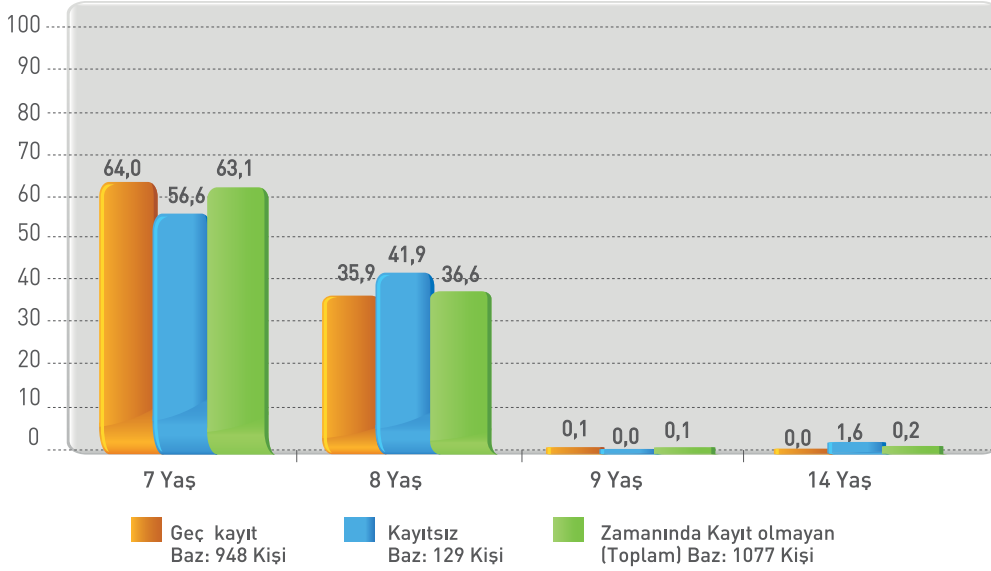

3.5.3. Görüşülen Kişinin Çocuğun Yaşı ile İlgili Bilgisi

Bu araştırmada temel hedef, çocukların okula kayıt yaptırmaya hak kazandıkları yaşta neden kayıt yaptırmadıklarının saptanması olduğundan, çocukların yaşının doğru hesaplanması, çocukların yaşlarının ve okula kayıt yaşlarının ebeveynler tarafından nasıl anlaşıldığının ortaya konulması önem taşımaktadır. Örneklemdeki tüm çocukların nüfus cüzdanlarında 2001 yılında doğdukları yazıyor olsa da, bir kez de

görüşülen kişiye çocuğun kaç yaşını doldurduğu sorulmuştur. Nüfus cüzdanlarındaki yaşlarına göre bu çocuklar 2009 yılında sekiz yaşındadırlar. Ancak geç kayıt grubundaki ebeveynlerin %35,9'u, kayıtsız grubundaki ebeveynlerin %41,9'u çocuğunun sekiz yaşını doldurduğunu belirtmiştir. Bu soruya yanıt veren ebeveynlerin sayısı 948'dir. Geç kayıt grubundaki ebeveynlerden %64'ünün, kayıtsız gruptaki ebeveynlerin ise %56,6'sının bu çocukların yaşlarının henüz yedi olduğunu belirtmeleri şaşırtıcıdır.

Şekil 23. Görüşülen kişinin yaptığı hesaplama göre çocukların doldurduğu yaş grafiği (%)

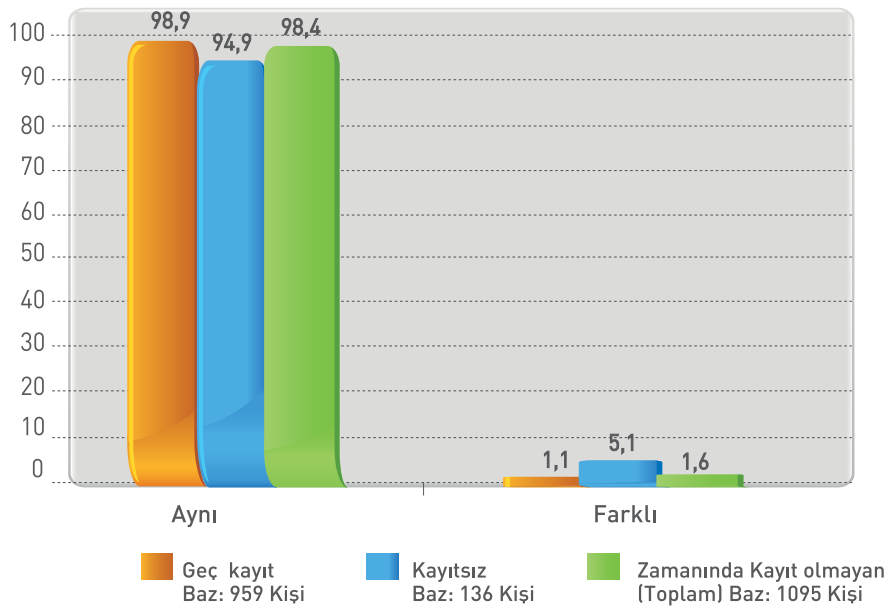

*Bu soruya yanıt vermeyenler tabloya dâhil edilmemiştir.

Ardından ebeveynlere çocuklarının gerçek doğum tarihlerinin nüfus cüzdanında yazılanla aynı olup olmadığı sorulduğunda, geç kayıt grubunda ki çocukların %98,9'unun, kayıtsız grupta ki çocukların

%94,9'unun nüfus cüzdanlarındaki doğum tarihleri ile ebeveynlerinin bildirdiği doğum tarihlerinin aynı olduğu anlaşılmıştır.

Şekil 24. İlköğretime zamanında kayıt olmayan çocuğun nüfus cüzdanındaki doğum tarihi ile gerçek doğum tarihinin tutarlılık grafiği (%)

Çocukların yaşları ile ilgili olarak sorulan soruya çocuğun nüfus cüzdanında yazılı olandan farklı yanıt veren hanedeki ebeveynlerin belirttikleri doğum tarihleri 2003 ile 1995 yılı arasında değişmektedir. Çocukların nüfus cüzdanlarında yazılı olan tarihe göre hesaplanan yaşları dikkate alınıp ortalama yaş

hesaplandığında ise geç kayıt grubunda çocukların ortalama yaşının 8,19 (SS=0.36) olduğu, kayıtsız çocukların olduğu grupta ise yaş ortalamasının 8,27 (SS=0.32) olduğu bulunmuştur. Her iki grup arasındaki yaş farkı istatistiksel olarak anlamlıdır [$t(1090)=-2.73$ ($p< 0.01$)]

Tablo 35. Nüfus cüzdanında doğum tarihi 2001 olan çocukların algılanan doğum tarihine göre dağılımı*

	Geç Kayıt		Kayıtsız		Zamanında Kayıt Olmayan (Toplam)	
	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
1995	-	-	2	1,5	2	0,2
1998	-	-	1	0,7	1	0,1
1999	2	0,2	-	-	2	0,2
2000	5	0,5	-	-	5	0,5
2001	948	99,0	129	95,6	1.077	98,5
2002	3	0,3	2	1,5	5	0,5
2003	-	-	1	0,7	1	0,1
Toplam	958	100	135	100	1.093	100

*Bu soruya yanıt vermeyenler tabloya dâhil edilmemiştir.

Çocukların doğum tarihlerinin nüfus cüzdanlarında farklı yazılması durumu illere göre incelendiğinde böyle bir farklılığın Ağrı, Bitlis, Gümüşhane, Hakkâri, Osmaniye ve Şırnak illerindeki ebeveynler tarafından hiç dile getirilmediği görülmüştür. Geriye kalan illerden de Van başta olmak üzere, sırasıyla Şanlıurfa, Diyarbakır ve Muş illerinde ebeveynler tarafından çocukların doğum tarihinin nüfusa kayıtlı olandan farklı olduğunun ifade edildiği görülmüştür ancak bu oranlar çok düşüktür.

Çocukların nüfus cüzdanlarına kayıtlı doğum tarihleri ile ebeveynlerin ifade ettikleri doğum tarihlerinin neden farklı olduğu sorulduğunda, çocuğun nüfusa kaydının geç yapılması en önemli gerekçe olarak gösterilmiştir (n=10). İfade edilen çeşitli sebepler arasında büyük kardeşin çocuğun doğduğu zaman kaybedilmiş olması (n=3), babanın öyle uygun görmesi (n=2), kız çocuğunun okula hemen gitmesinin

istenmemesi (n=1), memurun yanlış yazması (n=1) gibi farklı sebepler bulunmaktadır. Nüfus dairesine geç gitme dışında sıralanan diğer sebeplerin geç kayıt ve kayıtsız çocuk grupları için farklılık gösterdiği de gözlenmiştir.

Çocukların yaşları ile ilgili olarak görüşülen bireylerin bilgilerini belirlemek amacıyla sorulan sorulardan elde edilen veriler incelendiğinde, en göze çarpan bulgu örneklemdaki çocuklar aynı yıl doğan çocuklar olmalarına rağmen ailelerin bu çocukların gerçek yaşına dair algılarının çok çeşitlilik göstermesi olmuştur. Bu çalışmada kemik yaşı testi gibi farklı testler yapılmadığından, her ne kadar ailelerin doğru yanıt verdiğiinden tamamıyla emin olunmasa da ailelerin çoğunun çocukların nüfus cüzdanlarındaki yaşlarıyla gerçek doğum tarihlerinin aynı olduğunu bildirmiş olmaları göze çarpan bir diğer bulgudur. Nüfus cüzdanındaki yaşla çocuğun gerçek yaşının

Tablo 36. İllere göre çocuğun nüfus cüzdanında yazılı olan doğum yılı ile gerçek doğum yılının farklı olduğunu belirtenlerin dağılımı

		Aynı		Farklı		Toplam	
		Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
Geç kayıt	Diyarbakır	185	98,9	2	1,1	187	100
	Şanlıurfa	219	97,3	6	2,7	225	100
	Van	154	98,1	3	1,9	157	100
Kayıtsız		Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
	Diyarbakır	12	92,3	1	7,7	13	100
	Muş	12	92,3	1	7,7	13	100
	Şanlıurfa	41	97,6	1	2,4	42	100
	Van	47	92,2	4	7,8	51	100
Zamanında kayıt olmayan (Toplam)		Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
	Diyarbakır	197	98,5	3	1,5	200	100
	Muş	72	98,6	1	1,4	73	100
	Şanlıurfa	260	97,4	7	2,6	267	100
	Van	201	96,6	7	3,4	208	100

farklı olmasının nedenleri arasında en fazla belirtilen nüfusa kayıt yaptırmaya geç gidilmesi dikkat çekici bir nedendir (Bakınız Ek Tablo 21).

Bilindiği gibi okula kayıt yaşını düzenleyen 15. Madde'ye göre veliler çocuklarının okula kaydını bir yıl erteleme hakkına sahiptir. Ayrıca, Türkiye'de okulların açıldığı ay olan, Eylül ayından sonra doğan çocukların kaç yaşında olduğu ya da ne zaman okula gönderilecekleri ailelerin sürekli merak ettikleri bir konu olduğundan, örneklemdeki çocukların yaşları bir de doğdukları aylara göre incelenmiştir. Sonuçlar, geç kayıt grubundaki çocukların 291 (% 30.4) kayıtsız grubunda ise 30 çocuğun (% 22.1) Ekim ayı ve sonrasında doğduğunu göstermiştir.

3.5.4. Okula Zamanında Kaydolmama, Çocuğun Yaşı ve Nüfusa Kaydı

Her ne kadar nicel verilerde çocukların anne ve babaların büyük çoğunluğunun resmi nikâhlı oldukları ve çocukların büyük oranda nüfus cüzdanına sahip oldukları ve bu nüfus cüzdanlarında doğum tarihlerinin doğru yazıldığı ebeveynlerin ifadelerinden

anlaşılmış da olsa, çocuğun yaşına dair hesaplamaları ailelerin değişik şekillerde yaptıkları ve çocuklarını çoğunun olduğundan daha küçük algıladıkları ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla ailelerin çocuğun yaşına dair hesaplamalarının okula zamanında kaydolmamayı etkileyen bir faktör olarak ortaya çıktığı tespit edilmiştir.

Odak grup toplantılarında çocuğun yaşı, anne ve babanın resmi nikâhlı olup olmamaları gibi hane yapısı ve işleyişleriyle bir takım unsurların ilginç tartışmalara yol açtığı görülmüştür. Resmi nikâh, çocuğun nüfusa kaydının olup olmaması, çocuğun nüfusa gerçeğe uygun olarak kaydedilmemesi ve hatta çocuğun annesinin nüfusa kayıtlı olup olmaması bile okula zamanında kaydolma konusundaki tartışmalarda önemle dile getirilmiştir. Resmi nikâhı olmayan ailelerin çocuklarını nüfusa kaydettirmeyebildikleri, dolayısıyla da çocukların nüfusa kayıtlarının genellikle çok ileri bir tarihte olan resmi nikâhın yapılmasından sonraya kalabildiği tartışılmıştır. Böyle olunca da özellikle, kız çocukların nüfusa geç kaydedildiği belirtilmiştir. Bazı çocukların gerçekte

lise çağındayken, nüfus kaydına bakıldığında ilköğretim çağında görünebildiği; dahası o yaşlarda ilköğretime kayıt yaptırmak için geldikleri de başka bir bulgudur. Bu sorunun başka bir boyutu olarak dile getirilen bir durum, annenin dahi nüfusa kayıtlı olmadığı durumlarda nikâhının yapılmayabildiği, dolayısıyla resmiyette hangi kadın ve hangi çocuk sorunu yaşanabildiği belirtilmektedir. Bu durumun bir

sonucu olarak da, katılımcılar bu ailelerin çocuğunu zamanında okula kaydettirmek gibi bir sorunlarının olduğunu düşünmediklerini dile getirmişlerdir. Dahası katılımcılar, bu durumda olan ailelerin çocuklarını okula kaydettirme, hele de zamanında kaydettirme gibi bir sorumluluklarının olduğuna dair bilinçlerinin olmadığı yönünde bir görüşte de birleşmişlerdir. Her ne kadar nicel verilerde benzeri durumlar çok

Tablo 37. 2001 doğumlu çocukların nüfus cüzdanında yazılı olan doğum tarihinin aylara göre dağılımı (%) *

	Geç Kayıt		Kayıtsız		Zamanında Kayıt Olmayan (Toplam)	
	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
Ocak	134	14	29	21,3	163	14,9
Şubat	58	6,1	8	5,9	66	6
Mart	68	7,1	11	8,1	79	7,2
Nisan	62	6,5	10	7,4	72	6,6
Mayıs	72	7,5	11	8,1	83	7,6
Haziran	64	6,7	8	5,9	72	6,6
Temmuz	55	5,7	11	8,1	66	6
Ağustos	74	7,7	12	8,8	86	7,9
Eylül	80	8,4	6	4,4	86	7,9
Ekim	110	11,5	13	9,6	123	11,2
Kasım	92	9,6	9	6,6	101	9,2
Aralık	89	9,3	8	5,9	97	8,9
Toplam	958	100	136	100	1.094	100

*Bu soruya yanıt vermeyenler tabloya dahil edilmemiştir.

fazla görülmesi de zamanında kaydolmayan bazı çocuklarda bu durumun ortaya çıktığı vurgulanması gereken önemli bir ayrıntıdır.

Odak grup toplantılarında, ailelerin yaptıkları bir başka uygulama olarak da, ölen büyük çocuklarının nüfustan kaydını düşmeyerek yeni doğan çocuklarını nüfusa kayıt ettirip yeni bir nüfus cüzdanı almak yerine daha önce ölen çocuğun nüfusunu yeni doğan çocuk için kullanmaları olarak ortaya konulmuştur. Ailelerin Türkçe bilmeyişleri, dolayısıyla da gerekli mekanizmaları gidip bulmayı ve kullanmayı bilmeyişleri ailelerin bu tür uygulamaları tercih

etmelerine bir sebep olarak gösterilmiştir. Bu durumda, çocuk gerçekte 72 ayını tam okul kayıt mevsiminde doldurmuş ve okula kayıt olmak için gitmiş olmasına rağmen çocuğun ölen ağabeyi ya da ablasıymış gibi işlem gördüğü, bunun sonucunda yaşları büyümüş ve okula geç kaydolmuşlar gibi algılandıkları da odak grup toplantılarında dile getirilen bir başka saptamadır.

3.6. 2001 Doğumlu Çocukların Genel Sağlık Durumları

Çocuğun ilköğretime zamanında kaydolmasını etkileyen en önemli nedenlerden birisi de çocuğun

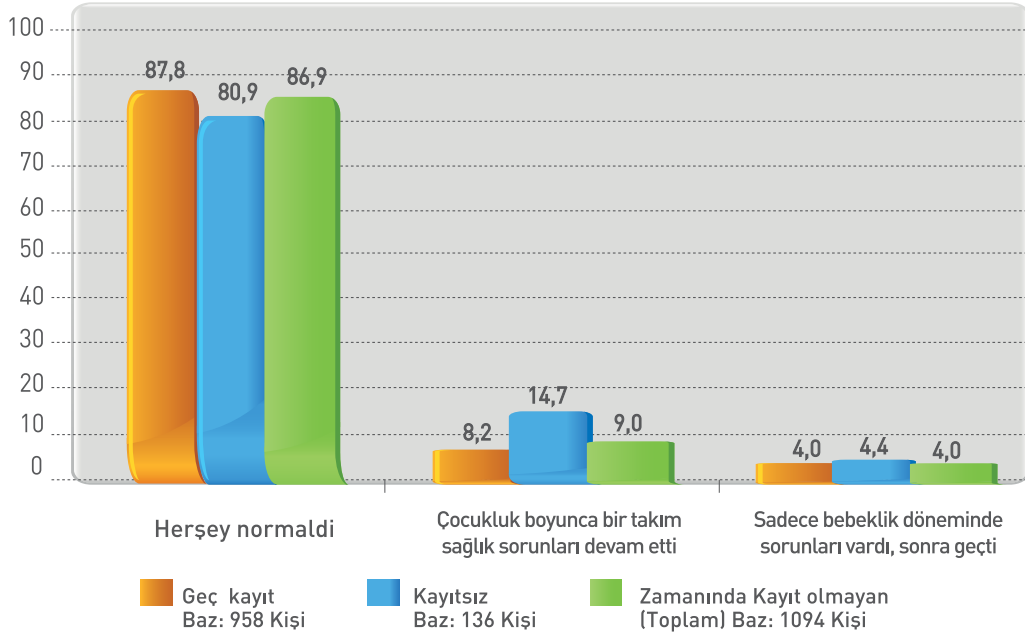
sağlık durumudur. Özellikle erken doğum, engellilik, kronik bir hastalığın olması ya da gelişim geriliği gibi durumların çocuğun okula kaydedilmesini olumsuz etkileyen önemli faktörler olduğu düşünüldüğünden; ailelere çocuğun doğduğunda sağlık durumunun nasıl olduğu, bir sağlık sorunu söz konusu ise ne tür bir sorun olduğu, bunun ne kadar süreyle devam ettiği ve bu durumun halen çocuğun yaşantısını etkileyip etkilemediği sorulmuştur.

Ebeveynlerden edinilen verilerden kayıtsız çocukların olduğu gruptaki çocuklarda geç kayıt grubundaki çocuklardan daha fazla sorun yaşanmış olduğu anlaşılmaktadır [$\chi^2(1)=4.48, p<0.05$]. Buna göre

geç kayıt grubundaki çocukların %12,2'si, kayıtsız çocukların ise %19,1'i doğdukları zaman çeşitli sağlık ya da gelişim sorunları yaşamıştır. Kayıtsız çocuklar arasında herhangi bir engele veya hastalığa sahip olanların oranı geç kayıt grubundaki çocuklara göre daha fazladır.

Çocukları doğduğunda bir takım problemleri olduğunu belirten ebeveynlere, bu problemlerin neler olduğu sorulduğunda en önde gelen sorunun geç kayıt grubunda gelişim problemleri olarak ifade edildiği (%31,5), bunu havale geçirme (%8,7) ve gözlerde sorunun (%5,5) takip ettiği belirlenmiştir. Kayıtsız çocukların olduğu grupta sorun olarak gösterilen

Şekil 25. Çocukların doğduklarındaki sağlık durumları grafiği (%)

havale geçirme, bedensel özür ve konuşma özrü gibi durumların eşit oranlarda (%11,1) görüldüğü belirlenmiştir (Bakınız Ek Tablo 22).

Her ne kadar doğduklarında karşılaşılan sağlık problemleri çocukların okul yaşantılarını etkileme potansiyeline sahip olsa da, bu problem eğer bebeklik ya da erken çocukluk döneminde çözülmüşse durum daha farklı bir şekil alabilir. O sebeple, ebeveynlere

çocuklarının sağlık ya da gelişim problemlerinin çocukluk yıllarında devam edip etmediği, yani bu sorunun giderilip giderilemediği de sorulmuştur. Cevaplar göstermiştir ki, bu çocukların ciddi bir bölümü, geç kayıtlarda %67.5 ve kayıtsızlarda %76.9 olmak üzere bu sorunlarla çocuklukları boyunca mücadele etmek durumunda kalmışlardır.

Çocuklarının, doğduklarında var olan ve çocukluk döneminde devam eden, sorunları olduğunu belirten

Tablo 38. Sağlık sorunları veya etkilerinin devam etme durumu
(Bu soru, çocuk doğduğunda bazı sorunları olduğunu belirtenlere sorulmuştur.)

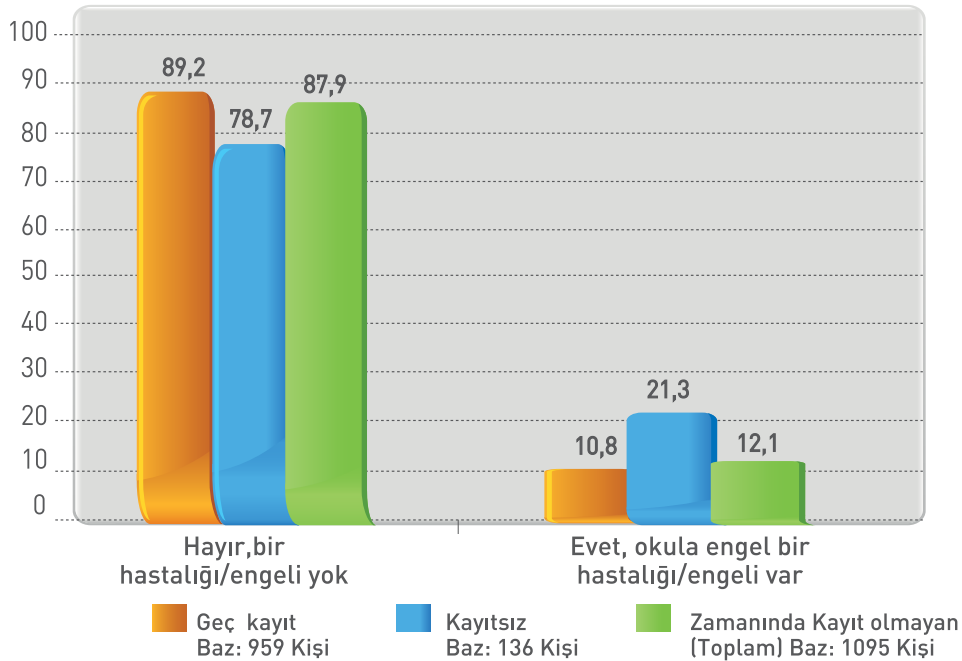
	Geç Kayıt		Kayıtsız		Zamanında Kayıt Olmayan (Toplam)	
	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
Çocukluk boyunca bir takım sağlık sorunları devam etti	79	67,5	20	76,9	99	69,2
Sadece bebeklik döneminde sorunları vardı sonra geçti	38	32,5	6	23,1	44	30,8
Toplam	117	100	26	100	143	100

ebeveynlerden bu sorunların neler olduğunu belirtmeleri istenmiştir (n=97). Ortaya çıkan tablo en belirgin sorunun gelişim sorunu olduğunu, ancak bu çocukların çok çeşitli sağlık sorunları yaşadıklarını da göstermiştir. Bu sorunların neler olduğu incelendiğinde, 19'unun gelişim sorunu, 8'inin solunum zorluğu, 11'inin gözlerinde sorun olduğu, 6'sının çok zayıf olduğu görülmüştür. Sayıca az olan

diğer sağlık sorunları ise kalp rahatsızlığı, ayak ve kollarda kemik şişmesi, işitme engeli, bedensel engel, konuşma engeli, bronşit, algılama sorunu ve epilepsi gibi sorunlardır.

Çocukların sorunları ebeveynler tarafından ifade edildiğinde, çok çeşitlilik gösterdiğinden, yeniden teorik olarak bir gruplama yapılmış ve çocukların doğduklarında karşılaştıkları bir takım problemler

Şekil 26. Çocuğun okula zamanında kaydolmasına engel olan bir hastalık ya da engel durumu grafiği(%)

Tablo 39. Çocuk doğduğunda var olan sağlık sorununun çocuğun yaşamına etkisi *
(Bu soru, çocuk doğduğunda bazı sorunları olduğunu belirtenlere sorulmuştur.)

	Geç kayıt Baz: 116 Kişi		Kayıtsız Baz: 26 Kişi	
	Frekans	%**	Frekans	%**
Sürekli olan; okul ve gündelik yaşamı etkilememekle birlikte gayret gerektiren sosyal faaliyetlere katılmayı engelleyen durumlar	59	46,5	6	22,2
Sürekli olan; yaşam kalitesini etkilemeyen ancak düzenli tıbbi kontrol gerektiren durumlar	19	15	1	3,7
Bir hafta ile bir ay arasında etkileyen durumlar	14	11	4	14,8
Sürekli olan; gündelik faaliyetlerine ve eğitimine yardım ile devam etmesine sebep olan durumlar	12	9,4	6	22,2
Sürekli olan; temizlik ve yaşamsal ihtiyaçları için yardım gerektiren durumlar	8	6,3	8	29,6
Bir ay ile üç ay arasında etkileyen durumlar	8	6,3		
Üç aydan uzun süreli etkileyen geçici durumlar	3	2,4	2	7,4
Etkisiz durumlar	4	3,1		
Toplam	127	100	27	100

* Bu soruya yanıt vermeyenler tabloya dâhil edilmemiştir.

** Birden çok cevap alınmıştır.

tekrar incelenmiştir. Çocuk sağlığı ve hastalığı uzmanı bir doktor tarafından yapılan bu grupta, esas alınan ölçüt, sorunun çocuğun yaşam kalitesini ne ölçüde etkilediğidir. Dolayısıyla, bu gruplama ile yaşadığı sorun ya da hastalıktan dolayı çocuğun okula gitmesine herhangi bir engelin olup olmadığını anlamaktadır. Amaç bu sorunun çocuğun okula kayıt olması ya da olmamasına dair verilecek kararda oynaması gereken rolü belirlemektir. Her ne kadar, çocuklar bir doktor muayenesinden geçirilmediğinden ve her çocuk sorunu farklı boyutlarda yaşayabileceğinden bu sınıflama dikkatli bir yorumlama gerektirse de, yine bir fikir verebilmesi açısından önemlidir. Tablo 39'da görüleceği gibi, aslında sayılan rahatsızlıkların çoğu dikkat ve çocuğa sunulacak bir takım destek hizmetleriyle sorun olmaktan çıkabilecek potansiyele sahiptir. Çocukların sağlık sorunlarının halen devam ettiğini ifade eden

aileler için de yine benzer bir tablo ortaya çıkmaktadır.

3.6.1. İllere Göre Çocukların Sağlık Durumları

İllere göre çocukların doğduklarında herhangi bir sağlık problemlerinin olup olmadığı incelendiğinde en çok Bitlis'teki hanelerdeki ebeveynler hem geç kayıtlı grupta (%38,1) hem de kayıtsız grupta (%33,3) çocuklarının doğduklarında bir takım sorunlarının olduğunu belirtmişlerdir. Geç kayıt grubunda Hakkâri hanelerdeki ebeveynlerin tamamının, kayıtsız çocukların bulunduğu grupta ise yine Hakkâri ve Ağrı hanelerdeki ebeveynlerin herhangi bir sorundan bahsetmedikleri görülmüştür. İller bazında ortaya çıkan bu farkların istatistiksel olarak her iki grup için de (geç kayıt grubunda) $[x^2(9)=41.32, p<0.001]$, kayıtsız çocukların olduğu grupta $[x^2(9)=38.45, p<0.001]$ anlamlı olduğu görülmüştür.

Tablo 40. Çocuğun doğduğundan beri devam eden sağlık sorununun çocuğun yaşamına etkisi *

(Bu soru, çocuğun doğduğunda sağlık sorunları olduğunu ve bir takım sağlık sorunlarının çocukluk boyunca devam ettiğini belirtenlere sorulmuştur.)

	Geç kayıt Baz: 77 Kişi		Kayıtsız Baz: 20 Kişi	
	Frekans	%**	Frekans	%**
Sürekli olan; okul ve gündelik yaşamı etkilememekle birlikte gayret gerektiren sosyal faaliyetlere katılmayı engelleyen durumlar	43	51,8	5	23,8
Sürekli olan; yaşam kalitesini etkilemeyen ancak düzenli tıbbi kontrol gerektiren durumlar	19	22,9	-	-
Sürekli olan; gündelik faaliyetlerine ve eğitimine yardım ile devam etmesine sebep olan durumlar	11	13,3	7	33,3
Sürekli olan; temizlik ve yaşamsal ihtiyaçları için yardım gerektiren durumlar	3	3,6	7	33,3
Bir hafta ile bir ay arasında etkileyen durumlar	2	2,4	1	4,8
Bir ay ile üç ay arasında etkileyen durumlar	3	3,6	-	-
Üç aydan uzun süreli etkileyen geçici durumlar	1	1,2	1	4,8
Etkisiz durumlar	1	1,2	-	-
Toplam	83	100	21	100

* Bu soruya yanıt vermeyenler tabloya dâhil edilmemiştir.

** Birden çok cevap alınmıştır.

Bir sonraki aşamada daha doğrudan, şu an çocuğun okula gitmesine engel olabilecek bir engelinin ya da bir hastalığının olup olmadığı sorulmuştur. Görüşülen bireylerin çoğu çocuklarının okula gitmesine engel olacak bir hastalık ya da engelinin olmadığını belirtmişlerdir. Genel olarak belirtilen hastalıklarla ilgili duruma benzer bir tablo burada da ortaya çıkmıştır. Kayıtsız çocukların olduğu grupta (%21.3) bu durumun geç kayıtlı çocukların olduğu gruptan (%10.8) daha fazla çocuklarının okul yaşantısını etkilediği belirlenmiştir.

Araştırmanın yapıldığı illerde zamanında kaydolmayan çocukların okula gitmesine engel bir hastalığı veya engeli olma durumu için kitle oranı %12±2.7 olarak hesaplanmıştır.

Çocuğun okula kayıt olmasına engel olacak bir engel

ya da hastalığının olduğunu ifade eden ebeveynlere bu sorunların neler olduğu da sorulmuştur. Yine, çocuğun doğduğunda var olduğu söylenen hastalıklara benzer bir şekilde %9,6'lık bir oranla gelişme sorunu başta gelmektedir. Bu sorunu diğer sağlık sorunları ve fiziksel engellilik durumları izlemektedir (Bakınız Ek Tablo 23).

Çocuğun bir engelinin ya da hastalığının olduğunu ve bunun da çocuklarının okula gitmesine engel olduğunu belirten ebeveynlerin bu cevapları da yine teorik anlamda çocuğun hayatını etkileme potansiyelinin ne ölçüde olduğunu gösterecek şekilde sınıflandırıldığında, bu sorunların çocuğun okula gitmesine engel olmaktan daha çok, bir destek almasının gerekliliğini göstermektedir.

41. İllere göre çocuk doğduğunda sağlığının yerinde olma durumu (%)

	İller	Her şey normaldi (genel sağlığı, boyu, kilosu vb. gelişimi)		Bazı sorunları vardı		Toplam	
		Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
Geç kayıt	AĞRI	105	89	13	11	118	100
	BİTLİS	26	61,9	16	38,1	42	100
	DİYARBAKIR	163	87,2	24	12,8	187	100
	GÜMÜŞHANE	13	86,7	2	13,3	15	100
	HAKKÂRİ	27	100	0	0	27	100
	MUŞ	52	86,7	8	13,3	60	100
	OSMANİYE	47	82,5	10	17,5	57	100
	ŞANLIURFA	206	91,6	19	8,4	225	100
	ŞIRNAK	57	80,3	14	19,7	71	100
	VAN	145	92,4	12	7,6	157	100
Kayıtsız	AĞRI	3	100	0	0	3	100
	BİTLİS	2	66,7	1	33,3	3	100
	DİYARBAKIR	9	69,2	4	30,8	13	100
	GÜMÜŞHANE	-	0	-	0	-	0
	HAKKÂRİ	3	100	0	0	3	100
	MUŞ	9	69,2	4	30,8	13	100
	OSMANİYE	6	85,7	1	14,3	7	100
	ŞANLIURFA	31	73,8	11	26,2	42	100
	ŞIRNAK	1	100	0	0	1	100
	VAN	46	90,2	5	9,8	51	100
Zamanında kayıt olmayan (Toplam)	AĞRI	108	89,3	13	10,7	121	100
	BİTLİS	28	62,2	17	37,8	45	100
	DİYARBAKIR	172	86	28	14	200	100
	GÜMÜŞHANE	13	86,7	2	13,3	15	100
	HAKKÂRİ	30	100	0	0	30	100
	MUŞ	61	83,6	12	16,4	73	100
	OSMANİYE	53	82,8	11	17,2	64	100
	ŞANLIURFA	237	88,8	30	11,2	267	100
	ŞIRNAK	58	80,6	14	19,4	72	100
	VAN	191	91,8	17	8,2	208	100

Çocukların hasta ya da engelli olma durumlarının daha iyi anlaşılması için görüşülen kişilere, belirttikleri hastalık/engelle çocuğun ne kadar süredir mücadele ettiği de sorulmuştur. Okula geç kayıt grubundaki çocukların (n=91) %55'inin, okula henüz kayıt olmamış çocukların (n=28) %67,8'inin bebeklik ve ilk yürüme evresinden bu yana engelli ya da hasta oldukları aileleri tarafından bildirilmiştir. Daha da

açık bir ifadeyle, geç kayıt grubundaki çocukların bu durumlarının ortalama 59, kayıtsız çocukların ise bu durumlarının 69 aydır sürdüğü ifade edilmiştir.

Tablo 42. Çocuğun hastalığının/engelinin onun yaşamına etkisi *
(Bu soru, çocuğun okula zamanında kayıt olmasına engel bir hastalığı/engeli olduğunu belirtenlere sorulmuştur.)

	Geç kayıt Baz: 96 Kişi		Kayıtsız Baz: 26 Kişi	
	Frekans	%**	Frekans	%**
Sürekli olan; okul ve gündelik yaşamı etkilememekle birlikte gayret gerektiren sosyal faaliyetlere katılmayı engelleyen durumlar	31	31,6	8	28,6
Sürekli olan; yaşam kalitesini etkilemeyen ancak düzenli tıbbi kontrol gerektiren durumlar	33	33,7	2	7,1
Sürekli olan; temizlik ve yaşamsal ihtiyaçları için yardım gerektiren durumlar	9	9,2	9	32,1
Bir ay ile üç ay arasında etkileyen durumlar	11	11,2		
Sürekli olan; gündelik faaliyetlerine ve eğitimine yardım ile devam etmesine sebep olan durumlar	5	5,1	5	17,9
Bir hafta ile bir ay arasında etkileyen durumlar	5	5,1	2	7,1
Üç aydan uzun süreli etkileyen geçici durumlar	2	2	2	7,1
Etkisiz durumlar	2	2		
Toplam	98	100	28	100

* Bu soruya yanıt vermeyenler tabloya dâhil edilmemiştir.

** Birden çok cevap alınmıştır.

Tablo 43. Hastalığın/engellik durumunun süresi *

	Geç Kayıt		Kayıtsız		Zamanında Kayıt Olmayan (Toplam)	
	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
1 yıldan az	10	11,0	1	3,6	11	9,2
1 yıldan fazla ve 2 yıl	9	9,9	2	7,1	11	9,2
2 yıldan fazla ve 3 yıl	15	16,5	3	10,7	18	15,1
3 yıldan fazla ve 4 yıl	3	3,3	1	3,6	4	3,4
4 yıldan fazla ve 5 yıl	4	4,4	2	7,1	6	5,0
5 yıldan fazla ve 6 yıl	8	8,8	2	7,1	10	8,4
6 yıldan fazla ve 7 yıl	20	22,0	11	39,3	31	26,1
7 yıl ve üzeri	22	24,2	6	21,4	28	23,5
Toplam	91	100	28	100	119	100

* Bu soruya yanıt vermeyenler tabloya dâhil edilmemiştir.

3.6.2. Okula Zamanında Kaydolmama ve Çocuğun Gelişimi

Nicel araştırma bulguları, okula zamanında kayıt olmama ile anne ve babaların çocukların gelişimine dair kaygıları arasında önemli bir ilişki olduğunu göstermiştir. Ebeveynlerin önemli bir kısmının, özellikle geç kayıt grubunda çocuklarını yaşı daha küçük, erken okula giderse ezilir diye 6 yaşında okula göndermedikleri, büyüsün gelişsin diye çocuklarını bir yıl okuldan alıkoydukları görülmüştür. Bunun yanında, özellikle kayıtsız çocukların grubunda olmak üzere, hastalık ve gelişimsel problemler ve engellilik de çocukların okula zamanında kaydolmamasında bir etkendir.

Nicel araştırma bulguları ile benzer bir şekilde, odak grup toplantılarında ortaya çıkan bir başka tespit de, bazı ailelerin çocuklarını büyüyüp gelişsin diye okula geç gönderdiği olmuştur. Tartışmalardan çıkan sonuca göre, bazı ailelerin bu tercihi yapmalarındaki temel etken çocuklarının büyüyüp kendilerini tacizden koruyabilecek duruma gelmeleridir. Tacizin fiziksel ya da cinsel olabileceği belirtilmiş, ailelerin

çocukları biraz daha büyüyüp, biraz daha gelişirlerse kendilerini savunabileceklerine inandıkları ifade edilmiştir. Diyarbakır'dan katılan bir veli çocuğun okula başladığında güçlü ve kendisini savunabilecek şekilde gelişmiş olmasının ne derece önemli olduğunu ve çocuğunu okula geç kaydettirdiğini ifade etmiş ve kararının doğruluğuna olan inancını aynı uygulamayı yine yapacağını ifade eden şu sözleriyle ortaya koymuştur:

“Ben çocuğumu 8 yaşında ilköğretim birinci sınıfa kaydettirdim. Çocuğumun sınıfta baskın olmasını, sınıfın büyüğü olmasını istedim; ezilmesin, kendini daha iyi savunabilsin diye. Bir kız çocuğum daha var, onu da 8 yaşında başlatmak istiyorum.”

Odak grup toplantılarında tartışmacıların üzerinde durduğu başka bir sorun da ailelerin zeki çocuk ve zeki olmayan çocuk ayırımı yapma gibi bir alışkanlığa sahip oldukları konusu olmuştur. Yapılan bu ayırımın, okuyabilir, dolayısıyla da okula gidecek; ya da okuyamaz, dolayısıyla da okula gitmesin gibi sonuçlara yol açtığı söylenmiştir. Okuyamaz, başaramaz diye etiketlenen çocukların ya okula geç kaydedildikleri ya

da hiç kaydedilmemeleri belirtilmiştir. Zeki olarak görülen çocuğun okula gönderilmesine rağmen diğer çocukların okula gönderilmemesi ya da geç gönderilmesi sorununun özellikle çok çocuklu ve imkânları kısıtlı ailelerde daha belirgin bir şekilde görüldüğü fikri benimsenmiştir. Bunlara ek olarak da, asıl sorunun anne babanın eğitimi olmaması ve doğum kontrol yöntemlerini bilmediği için bakabileceğinden çok çocuğa sahip olması olduğu görüşü de katılımcılar arasında hâkim olan başka bir görüştür.

Çocukların gelişimi ile ilgili başka bir faktör olarak, çocuğun yaşının gelmiş olmasına rağmen beden ve zihnen gelişiminde geriliklerin olması ya da öyle olduğunun düşünülmesi, dolayısıyla da çocukların okula geç kaydedilmesi odak grup toplantılarında ortaya çıkan başka bir tespittir. Çocukların gelişimindeki geriliklerin sebeplerinin çoğu zaman dengeli ve yeterli beslenememiş olmalarından dolayı ortaya çıktığı görüşü yaygın olarak dile getirilmiştir. Buna benzer başka bir problem olarak, çocukların herhangi bir engellemeyle karşılaşmaları durumunda okula zamanında kaydolmadıkları konusu tartışılmıştır. Bunun sonucunda, katılımcıların, engellilerin ya da engellilerin karşılaştıkları güçlüklerin Türkiye genelinde yaşanan bir sorun olduğu, çocukların herhangi bir engelinin olmasının okula zamanında

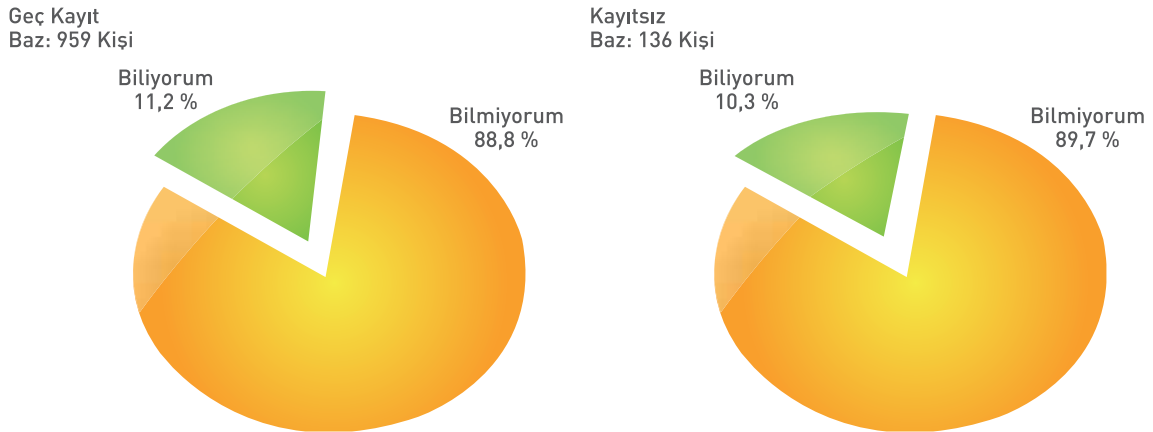
kaydolmayı engelleyen en önemli sebeplerden birisi olduğu görüşünde birleştikleri görülmüştür.

3.6.3. Ailelerin Çocuklarının Boy ve Kilosunu Bilme Durumu

Çocukların fiziksel gelişiminin, özellikle de çelimsiz, yaşına göre ufak olmasının ya da ailelerin çocukları öyle görmesinin de çocukların okula kayıt ettirilmemesini ya da geç gitmesini etkileyen faktörlerden biri olduğu bilinmektedir. Bu durumun daha iyi anlaşılması, çocukların gelişim durumlarının daha iyi tespit edilebilmesi için ailelere çocuklarının boyu ve kilosu çocukların sahip oldukları engel durumlarının ya da hastalıkların belirlenmesinin ardından sorulmuştur. İlginç bir şekilde, ailelerin geç kayıt grubunda %88.8'inin, kayıtsız grubunda ise %89.7'sinin çocuklarının boylarını bilmedikleri ortaya çıkmıştır.

Gelişim eğrileri farklı ırk ve etnik gruplardaki çocuklar için pek çok ülkede oluşturulmuştur. Her ne kadar bu gelişim eğrilerinde bir takım sapmalar olduğu göze çarpsa da, Türkiye'deki çocuklar için belirlenen ölçütlere göre, hem kızlar hem de erkekler için yaklaşık 1 metre 20 cm'lik bir boy uzunluğunun 8 yaşındaki bir çocuk için %10'un altında bir gelişime

Şekil 27. Çocuğun boyunu bilme durumu grafiği (%) *

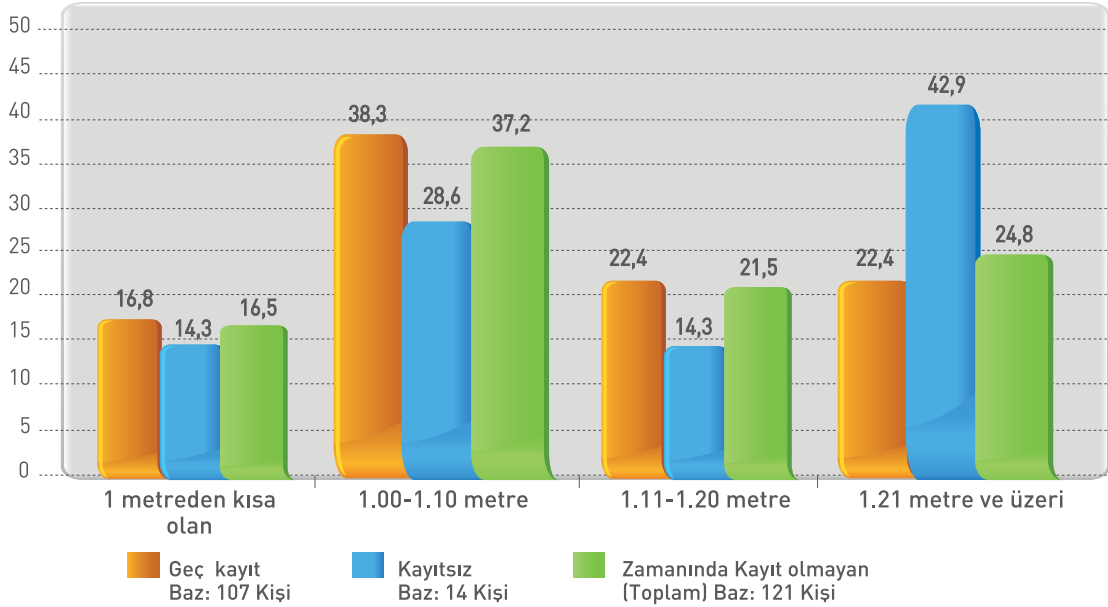

* Bu soruya yanıt vermeyenler tabloya dâhil edilmemiştir.

denk geldiği, 9 yaşındaki bir çocuk için ise %3 ve altına denk geldiği ortaya konmuştur (Neyzi ve Ark., 2006). Araştırmadaki bulgular incelendiğinde ise bu soruya yanıt veren geç kayıt (n=107) grubundaki ebeveynlerin %77.6'sının ve kayıtsız (n=14) çocukların olduğu grupta ise ebeveynlerin %57.1'inin çocuklarının boyunun 1.20 cm ya da daha altında olduğunu bildirdikleri belirlenmiştir. Bu çocukların boy ortalamaları incelendiğinde de, geç kayıt grubunda ortalama boy uzunluğunun 110,33 cm (SS=14.90) olduğu, kayıtsız çocukların grubunda ise boy uzunluğunun 116,93 cm (SS=24.47) olduğu ortaya

çıkmıştır. Bu rakamlar çocukların boylarının oldukça kısa olduğunu gösterse de bu boy uzunluklarının, ortalamaların bu kadar altında kalması ebeveynlerin çocuklarının boyu ile ilgili bilgilerin doğruluğuna kuşkuyla bakılmasına yol açmaktadır. Burada, ailelerin çocuklarının boylarını bildiklerinden mi yoksa tahmini olarak cevap verdiklerinden mi böyle bir sonuç çıktığı tam olarak bilinmemektedir. (Aileler yanlış da söylemiş olsalar, bu bilgiler, bu ailelerin çocuklarının gelişimine dair ne derece doğru bilgiye sahip olduklarını göstermesi açısından önemlidir.)

Şekil 28. İlköğretime zamanında kayıt olmayan çocukların boy grafiği (%) (metre)

Ebeveynlerin belirttiği ortalama boy uzunlukları hem geç kayıt grubu için, hem de kayıtsız grubu için incelenmiştir (Bakınız Tablo 44). Ortaya çıkan tablo geç kayıt grubunda kız ve erkek çocukları için belirtilen boy uzunluğu ortalamalarında fazla bir farklılığın olmadığını göstermiştir (kızlar=109.4 cm;

erkekler=111 cm). Her ne kadar kayıtsız grubunda çok az sayıda ebeveyn çocuğunun boyunu bildiğini ifade etmişse de kızlar ve erkekler arasında çok büyük bir fark ortaya çıkmıştır (kızlar=130.6 cm; erkekler= 109.3 cm). Çocukların doğum yıllarına göre boy uzunlukları Ek Tablo 24'te görülmektedir.

Tablo 44. Cinsiyete göre ilköğretime zamanında kaydolmayan çocuğun ebeveynin bildirdiği ortalama boy uzunluğuna yönelik betimsel istatistikler

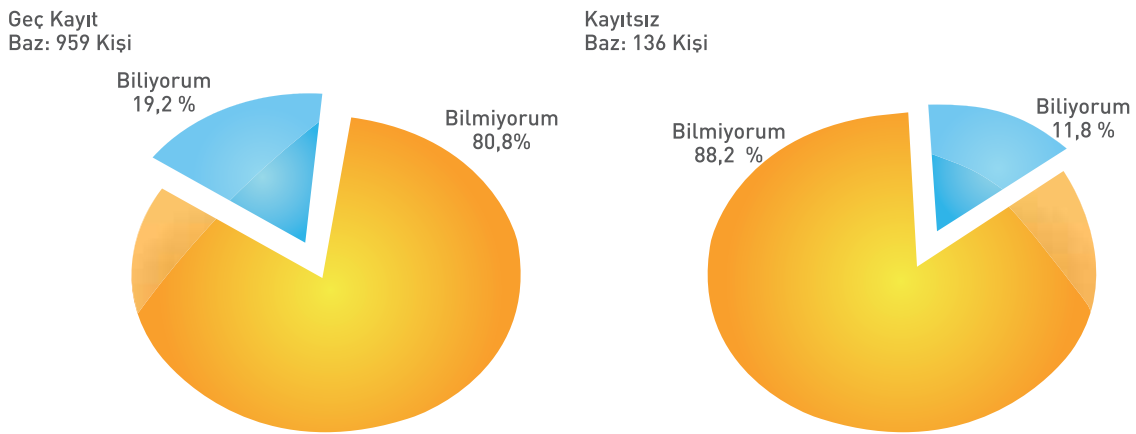
		N	Ortalama	Minimum	Maksimum
Geç kayıt	Kız	45	109,40	65	136
	Erkek	62	111,00	75	145
	Toplam	107	110,33	65	145
		N	Ortalama	Minimum	Maksimum
Kayıtsız	Kız	5	130,60	100	175
	Erkek	9	109,33	70	125
	Toplam	14	116,93	70	175
		N	Ortalama	Minimum	Maksimum
Zamanında kayıt olmayan	Kız	50	111,52	65	175
	Erkek	71	110,79	70	145
	Toplam	121	111,09	65	175

Çocukların kiloları sorulduğunda da benzer bir şekilde, ebeveynlerin çoğu hem geç kayıt grubunda (%80.8) hem de kayıtsızlar grubunda (%88.2) çocuklarının kilolarını bilmediklerini ifade etmişlerdir.

Ailelerden çocuklarının kaç kilo olduğunu söylemeleri

istendiğinde geç kayıt grubundakilerin %56'sının, kayıtsız çocuklar grubundakilerin ise 43,8'inin çocuklarının 24 kg ve altında olduğunu bildirdikleri görülmüştür (Bakınız Ek Tablo 25). Bu rakamlar Türk çocukları için belirlenen normlara göre incelendiğinde 24 kilo ve altının 8 yaş grubunda %25'lik bir dilime,

Şekil 29. Görüşülen kişinin çocuğun kilosunu bilme durumu grafiği (%)

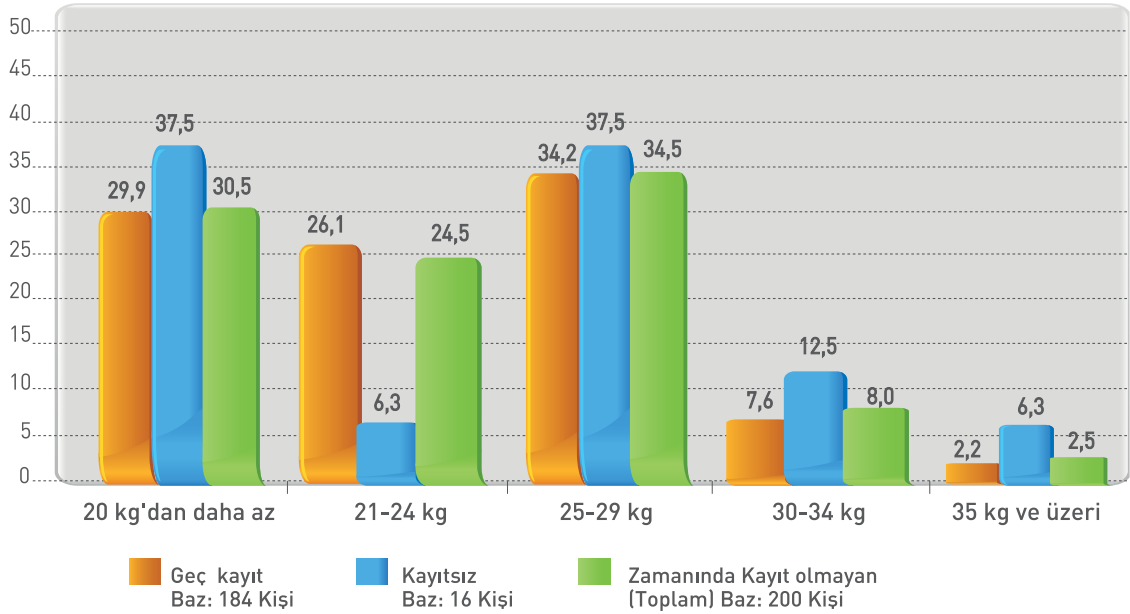
9 yaş grubunda ise %10'luk bir dilime denk geldiği görülmektedir. Örnekleme olup da çocuğunun kilosunu söyleyebilen ailelerden geç kayıt grubunda olan çocukların %34,2'sinin, kayıtsız çocukların grubunda ise %37,5'inin 8 yaş grubu normlarına göre %50'lik dilimde yer aldıkları, 9 yaş grubuna göre ise %25'lik dilimde yer aldıkları tespit edilmiştir (Neyzi

ve Ark., 2006). Boy ile ilgili ifadelerinde olduğu gibi, ailelerin çocuklarının kilolarına dair verdikleri bilgiler de düşündürücüdür. Çünkü bu rakamlar bu yaş grubu çocuklar için belirlenen normların çok altında kalmaktadır. Ancak bu bulgu ailelerin çocukları ile ilgili en temel gelişim bilgilerinden bile habersiz olduklarını göstermesi bakımından anlamlıdır.

Tablo 45. Çocukların kilo dağılımına ilişkin betimsel istatistikler
(Bu soru, çocuğun kilosunu bildiğini belirtenlere sorulmuştur.)

	N	Ortalama	Standart Sapma	Minimum	Maksimum
Geç kayıt	184	23,58	3,76	15	40
Kayıtsız	16	24,88	8,08	15	50
Zamanında kayıt olmayan (Toplam)	200	23,68	4,25	15	50

Şekil 30. İlköğretime zamanında kayıt olmayan çocukların kilo grafiği (%) (kg)

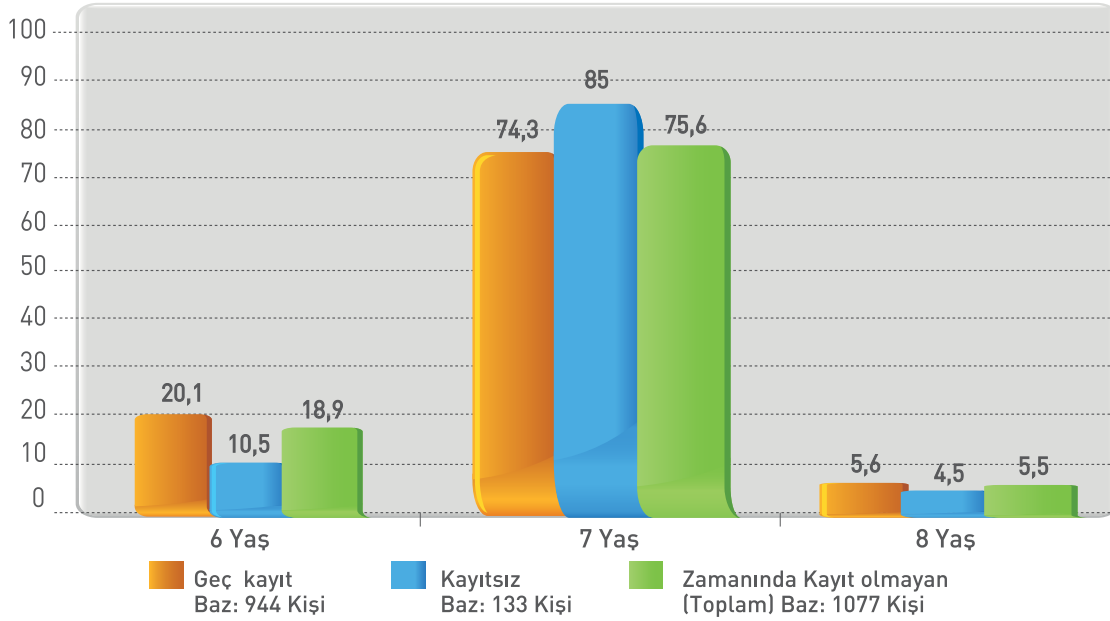
3.7. Okula Kayıt Zamanı İle İlgili Bilgiler

3.7.1. Görüşülen Kişinin Okula Kayıt Zamanı İle İlgili Bilgisi

Daha önceki bulgular verilirken, ailelerin çocukların şu anki yaşının ne olduğu açısından oldukça farklı fikirlere sahip olduğunu görmüştük. Başka bir deyişle, 2001 yılında doğmuş bir çocuk kimi ailelerce 2009 yılında 7, kimilerince 8 ve hatta kimilerince 9 yaşında gibi algılanmakta idi. Çocuğun yaşının ne olduğuna dair ailenin sahip olduğu bilginin çocuğu okula ne zaman kaydettirecekleri konusunda etkili olabileceği gibi, okula başlama yaşının ne olduğu ile ilgili bilgilerinin

de çocuklarını okula ne zaman gönderecekleri kararını etkileyecek bir olgudur. Milli Eğitim Bakanlığı'nın bu konuyla ilgili kanunu okula başlama yaşının 72 ay, yani 6 yaşını doldurmak olduğunu ifade etmektedir. Ailelere kaç yaşını dolduran çocukların ilköğretime başlaması gerektiği sorulduğunda, bu ailelerin geç kayıt grubunda %74.3'ünün, kayıtsız çocukların olduğu grupta %85'inin çocuklar 7 yaşını doldurduğunda okula kayıt olması gerekir diye cevap verdikleri görülmüştür. Hem geç kayıt hem de kayıtsız çocuk grubunda sırasıyla sadece %20.1'lik ve %10.5'lik bir grup 6 yaş diyerek yönetmeliğe uygun bir cevap vermiştir. Bunun yanında %5 kadar bir grup ebeveynin ise bu soruya 8 yaş diye cevap vermesi, oran düşük de olsa, yine de düşündürücüdür.

Şekil 31. Görüşülen kişinin ilköğretime başlama yaşı hakkındaki bilgi grafiği (%)

Ebeveynlerin çocukların kaç yaşında okula gitmeleri gerektiğine ilişkin bilgileri illere göre karşılaştırıldığında, hem geç kayıt grubunda (%63,4) hem de kayıtsız çocukların olduğu grupta (%33,3) 6

yaş olarak belirtme oranının en yüksek olduğu il Bitlis, 7 yaş olarak belirtme oranının geç kayıt grubunda yüksek olduğu il ise %100 ile Hakkâri ilidir.

Tablo 46. İllere göre görüşülen kişinin ilköğretime kayıt yaşı hakkındaki bilgisi (%)

		6	7	8	Toplam	
	İller	%	%	%	Frekans	Toplam
Geç kayıt	AĞRI	10,3	88	1,7	117	100
	BİTLİS	63,4	36,6	-	41	100
	DİYARBAKIR	24,5	75	0,5	184	100
	GÜMÜŞHANE	40	60	-	15	100
	HAKKÂRİ	-	100	-	27	100
	MUŞ	25,4	71,2	3,4	59	100
	OSMANİYE	25	73,2	1,8	56	100
	ŞANLIURFA	18,4	80,2	1,4	217	100
	ŞIRNAK	2,8	39,4	57,7	71	100
	VAN	19,1	79	1,9	157	100
		%	%	%	Frekans	Toplam
Kayıtsız	AĞRI	-	100	-	3	100
	BİTLİS	33,3	66,7	-	3	100
	DİYARBAKIR	8,3	91,7	-	12	100
	GÜMÜŞHANE	-	-	-	-	-
	HAKKÂRİ	-	100	-	3	100
	MUŞ	23,1	69,2	7,7	13	100
	OSMANİYE	-	85,7	14,3	7	100
	ŞANLIURFA	9,8	85,4	4,9	41	100
	ŞIRNAK	-	-	100	1	100
	VAN	10	88	2	50	100
		%	%	%	Frekans	Toplam
Zamanında kayıt olmayan (Toplam)	AĞRI	10	88,3	1,7	120	100
	BİTLİS	61,4	38,6	-	44	100
	DİYARBAKIR	23,5	76	0,5	196	100
	GÜMÜŞHANE	40	60	-	15	100
	HAKKÂRİ	-	100	-	30	100
	MUŞ	25	70,8	4,2	72	100
	OSMANİYE	22,2	74,6	3,2	63	100
	ŞANLIURFA	17,1	81	1,9	258	100
	ŞIRNAK	2,8	38,9	58,3	72	100
	VAN	16,9	81,2	1,9	207	100

3.7.2. Görüşülen Kişilerin Bazı Özellikleri İle İlköğretime Kayıt Yaşı Bilgileri Arasındaki İlişki

Annenin görüşmeye katılan kişi olduğu durumlarda annenin eğitim durumuna göre çocuğunun okula başlama yaşına dair bilgisi karşılaştırılmıştır. Sonuçlar hem 6 yaş diyenlerin (%72), hem de 7 yaş diyenlerin (%82) herhangi bir okul bitirmemiş anneler olduğunu göstermiştir. Kayıtsız çocukların olduğu grup incelendiğinde de benzer bir şekilde, bir okul bitirmeyen anneler 6 yaş cevabı verenlerin tamamını, 7 yaş cevabı verenlerin de %90.2 sini oluşturmaktadır.

Görüşmeye katılan kişinin baba olduğu durumda da, annelerde olduğu gibi babaların eğitim durumlarına göre çocukların kaç yaşında okula başlaması

gerektiğini düşündükleri karşılaştırılmıştır. Tablo 48'de de görüleceği üzere, geç kayıt grubunda en çok 6 yaş diyenlerin ilkokul mezunu babalar (%51,9) olduğu, 7 yaş diyenlerin de yine aynı grup (%52,1) olduğu belirlenmiştir. Kayıtsız çocukların olduğu grupta 6 yaş diyen babaların çoğunluğunun (%50) lise ve üzeri bir okuldan mezun olduğu, 7 yaş diyenlerin de (%40.7) bir okul bitirmemiş babalardan oluştuğu görülmüştür. Ki-kare istatistikleri yapıldığında babaların bu yanıtlarındaki farklılıkların geç kayıt grubunda, [$\chi^2(4)=54.22, p<0.001$] istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmüştür.

Çocukların sahip oldukları sosyal güvence türüne göre de görüşülen kişinin ilköğretime kayıt yaşı hakkındaki bilgileri incelenmiştir. Geç kayıt grubunda herhangi bir sosyal güvencesi olmadığını bildirenlerin %77'si ve

Tablo 47. Eğitim durumuna göre annenin ilköğretime kayıt yaşı hakkındaki bilgisi (Görüşülen kişinin anne olduğu durumda)

		6		7		8	
		Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
Geç kayıt	Bir okul bitirmemiş	143	75,7	562	81,3	52	100
	İlkokul/İlköğretim mezunu	39	20,6	123	17,8	-	-
	Lise ve üstü mezunu	7	3,7	6	0,9	-	-
		189	100	691	100	52	100
		Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
Kayıtsız	Bir okul bitirmemiş	12	100	99	89,2	5	83,3
	İlkokul/İlköğretim mezunu	-	-	12	10,8	1	16,7
	Lise ve üstü mezunu	12	100	111	100	6	100
		Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
Zamanında kayıt olmayan (Toplam)	Bir okul bitirmemiş	155	76,4	660	82,3	57	96,6
	İlkokul/İlköğretim mezunu	40	19,7	135	16,8	2	3,4
	Lise ve üstü mezunu	8	3,9	7	0,9	-	-
		203	100	802	100	59	100

kayıtsız grubunda bir sosyal güvencesi olmayanların %81'den fazlasının yedi yaşını okula başlama yaşı olarak ifade ettikleri, yine SGK'sı olanların geç kayıt grubunda %65'inin ve kayıtsız grubunda %70'inin yedi yaşını okula başlama yaşı olarak ifade ettikleri görülmüştür. Yeşil kart sahiplerinde de tablonun çok fazla değişmediği, geç kayıt grubundakilerin %76'sının ve kayıtsız grubundakilerin %87'sinin yedi yaşını okula başlama yaşı olarak bildirdikleri ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla farklı sosyal güvence türüne sahip olan ailelerin en çok çocuklar için 7 yaşını okula başlama yaşı olarak benimsedikleri görülmüştür. Bu farklılıkların geç kayıt grubunda istatistiksel olarak anlamlı olduğu bulunmuştur [$\chi^2(4)=20.39, p<0.001$].

Çocukların kaç yaşında okula başlaması gerektiğine dair soruya kırsal yaşam alanlarında verilen cevaplar incelendiğinde, geç kayıt grubundaki kırsal yaşam alanlarında ikamet edenlerin %76,9'unun ve kentsel yaşam alanında ikamet edenlerin %72,4'ünün yedi yaş diye cevap verdikleri; kayıtsız çocukların bulunduğu gruptaki yanıtlarda ise yine kırsal bölgelerde yaşayanların %93,4'ünün ve kentlerde yaşayanların %77,8'inin yedi yaş diye cevap verdikleri ortaya çıkmıştır. Hem geç kayıt grubu için [$\chi^2(2)=7.13, p<0.05$], hem de kayıtsız çocukların bulunduğu grup için [$\chi^2(2)=8.92, p<0.05$], kırsal ve kentsel farklılıkların istatistiksel olarak anlamlı olduğu ki-kare analizlerince de ortaya konulmuştur. İlköğretime başlama yaşı ile

Tablo 48. Eğitim durumuna göre babanın ilköğretime kayıt yaşı hakkındaki bilgisi
(Görüşülen kişinin baba olduğu durumda)

		6		7		8	
		Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
Geç kayıt	Bir okul bitirmemiş	65	35,5	297	43,5	42	85,7
	İlkokul/İlköğretim mezunu	95	51,9	356	52,1	6	12,2
	Lise ve üstü mezunu	23	12,6	30	4,4	1	2,0
		183	100	683	100	49	100
Kayıtsız	Bir okul bitirmemiş	5	35,7	62	57,4	2	33,3
	İlkokul/İlköğretim mezunu	7	50,0	44	40,7	3	50,0
	Lise ve üstü mezunu	2	14,3	2	1,9	1	16,7
		14	100	108	100	6	100
Zamanında kayıt olmayan (Toplam)	Bir okul bitirmemiş	70	35,5	359	45,4	44	80,0
	İlkokul/İlköğretim mezunu	102	51,8	399	50,4	9	16,4
	Lise ve üstü mezunu	25	12,7	33	4,2	2	3,6
		197	100	791	100	55	100

ilgili doğru bilgiye sahip olanların oranı her iki grupta da kentsel yaşam alanında daha yüksektir. Ayrıca geç kayıt grubunda ilköğretime başlama yaşı ile ilgili doğru bilgiye sahip olanların oranı kayıtsız grubuna göre daha yüksektir.

Bir başka karşılaştırmalı grafikte (Şekil 32), geç kayıt grubundaki katılımcıların Milli Eğitim Bakanlığı'nın İlköğretim Kurumları Yönetmeliği'nde yer alan 15. Maddeyi bilip bilmeme durumlarına göre okula başlama yaşı olarak kaç yaşını söyledikleri karşılaştırılmıştır. Beklenildiği gibi 15. Maddeyi bilenlerin büyük bir çoğunluğunun (%74) 6 yaşının okula başlama yaşı olduğunu söyledikleri; bu maddeyi bilmediğini ifade edenlerin ise sadece %3.6'sının 6

yaşının okula başlama yaşı olduğunu bildirdikleri belirlenmiştir.

İlginçtir ki, 15. maddeyi bildiğini iddia eden katılımcıların %25.8'i 7 yaşının okula başlama yaşı olduğunu ifade etmiştir. Bu maddeyi bilmediğini söyleyenlerin çoğu, %89.1'i beklendiği gibi 7 yaşının okula başlama yaşı olduğunu düşündüklerini ifade etmişlerdir.

Bu farklılık istatistiki olarak da anlamlı bulunmuştur, [$\chi^2(2)=518.121, p<0.001$]. Dolayısıyla da bu bulgu MEB'in ilgili maddelerinin biliniyor olup olmamasının bu konuda doğru bilgiye sahip olunmasında temel bir etken olduğunu göstermiştir. Bu maddeyi bildiğini

Tablo 49. Çocuğun sahip olduğu sosyal güvence türüne göre görüşülen kişinin ilköğretime kayıt yaşı hakkındaki bilgisi

		Sosyal Güvencesi Yok		SGK		Yeşil Kart	
		Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
Geç kayıt	6	17	16,5	53	32,3	120	17,8
	7	79	76,7	107	65,2	513	76,0
	8	7	6,8	4	2,4	42	6,2
	Toplam	103	100	164	100	675	100
Kayıtsız	6	2	12,5	2	20,0	10	9,3
	7	13	81,3	7	70,0	93	86,9
	8	1	6,3	1	10,0	4	3,7
	Toplam	16	100	10	100	107	100
Zamanında kayıt olmayan (Toplam)	6	19	16,0	55	31,6	130	16,6
	7	92	77,3	114	65,5	606	77,5
	8	8	6,7	5	2,9	46	5,9
	Toplam	119	100	174	100	782	100

söyleyenlerin sayısının (n=221) bilmeyenlere (n=718) kıyasla oldukça az olması da düşündürücüdür.

3.7.3. Okula Zamanında Kaydolmama ve Çocuğun Okula Başlama Yaşı

Nicel araştırma bulgularından elde edilen veriler, çocukların okula başlama yaşının algısına dair ailelerin ciddi anlamda bir bilgi karmaşası yaşadıklarını ortaya çıkarmıştır. Araştırmaya katılan ebeveynlerin çoğunluğu 6 yaşın değil 7 yaşın okula başlama yaşı olduğunu bildirmiş, her ne kadar bu farklar az da olsa, eğitim düzeyleri düşük anne ve babalarla kırsal yaşam alanında anne ve babaların okula başlama yaşına dair yanlış bilgiye sahip olma olasılıklarının biraz daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Bunun yanında, yönetmeliklere dair bilgi sahibi olmak, okula başlama

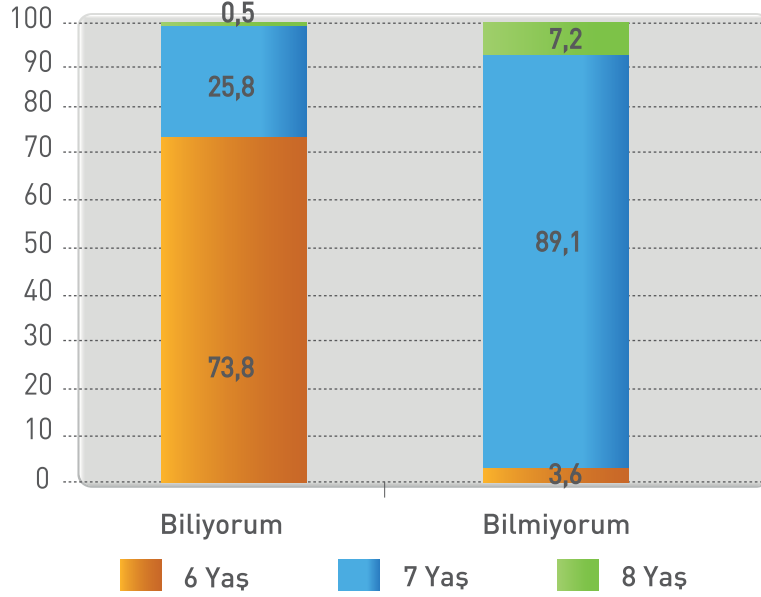
yaşına dair doğru bilgiye sahip olmada önemli bir etken olarak belirlenmiştir.

Nitel araştırma bulguları incelendiğinde, yarı yapılandırılmış görüşmelerde, buldukları bölgede velilerin ilköğretime başlama yaşını bilip bilmedikleri sorulduğunda katılımcıların çoğunun, yani %72.3'ünün, velilerin bu bilgiye sahip olduklarını bildirdikleri gözlenmiştir. Başka bir ifade ile görüşülen katılımcıların büyük bir kısmı velilerin okula başlama yaşını bildiğini varsaymaktadırlar. Kırsal yaşam alanlarında velilerin okula kayıt yaşı ile ilgili bilgilerinin daha az olduğu da katılımcılar tarafından vurgulanmıştır. Velilerin bu konuyu bilmediğini söyleyen katılımcılar; velilerin yaşı doldurma ya da yaştan gün alma konusunda yaş karmaşası yaşadıklarını, okula kayıt yaşının yedi olduğuna dair

Tablo 50. İkamet edilen yerin kırsal-kentsel yaşam alanı olma durumuna göre görüşülen kişinin okula kayıt yaşı hakkındaki bilgisi

		Kırsal Yaşam Alanı		Kentsel Yaşam Alanı	
		Frekans	%	Frekans	%
Geç kayıt	6	78	19,8	112	20,4
	7	303	76,9	398	72,4
	8	13	3,3	40	7,3
	Toplam	394	100	550	100
		Frekans	%	Frekans	%
Kayıtsız	6	2	3,3	12	16,7
	7	57	93,4	56	77,8
	8	2	3,3	4	5,6
	Toplam	61	100	72	100
		Frekans	%	Frekans	%
Zamanında kayıt olmayan (Toplam)	6	80	17,6	124	19,9
	7	360	79,1	454	73,0
	8	15	3,3	44	7,1
	Toplam	455	100	622	100

Şekil 32. Geç kayıt grubunda Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Kurumları Yönetmeliğindeki 15. Maddenin biliniyor olması ile okula başlama yaşının kaç yaş olduğuna dair ifadelerinin karşılaştırılması grafiği (%)

genel bir inancın hakim olduğunu, ayrıca da velilerin çocuğun fiziksel gelişimine takvim yaşından daha çok dikkat ettiklerini belirtmişlerdir. Verilen cevaplar katılımcıların gruplarına göre incelendiğinde, velilerin ilköğretime başlama yaşını bildiğini varsayanların en fazla okul müdürleri, ilköğretim öğretmenleri ve müfettişler olduğu anlaşılmıştır. Velilerin bu konuda bilgi sahibi olmadığını düşünenler arasında ise yerel yöneticilerin ağırlıklı olduğu göze çarpmıştır. Ayrıca, aynı soru görüşülen velilere yöneltildiğinde, velilerin kendileri de velilerin ilköğretime başlama yaşını bildiği yönünde fikirlerini dile getirmişlerdir.

Katılımcılara, velilerin ilköğretime kayıt yaşını bilip bilmediklerine ilişkin cevaplarının neye dayandığı sorulduğunda %61'i bunu gözlemlerine dayandığını ifade etmiştir. Gözlem ve tespitlerinin bu yönde olduğunu belirten katılımcılar arasında en fazla milli eğitim müdürleri, yerel medya mensupları, muhtarlar ve sivil toplum kuruluşlarının temsilcileri yer almıştır. Bu görüşe tahminleri doğrultusunda ulaştığını belirtenler olduğu gibi, alan taramalarındaki tespitlerine dayanarak böyle düşündüklerini ifade eden öğretmen, müdür, müfettiş ya da ilçe milli eğitim müdürleri de görülmüştür. Ayrıca, öğretmenlerden biri eğitimciler olarak konuyu velilere anlattıklarını söylerken, bir din görevlisi de camiye duyuru

astıklarını ve herkesi bilgilendirmeye çalıştıklarını söyleyerek bizzat kendilerinin bu yöndeki eylemlerini anlatmışlardır.

İlköğretime başlama yaşının yanlış bilindiğini belirten katılımcılara bu durumun okula zamanında kaydolmama üzerindeki etkisi sorulduğunda, %83,3'ü bu durumun okula zamanında kaydolmama üzerinde etkili olduğunu belirtmiştir. En çok yerel yöneticiler bu fikirdeyken az da olsa müdür yardımcısı, öğretmen ve müfettişlerin oluşturduğu grubun, yerel medya ve sivil toplum kuruluşları temsilcilerinin bu doğrultuda fikirler öne sürdükleri görülmüştür.

3.7.4. Okula Başlama Yaşına Dair Bilgilerin Elde Edilme Yolları

Görüşmelerin yapıldığı ebeveynlere çocukların okula başlama yaşına dair bilgiyi nereden aldıkları sorulduğunda, katılımcılar birden fazla kaynak göstermelerine rağmen, hem geç kayıt grubunda (%27,2), hem de kayıtsız çocukların olduğu grupta (%32,4) en çok tekrar edilen kaynağın okul olduğu dikkat çekicidir. Bunu sırasıyla aile büyükleri, akrabalar ve komşular takip etmektedir. Okul müdürlerinin, din görevlilerinin, eşlerin ve diğer öğrencilerin ise neredeyse yok denecek kadar az bilgi sundukları tespit edilmiştir.

Tablo 51. Okula başlama yaşı ile ilgili bilginin elde edilme yolları*
(Ayrıntılı bilgi Ek Tablo 26'da yer almaktadır.)

	Geç Kayıt		Kayıtsız		Zamanında Kayıt Olmayan (Toplam)	
	Frekans	%**	Frekans	%**	Frekans	%**
Okuldan	385	27,2	61	32,4	446	27,8
Aile büyüklerinden	309	21,8	54	28,7	363	22,6
Akrabalarımından	312	22,0	36	19,1	348	21,7
Komşudan	235	16,6	17	9,0	252	15,7
Arkadaşımdan	109	7,7	10	5,3	119	7,4
Medyadan (Radyo. televizyon. gazete vb.)	32	2,3	5	2,7	37	2,3
Muhtardan	15	1,1	2	1,1	17	1,1
Diğer	21	1,5	3	1,6	24	1,5
Toplam	1.418	100	188	100	1.606	100

* Bu soruya yanıt vermeyenler tabloya dâhil edilmemiştir.

** Birden çok cevap alınmıştır.

3.7.5. Çocuğu Okula Zamanında Kaydettirip Kaydettirmeme Konusundaki Düşünceler

Geç kayıt grubunda bulunan görüşmelerin yapıldığı ebeveynlere, çocuklarının okula zamanında kaydolup olmadıkları hakkındaki görüşleri sorulduğunda, ebeveynlerin %65.7'sinin zamanında kaydettirdiklerini düşündükleri, geriye kalan %34.3'ünün ise öyle düşünmediği ortaya çıkmıştır.

Ebeveynlerin çocuklarının okula zamanında kaydolup, olmadığına dair düşünceleri yaşadıkları illere göre incelendiğinde, iller arasında anlamlı farklılıkların ortaya çıktığı görülmüştür ($\chi^2(9)=125.09, p<0.001$). Buna göre iller arasından en çok Hakkâri (%96,3) ve Muş'taki (%91,7) ebeveynlerin, çocuklarını okula kanunlarda belirtilenden bir yıl sonra göndermiş olmalarına rağmen, çocuklarını okula zamanında gönderdiklerine inandıkları ortaya çıkmıştır. Çocuğunun okula zamanında kaydolmadığını düşünen ebeveynlerin oranının Bitlis'te (%73.8) ve Şırnak'ta (%53.5) en yüksek olduğu görülmüştür.

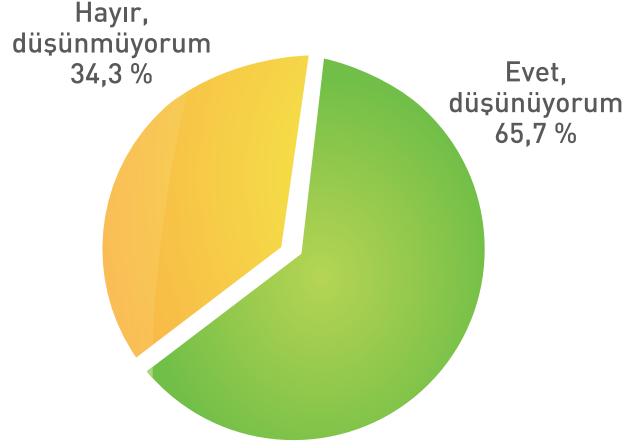
Görüşülen kişinin eğitim durumuna göre, bu konudaki cevaplar incelendiğinde de hem bir okul bitirmemişler arasında (%64,4), hem ilköğretim mezunu (%69,6) olanlar arasında, hem de lise ve üstü eğitim görenler arasında (%61,8), birbirine benzer bir şekilde, çocuklarının zamanında kaydolduğunu düşünmenin daha baskın bir görüş olduğu bulunmuştur.

Kırsal veya kentsel yaşam alanında bulunma durumuna göre ebeveynlerin çocuklarının okula zamanında kayıt olduğunu düşünüp düşünmedikleri incelenmiştir. Sonuçlar yine benzer oranlardaki ebeveynlerin, kırsal yaşam alanlarında %69.2, kentsel yaşam alanlarında %63.3 olmak üzere çocuklarının okula zamanında kaydolduğunu düşündüğünü göstermiştir.

Araştırmanın yapıldığı illerde çocuğunu zamanında okula kayıt ettirmeyen velilerin %23,6±4.1'i Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Kurumları Yönetmeliği'ndeki 15. Maddeyi bildiklerini söylemektedirler.

Şekil 33. Görüşülen kişinin çocuğun ilköğretime zamanında kayıt olup olmadığı yönündeki yanıtlarının grafiği (%)

Geç Kayıt
Baz: 954 Kişi

Okula kayıtla ilgili yönetmelikten haberdar olma durumlarına göre ebeveynlerin cevapları incelendiğinde de bu yönetmeliği bilenlerin %44.2'sinin, bilmeyenlerin ise %72.4'ünün çocuğunun okula zamanında kaydolduğunu düşündüğü ortaya

çıkıştır. Bu farklılık istatistiksel açıdan da anlamlı bulunmuştur [$\chi^2(1)=60.51$, $p<0.001$]. Geç kayıt grubunda yönetmelik ile ilgili bilgi sahibi olanlar, olmayanlara göre daha yüksek oranla zamanında kaydolmama sorunun farkındadır.

Tablo 52. İllere göre görüşülen kişinin çocuğun ilköğretime zamanında kayıt olup olmadığı yönündeki yanıtları (Geç Kayıt)

İller	Evet. düşünüyorum		Hayır. düşünmüyorum		Toplam	
	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
Ağrı	60	51,3	57	48,7	117	100
Bitlis	11	26,2	31	73,8	42	100
Diyarbakır	99	53,2	87	46,8	186	100
Gümüşhane	6	40,0	9	60,0	15	100
Hakkâri	26	96,3	1	3,7	27	100
Muş	55	91,7	5	8,3	60	100
Osmaniye	46	80,7	11	19,3	57	100
Şanlıurfa	168	75,0	56	25,0	224	100
Şırnak	33	46,5	38	53,5	71	100
Van	123	79,4	32	20,6	155	100

Tablo 53. Görüşülen kişinin eğitim durumuna göre çocuğun ilköğretime zamanında kayıt olup olmadığı hakkındaki düşüncesi (Geç Kayıt)

	Bir okul bitirmemiş		İlkokul/ilköğretim mezunu		Lise ve üstü mezunu	
	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
Evet, zamanında kayıt olduğunu düşünüyorum	425	64,4	179	69,6	21	61,8
Hayır, zamanında kayıt olduğunu düşünmüyorum	235	35,6	78	30,4	13	38,2
Toplam	660	100	257	100	34	100

Tablo 54. Görüşülen kişinin ikamet edilen yerin kırsal-kentsel yaşam alanı olma durumuna göre çocuğun ilköğretime zamanında kayıt olup olmadığı yönündeki yanıtları (Geç Kayıt)

	Kırsal yaşam alanı		Kentsel yaşam alanı	
	Frekans	%	Frekans	%
Evet, düşünüyorum	274	69,2	353	63,3
Hayır, düşünmüyorum	122	30,8	205	36,7
Toplam	396	100	558	100

Tablo 55. Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Kurumları Yönetmeliğindeki 15. Maddenin bilinirliğine göre çocuğun ilköğretime zamanında kayıt olup olmadığı yönündeki yanıtlar (Geç Kayıt)

	Biliyorum		Bilmiyorum	
	Frekans	%	Frekans	%
Evet, zamanında kayıt olduğunu düşünüyorum	99	44,2	525	72,4
Hayır, zamanında kayıt olduğunu düşünmüyorum	125	55,8	200	27,6
Toplam	224	100	725	100

3.8. Okula Zamanında Kaydolmamanın Nedenleri

3.8.1. Geç Kayıt Nedenleri

Okula geç kaydın nedenleri sorulduğunda, bir önceki yıl çocuğunun kaydını yaptırmamış ancak 2008-2009 öğretim yılında yaptırmış olan ebeveynlerin büyük bir kısmının (n: 843) sağlık ya da engel dışındaki başka sebepleri gösterdikleri görülmüştür. Bu grubun ifade ettiği sebepler çeşitlilik gösterse de, çocuğun fiziksel olarak hazır oluşu ile ilgili sebeplerin ve maddi kısıtlılıkların en başta gelen sebepler olarak sıralandığı gözlenmiştir. Geçtiğimiz yıl, yani kanunen okula kayıt için ilgili takvim yılında 72 ayını doldurduğu zaman ebeveynlerin çocukların okula gitmek için henüz küçük olduklarını düşünmeleri en önde gelen sebep olarak ortaya çıkmıştır. Bu yanıtı verenler ebeveynlerin %37,8'ini, verilen tüm yanıtların ise 31,8'ini oluşturmaktadır. Ebeveynler, sırasıyla, maddi imkânların bir önceki yıl kısıtlı olmasını (%27,8), okul yönetiminin bu çocukların yaşını küçük bulmasını (%16,3), çocuğun fiziksel olarak zayıf olduğunu düşündüklerinden ezileceğine inanmalarını (%9,7), çocuğun okula gitmek istememesini (%5,7), okulun uzak olmasını (%3,2) ve ayrıca okul yönetiminin çocuğu zayıf ve çelimsiz bulmasını (%3,2) çocuğun bir önceki yıl okula kaydolmamasının sebepleri olarak ifade etmişlerdir. Her ne kadar anne babalar birden çok faktörü sebep olarak sıralamış olsalar da, bunlar sıralanan sebeplerin %87,3'ünü oluşturmaktadır. Kalan yanıtların yaklaşık %6 kadarının ailelerin inanışları ile ilgili faktörlerden kaynaklandığı ve geri kalan %8 kadarının ise çeşitli fiziksel olanaksızlıklardan ya da koşullardaki kısıtlılıklardan kaynaklandığı ailelerin yanıtlarında ortaya çıkmıştır.

Çocuğunu okula geç kayıt yaptıran ebeveynlerden çocuğun okula kayıt olmasına engel bir hastalığı ya da engeli olduğunu belirten ebeveynleri de (n:104) çocuklarını okula zamanında kaydettirmeme gerekçeleri sorulmuştur. Ebeveynlerin belirttiği sebepler incelendiğinde, çocuğun geçtiğimiz yıl sık sık hastalanmasının ya da devam eden bir hastalığının olmasının ebeveynlerin %42,3'ü tarafından sebep olarak sıralandığı görülmektedir. Bu ebeveynler içerisinde de, çocuğun doğru okul yaşının ne olduğuna

dair yanlış inanışların, fiziksel ve çevresel koşullar ya da maddi olanaksızlıkların sebep olarak önemli bir rol oynadığı bu faktörlerin verilen cevapların %60,1'ini oluşturmasından kolayca anlaşılmaktadır. Çocuğunun herhangi bir engeli ya da hastalığı olduğunu belirten ebeveynlerin çocuklarını okula neden geç kaydettirdiklerine dair açıklamalarının detayları Tablo 57'de görülmektedir.

Çocukların okula başlama zamanlarında kaç aylık olduklarına bakılarak çocukların okula hangi sebeplerle gönderilmedikleri yeniden incelenmiştir. Ortaya çıkan tablo göstermiştir ki, yanıt olarak çocuğunun geçtiğimiz yıl (2008 – 2009 öğretim yılı) yaşının küçük olduğunu söyleyenlerden sadece 84'ünün çocuğunun yaşı o tarihte 72 aydan daha küçük; 228'inin ise 72 aylık ya da daha büyüktür. Yine daha ilginç ise, okul yönetiminin çocuğunun yaşının küçük olduğunu iddia ederek kayıt yaptırmadığını iddia eden ebeveynlerin sadece 41'inin çocuklarının 72 aydan küçük olduğu, 77'sinin ise 72 aylık ya da daha büyük olduğu belirlenmiştir. Her ne kadar çocuğun gelişimi ile ilgili kaygılar ailelerin çocuklarını okula geç kaydettirmelerinde belirleyici bir etken olsa da, araştırma bulguları çocuğun kanunlarla belirlenen okula başlama yaşı ile ebeveynlerin çocuğu okula başlayacak yaşta görmelerinin birbiriyle örtüşmediğini göstermiştir. Dolayısıyla, çocuğun okula kayıt ettirilmesinde yaşının küçük olması ile ilgili ebeveyn algılarının gerçek yaştan daha belirleyici olduğu görülmüştür.

Tablo 56. Geç kayıt olma nedenleri*

(Ayrıntılı bilgi Ek Tablo 27'de yer almaktadır.) (Geç Kayıt Baz: 843 kişi)**

Bu tablo daha önceki sorularda çocuğun okula zamanında kayıt olmasına engel bir hastalığı/engeli olmadığını belirtenlerin yanıtlarını içermektedir.

	Frekans	Cevapların Yüzdesi	Deneklerin Yüzdesi***
Geçen yıl okula gitmek için çocuğun yaşının küçük olduğunu düşündük	319	31,8	37,8
Geçen yıl maddi imkânlarımız çocuğumu okula göndermek için yetersizdi	234	23,4	27,8
Okul yönetimi yaşı küçük diyerek kayıt yapmadı	137	13,7	16,3
Çocuğun fiziken zayıf, çelimsiz ve yeterli gelişmemiş olması nedeniyle ezilir diye düşündük	82	8,2	9,7
Çocuk geçen yıl okula gitmek istemedi	48	4,8	5,7
Okul uzak olduğu için gönderemedik	27	2,7	3,2
Okul yönetimi çelimsiz olduğunu söyleyip kayıt yapmadı	27	2,7	3,2
Öğretmenler sınıflar kalabalık olduğu için almadılar	12	1,2	1,4
Geçen yıl kayıt ettirdik ama çeşitli nedenlerle gidemedi	12	1,2	1,4
Geçen yıl okula gidip gelme (ulaşım) imkânları kısıtlıydı	11	1,1	1,3
Geçen yıl kaydettirmeye götürdüğümüzde okul yönetimi çocuğun çelimsiz ve zayıf olduğunu söyleyerek anaokuluna kaydettirmemizi söyledi	11	1,1	1,3
Geçen yıl ailece mevsimlik çalışmak için başka bir yere göçmüştük	10	1	1,2
Kimliği olmadığı için kaydettiremedik	10	1	1,2
Diğer	62	6,2	7,0
Toplam	1.002	100	118,9

* Bu soru anımsatmasız olarak sorulmuştur.

** Bu soruya yanıt vermeyenler tabloya dâhil edilmemiştir.

*** Birden çok cevap alınmıştır.

Tablo 57 . Hastalığı/engeli olan çocuğun geç kayıt olma nedenleri*

(Ayrıntılı bilgi Ek Tablo 28'de yer almaktadır.) (Geç Kayıt Baz: 104 kişi)**

Bu tablo daha önceki sorularda çocuğun okula zamanında kayıt olmasına engel bir hastalığı/engeli olduğunu belirtenlerin yanıtlarını içermektedir.

	Frekans	Cevapların Yüzdesi	Deneklerin Yüzdesi***
Çocuk geçen yıl hastaydı ya da çok sık hastalanıyordu	44	31,9	42,3
Geçen yıl okula gitmek için çocuğun yaşının küçük olduğunu düşündük	24	17,4	23,1
Çocuğun fiziken zayıf, çelimsiz ve yeterli gelişmemiş olması nedeniyle ezilir diye düşündük	12	8,7	11,5
Okul yönetimi yaşı küçük diyerek kayıt yapmadı	9	6,5	8,7
Okul yönetimi çelimsiz olduğunu söyleyip kayıt yapmadı	4	2,9	3,8
Kayıt yaptırdım fakat çocuk engelli olduğu için okula gidemedi	4	2,9	3,8
Okul uzak olduğu için gönderemedik	3	2,2	2,9
Öğretmenler sınıflar kalabalık olduğu için almadılar	3	2,2	2,9
Hastalığı yüzünden öğretmen almadı	3	2,2	2,9
Gelişmesi için anaokuluna gönderdik	3	2,2	2,9
Geçen yıl kayıt ettirdik ama çeşitli nedenler ile gidemedi	2	1,4	1,9
Diğer	5	3,5	5,0
Toplam	138	100	132,7

* Bu tablo daha önceki sorularda çocuğun zamanında kayıt olmasına engel bir hastalığı, engeli olduğunu belirten yanıtlarını içermektedir. Soru anımsatmasız olarak sorulmuştur.

** Bu soruya yanıt vermeyenler tabloya dâhil edilmemiştir.

*** Birden çok cevap alınmıştır.

Tablo 58. Çocuğun ilköğretime kayıt olması gereken eğitim döneminde kaç aylık olduğuna göre geç kayıt olma nedenleri (%) (Geç Kayıt)

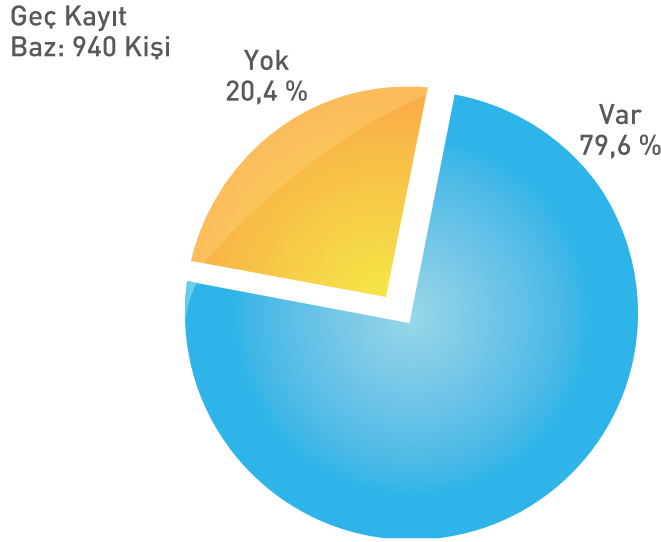
Çocuğun kaç aylık olduğu	72 aydan küçük	72 aylık	72 aydan büyük*
	Baz: 254 Kişi	Baz: 133 Kişi	Baz: 749 Kişi
Geçen yıl okula gitmek için çocuğun yaşının küçük olduğunu düşündük	33,1	23	30,4
Geçen yıl maddi imkânlarımız çocuğumu okula göndermek için yetersizdi	21,3	23	22,8
Okul yönetimi yaşı küçük diyerek kayıt yapmadı	16,1	14	11,5
Çocuğun fiziken zayıf, çelimsiz ve yeterli gelişmemiş olması nedeniyle ezilir diye düşündük	4,7	8,3	9,3
Çocuk geçen yıl okula gitmek istemedi	5,1	3	4,1
Çocuk geçen yıl hastaydı ya da çok sık hastalanıyordu	3,5	4,5	3,9
Okul yönetimi çelimsiz olduğunu söyleyip kayıt yapmadı	4,7	6	1,5
Okul uzak olduğu için gönderemedik	2,4	1,5	2,9
Öğretmenler sınıflar kalabalık olduğu için almadılar	0,4	2,3	1,5
Geçen yıl kayıt ettirdik ama çeşitli nedenler ile gidemedi	0,8		1,6
Geçen yıl okula gidip gelme (ulaşım) imkânları kısıtlıydı	1,2	1,5	0,8
Geçen yıl kaydettirmeye götürdüğümüzde okul yönetimi çocuğun çelimsiz ve zayıf olduğunu söyleyerek anaokuluna kaydettirmemizi söyledi.	1,2	1,5	0,8
Geçen yıl ailece mevsimlik çalışmak için başka bir yere göçmüştük	0	2,3	0,9
Kimliği olmadığı için kaydettiremedik	0,4		1,2
Diğer	5,1	11	6,7
Toplam	100	100	100

* Birden çok cevap alınmıştır.

“Çocukların yaşlarının küçük olması”, “fiziksel gelişimlerinin yeterli olmaması” gibi faktörler aileler tarafından çocukların okula geç gönderilmesine gerekçe olan en temel faktörler arasında yer almıştır. Dolayısıyla da bu durumda akla gelen ilk soru, ilköğretim kadar zorlayıcı olmayan , çocukları okula hazırlayacak beceri ve alışkanlıkları kazandıran kurumlar olan okul öncesi eğitim kurumlarının bu okullarda olup olmadığı sorusudur. Bu okulların 940’ında okul öncesi eğitim olanağının olup olmadığına dair bilgi edinilmiş; beklenilenin aksine, bu okulların çoğunda (%79,6) okul öncesi eğitim olanağının var olduğu anlaşılmıştır⁴. Öte yandan ailelerin çocuklarını okula geç göndermelerinin sebepleri buldukları çevredeki okullarda okul öncesi eğitiminin var olup olmamasına göre incelendiğinde de tablonun çok değişmediği görülmüştür (Bakınız Tablo 59). Bir

başka deyişle, çocuklarının devam ettiği okullarda okul öncesi eğitimi verilen ebeveynlerin %31’i ve çocuklarının devam ettiği okullarda okul öncesi eğitimi verilmeyen ebeveynlerin de %26.8’i yine Tablo 56’da olduğu gibi ilk sırada gelen gerekçe olarak çocuklarının yaşının küçük olmasını göstermiştir. Burada gözden çıkarılmaması gereken önemli bir unsur, bu okullarda verilen okul öncesi eğitimin imkânları ve kaç çocuğa verildiği gibi bilgilerin elimizde olmamasıdır. Okullarında okul öncesi eğitimi olan grupta dahi okul yönetiminin çocuğun yaşının küçük olduğunu öne sürerek kayıt yaptırmaması (%11.6), belki de bu okulların okul öncesi eğitim verme imkânlarının kısıtlı olabileceğini gösteren bir faktör olarak düşünülebilir.

Şekil 34.İlköğretime geç kayıt olan çocuğun kayıt olduğu ilköğretim kurumunda okul öncesi eğitimin varlığı grafiği (%)

Örnekleme yer alan 19 çocuğa ait veriler temin edilememiştir.

⁴ e-okul 2008 verileri; MEB

Tablo 59. İlköğretime geç kayıt olan çocuğun kayıt olduğu ilköğretim kurumunda okul öncesi eğitimin varlığına göre ilköğretime zamanında kaydolmama nedenleri (Geç kayıt)

	Okul Öncesi eğitimi var		Okul Öncesi eğitimi yok	
	Frekans	%*	Frekans	%*
Geçen yıl okula gitmek için çocuğun yaşının küçük olduğunu düşündük	278	31	60	26,8
Geçen yıl maddi imkânlarımız çocuğumu okula göndermek için yetersizdi	207	23,1	46	20,5
Okul yönetimi yaşı küçük diyerek kayıt yapmadı	104	11,6	40	17,9
Çocuğun fiziken zayıf, çelimsiz ve yeterli gelişmemiş olması nedeniyle ezilir diye düşündük	83	9,2	9	4
Çocuk geçen yıl okula gitmek istemedi	35	3,9	12	5,4
Çocuk geçen yıl hastaydı ya da çok sık hastalanıyordu	35	3,9	8	3,6
Okul yönetimi çelimsiz olduğunu söyleyip kayıt yapmadı	21	2,3	10	4,5
Okul uzak olduğu için gönderemedik	25	2,8	5	2,2
Öğretmenler sınıflar kalabalık olduğu için almadılar	8	0,9	7	3,1
Geçen yıl kayıt ettirdik ama çeşitli nedenler ile gidemedi	9	1	5	2,2
Geçen yıl okula gidip gelme (ulaşım) imkânları kısıtlıydı	11	1,2	-	-
Geçen yıl kaydettirmeye götürdüğümüzde okul yönetimi çocuğun çelimsiz ve zayıf olduğunu söyleyerek anaokuluna kaydettirmemizi söyledi	11	1,2	-	-
Geçen yıl ailece mevsimlik çalışmak için başka bir yere göçmüştük	9	1	1	0,4
Kimliği olmadığı için kaydettiremedik	9	1	1	0,4
Diğer	53	5,9	20	8,9
Toplam	898	100	224	100

* Birden çok cevap alınmıştır.

3.8.2. Geç Kaydın Sebeplerine İlişkin Faktör Analizi

Zamanında kaydolmama nedenlerinin sorgulandığı diğer sorularda da görüldüğü gibi, verilen cevapların çeşitlilik göstermesi, anlamlı çıkarımlar ve karşılaştırmaların yapılabilmesi için ebeveynlerin çeşitli cevaplarının hangi genel sorunlara dayandığını anlamak önemlidir. Bunun yapılabilmesi için de Faktör Analizi tekniğine başvurulması teorik anlamda uygun görülmüştür. Geç kayıt grubunda yeterli sayıda katılımcının olması bu seçimin yapılabilmesinde önemli bir faktördür. Buna ek olarak, veri setinin faktör analizi için uygun olup olmadığını değerlendirmek

için Bartlett ve Kaiser – Meyer – Olkin (KMO) testi yapılarak sonuçları incelenmiştir.

Tablo 60'ta görüldüğü gibi, Bartlett testi anlamlıdır, yani değişken sayısının fazla olması nedeniyle incelenemeyen korelasyon matrisinde değişkenlerin en azından bir kısmı arasında yüksek oranlı korelasyon vardır. Bartlett testi, veri setinin faktör analizi için uygun olup olmadığını gösteren bir unsurdur ve çıkan sonuç faktör analizinin uygun olduğunu göstermiştir. Tablo 60'ta görüldüğü gibi KMO %90.8'dir, $0.91 > 0.50$ olduğu ve diğer faktörler de bunu desteklediği için veri setinin faktör analizi için uygun olduğuna karar verilebilmiştir .

Tablo 60. KMO ve Bartlett Testi sonuçları

Örneklem yeterliliğinin ölçümü (Kaiser-Meyer-Olkin)		0.908
	Frekans	%
Bartlett'in Küresellik Testi	Ki Kare	9912.735
	Serbestlik derecesi	253
	Anlamlılık.	0.000

Değişkenlerin ortak varyansı (Communality) incelenerek, düşük ortak varyansa sahip olan değişkenler (0.50'nin altında) analiz dışı bırakılmıştır. Bu değişkenler "Çocuk geçen yıl hastaydı ya da çok sık hastalanıyordu", "Geçen yıl oturduğumuz yerde okul yoktu" ifadeleridir. Ayrıca "Önce erkek kardeşinin okula gitmesi için kızımızı okula göndermedi" ifadesi de yalnızca kız çocukları için sorulduğundan analiz dışı bırakılmıştır. Özdeğer istatistiğinde 1'den büyük olan 5 faktör söz konusudur. Birinci faktör toplam varyansın %24.210'unu, birinci ve ikinci faktör %36.276'sını, üçüncü faktöre kadar olan faktörler %45.714'ünü, dördüncü faktöre kadar olan faktörler %54.199'unu açıklamaktadır. Beş faktör ise toplam varyansın %62.610'unu açıklamaktadır.

Faktör analizi sonucunda ortaya çıkan tablo ve her bir kümeye düşen değişken tek tek incelendiğinde,

teorik anlamda bu kümeleri birbirinden ayırırken içindeki elemanları da ortak bir paydada birleştirecek farklı faktör isimleri araştırılmıştır. Bunun sonucunda da, oluşturulan bu beş faktöre Tablo 62'de yer alan isimlerin verilmesi uygun görülmüştür.

Faktör analizi sonucunda değişkenler toplam 5'e indirgenmiştir. Her bir faktör için toplam puan hesaplanmış, ardından da çeşitli bağımsız değişkenler açısından gruplar arasındaki farklılıklar test edilmiştir. Değişkenlerin ikamet yerinin kırsal veya kentsel yaşam alanı olma durumu gibi iki düzeyli değişkenler açısından ortalama değerlerinin farklılık gösterip göstermediğini ölçmek amacıyla gereken gruplara bağımsız t testi yapılmıştır. İki'den fazla düzeyli olan değişkenlere göre grup karşılaştırmaları yapılacak durumlarda ise grup ortalamaları arasında farklılık olup olmadığını test etmek amacıyla varyans analizi

Tablo 61. Döndürülmüş (Rotated) faktör matrisi

	Bileşen				
	1	2	3	4	5
Çocuğun okula başlamasına yakın samimi arkadaşlarından biri vefat etmişti	0.846				
Çocuğun geçen yıl evdeki hasta birine bakması gerekiyordu	0.821				
Çocuğun okula başlayacağı sırada aileden birisi vefat etmişti	0.810				
Çocuğun okula başlamasına yakın aileden biri hastalanmıştı	0.758				
Geçen yıl buraya yeni taşınmıştık, kaydettiremedik	0.709				
Geçen yılki öğretmeni istemedik	0.678				
Geçen yıl çocuğun tuvalete gitme alışkanlığını kazanamamış olması	0.615				
Kendisinden 1 yaş küçük kardeşiyle birlikte okula gitmesini istedik	0.593				
Geçen yıl ailece mevsimlik çalışmak için başka bir yere göçmüştük	0.530				
Çocuk geçen yıl eğitime ve okula karşı ilgisizdi	0.861				
Çocuk geçen yıl okula gitmek istemedi	0.818				
Çocuk geçen yıl okula gitmekten korkuyordu	0.818				
Çocuğun annesinden ve evden ayrılmak istememesi	0.547				
Geçen yıl okula gidip geleceği YOLDA güvenlik sorunu vardı	0.866				
Geçen yıl gideceği OKULDA güvenlik sorunu vardı	0.817				
Geçen yıl okula gidip gelme (ulaşım) imkânları kısıtlıydı	0.615				
Geçen yıl tartadaki/bahçedeki işlere yardım etmesi gerekiyordu	0.632				
Geçen yıl maddi imkânlarımız çocuğumu okula göndermek için yetersizdi	0.629				
Geçen yıl evde, ev işlerine (bulaşık, temizlik, kardeşine bakma vb.) yardım etmesi gerekiyordu	0.573				
Geçen yıl çocuğumuzun çalışıp para kazanması gerekiyordu	0.550				
Çocuk bir sene daha beklerse daha iyi gelişir ve okulda daha başarılı olur diye düşündük	0.813				
Geçen yıl okula gitmek için çocuğun yaşının küçük olduğunu düşündük	0.774				
Çocuğun fiziken zayıf, çelimsiz ve yeterli gelişmemiş olması nedeniyle ezilir diye düşündük	0.604				
Açıklanan varyans	24.210	12.066	9.438	8.485	8.411

Tablo 62. Faktörlerin isimlendirilmesi

Faktör 1	Sosyal ve çevresel faktörler
Faktör 2	Çocuğun okula karşı ilgisi ve istekliliği
Faktör 3	Çocuğun okula ulaşımı
Faktör 4	Ailenin maddi imkânsızlıkları
Faktör 5	Çocuğun gelişimi

(ANOVA) yapılmıştır. Grup ortalamaları arasında farklılık olduğu durumlarda varyansların homojen olma veya olmama durumuna bağlı olarak farklı çoklu karşılaştırma (post hoc) testleri kullanılarak farkın kaynağı tespit edilmiştir.

Yaşanılan yerin kırsal ya da kentsel yaşam alanı olmasına göre yapılan t testi analizlerinin sonuçları incelendiğinde çıkan tabloda faktör 1 (sosyal ve çevresel faktörler), faktör 2 (çocuğun okula karşı ilgi ve isteksizliği), faktör 3 (çocuğun okula ulaşımı) ve faktör 5 (çocuğun gelişimi) için yapılan karşılaştırmaların istatistiksel olarak anlamlı grup farklılıklarına işaret ettiği gözlenmiştir. Bu durumda, çevresel faktörlerin etkisi açısından yapılan kentsel ve kırsal yaşam alanları için yapılan karşılaştırmalar göstermiştir ki, sosyal ve çevresel faktörler kentsel yaşam alanlarında ($O=10.97$; $SS=3.31$) okula zamanında kayıt olmayı kırsal yaşam alanlarından ($O=10.55$; $SS=2.78$) daha fazla belirleyen bir sebep olarak ortaya çıkmıştır ($t(946)=-2.077$, $p<0.05$). Çocuğun okula karşı ilgisi ve istekliliği ise kırsal yaşam alanlarında ($O=6.84$; $SS=3.11$), kentsel yaşam alanlarından ($O=6.13$; $SS=2.73$), daha çok çocuğun okula zamanında kayıt olmamasına sebep olarak gösterilmiştir ($t(941)=3.73$, $p<0.001$). Kırsal yaşam alanı ve kentsel yaşam alanı ayrımının istatistiksel olarak anlamlı bulunduğu diğer faktör ise çocuğun okula ulaşımıdır ($t(950)=2,93$, $p<0.005$). Bu faktörde çocukların gelişimine dair kaygıların zamanında okula kaydı etkileme açısından kentsel yaşam alanlarında ($O=8.56$; $SS=3.11$), kırsal yaşam alanlarından ($O=7,73$; $SS=3,14$), daha etkili olduğu görülmüştür.

Çocukların okula geç kayıt sebeplerinin kümelendiği faktörlerin hangi illerde ne derece etkili olduğu ve iller arası farklılıkların istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını anlamak için bir seri ANOVA analizleri her bir faktör için tek tek yapılmıştır. Ardından da il değişkeninin birden fazla düzeyi olmasından dolayı Post hoc analizleri yapılmıştır. "Sosyal ve çevresel faktörlerin" geç kayda etkisinin iller arasında farklı olduğu görülmüştür, ($F(9,938)=16.22$; $p<0.001$). Tablo 64 Post hoc sonuçlarını, yani iller arası farklılıkları göstermektedir.

Bir diğer faktör olan "çocuğun okula karşı ilgisi ya da ilgisiz olmasının" her bir ilde çocukların okula geç kaydolmasını nasıl etkilediği ve bu etkinin iller arasında farklılık gösterip göstermediği incelendiğinde, ortaya çıkan tablo iller arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar olduğunu göstermiştir ($F(9,933)=33,68$, $p<0.001$).

Bir sonraki aşamada "çocuğun okula ulaşımının" araştırmanın örnekleminin seçildiği illerde ne derece çocukların geç kaydına etki ettiği incelenmiş ve bu faktörün de iller arasında farklı şekilde etkili olduğu gözlenmiştir ($F(9,942)=46.952$; $p<0.001$).

"Ailenin maddi imkânsızlıklarına" göre incelendiğinde, bu sebebin de çocuğun geç kayıt olmasına farklı illerde farklı derecede etken olduğu görülmüştür [$F(9,939)=59.31$, $p<0.001$].

Tablo 63. İllere göre Faktör 1'in betimsel istatistikleri

İller	Ortalama	Std. Hata	95% Güven Aralığı		Minimum	Maksimum
Ağrı	9,52	0,17	9,17	9,86	9	21
Bitlis	16,15	0,41	15,32	16,98	9	24
Diyarbakır	9,20	0,06	9,08	9,33	9	15
Gümüşhane	11,40	1,06	9,12	13,68	9	18
Hakkâri	10,22	0,25	9,70	10,74	9	13
Muş	9,19	0,10	9,00	9,38	9	13
Osmaniye	9,81	0,28	9,25	10,36	9	18
Şanlıurfa	12,43	0,26	11,91	12,95	9	23
Şırnak	9,69	0,25	9,19	10,18	9	18
Van	11,46	0,23	11,00	11,92	9	24
Genel	10,80	0,10	10,60	11,00	9	24

Tablo 64. İllere göre Faktör 1'in Post Hoc test sonuçları

İller	Ağrı	Bitlis	Diyarbakır	Gümüşhane	Hakkâri	Muş	Osmaniye	Şanlıurfa	Şırnak	Van
Ağrı		▼	●	●	●	●	●	▼	●	▼
Bitlis	▲		▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲
Diyarbakır	●	▼		●	▼	●	●	▼	●	▼
Gümüşhane	●	▼	●		●	●	●	●	●	●
Hakkâri	●	▼	▲	●		▲	●	▼	●	▼
Muş	●	▼	●	●	▼		●	▼	●	▼
Osmaniye	●	▼	●	●	●	●		▼	●	▼
Şanlıurfa	▲	▼	▲	●	▲	▲	▲		▲	●
Şırnak	●	▼	●	●	●	●	●	▼		▼
Van	▲	▼	▲	●	▲	▲	▲	●	▲	

▲ : Satır bazında illerin ortalamasının daha yüksek yönde anlamlı olduğunu gösterir (p<0,05)

▼ : Satır bazında illerin ortalamasının daha düşük yönde anlamlı olduğunu gösterir (p<0,05)

● : Satır bazında illerin ortalamasının istatistiksel olarak anlamlı olmadığını gösterir (p<0,05)

Tablo 65. İllere göre Faktör 2'nin betimsel istatistikleri

İller	Ortalama	Std. Hata	95% Güven Aralığı		Minimum	Maksimum
Ağrı	4,72	0,14	4,43	5,00	4	12
Bitlis	7,78	0,25	7,28	8,28	4	12
Diyarbakır	5,83	0,22	5,39	6,27	4	18
Gümüşhane	5,07	0,47	4,05	6,08	4	8
Hakkâri	7,27	0,57	6,10	8,44	4	12
Muş	4,48	0,26	3,95	5,01	4	16
Osmaniye	5,02	0,22	4,58	5,46	4	12
Şanlıurfa	7,74	0,17	7,39	8,08	4	17
Şırnak	4,62	0,19	4,24	5,01	4	14
Van	8,22	0,27	7,69	8,74	4	16
Genel	6,42	0,09	6,24	6,61	4	18

Tablo 66. İllere göre Faktör 2'nin Post Hoc test sonuçları

İller	Ağrı	Bitlis	Diyarbakır	Gümüşhane	Hakkâri	Muş	Osmaniye	Şanlıurfa	Şırnak	Van
Ağrı		▼	▼	●	▼	●	●	▼	●	▼
Bitlis	▲		▲	▲	●	▲	▲	●	▲	●
Diyarbakır	▲	▼		●	●	▲	●	▼	▲	▼
Gümüşhane	●	▼	●		●	●	●	▼	●	▼
Hakkâri	▲	●	●	●		▲	▲	●	▲	●
Muş	●	▼	▼	●	▼		●	▼	●	▼
Osmaniye	●	▼	●	●	▼	●		▼	●	▼
Şanlıurfa	▲	●	▲	▲	●	▲	▲		▲	●
Şırnak	●	▼	▼	●	▼	●	●	▼		▼
Van	▲	●	▲	▲	●	▲	▲	●	▲	

▲ : Satır bazında illerin ortalamasının daha yüksek yönde anlamlı olduğunu gösterir (p<0,05)

▼ : Satır bazında illerin ortalamasının daha düşük yönde anlamlı olduğunu gösterir (p<0,05)

● : Satır bazında illerin ortalamasının istatistiksel olarak anlamlı olmadığını gösterir (p<0,05)

Tablo 67. İllere göre Faktör 3'ün betimsel istatistikleri

İller	Ortalama	Std. Hata	95% Güven Aralığı		Minimum	Maksimum
Ağrı	3,42	0,13	3,16	3,68	3	10
Bitlis	7,52	0,47	6,57	8,47	3	15
Diyarbakır	3,53	0,11	3,32	3,75	3	10
Gümüşhane	4,07	0,41	3,19	4,94	3	7
Hakkâri	3,93	0,18	3,56	4,29	3	5
Muş	3,43	0,14	3,16	3,71	3	7
Osmaniye	5,63	0,41	4,80	6,46	3	15
Şanlıurfa	5,67	0,12	5,43	5,90	3	11
Şırnak	3,23	0,09	3,06	3,41	3	6
Van	4,39	0,13	4,14	4,64	3	12
Genel	4,45	0,07	4,32	4,58	3	15

Tablo 68. İllere göre Faktör 3'ün Post Hoc test sonuçları

İller	Ağrı	Bitlis	Diyarbakır	Gümüşhane	Hakkâri	Muş	Osmaniye	Şanlıurfa	Şırnak	Van
Ağrı		▼	●	●	●	●	▼	▼	●	▼
Bitlis	▲		▲	▲	▲	▲	●	▲	▲	▲
Diyarbakır	●	▼		●	●	●	●	▼	●	▼
Gümüşhane	●	▼	●		●	●	●	●	●	●
Hakkâri	●	▼	●	●		●	▼	▼	▲	●
Muş	●	▼	●	●	●		▼	▼	●	▼
Osmaniye	▲	●	▲	●	▲	▲		●	▲	●
Şanlıurfa	▲	▼	▲	●	▲	▲	●		▲	▲
Şırnak	●	▼	●	●	▼	●	▼	▼		▼
Van	▲	▼	▲	●	●	▲	●	▼	▼	

▲ : Satır bazında illerin ortalamasının daha yüksek yönde anlamlı olduğunu gösterir (p<0,05)

▼ : Satır bazında illerin ortalamasının daha düşük yönde anlamlı olduğunu gösterir (p<0,05)

● : Satır bazında illerin ortalamasının istatistiksel olarak anlamlı olmadığını gösterir (p<0,05)

Tablo 69. İllere göre Faktör 4'ün betimsel istatistikleri

İller	Ortalama	Std. Hata	95% Güven Aralığı		Minimum	Maksimum
Ağrı	6,75	0,18	6,41	7,10	4	15
Bitlis	10,10	0,20	9,69	10,50	7	14
Diyarbakır	7,13	0,10	6,93	7,33	4	13
Gümüşhane	6,33	0,54	5,17	7,49	4	11
Hakkâri	5,52	0,23	5,05	5,99	4	9
Muş	6,22	0,19	5,84	6,60	4	8
Osmaniye	6,86	0,33	6,20	7,51	4	12
Şanlıurfa	9,48	0,15	9,18	9,79	4	16
Şırnak	8,23	0,17	7,90	8,56	4	14
Van	6,40	0,11	6,18	6,63	4	11
Genel	7,60	0,07	7,46	7,74	4	16

Tablo 70. İllere göre Faktör 4'ün Post Hoc test sonuçları

İller	Ağrı	Bitlis	Diyarbakır	Gümüşhane	Hakkâri	Muş	Osmaniye	Şanlıurfa	Şırnak	Van
Ağrı		▼	●	●	▲	●	●	▼	▼	●
Bitlis	▲		▲	▲	▲	▲	▲	●	▲	▲
Diyarbakır	●	▼		●	▲	●	●	▼	▼	●
Gümüşhane	●	▼	●		●	●	●	▼	●	●
Hakkâri	▼	▼	▼	●		●	●	▼	▼	●
Muş	●	▼	▼	●	●		●	▼	▼	●
Osmaniye	●	▼	●	●	●	●		▼	▼	●
Şanlıurfa	▲	●	▲	▲	▲	▲	▲		▲	▲
Şırnak	▲	▼	▲	●	▲	▲	▲	▼		▲
Van	●	▼	▼	●	●	●	●	▼	▼	

- ▲ : Satır bazında illerin ortalamasının daha yüksek yönde anlamlı olduğunu gösterir (p<0,05)
▼ : Satır bazında illerin ortalamasının daha düşük yönde anlamlı olduğunu gösterir (p<0,05)
● : Satır bazında illerin ortalamasının istatistiksel olarak anlamlı olmadığını gösterir (p<0,05)

Tablo 71. İllere göre Faktör 5'in betimsel istatistikleri

İller	Ortalama	Std. Hata	95% Güven Aralığı		Minimum	Maksimum
Ağrı	8,61	0,24	8,13	9,10	3	14
Bitlis	9,17	0,42	8,32	10,01	3	12
Diyarbakır	6,56	0,22	6,13	6,98	3	15
Gümüşhane	8,87	0,82	7,10	10,63	3	13
Hakkâri	7,96	0,36	7,21	8,71	3	11
Muş	7,20	0,45	6,30	8,11	3	15
Osmaniye	11,04	0,32	10,39	11,68	4	15
Şanlıurfa	10,02	0,17	9,69	10,35	3	15
Şırnak	4,77	0,32	4,14	5,41	3	13
Van	7,90	0,20	7,51	8,30	3	14
Genel	8,22	0,10	8,02	8,42	3	15

Tablo 72. İllere göre Faktör 5'in Post Hoc test sonuçları

İller	Ağrı	Bitlis	Diyarbakır	Gümüşhane	Hakkâri	Muş	Osmaniye	Şanlıurfa	Şırnak	Van
Ağrı		●	▲	●	●	●	▼	▼	▲	●
Bitlis	●		▲	●	●	●	▼	●	▲	●
Diyarbakır	▼	▼		●	●	●	▼	▼	▲	▼
Gümüşhane	●	●	●		●	●	●	●	▲	●
Hakkâri	●	●	●	●		●	▼	▼	▲	●
Muş	●	●	●	●	●		▼	▼	▲	●
Osmaniye	▲	▲	▲	●	▲	▲		●	▲	▲
Şanlıurfa	▲	●	▲	●	▲	▲	●		▲	▲
Şırnak	▼	▼	▼	▼	▼	▼	▼	▼		▼
Van	●	●	▲	●	●	●	▼	▼	▲	

- ▲ : Satır bazında illerin ortalamasının daha yüksek yönde anlamlı olduğunu gösterir (p<0,05)
 ▼ : Satır bazında illerin ortalamasının daha düşük yönde anlamlı olduğunu gösterir (p<0,05)
 ● : Satır bazında illerin ortalamasının istatistiksel olarak anlamlı olmadığını gösterir (p<0,05)

Son olarak, "ailenin çocuğun gelişimine dair kaygılarının" her bir ilde çocukların okula geç kayıt olmasını nasıl etkilediği araştırılmış, bunun sonucunda da iller arası farklılıkların istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmüştür (F(9,936)=41.27, p<0.001).

Babaların çocukların eğitimine karar verme mekanizmasında daha etkili rol oynamalarından dolayı, ailelerin çocuklarının geç kaydı için gösterdikleri farklı sebeplerin babanın eğitim düzeyine göre ne derece farklılık gösterdiği incelendiğinde belirtilen sosyal ve çevresel faktörlerle baba eğitim düzeyinin bir ilişkisinin olmadığı görülmüştür ($F(2,915)=0.327, p>0.05$).

Çocuğun okula karşı ilgisinin ve istekliliğinin babanın eğitim düzeyine göre çocukların geç kayıt olmasını etkileyen bir faktör olduğu ANOVA sonuçlarına göre ortaya çıkmıştır, ($F(2,910)=3.24, p<0.05$). Bu durum ilkokul mezunu babaların bir okul bitirmemiş babalara kıyasla çocukların okula geç kayıt ettirilmesinde daha etkili olduklarını göstermiştir.

Tablo 73. Babanın eğitim durumuna göre Faktör 2'nin betimsel istatistikleri

	Ortalama	Std. Hata	95% Güven Aralığı		Minimum	Maksimum
Bir okul bitirmemiş	6,20	0,15	5,91	6,48	4	18
İlkokul/İlköğretim mezunu	6,66	0,14	6,39	6,92	4	16
Lise ve üstü mezunu	6,00	0,33	5,34	6,66	4	14
Genel	6,42	0,10	6,23	6,60	4	18

Çocuğun okula ulaşımının da babanın eğitim düzeyi ile etkileşerek çocukların geç kayıt olma durumunu farklı şekillerde etkilediği ortaya çıkmıştır ($F(2,919)=3.581, p<0.05$). Çocukların okula ulaşım puanlarının ortalamaları Tukey Post Hoc analizine göre

karşılaştırılmıştır. Karşılaştırma sonuçlarına göre hiçbir okul bitirmemiş babalar için çocuğun okula ulaşımı, ilkokul ya da ilköğretim mezunu babalara kıyasla daha fazla sorun olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 74. Babanın eğitim durumuna göre Faktör 3'ün betimsel istatistikleri

	Ortalama	Std. Hata	95% Güven Aralığı		Minimum	Maksimum
Bir okul bitirmemiş	4,28	0,09	4,09	4,46	3	15
İlkokul/İlköğretim mezunu	4,64	0,10	4,44	4,83	3	15
Lise ve üstü mezunu	4,28	0,30	3,68	4,87	3	15
Genel	4,46	0,07	4,33	4,59	3	15

Tablo 75. Babanın eğitim durumuna göre Faktör 3'ün Post Hoc test sonuçları

	Bir okul bitirmemiş	İlkokul/İlköğretim mezunu	Lise ve üstü mezunu
Bir okul bitirmemiş		▼	●
İlkokul/İlköğretim mezunu	▲		●
Lise ve üstü mezunu	●	●	

▲ : Satır bazında eğitim durumu ortalamasının daha yüksek yönde anlamlı olduğunu gösterir ($p<0,05$)

▼ : Satır eğitim durumu ortalamasının daha düşük yönde anlamlı olduğunu gösterir ($p<0,05$)

● : Satır bazında eğitim durumu ortalamasının istatistiksel olarak anlamlı olmadığını gösterir ($p<0,05$)

Ailenin maddi imkânsızlıkları da babaların farklı düzeylerdeki eğitimleri ile birleşerek, çocukların okula geç kaydını farklı şekillerde etkilemiştir $F(2,916)=4.95, p<0.05$. Lise mezunu babaların olduğu

gruptaki çocukların bir okul bitirmemiş babaların çocuklarından daha çok maddi imkânsızlıklardan etkilendiği gözlenmiştir.

Tablo 76. Babanın eğitim durumuna göre Faktör 4'ün betimsel istatistikleri

	Ortalama	Std. Hata	95% Güven Aralığı		Minimum	Maksimum
Bir okul bitirmemiş	7,81	0,11	7,59	8,03	4	16
İlkokul/İlköğretim mezunu	7,51	0,10	7,30	7,71	4	15
Lise ve üstü mezunu	6,89	0,30	6,29	7,48	4	12
Genel	7,60	0,07	7,46	7,75	4	16

Tablo 77. Babanın eğitim durumuna göre Faktör 4'ün Post Hoc test sonuçları

	Bir okul bitirmemiş	İlkokul/İlköğretim mezunu	Lise ve üstü mezunu
Bir okul bitirmemiş		●	▲
İlkokul/İlköğretim mezunu	●		●
Lise ve üstü mezunu	▼	●	

▲ :Satır bazında eğitim durumu ortalamasının daha yüksek yönde anlamlı olduğunu gösterir ($p<0,05$)

▼ :Satır eğitim durumu ortalamasının daha düşük yönde anlamlı olduğunu gösterir ($p<0,05$)

● :Satır bazında eğitim durumu ortalamasının istatistiksel olarak anlamlı olmadığını gösterir ($p<0,05$)

Son olarak, çocuğun gelişiminin bir sebep olarak çocukların okula geç kaydını etkilemesinin babaların eğitim düzeyine bağlı olup olmadığı araştırılmış ve sonuçlar istatistiki olarak anlamlı bulunmuştur ($F(2,915)=11.82, p<0.001$). Babaları ilköğretim ve lise ve

üstü eğitime sahip olan çocukların, babaları herhangi bir okuldan mezun olmamış olan çocuklardan daha çok gelişim ile ilgili sebeplerden dolayı okula geç kayıt oldukları ortaya çıkmıştır.

Tablo 78. Babanın eğitim durumuna göre Faktör 5'in betimsel istatistikleri

	Ortalama	Std. Hata	95% Güven Aralığı		Minimum	Maksimum
Bir okul bitirmemiş	7,68	0,16	7,37	7,99	3	15
İlkokul/İlköğretim mezunu	8,59	0,14	8,32	8,87	3	15
Lise ve üstü mezunu	9,11	0,45	8,22	10,01	3	14
Genel	8,22	0,10	8,02	8,42	3	15

Tablo 79. Babanın eğitim durumuna göre Faktör 5'in Post Hoc test sonuçları

	Bir okul bitirmemiş	İlkokul/İlköğretim mezunu	Lise ve üstü mezunu
Bir okul bitirmemiş		▼	▼
İlkokul/İlköğretim mezunu	▲		●
Lise ve üstü mezunu	▲	●	

▲ : Satır bazında eğitim durumu ortalamasının daha yüksek yönde anlamlı olduğunu gösterir (p<0,05)

▼ : Satır eğitim durumu ortalamasının daha düşük yönde anlamlı olduğunu gösterir (p<0,05)

● : Satır bazında eğitim durumu ortalamasının istatistiksel olarak anlamlı olmadığını gösterir (p<0,05)

3.8.3. 2007 – 2008 Öğretim Yılında Kayıtsızlığın Nedenleri

Araştırma kapsamında kayıtsız olarak tanımlanan, 2001 doğumlu olduğu halde 2008-2009 öğretim yılında ilköğretime kayıt olmamış çocukların kayıt olmamaları üzerinde etkili olan nedenlerin sorgulandığı tabloya birim yetersizliği nedeniyle faktör analizi uygulanamamıştır. Bu nedenle ifadeler anlam bütünlüğü sağlayacak biçimde başlıklar altında toplanarak değişken sayısını indirgeme yoluna gidilmiştir. Her bir başlık altında yer alan ifadelere 5

puan üzerinden verilen puanlar toplanmış ve toplam puan elde edilmiştir. Geç kayıt olan çocuklar için olduğu gibi kayıtsız çocuklarda da il, kırsal yaşam alanı-kentsel yaşam alanı ve babanın eğitim durumu değişkenleri bağımsız değişken olarak seçilmiş ve gruplar arası farklılıklar test edilmiştir. Yine birim sayısı yetersizliği nedeniyle, illere göre yapılan analizler sonuç vermemiştir.

Çocuğunu henüz okula kaydettirmemiş olan ailelerden çocuğunun okula gitmesine engel olacak bir hastalığı ya da engeli olmadığını ifade eden ebeveynlere (n:106) çocukların okul yaşı geldiğinde çocuklarını neden okula

Tablo 80. Çocuğun okula kayıt olmama nedenleri*

(Ayrıntılı bilgi Ek Tablo 29'da yer almaktadır.) (Kayıtsız, Baz: 106 Kişi)

Bu tablo daha önceki sorularda çocuğun okula zamanında kayıt olmasına engel bir hastalığı/engeli olmadığını belirtenlerin yanıtlarını içermektedir.

	Frekans	Cevapların Yüzdesi	Deneklerin Yüzdesi **
Maddi durumumuz iyi olmadığı için gönderemedik	49	40,2	46,2
Okul uzak olduğu için göndermedik	21	17,2	19,8
Kendisi istemediği için göndermedik	11	9	10,4
Yaşı küçük olduğu için göndermedik	9	7,4	8,5
Gelişmediği için göndermedik	6	4,9	5,7
Mevsimlik işçi olduğumuz için gönderemedik	5	4,1	4,7
Kayıt zamanını kaçırdığımız için gönderemedik	4	3,3	3,8
Okul yönetimi yaşı küçük diye kaydetmedi	3	2,5	2,8
Kayıt parası veremediğimiz için gönderemedik	2	1,6	1,9
Diğer	2	1,6	1,9
Toplam	122	100	115,1

* Bu soruya yanıt vermeyenler tabloya dâhil edilmemiştir.

** Birden çok cevap alınmıştır.

kaydettirmedikleri sorulmuştur. Ebeveynlerin %46,2'si maddi olanaksızların buna engel olduğunu, %19,8'i okulun uzak olmasını, %10,4'ü çocuğun kendisinin istememesini, %8,5'inin çocuğun yaşının küçük olmasını sebep olarak göstermiştir. Bu grupta çocuğun kendisinin istememesinin daha çok ebeveyn tarafından bir sebep olarak ifade edilmiş olması ilginç bir bulgu olarak göze çarpmaktadır. Çocuğun yaşının küçük

olması (%8,5), gelişmemiş olması (%5,7), mevsimlik işçilik yapmaları (%4,7) ve kayıt zamanını kaçırmaları (%3,8) da diğer sebepler arasında yer almıştır. Tüm bunlar verilen yanıtların %86,1'ini oluşturmakta ve geriye kalan yanıtların da %9 kadarı çeşitli inanışlara, %5 kadarı ise fiziksel ve çevresel kısıtlılıklara ya da koşullardaki güçlüklerle dayandırılmaktadır.

Tablo 81. Bir hastalık ya da engeli olan çocukların okula kayıt olmama nedenleri*
(Kayıtsız Baz: 28 kişi)
Bu tablo daha önceki sorularda çocuğun okula zamanında kayıt olmasına engel bir hastalığı engeli olduğunu belirtenlerin yanıtlarını içermektedir.

	Frekans	Cevapların Yüzdesi	Deneklerin Yüzdesi **
Çocuğun hastalığından dolayı gönderemedik	12	35,3	42,9
Engelli olduğu için gönderemedik	12	35,3	42,9
Maddi durumumuz iyi olmadığı için gönderemedik	4	11,8	14,3
Yaşı küçük olduğu için gönderemedik	2	5,9	7,1
Gözlerinden rahatsız olduğu için gönderemedik	1	2,9	3,6
Davranış bozukluğu olduğu için gönderemedik	1	2,9	3,6
Kendisi istemediği için gönderemedik	1	2,9	3,6
Hasta olduğu için okul kabul etmedi	1	2,9	3,6
Toplam	34	100	121,4

* Bu soruya yanıt vermeyenler tabloya dâhil edilmemiştir.

** Birden çok cevap alınmıştır.

Çocuğu halen kayıtsız olan ve çocuğunun okula kaydolmasına engel bir hastalığı ya da engeli olduğunu daha önce belirten anne babalardan (n:28) sadece %42,8'i çocukların hastalığını ve yine aynı oranda anne baba çocuğunun engelini çocukların okul zamanı geldiğinde neden kaydolmadıklarına gerekçe olarak göstermiştir. Verilen yanıtların %29,4'ünün ise fiziksel ve çevresel koşullar ya da bir takım olanaksızlıklara dayalı sebeplerden oluştuğu gözlenmiştir.

Nicel araştırma verileri genel olarak değerlendirildiğinde ortaya çıkan sonuç, özellikle geç kayıt grubunda ailelerin çocuklarının yaşlarının daha küçük ya da çocuklarının daha cılız olduğunu düşünmeleri olarak ortaya çıkmıştır. Hatta ilginç bir şekilde, çocukların nüfus cüzdanlarındaki yaşlarına

göre okula kayıt zamanındaki yaşları ay bazında hesaplanıp incelendiğinde de çocukların çoğunun 72 ayını doldurmuş olmalarına rağmen ailelerin bu gerekçe ile çocuklarını okula geç gönderdikleri ya da okulların çocukları almadıkları bulunmuştur. Her ne kadar çocuğun gelişmesinin beklenmesi kayıtsız çocukların olduğu grupta da bir faktör olarak gösterilmiş olsa da, bu gruptaki temel gerekçeler, hastalık, engellilik ve maddi imkânlardaki yetersizlikler ve okullara ulaşım gibi yapısal faktörler olmuştur. Ayrıca, faktör analizi yöntemi kullanılarak ailelerin çocuklarını okula zamanında kayıt ettirmeyip geç kayıt ettirmesini etkileyen 5 temel faktör sosyal ve çevresel faktörler; çocuğun okula karşı ilgisi ve istekliliği, çocuğun okula ulaşımı, ailenin maddi imkânsızlıkları ve çocuğun gelişimi olarak belirlenmiştir.

3.8.4. Okula Zamanında Kaydolmama ve Sosyal, Kültürel, Ekonomik, Çevresel ve Ailesel Faktörler

Nitel araştırmadaki yarı yapılandırılmış görüşmelerde katılımcılara, çevrelerinde, okula 2007-2008 öğretim yılında kayıt olması gerektiği halde kayıt olmayan çocuklar olup olmadığı sorulduğunda, katılımcıların %41'i bu tür çocukların mevcut olduğundan söz etmiştir. Konuyla daha yakından ilgileri olmalarının getirdiği bir sonuç olarak öğretmen, okul müdürü, müfettiş gibi MEB çalışanları ve ebeveynler bu tür durumlarla kısmen daha fazla karşılaştıklarını ifade etmişlerdir. Çevrelerinde böyle bir sorunun olup olmadığına dair sorulan soruya karşılık, katılımcıların genel bir yargıda birleşemedikleri görülmüş, bunun sebebi olarak da, bu durumun bir sorun olarak algılanıp algılanmıyor olmasının rol oynayabileceği düşünülmüştür. Daha önce de ifade edildiği gibi, okula kayıtlı ilgili bir durum ortaya atıldığında, bölgenin en temel sorunu olarak hiç kayıt olmamanın düşünülmesi buna çarpıcı bir örnektir.

Hem odak grup toplantılarında, hem de yarı yapılandırılmış görüşmelerde ortaya çıkan ve dikkati çeken en önemli hususlardan birisi katılımcıların araştırmanın temel konusu olan zamanında kaydolma konusuna odaklanmada zorluk çekmeleri olmuştur. Bölgenin eğitimle ilgili birçok sorununun olduğu, kaydolma konusu ile ilgili olarak da sorunun zamanında kaydolma sorunundan çok, hiç kaydolmama sorunu olduğu katılımcıların neredeyse hemen hepsi tarafından dile getirilmiştir. Katılımcılara geç kayıt sorunundan haberdar olup olmadıkları doğrudan sorulduğunda ise yarı yapılandırılmış görüşmelerde, katılımcıların %80'inin bu sorundan haberdar olduğu da görülmüştür. Ancak muhtar ve yerel medya mensupları gibi halka daha yakın olan ve halkla birebir iletişim konusunda büyük imkânları olan sosyal paydaşların neredeyse yarısının okula geç kayıt sorunundan haberdar olmadığını belirtmesi de oldukça düşündürücüdür. Sorundan haberdar olduğunu belirten katılımcılar sorunun başlıca nedenleriyle ilgili çeşitli açıklamalarda bulunmuşlardır. Genellikle henüz sorulmamış ve irdelenmemiş olan konular dile getirilerek, kırsal – kentsel yaşam alanı ayrımı, ekonomik sorunlar, cinsiyet ayrımı, çocukların gelişme problemi gibi nedenlerden bahsedilmiştir.

Nitel araştırmalarda çocuğun okula zamanında kaydolmasını etkileyen unsurlar, nicel araştırma analizi yöntemlerinden olan faktör analizi verilerinde ortaya çıkan kümelere genel anlamda benzeyen bir şekilde dağılım göstermiştir.

Daha önceden literatürde belirlenen ve okula zamanında kaydolmayı etkilediği öngörülen etmenler belirli başlıklar altında katılımcılara sorularak bu faktörlerin okula zamanında kaydolmayı nasıl etkilediği daha sistematik bir şekilde incelenmiştir. Bundan yola çıkarak, bölgenin kültürel özelliklerinin bu sorun üzerindeki etkileri sorgulandığında, katılımcıların verdikleri cevapların %80'i bölgenin kültürel özelliklerinin etkili olduğuna vurgu yapmıştır. Bu etkilerin neler olduğuna bakıldığında ise, ailenin bilinç düzeyi, cinsiyet ayrımı yapılması (kızların daha az önemsenmesi), kız çocuklarının başörtüsüyle okula gidememesi ve feodal toplum yapısının halen baskın olması gibi temel nedenlerin dile getirildiği göze çarpmıştır. Diğer yandan, başta MEB il ve ilçe müdürleri olmak üzere, eğitimle ilgili çeşitli STK ve yerel medya temsilcileri dini inancın eski dönemlerden farklı olarak okulu teşvik edici bir etkisi olduğunu belirtmişlerdir. Katılımcıların genelde benzer yanıtlar verdikleri, ebeveynlerin ve muhtarların büyük bir kısmının, yerel yöneticilerin de üçte birlik bir bölümünün genel olarak sorunun kültürel nedenlere dayanmadığını dile getirdiği görülmüştür. Bir başka deyişle, ebeveyn ve muhtarlarla, yani bu sorunu kendi çocuklarıyla ya da mahallesinde yaşayanlarla, bu sorunun yaşandığı süreçte bir anlamda ebeveynlerle karşı karşıya olanların kültürel nedenlerin ne derece etkili olduğu konusunda farklı görüşlere sahip oldukları belirlenmiştir. Eğitim Müfettişleri; okul müdürleri ve öğretmenler gibi bazı MEB çalışanlarının ailelerin yaşam tarzı ve inançları ile ilgili açıklamalar dile getirdikleri, ebeveynlerin ise sorunun kendi inançlarından başka nedenleri olduğunu, daha çok ekonomik nedenlere dayandığını ifade ettikleri görülmüştür.

Katılımcılara ilköğretime zamanında kayıt olmama üzerinde etkili olan sosyal nedenlerin neler olduğu sorulduğunda ise eğitime güvensizlik, çocuk sayısının çokluğu, okula göndermek için küçük kardeşi bekleme, terör olayları gibi nedenler sayılmıştır. Dini inançları nedeniyle, kız çocuklarını o kadar sürede okulda tutmak istememelerinden dolayı 8 yıllık eğitimi

istemeyenlerin bulunduğu ve sosyal nedenlerin geç kayıttan çok okula hiç göndermemeye neden olduğu da katılımcıların bir kısmı tarafından dile getirilmiştir.

Katılımcıların %80'i ekonomik nedenlerin okula zamanında kayıt olmamada önemli bir sorun olduğunu belirtmişlerdir. Ailenin maddi sıkıntıları nedeniyle çocukların eğitimlerine öncelik vermeyerek eğitimi yeterince önemsememeleri ya da eğitime öncelik vermeyi istemiş olmalarına rağmen bunu yapamamaları; aynı zamanda çocukların ailelerine gelir getirmek amacıyla çeşitli işlerde (çobanlık, toprak işleri, kız çocukları için ev işleri) çalıştırılmaları başlıca nedenler olarak ifade edilmiştir. Bunun yanında, kimi katılımcılar tarafından MEB ve çeşitli kurumlar tarafından sağlanan maddi desteklerin önemli olduğu, ancak yeterli olmadığı vurgulanmıştır. Bölge illerinin hem eğitim hem de ekonomik gelişmişlik açısından Türkiye'nin en az gelişmiş illeri arasında baş sıralarda yer almaları verilen bu cevaplarla örtüşmektedir. Katılımcılardan ebeveyn, muhtar, yerel yöneticiler ve yerel medya temsilcileri etmenler içerisinde ekonomik etmenleri başlıca neden olarak gören sosyal paydaşlar olarak tespit edilmişlerdir.

Katılımcılara ilköğretime zamanında kayıt olmama üzerinde etkili olan çevresel nedenlerin neler olduğu sorulduğunda okulların uzak olmaları, bu nedenle de taşınmalı eğitimin alternatif olarak sunulduğu ve yollardaki güvenlik sorunları başlıca nedenler olarak belirtilmiştir. Taşınmalı eğitim MEB açısından büyük bir sorunu çözüyor gibi görünse de, uygulamada yaşanan sıkıntılar nedeniyle geç kayıt sorununda önemli bir yer tutmaktadır. Mesafelerin uzak olması nedeniyle yaşanan sıkıntılara çocukların dayanabilmesi için okula en az 1 yıl daha geç kayıt ettirilerek daha iyi gelişmesinin beklenmesi, kalabalık servislere özellikle kız çocuklarının bindirilmek istenmemesi veya bunlara alternatif olan YİBO'lara kız çocuklarının yalnız gönderilmek istenmemesi ve kardeşinin yaşının gelmesinin beklenmesi taşınmalı eğitimin ve yatılı ilköğretim bölge okullarının okula zamanında kaydolmamaya doğrudan etkileri olarak dile getirilmiş önemli saptamalardır. Hemen hemen tüm katılımcılar benzer düşünceleri dile getirmişlerdir. Dahası, MEB yetkilileri ya da çalışanlarının dahi bir yandan taşınmalı eğitim ve YİBO'ların çeşitli sorunları çözdüğünden bahsettikleri, diğer yandan da bu iki oluşumun neden

olduğu bir dizi problemden söz ettikleri kaydedilmiştir.

Katılımcılara ilköğretime zamanında kayıt olmama üzerinde etkili olan kurumsal nedenlerin neler olduğu sorulduğunda, MEB yetkililerinin doğru ve yeterli bilgilendirme konusunda üzerine düşen görevleri yapmadığı düşüncesi ağırlıkla dile getirilmiştir. Bu sorunun varlığını reddeden bir kısım MEB çalışanları olmasına rağmen, kabul edenlerin sayısının daha fazla olduğu belirlenmiştir. Bunun yanında okul öncesi eğitim imkânlarının yetersiz olduğu, hatta kırsal yaşam alanında hiç olmadığı, dolayısıyla okul öncesi eğitim yoluyla ilköğretime zamanında kaydolmanın sağlanmadığı da belirtilmiştir. e-Okul projesiyle okula geç kayıta erken tespitlerin yapılabildiği ve birinci dönemin ortalarına kadar öğretmenler vasıtasıyla ailelerin ziyaret edilerek ikna edilmeye çalışıldığı, ancak çalışmaların yeterli olmadığı da verilen cevaplar arasında yer almıştır.

Katılımcılara ilköğretime zamanında kayıt olmama üzerinde etkili olan genel eğitim problemlerinin neler olduğu sorulduğunda, hemen hemen üçte biri öğretmen eksikliği, sınıflardaki öğrenci sayısının fazla olması gibi sorunların etkili nedenler olmadığını belirtmişlerdir. Diğer yandan, öğretmenlerin nitelik ve nicelik açısından eksik görülmesi, okulların uzak olması ve okula ulaşım sorunlarının yaşanması, sınıflardaki öğrenci sayılarının fazla olması gibi sebeplerin velilerin çocuklarını okula bir yıl daha geç göndermelerine neden olan faktörler olarak vurgulanmıştır. Katılımcılar bu sorgulama konusunda, yeterli bilince sahip olmamalarından dolayı taşınmalı eğitimin sorunlarına kadar farklı, ancak daha önce söz konusu ettikleri nedenleri yeniden dile getirmişlerdir.

Yarı yapılandırılmış görüşmelerde katılımcılara ilköğretime zamanında kayıt olmama üzerinde etkili olan çocuğa ait özelliklerin neler olduğu sorulduğunda, büyük bir kısmı çocukların engelli olmalarını ya da herhangi bir hastalığa sahip olmalarını ve fiziksel olarak yeterince gelişmemiş olmalarını yani yaşıtı olan diğer çocuklara göre çelimsiz olmalarını, çocukla ilgili belli başlı nedenler olarak sıralamışlardır. Özellikle, çocukların herhangi bir engellerinin olduğu durumlarda okula hiç gidemedikleri ve bu çocukların okula alınmayarak rehabilitasyon merkezlerine yönlendirildikleri belirtilmiştir.

Katılımcılara ilköğretime zamanında kayıt olmama üzerindeki en etkili neden ve gerekçeleri sorulduğunda şu cevaplar alınmıştır:

- Sosyal ve kültürel nedenler %47,6
- Ekonomik nedenler %35,0
- Kurumsal nedenler %8,8
- Çocuğun kendi özellikleri %5,0
- Eğitim alanındaki problemler %2,5
- Çevresel nedenler %1,3

Görüldüğü üzere sosyal ve kültürel nedenler sosyal paydaşlar tarafından en önemli unsurlar olarak ifade edilmişlerdir. Sonrasında ise ekonomik nedenler gelmiş ve bu iki faktör diğer cevaplardan önemli oranda ayrılmıştır. Sosyal ve kültürel nedenlerin verilen cevaplarda birbirine karıştığı, çok net ayrıştırılmadığı görülmüş; bu nedenle birlikte incelenmeleri daha uygun bulunmuştur.

Katılımcılara ilköğretime zamanında kayıt olmama üzerindeki etkili olan nedenlerin cinsiyete göre değişip değişmediği sorulduğunda, daha önce kız çocuklarını olumsuz etkileyen kültürel faktörlerden bahsedilmiş olmasına rağmen, katılımcıların %57,5'inin cinsiyete bağlı böyle bir değişikliğin olmadığı yönünde fikir belirttiği gözlenmiştir. İlköğretime kayıt olma sürecinin çocuğun cinsiyetine göre farklılıklar gösterdiğini düşünenlerin büyük kısmının eğitim sürecinin kız çocuklarının aleyhine işlediğini ifade ettikleri görülmüştür. Okul müdürleri, öğretmenler, milli eğitim müdürleri ve sivil toplum kuruluşları bu yönde fikir beyan eden gruplar arasında yer almıştır. Bu durum, daha çok çocuğu okula hiç göndermeme şeklinde kendini göstermekte, kız çocuklarının üzerindeki korumacı tavır ve kız çocuklarının kandırılabilirlikleri düşünceleri gibi nedenler ile kız çocuklarının eğitiminin önemsenmeyip zamanında gönderilmemeleri

konularında etkili olmaktadır. Diğer yandan, kız çocuklarını okula erken gönderme eğiliminde olan ailelerin de olduğu bir kısım katılımcılar tarafından belirtilmiştir. Farklı paydaş gruplarında bu yönde düşünceye sahip olan katılımcılar mevcuttur. Bunun altında, kız çocuğunu okuldan erkenden alma düşüncesinin yattığı ifade edilmiştir. Katılımcıların kız çocuklarının okula geç gönderilmesine dair açıklamaları arasında; ailedeki kız çocuğunun diğer kardeşinin okula gidecek yaşa gelmesini beklemesi, kız çocuklarının okula gitmelerinden duydukları tedirginlikler ve zorunluluk gelene kadar kız çocuğunu bekletme eğiliminde olma yer almıştır. Bunlara ek olarak, aileler tarafından kız çocuklarının ev işlerine yardım etmesinin ya da kendisinden küçük kardeşlerine bakmasının beklenmesi gibi nedenler de kız çocuklarının okula zamanında kaydedilmesine engel olan ev içinde onlara verilen roller olarak sıralanmıştır. Bu konuda cinsiyet ayrımının olmadığını belirtenler arasında, eskiden böyle bir ayrımın olduğu ama artık bu düşüncenin kalmadığını söyleyenler de görülmüştür.

Özetle, nitel araştırma bulgularının nicel araştırma bulgularını destekleyici nitelikte olduğu, katılımcıların özellikle ekonomik, sosyal kültürel faktörlerin önemini vurguladığı görülmüştür. Nitel araştırma bulgularının en çarpıcı yanı, sorunu etkileyen faktörler arasında sürekli bir etkileşimin olduğunu ortaya çıkarmış olmalarıdır. Ekonomik yoksunluklarla daha belirgin bir şekilde ortaya çıkan ailelerin öncelikli ihtiyaçların sıralama ihtiyacı, eğitimi hele de kız çocuklarının eğitimi geri plana atmaları; okulların uzak olması ya da taleplerine ailelerin ekonomik olarak yetişememeleri; kendileri eğitimsiz olan ebeveynlerin çocukların gelişimi ve eğitimin bunun üzerindeki

Tablo 82. Çocuğu 2007 – 2008 öğretim yılında okula kayıt ettirmek isteyip istememe durumu* (Geç Kayıt)

	Frekans	%
Hayır, istemedim	635	66,4
Evet, istedim	322	33,6
Toplam	957	100

*Bu soruya yanıt vermeyenler tabloya dâhil edilmemiştir.

rolüne dair bilgi eksiklikleri, gibi faktörler hep birbiriyle etkileşen ekonomik, sosyal, kültürel ve eğitime dayalı etkenlerdir ve sorunun temelinde birlikte yer almaktadırlar.

3.9. Okula Geç Kayıt Nedenlerinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi

Nicel araştırma bulgularına göre çocuğunu okula geç kaydettiren ebeveynler çok çeşitli sebeplerle çocuklarını okula gitmeye hak kazandıkları zamanda değil de bir yıl sonra göndermişlerdir. Bu durumla ilgili olarak maddi kısıtlılıklar, hastalıklar, çocuğun çelimsizliği gibi sebepler ön plana çıkmış olsa da ebeveynlerin çoğunun (%66,4) bir önceki yıl çocuğunu okula göndermeyi istemedikleri için göndermediklerini ifade etmişlerdir ki, bu yanıt oldukça ilginçtir.

Bu durum illere göre incelendiğinde, geç kayıt grubunda kayıt ettirmeyi istemeyenlerin oranının en çok Şırnak ilinde görüldüğü (%80,3) ve bunu Ağrı ilinin (%70,3) takip ettiği, en çok isteyenlerin oranının ise Bitlis'te (%68) olduğu belirlenmiştir.

İller arasındaki bu farklılık istatistiksel olarak da anlamlıdır ($\chi^2(9)=19.371$, $p<0.022$) (Bakınız Ek Tablo 30). Bu durum daha detaylı bir şekilde babanın eğitim durumu açısından incelendiğinde, babanın eğitimine bağlı olarak bu konuda anlamlı bir farklılığın olmadığı gözlenmiştir (Bakınız Ek Tablo 31). Babaların meslekleri ile bir karşılaştırma yapıldığında, kendi yaşadığı yerde mevsimlik işçi olarak çalışan babaların çocuğunu kayıt ettirmeyi istemiş olma oranlarının %42,9, vasıfsız işçi olanlarının ise %35,5 olduğu görülmüştür. İşletmeci ve yönetici (%100), başka şehirlerde mevsimlik işçi olanların (%82,1) büyük oranda zaten çocuklarını kayıt ettirmeyi düşünmediklerini belirtmeleri de ebeveynlerin maddi olanaklarının çocuklarını okula geç kayıt yaptırmaya açısından farklı motivasyonları olabileceğini düşündürmektedir. Yine başka ilginç bir bulgu da, kırsal yaşam alanlarında çocuğunu bir önceki yıl okula kaydettirmeyi istediği halde kaydettirmemiş olanların oranının %41,6'yı bulmasına karşın, bu oranın kentsel yaşam alanlarında %28'lerde kalmasıdır. Bu durum istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık ortaya koymakta ve kırsal yaşam alanlarında yapısal sorunların boyutlarının daha ciddi düzeyde olduğunu göstermektedir.

Tablo 83. İkamet edilen yerin kırsal/kentsel yaşam alanı olma durumuna göre 2007–2008 öğretim yılında çocuğu ilköğretime kayıt ettirmeyi istemiş olma durumu (Geç Kayıt)

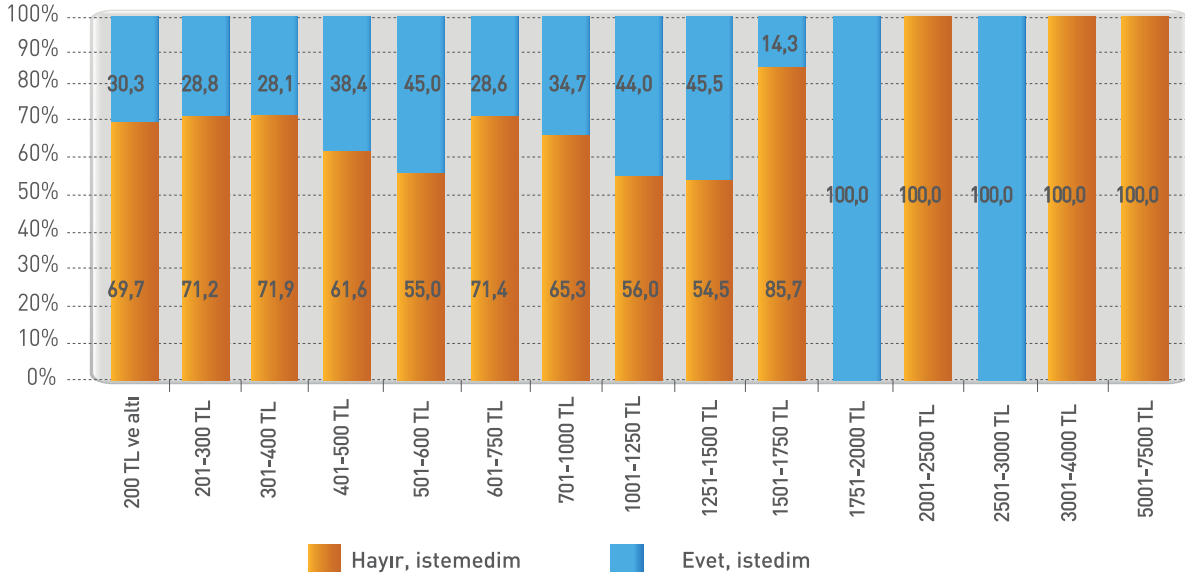
Geç Kayıt	Kırsal Yaşam Alanı		Kentsel Yaşam Alanı	
	Frekans	%	Frekans	%
Hayır, istemedim	233	58,4	402	72,0
Evet, istedim	166	41,6	156	28,0
Toplam	399	100	558	100

Geç kayıt : Ki-kare değeri : 19,407 serbestlik derecesi: 1 p=0,000

Hanenin aylık gelirlerine göre çocuklarını bir yıl önce okula kaydettirmeyi isteyip istemedikleri incelendiğinde ise ilginç ve istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık ortaya çıkmaktadır ($\chi^2(6)=14.66$, $p<0.05$). Yüzde 30,3 ile istedim diyenlerin arasında ilk sırada yer alanların gelir düzeylerinin 200 TL ve altında yer aldığı görülmüştür. İstemedim diyenler arasında en düşük orana sahip olanların (%8,8) gelir düzeyi ise aylık 601 TL ile 750 TL arasındadır. Çocuğunu okula kaydettirmeyi

istedim diyenler arasında ilk sırayı alan gelir grupları aylık 200 TL ve altı kazananlar (%18,70) ile 501 ile 600 TL arası kazananlar (%18,70) olmuştur. Aylık 701 TL ile 650 TL arası geliri olan grubun ise %7'lik bir oranla bir yıl önce çocuğunu okula kaydettirmeyi istediği belirlenmiştir (Bakınız Ek Tablo32).

Şekil 35. Gelir durumuna göre ilköğretime zamanında kayıt olmayan çocuğun velisinin 2007 – 2008 öğretim yılında ilköğretime kayıt ettirmeyi isteme durumu(%)

Geçtiğimiz yıl çocuğunu okula kaydettirmeyi istediği halde bunu gerçekleştiremeyen ailelere (n: 310) bu isteklerini gerçekleştirmek için ne gibi girişimlerde buldukları sorulmuştur. İlginç bir şekilde bu ebeveynlerin %51,3'lük bir kısmı çocuklarını okula kayıt için götürmelerine rağmen, okulun çocuklarının yaşının küçük olduğu gerekçesiyle kayıt etmediğini belirtmişlerdir. Bu cevabın verilen tüm cevaplar içindeki oranı %50'dir. Sebepler arasında en belirgin olarak bu ortaya çıkmaktadır. Bu veriler bir de çocukların okula kayıt olma çağlarındaki yaşları göze alınarak incelenmiştir. Elde edilen bulgular, toplamda 158 çocuk için ebeveynlerin, çocuklarını kayıt ettirmeye götürdükleri halde okul tarafından çocuğun yaşının küçük olması gerekçesi ile kaydının yapılmadığı yönünde olmuştur. Oysa ki, o tarihte bu çocuklardan sadece 46'sı 72 aydan küçük ve 112 çocuk ise 72 aylık ya da daha büyüktür (Tablo 84).

Çocuklarını okula kayıt ettirmek istediği halde kayıt ettiremediğini ifade eden geç kayıt grubundaki ebeveynlerin cevapları çocukların doğdukları aylara göre yeniden incelenmiştir (Tablo 86). Sonuçlara göre, çocuğunu okula kayıt için götürdüğü ve çocuğu Eylül ayından önce doğduğu halde, çocuğun yaşının

küçük olduğu gerekçesi ile kaydının yapılmaması diğer gerekçelerin karşısında %50'lik bir yer tutmuştur. Bu durumda olan 88 çocuk belirlenmiştir. Bu çocukların yaşı açık bir şekilde kanunda belirtilen 72 aydan büyük ya da 72 ayını doldurmuştur. Yaşı küçük olduğu gerekçesi ile okula kaydı yapılmayan çocuklardan 11'i Eylül ayında ve geriye kalan 60'ı ise Ekim ve Aralık ayları arasında doğmuştur. Başka bir ifade ile, yaşı küçük diye okula kaydedilmeyen toplam 159 çocuktan sadece %37,7'si Ekim ve Aralık ayları arasında doğmuştur.

Tablo 84. 2007 – 2008 öğretim yılında kayıt ettirmek istendiği halde çocuğun kayıtsız kalma nedenleri* (Geç Kayıt Baz 310 kişi)
 Bu soru, 2007 – 2008 öğretim yılında çocuğunu okula kayıt ettirmek için herhangi bir girişimde bulunduğunu belirtenlere sorulmuştur.
 (Ayrıntılı bilgi Ek Tablo 33'te yer almaktadır.)

	Frekans	Cevapların Yüzdesi	Deneklerin Yüzdesi **
Kayıt etmeye götürdüm yaşının küçük olduğunu söyleyip kaydetmediler	159	50,0	51,3
Maddi imkânsızlıktan dolayı bir şey yapmadım	28	8,8	9,0
Çelimsiz olduğu için almadılar/ gelişmediği için almadılar	28	8,8	9,0
Okula kaydettirdik ama kendi gitmek istemedi	18	5,7	5,8
Sınıflar kalabalık olduğu için okula almadılar	18	5,7	5,8
Kaydettirmeye götürdüm, fakat çelimsiz biraz gelişsin diye anaokuluna gönderin, dediler	11	3,5	3,5
Kayıt etmeye götürdüm rahatsız olduğu için kaydetmediler	9	2,8	2,9
Kayıt işlemlerine geç kalmıştım, almadılar	8	2,5	2,6
Kaydettirdim fakat çeşitli nedenler ile okula devam edemedi***	6	1,9	1,9
Kaydını yaptırdık ama iki ay sonra öğretmen eve gönderdi	6	1,9	1,9
Diğer	27	8,4	8,6
Toplam	318	100	102,6

* Bu soruya yanıt vermeyenler tabloya dâhil edilmemiştir.

** Birden çok cevap alınmıştır.

*** Çocuklardan bazıları için şöyle bir durum tespit edilmiştir: Çocuğun okula kaydı yapılmış, fakat öğretmen başarısız ve küçük olduğu için geri göndermiş. Okul müdürü ise okula geri çağırıp okumasını istemiş, fakat sene sonunda okula kayıtlı olduğu halde çocuğa karne vermemişler.

Tablo 85. Çocuğun ilköğretime kayıt olması gereken eğitim döneminde kaç aylık olduğuna göre 2007 – 2008 öğretim yılında kayıt ettirmek istendiği halde çocuğun kayıtsız kalma nedenleri* (%) (Geç Kayıt)
Bu soru, çocuğu 2007 – 2008 öğretim yılında okula kayıt ettirmek istediğini belirtenlere sorulmuştur.

	72 aydan küçük Baz: 80 Kişi	72 aylık Baz: 45 Kişi	72 aydan büyük Baz: 192 Kişi
Kayıt etmeye götürdüm yaşının küçük olduğunu söyleyip kaydetmediler	57,5	42,0	48,4
Maddi imkânsızlıktan dolayı bir şey yapmadım	6,25	6,7	10,4
Çelimsiz olduğu için almadılar/ gelişmediği için almadılar	13,75	13,0	5,7
Okula kaydettirdik ama kendi gitmek istemedi	5	2,2	6,8
Sınıflar kalabalık olduğu için öğretmenler almadılar	1,25	6,7	7,3
Kaydettirmeye götürdüm fakat çelimsiz biraz gelişsin diye anaokuluna gönderin dediler	1,25	6,7	3,6
Kayıt etmeye götürdüm rahatsız olduğu için kaydetmediler	2,5	2,2	3,1
Kayıt işlemlerine geç kalmıştım almadılar	2,5	4,4	2,1
Kaydettirdim fakat çeşitli nedenler ile okula devam edemedi	1,25	-	2,6
Kaydını yaptırdık ama iki ay sonra öğretmen eve gönderdi	1,25	2,2	2,1
Diğer	7,5	13	7,8
Toplam	100	100	100

* Birden çok cevap alınmıştır.

Çocuğunu 2007-2008 öğretim yılında kayıt ettirmek istediği halde okula kayıt ettirememiş olan ebeveynlerin çocukları kırsal ya da kentsel yaşam alanlarında ikamet ediyor olmalarına göre incelenmiş, bulgular en belirleyici sebebin, okulun çocuğun yaşının küçük olduğu gerekçesi ile kayıt yaptırmaması olduğunu göstermiştir. Bu durumun kırsal (%52,5) ve kentsel yaşam alanlarında da (%47,4) en belirleyici sebep olduğu görülmüştür. Ardından her iki grup için de maddi imkânsızlıklar gelmektedir (Tablo 87).

Çocukları halen okula kayıtlı olmayan ailelere çocuklarını okula kaydettirmek için herhangi bir girişimde bulunup bulunmadıkları sorulmuş (n:134) ve ebeveynlerin büyük bir çoğunluğu (%85,1)

böyle bir girişimde bulunmadığını dile getirmiştir. İllere bakıldığında Şırnak ve Hakkari'deki hanelerin tamamının herhangi bir girişimde bulunmadığı, en çok çabayı ise Osmaniye (%66,7) ve Bitlis'te (%66,7) ikamet eden ebeveynlerin gösterdiği ortaya çıkmıştır. İllere göre dağılımdaki bu farklılık istatistik olarak da anlamlı bulunmuştur ($\chi^2(8)=19.36, p<0.05$) (Ek Tablo 34).

Tablo 86. Çocuğun nüfus cüzdanında yazılı olan doğum ayına göre 2007-2008 öğretim yılında kayıt ettirilmesi istendiği halde kayıtsız kalma nedenleri (Geç Kayıt)

	Ocak - Ağustos ayları		Eylül ayı		Ekim - Aralık ayları	
	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
Kayıt etmeye götürdüm yaşının küçük olduğunu söyleyip kaydetmediler	88	50,0	11	44,0	60	51,3
Maddi imkânsızlıktan dolayı bir şey yapmadım	17	9,7	4	16,0	7	6,0
Çelimsiz olduğu için almadılar/ gelişmediği için almadılar	11	6,3	1	4,0	16	13,7
Okula kaydettirdik ama kendi gitmek istemedi	11	6,3	2	8,0	5	4,3
Sınıflar kalabalık olduğu, için öğretmenler almadılar	12	6,8	3	12,0	3	2,6
Kaydettirmeye götürdüm fakat çelimsiz biraz gelişsin diye almadılar	7	4,0			4	3,4
Diğer	30	17,0	4	16,0	22	18,8
Toplam	176	100	25	100	117	100

Tablo 87. İkamet edilen yerin kırsal-kentsel yaşam alanı olma durumuna göre çocuğun 2007-2008 öğretim yılında kayıt ettirilmesi istendiği halde çocuğun kayıtsız kalma nedenleri* (Geç Kayıt)

Bu soru, çocuğu 2007-2008 öğretim yılında okula kayıt ettirmek istediğini belirtenlere sorulmuştur.

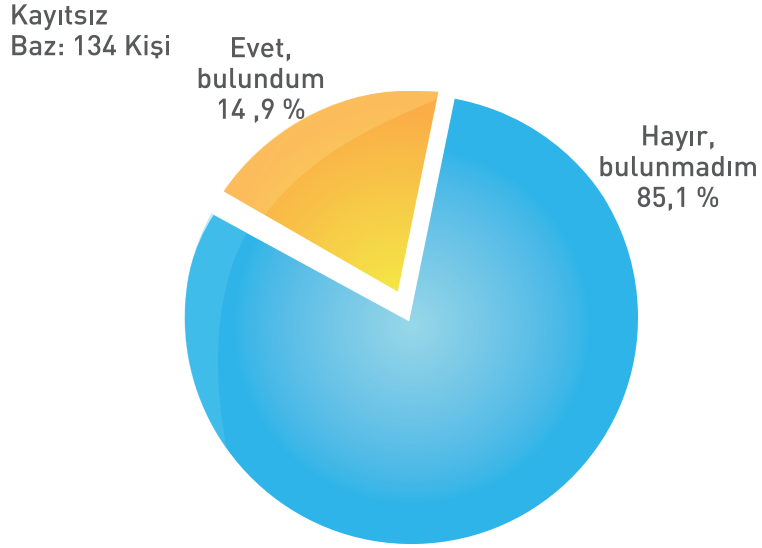
	Kırsal Yaşam Alanı		Kentsel Yaşam Alanı	
	Frekans	%	Frekans	%
Kayıt etmeye götürdüm yaşının küçük olduğunu söyleyip kaydetmediler	85	52,5	74	47,4
Maddi imkânsızlıktan dolayı bir şey yapmadım	11	6,8	17	10,9
Çelimsiz olduğu için almadılar/ gelişmediği için almadılar	12	7,4	16	10,3
Okula kaydettirdik ama kendi gitmek istemedi	9	5,6	9	5,8
Sınıflar kalabalık olduğu için öğretmenler almadılar	14	8,6	4	2,6
Kaydettirmeye götürdüm fakat çelimsiz biraz gelişsin diye anaokuluna gönderin dediler	6	3,7	5	3,2
Kayıt etmeye götürdüm rahatsız olduğu için kaydetmediler	3	1,9	6	3,8
Kayıt işlemlerine geç kalmıştım, almadılar	3	1,9	5	3,2
Kaydettirdim fakat çeşitli nedenler ile okula devam edemedi	1	0,6	5	3,2
Kaydını yaptırdık ama iki ay sonra öğretmen eve gönderdi	4	2,5	2	1,3
Diğer	14	8,6	13	8,3
Toplam	162	100	156	100

* Birden çok cevap alınmıştır.

Çocuğunu okula kaydettirmek için bir girişimde bulunduğunu, ancak bunun başarısız olduğunu belirten ebeveynlere neler yaptıkları daha detaylı bir şekilde sorulmuştur. Ebeveynlerden 19'unun bu soruya cevap verdiği ve verilen cevaplardan kayıt için para alınması,

küçük diye okula alınmama, kayıt zamanını geçirme gibi çeşitli sebeplerle kayıt yaptırmış ya da en azından kayıt için okula bu amaçla gitmiş olmalarına rağmen bu girişimlerinin başarısız olduğu anlaşılmıştır.

Şekil 36. Şimdiye kadar çocuğu okula kaydettirmek için herhangi bir girişimde bulunup bulunmama grafiğı

Tablo 88. İkamet edilen yerin kırsal-kentsel yaşam alanı olma durumuna göre çocuğun 2007-2008 öğretim yılında kayıt ettirilmesi istendiğı halde çocuğun kayıtsız kalma nedenleri* (Kayıtsız)

Bu soru, çocuğu 2007-2008 öğretim yılında okula kayıt ettirmek istediğini belirtenlere sorulmuştur.

	Frekans	%
Kaydetmek için götürdüm, kayıt parası olmadığından kaydettiremedim	5	26,3
Kaydetmek için götürdüm, küçük diye almadılar	3	15,8
Kaydettirmek için götürdüm fakat kayıt zamanı geçtiğı için almadılar	2	10,5
Okul yönetimi sınıflar kalabalık olduğu için kayıt yapmadı	2	10,5
Kaydetmek için götürdüm, öğretmen hasta/özürlü diye almadı	2	10,5
Okul yönetimine başvurdum, çocuk korktuğı için kayıt yaptıramadım	1	5,3
Kaydettirdim gitmedi, bir daha kayıt ettirmem	1	5,3
Kaydetmek istedim fakat ulaşım sorunu yüzünden kaydettiremedim	1	5,3
Okula gitmesi için çocuğu ikna etmeye çalıştım	1	5,3
Özürlü okuluna gidiyor	1	5,3
Toplam	19	100

* Bu soruya yanıt vermeyenler tabloya dâhil edilmemiştir.

3.9.1. Çocukların Bir Yıl Sonra Okula Kaydettirilmesinde Etkili Olan Nedenler

Çocuğunu bir önceki yıl okula kaydettirmemiş ebeveynlere neden 2007-2008 öğretim yılında çocuklarını okula kaydettirdikleri, bu yıl geçtiğimiz yıldan farklı ne olduğu sorulmuştur. Alınan cevaplar göstermiştir ki, anne ve babaların çoğunluğu (%73,5) çocuğun yaşının gelmediğini sebep olarak göstermişlerdir. Çocuğun yaşının geldiğini düşünme, verilen tüm cevaplar arasında da en önde gelmekte ve cevapların %68,4'ünü oluşturmaktadır. Bundan sonra gelen en önemli ikinci sebep ise, çocuğun gelişiminin bu yıl ebeveynler tarafından iyi olduğunun düşünülmesidir. Bu ebeveynlerin %7,9'u için bir gerekçedir ve verilen tüm cevapların da %7,3'ünü oluşturmaktadır.

Ebeveynlerin cevapları incelenirken ayrıca geçtiğimiz yıl çocuğunu okula kaydettirmeyi isteyip istememe durumuna göre de incelenmiştir. Bu gruplarda da elde edilen veriler genel sonuçlardan farklı değildir. Ebeveynlerin cevapları incelenirken öncelikle geçtiğimiz yıl çocuğunu okula kaydettirmeyi istemeyenler ele alınmıştır. Alınan cevaplar göstermiştir ki, anne ve babaların çoğunluğu

(%72,6) çocuğun yaşının gelmediğini sebep olarak göstermişlerdir. Çocuğun yaşının geldiğini düşünme, verilen tüm cevaplar arasında da en önde gelmekte ve cevapların %67,5'ini oluşturmaktadır. Bundan sonra gelen en önemli ikinci sebep ise, çocuğun gelişiminin bu yıl ebeveynler tarafından iyi olduğunun düşünülmesidir. Bu ebeveynlerin %7,8'i için bir gerekçedir ve verilen tüm cevapların da %7,2'sini oluşturmaktadır.

Geçtiğimiz yıl (2007 - 2008 öğretim yılında) çocuğunu okula kaydettirmeyi istediği halde bunu yapamayanların neden 2008 - 2009 öğretim yılında çocuklarını okula kaydettirdikleri araştırıldığında da yine en önemli sebep olarak çocuğun okula kayıt zamanının gelmesi ve yaşının uygun olması gösterilmiştir. Bu gerekçenin ebeveynlerin %73,3'ü tarafından benimsendiği ve cevapların da %68,1'ini oluşturduğu görülmüştür. İlginç olan, her ne kadar aileler çocuklarını bir önceki yıl göndermeyi isteyip istememe konusunda ayrılırsa da, bu yıl onların çocuklarını okula göndermelerini sağlayan nedenlerin benzerlik göstermesidir. Tablo 92'de 2007 - 2008 öğretim yılında çocuğunu okula göndermeyi istemesine rağmen gönderememiş ebeveynlerin 2007 - 2008 öğretim yılında neden çocuklarını okula gönderdiklerine dair gerekçeleri yer almaktadır.

Tablo 89. Çocuğun okula 2008 - 2009 öğretim yılında kaydettirilme nedeni* (Geç Kayıt)

	Frekans	Cevapların Yüzdesi*	Deneklerin Yüzdesi **
Çocuğun ilköğretime başlama yaşına gelmesi	700	68,4	73,5
Çocuğun gelişiminin iyi olması	75	7,3	7,9
Ailenin maddi durumunun iyileşmesi/maddi destek alması	66	6,5	6,9
Çocuğun okula gitmek istemesi/okula gitmekten korkmaması	54	5,3	5,7
Çocuğun sağlık durumunun düzelmesi	25	2,4	2,6
Ulaşım sorununun çözülmesi	8	0,8	0,8
Diğer	95	9,3	10,0
Toplam	1023	100	107,5

* Bu soruya yanıt vermeyenler tabloya dâhil edilmemiştir.

** Birden çok cevap alınmıştır.

Tablo 90. Çocukları bir yıl sonra okula kaydettirme nedenleri* (Geç Kayıt Baz: 632 kişi)

(Ayrıntılı bilgi Ek Tablo 35'te yer almaktadır.)

Bu tablo daha önceki sorularda çocuğu 2007-2008 öğretim yılında okula kayıt ettirmek istemediğini belirtenlerin yanıtlarını içermektedir.

	Frekans	Cevapların Yüzdesi	Deneklerin Yüzdesi **
Kayıt zamanı geldiği için kaydettirdik/Yaşı geldiği için kaydettirdik	459	67,5	72,6
Gelişiminin iyi olduğunu düşündüğümüz için kaydettirdik	49	7,2	7,8
Kendisi okula gitmeyi istediği için kaydettirdik	29	4,3	4,6
Eş dost maddi olarak yardım ettiği için kaydettirdik	21	3,1	3,3
Arkadaşları/yaşitları ile gitsin diye kaydettirdik	19	2,8	3,0
Borç alarak yolladık	14	2,1	2,2
Çocuk iyileştiği için kaydettirdik	13	1,9	2,1
Maddi durumumuz düzeldiği için kaydettirdik	12	1,8	1,9
Diğer	57	7,8	9,3
Toplam	680	100	107,6

* Bu soruya yanıt vermeyenler tabloya dâhil edilmemiştir.

** Birden çok cevap alınmıştır.

Tablo 91. 2007-2008 öğretim yılında isteyip de çocuğunu kaydettirmeyen ebeveynlerin 2008-2009 öğretim yılında kayıt nedenleri* (Geç Kayıt Baz: 632 kişi)

(Ayrıntılı bilgi Ek Tablo 36'da yer almaktadır.)

Bu tablo daha önceki sorularda çocuğu 2007-2008 öğretim yılında okula kayıt ettirmek istemediğini belirtenlerin yanıtlarını içermektedir.

	Frekans	Cevapların Yüzdesi	Deneklerin Yüzdesi **
Kayıt zamanı geldiği için kaydettirdik/Yaşı geldiği için kaydettirdik	233	68,1	73,3
Gelişiminin iyi olduğunu düşündüğümüz için kaydettirdik	20	5,8	6,3
Kendisi okula gitmeyi istediği için kayıt yaptırıldı	16	4,7	5,0
Çocuk iyileştiği için kaydettirdik	10	2,9	3,1
Zaten kaydettirmek istiyordum, kaydettirdik	9	2,6	2,8
Maddi durumumuz düzeldiği için kaydettirdik	6	1,8	1,9
Maddi sıkıntı olsa da çocuğu okula gönderelim diye düşündük	4	1,2	1,3
Servis sorunu halledildiği için kaydettirdik	4	1,2	1,3
Diğer	40	12	12
Toplam	342	100	107,5

* Bu soruya yanıt vermeyenler tabloya dâhil edilmemiştir.

** Birden çok cevap alınmıştır.

3.9.2. Diğer Sosyal Paydaşlara Göre Okula Geç Kaydın Sebepleri

Nicel araştırmaların sonuçları incelendiğinde, bir önceki yıl, yani çocuğun okula kayıt yaşı resmi olarak geldiğinde çocuğunu okula kayıt ettirmeyenlerin, bir sonraki yıl kayıt yaptırılmasında etkili olan sebeplerden belli başlılarının çocuğun gelişimine ve yaşına dair olan düşüncelerinin olduğu göze çarpmaktadır. Ebeveynlerin yanı sıra bazı okulların da çocuğun yaşının küçük olduğu gerekçesi ile bir yıl önce çocuğu okula kayıt ettirmediği göz önüne alındığında, sorunun sadece çocuğun yaşı ile ilgili olmadığı, okulların kalabalık olması gibi bir takım sorunların da bu kararda etkili olabileceği göz önüne alınmalıdır. Çocuğun yaşı ve gelişimi ile ilgili faktörlerin yanında, ekonomik faktörler, okula ulaşım sorununun çözülmesi gibi altyapı sorunlarının giderilmesi de çocuğun bir yıl sonra okula kaydedilmesine etki eden faktörler arasında sıralanmıştır.

Nitel araştırma sonuçları incelendiğinde, ailelerin çocuklarını neden bir yıl sonra okula kayıt ettirdiklerinin sebepleri irdelenirken, özellikle yarı yapılandırılmış görüşmelerde okula zamanında kayıt konusu ile ilgili olarak yapılan çalışmaların sorunun çözümü bağlamında fayda sağlayıp sağlamadığı sorulmuştur. Verilen yanıtlarda ağırlıklı olarak hakim olan görüş, bu çalışmaların faydalı olduğu yönündedir. Özellikle, yapılan tespit çalışmalarından sonra gerçekleştirilen çalışmalardan çok fazla verim elde edildiği vurgulanmıştır. Öğretmenler ve okul müdürleri tarafından yapılan ev ziyaretleri ve bu çerçevede yapılan veli ikna çalışmaları arttıkça kayıtların arttığı bildirilmiştir. Bu sebeple, önce tespitlerin yapılmasının ve arkasından da sıkı takiplerin devam etmesinin önemi vurgulanmıştır. Bunun yanında, medyanın çalışmalarının ve camilerden yapılan bilgilendirmelerin de destekleyici olduğu anlaşılmıştır. Az sayıda olsa da, olumsuz görüş belirtenler, yani yapılan çalışmaların işe yaramadığını ifade edenler ise konuyu bazı

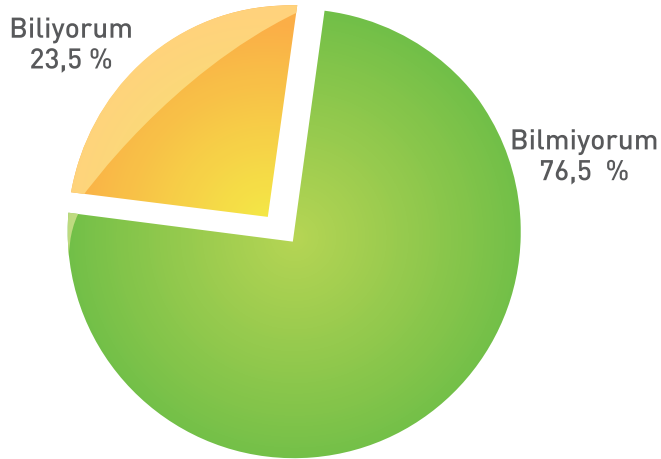
muhtarların ve bazı öğretmenlerin duyarsız olmasına bağlamışlardır. Bu grubun bir başka tespiti ise, kayıtlarla birlikte gelmeye devam eden ve veliye ekstra bir ekonomik yükümlülük getiren okul masrafları gibi sorunların bir türlü çözülememesi olmuştur.

3.9.3. Okula Başlama ile İlgili MEB Kanunlarının Bilinmesi Durumu

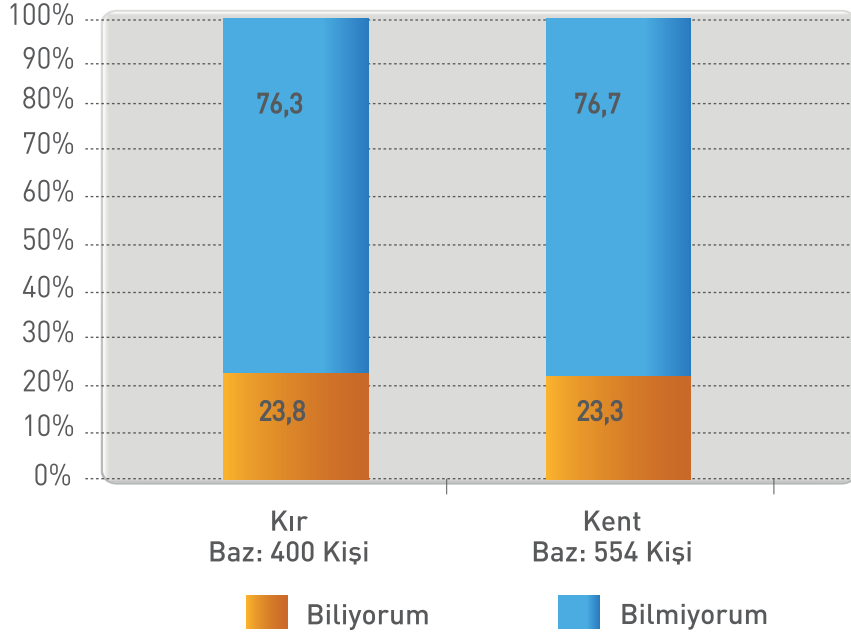
Anne ve babalara çocukların okula kayıtlarına dair ilgili yönetmelik maddesini bilip bilmedikleri sorulduğunda, sadece %23,5 gibi küçük bir kesiminin bu yönetmelik maddesini bildiği belirlenmiştir. Bu durum illere göre incelendiğinde bu yönetmelik maddesini bildiğini iddia eden ebeveynlerin oranının Bitlis'te en yüksek olduğu (%66,7), bilmeme oranının en yüksek olduğu ilin ise %100'lük bir oranla Hakkâri olduğu ortaya çıkmıştır. İller arasındaki bu farklılık istatistiksel olarak da anlamlıdır ($\chi^2(9)=76.89, p<0.001$) (Ek Tablo 37).

Yetmiş iki ayını tamamlamış çocukların okula kaydolması gerektiğinin aileler tarafından genel olarak bilindiği görüşü, odak grup toplantısı katılımcılarının genel olarak katıldıkları bir görüş olarak ortaya çıkmıştır. Bununla birlikte, ailelerin zaman zaman bu bilgiyi bilmezden gelme eğiliminde oldukları, konu özellikle kız çocukları olduğunda ve ailelere kız çocuklarını kayıt ettirmeleri gerektiği anlatıldığında ise 'okuyacaklar da ne olacak' türünden ifadelerle kendilerini savundukları dile getirilmiştir. Kırsal yaşam alanları ile kentsel yaşam alanları arasında bu yönetmelik maddesinin bilinmesine dair hiçbir farkın olmadığı, her iki grupta da bu maddenin bilinmesi oranının %23 civarında olduğu görülmüştür.

Şekil 37. Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Kurumları Yönetmeliğindeki 15. Maddenin bilinirliği grafiği (%) (Geç Kayıt Baz: 954 kişi)

Şekil 38. Geç kayıt grubunda ikamet edilen yerin kırsal veya kentsel yaşam alanı olma durumuna göre Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Kurumları Yönetmeliğindeki 15. Maddenin bilinirliği grafiği (%)

Tablo 92. Okula başlama yaşı ile ilgili bilgi kaynakları (Geç Kayıt)

	Başlama yaşının 6 olduğunu bilenler		Başlama yaşının 6 olduğunu bilmeyenler	
	Frekans	%*	Frekans	%*
Okul	79	21,3	303	29,1
Akrabalar	78	21	233	22,4
Aile büyükleri	68	18,3	240	23,1
Komşu	74	19,9	159	15,3
Arkadaş	44	11,9	65	6,3
Medya	16	4,3	16	1,5
Muhtar	3	0,8	12	1,2
Anaokulu öğretmeni/öğretmen	5	1,3	2	0,2
Okul müdürü	1	0,3	1	0,1
Din görevlisi (İmam)	-		1	0,1
Eşi	1	0,3	-	-
Öğrenciler	1	0,3	-	-
Hatırlamıyor	1	0,3	8	0,8
Toplam	371	100	1040	100

* Birden çok cevap alınmıştır.

Okula başlama yaşının ilgili yönetmeliğe göre 6 yaşının doldurulması ile gerçekleştiğini bildiğini belirten ebeveynlerle bunu bilmediğini belirten ebeveynlerin okula başlama yaşı ile ilgili bilgiyi nereden aldıkları incelenmiştir. Sonuçlar göstermiştir ki, her iki grup için de bilgi kaynakları sıralamasında bir farklılık bulunmamaktadır. Bu dağılım herhangi bir sınıflama yapılmadan oluşturulan dağılımla benzerlik göstermemektedir.

MEB'in okula başlama yaşını içeren ilgili yönetmeliğindeki madde aynı zamanda kayıt erteleme durumu ile ilgilidir ve bu durumun hangi koşullarda yapılabileceğine açıklık getirir. Anne babalar isterlerse çocuklarını kaydettirecekleri okulla iletişime geçer,

gerekçeli bir dilekçe ile çocuğunun kaydının bir yıl ertelenmesini isteyebilirler. Ebeveynlere bunu yapıp yapmadıkları sorulduğunda sadece %2,7'sinin bunu yaptığını, geri kalan %47'lik bir grubun bunu yapmadığını bildirdiği görülmüştür. Ebeveynlerin %50,3'ü ise böyle bir durumdan haberlerinin olmadığını belirtmişlerdir. Bu durum illere göre incelendiğinde, birinci sınıfa başlamanın ertelenmesi için başvuruda bulunma durumunun en yüksek oranla Osmaniye ilinde olduğu belirlenmiştir. İkinci il olarak ise Şırnak ili gelmektedir. Böyle bir hakka sahip olduğunu bilmeyenlerin oranının en yüksek olduğu il ise Bitlis ilidir.

Şekil 39. Geç kayıt grubunda ilköğretim okullarının birinci sınıfına başlamanın ertelenmesi için başvuruda bulunma grafiği (%) (Geç Kayıt Baz: 954 kişi)

Tablo 93. Babanın eğitim durumuna göre kayıt erteleme işlemi yapma durumu (Geç Kayıt)
(Görüşülen kişinin baba olduğu durumda)

	Evet, yaptım		Hayır, yapmadım		Yapmadım ama böyle bir hakkımız olduğunu bilmiyordum	
	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
Bir okul bitirmemiş	9	36,0	214	49,9	185	39,5
İlkokul / İlköğretim mezunu	13	52,0	184	42,9	262	56,0
Lise ve üzeri mezunu	3	12,0	31	7,2	21	4,5
Toplam	25	100	429	100	468	100

Yaşanılan yerin kırsal yaşam alanı ya da kentsel yaşam alanı olmasına göre kayıt erteleme yapılıp yapılmadığı incelenmiş, sonuçlar istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($\chi^2(2)=15.10, p<0.005$). Ayrıca illere göre kayıt erteleme işlemi yapılma durumu incelendiğinde, bu haktan haberdar olan veya faydalananların oldukça az olduğu görülmüştür (Ek Tablo 38).

Nitel araştırmada öğretmen, okul müdürü, il- ilçe milli eğitim müdürleri, müfettişler gibi MEB çalışanları dışındaki katılımcılara İlköğretim Kurumları Yönetmeliğinde yer alan ve okula kayıt

yaşını düzenleyen 15. Madde ile ilgili bilgilerinin olup olmadığı sorulduğunda, yarıdan biraz fazlasının (%57,1) bu konuda bilgi sahibi olmadığı anlaşılmıştır. Bilindiği üzere İlköğretim Kurumları Yönetmeliğinin 15. Maddesi "İlköğretim okullarının birinci sınıfına, o yılın 31 Aralık tarihinde 72 ayını dolduran çocukların kaydı yapılır. Yaşça kayıt hakkını elde eden, ancak bedenlen yeterince gelişmemiş olan çocuklar, velisinin yazılı isteği üzerine okul öncesi eğitim kurumlarına devam edebilir veya kayıtları bir yıl ertelenebilir" şeklindedir. Bu maddeden haberdar olmama durumu sosyal

Tablo 94. İkamet edilen yerin kırsal veya kentsel yaşam alanı olma durumuna göre kayıt erteleme işlemi yapma durumu (Geç Kayıt)

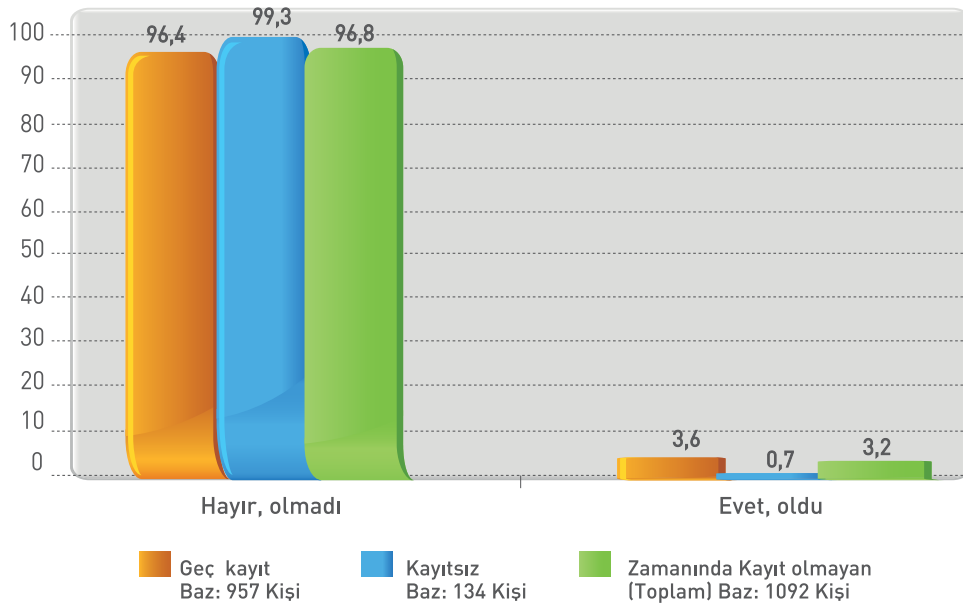
	Kırsal Yaşam Alanı		Kentsel Yaşam Alanı	
	Frekans	%	Frekans	%
Evet, yaptım	10	2,5	16	2,9
Hayır, yapmadım	217	54,4	230	41,7
Yapmadım ama böyle bir hakkımız olduğunu bilmiyordum	172	43,1	306	55,4
Toplam	399	100	552	100

paydaşların türlerine göre incelendiğinde özellikle ebeveynler, yerel medya mensupları ve muhtarların diğer gruplara oranla bu maddeden daha az haberdar oldukları görülmüştür. 15. Madde, araştırmada okula zamanında kayıt olma sorununun nedenlerinin anlaşılması açısından önemli bir yasal açıklama içermektedir.

Milli Eğitim Bakanlığı çalışanlarının da olduğu tüm katılımcılara 15. Maddenin uygulanma durumu sorulduğunda ise, katılımcıların yaklaşık %67'si maddenin uygulandığını düşündüklerini belirtmişlerdir. Katılımcılar bu konuda fikir beyan ederken sadece bilgilerine göre değil, kendilerinden ve çevrelerinden gördükleri durumlar nedeniyle sahip oldukları algılarıyla da değerlendirme yaptıklarını vurgulamışlardır. Katılımcıların temsil ettiği sosyal gruba göre alınan cevaplar incelendiğinde, başta MEB Eğitim çalışanları olmak üzere STK mensuplarının, yerel yöneticilerin ve din görevlilerinin yönetmeliğin uygulandığını bildikleri veya uygulandığını düşündüklerini ifade ettikleri belirlenmiştir. Dolayısıyla, bu katılımcıların 15. Maddenin uygulanmasına dair fikirlerinin diğerlerine göre daha olumlu olduğu görülmüştür. Bu maddelerin uygulandığını belirten

katılımcılar maddenin ağırlıklı olarak okul idarecileri tarafından uygulandığını belirtmişlerdir. Dahası, okul yönetimlerinin özellikle kırsal alanda yaşayan ya da mevsimlik tarım işçiliği yapan ailelerin gelişiminde sorunları olduğunu düşündükleri çocukları için bu maddenin uygulanmasına başvurdukları ifade edilmiştir. Görüşme yapılan katılımcılardan biri, bu durumda olan çocukların okullara resmi kayıt olmaksızın alınarak bir süre gelişimlerinin izlendiğini ve duruma göre karar verildiğini bildiğini eklemiştir. Velilerin de, hem çocuklarının daha çok gelişmesini istemeleri, hem de maddi olanaksızlıklar gibi çeşitli nedenlerle okul yöneticilerinin yönlendirmelerini kabul ettikleri dile getirilmiştir. Az sayıda da olsa, bazı katılımcılar okul yönetimlerinin okullardaki sınıf ve öğretmen eksiklikleri gibi nedenlerle de maddeyi bu şekilde uyguladıklarını düşündüklerini ifade etmişlerdir. Diğer yandan velilerden bu tür taleplerin geldiğini ve maddenin bu şekilde uygulandığını belirtenler de azımsanmayacak sayıda.

Şekil 40. 2007 – 2008 öğretim yılında 6 yaşını dolduran çocukların okula gönderilmesi gerektiği konusunda, bilgi veren bir kişinin olup-olmama grafiği (%)

Maddenin okullarda uygulanmadığını belirten az sayıdaki katılımcı ise bazı velilerin geç kayıttan ziyade erken kayıt yaptırmak istediklerini, okul yönetimleri çocuğun okula zamanında kayıt olmasını gerekli görse dahi, velilerin buna ikna olmadıkları gibi durumlara şahit olduklarını belirtmişlerdir.

Bu maddenin istismar edilip edilmediği sorgulandığında ise, katılımcıların %93'ünün, bu maddenin uygulamada istismar edildiği fikrine sıcak bakmadığı ve bu durumun sosyal paydaş türüne göre

de belirli bir farklılık göstermediği görülmüştür.

Maddenin istismar edildiğini düşünen 5 katılımcıdan 3'ü bu düşüncelerinin bir tecrübeye değil, kendi genel algılarına dayandığını belirtmişlerdir. Diğer yandan, bu maddenin asıl amacının istismar edilmediğini belirten katılımcıların çok büyük bir kısmının da velilerin genelde bu maddeden haberdar olmadıklarını, dolayısıyla da istismar edemeyeceklerini savundukları görülmüştür.

Tablo 95. İkamet edilen yerin kırsal ve kentsel yaşam alanı olma durumuna göre 2007-2008 öğretim yılında okula başlama yaşı konusunda bilgilendirme durumu (Geç Kayıt)

	Kırsal Yaşam Alanı		Kentsel Yaşam Alanı	
	Frekans	%	Frekans	%
Hayır, olmadı	392	97,8	531	95,5
Evet, oldu	9	2,2	25	4,5
Toplam	401	100	556	100

Tablo 96. Altı yaşını dolduran çocukların okula gönderilmesi gerektiği konusunda bilgi veren kişilerin dağılımı*

(Bu soru, 2007-2008 öğretim yılında 6 yaşını dolduran çocukların okula gönderilmesi gerektiği konusunda kendisi ile konuşan biri olduğunu belirtenlere sorulmuştur.)

	Geç kayıt			Kayıtsız	
	Frekans	Cevapların Yüzdesi	Deneklerin Yüzdesi**	Frekans	%
Akraba, komşu vb çevreden kişiler	18	46,2	52,9	1	100
Mahalledeki öğretmenler	14	35,9	41,2	-	-
Mahalledeki okul müdürü	4	10,3	11,8	-	-
Mahallenin muhtarı	2	5,1	5,9	-	-
Camii imamı	1	2,6	2,9	-	-
Toplam	39	100	114,7	1	100

* Bu soruya yanıt vermeyenler tabloya dâhil edilmemiştir.

** Birden çok cevap alınmıştır.

3.10. Okula Başlama Yaşı ile İlgili Olarak Ailelerin Bilgilendirme Durumu

Hem geç kayıt grubu için, hem de çocukları henüz okula kayıt olmamış grup için 6 yaşını dolduran çocukların okula gönderilmesi gerektiği konusunda her hangi birinin anne babalarla konuşup konuşmadığı da araştırılmıştır. Sonuçlar göstermiştir ki, kayıtsız çocukların grubunda cevap veren 134 anne babadan sadece 1'i, geç kayıt grubunda cevap veren 957 anne babadan da sadece 34'ü herhangi bir yerden konuyla ilgili bilgi aldığını söylemiştir.

İller bazında bu ailelere çocuklarının 6 yaşını doldurduklarında kanun gereği ilköğretime başlamaları gerektiği konusunda rehberlik edilip edilmediği incelenmiş, Bitlis ve Hakkâri'deki hiçbir anne babanın, diğer illerde de yine %90'ların üzerinde anne ve babanın herhangi bir yerden bilgi almadıkları, onlarla konuşan herhangi birinin olmadığı ortaya çıkmıştır. En çok bilgilendirilmenin %13,3 ile Gümüşhane ilinde yapıldığı görülmüştür (Bakınız Ek Tablo 39).

Görüşülen ebeveynlerin büyük bir kısmını hem kırsal (%97,8) hem de kentsel yaşam alanlarında (%95,5) bilgilendiren biri olmamıştır.

Tablo 97. Altı yaşını dolduran çocukların okula gönderilmesi konusunda konuşan/ bilgi veren kişinin verdiği bilgiler*

(Bu soru, 2007-2008 öğretim yılında 6 yaşını dolduran çocukların okula gönderilmesi gerektiği konusunda kendisi ile konuşan biri olduğunu belirtenlere sorulmuştur.)

	Geç kayıt Baz: 24 Kişi			Kayıtsız	
	Frekans	Cevapların Yüzdesi	Deneklerin Yüzdesi**	Frekans	%
Çocuğumu okula kayıt ettirmem gerektiğini söylediler	11	42,3	45,8	-	-
6 yaşını dolduran çocukların okula gitmesi gerektiğini söylediler	7	26,9	29,2	-	-
Parasız kayıt yaptırabileceğimizi söylediler	3	11,5	12,5	-	-
Çocuğumuzu okula gönderip eğitim alması gerektiğini söylediler	1	3,8	4,2	-	-
Devletin öğrencilere yardım yaptığını söylediler	1	3,8	4,2	-	-
Bir an önce okula göndermemiz gerektiğini, göndermezsek yasal olarak suç işlemiş sayılacağımızı söylediler	1	3,8	4,2	-	-
7 yaşındaki çocukların kayıt yaptırılması gerektiğini söylediler	1	3,8	4,2	-	-
Okul çağlarının geçtiğini söylediler	-	-	-	1	100
Diğer	1	3,8	4,2	-	-
Toplam	26	100	108,3	1	100

* Bu soruya yanıt vermeyenler tabloya dâhil edilmemiştir.

** Birden çok cevap alınmıştır.

Birisinin okula başlama yaşı ile ilgili kendilerini bilgilendirdiğini ifade eden, hem geç kayıt (n=39) hem de kayıtsız grubunda bulunan (n=1) ailelere okula başlama yaşının 6 olduğu hakkında kimin bilgi verdiği de sorulmuştur. Hem kayıtsız hem de geç kayıt grubundaki çocukların velilerinin en çok akrabalar tarafından bilgilendirildiği tespit edilmiştir (%46,2). Ardından mahalledeki öğretmenlerin ve okul müdürünün geldiği (sırasıyla %35,9 ve %10,3) görülmüştür.

Biraz önce de tartışıldığı gibi çocuğunu okula zamanında kaydettirmeyen ebeveynlerin çok az bir kısmı ile 6 yaşında kayıt yaptırmanın bir gereklilik olduğu konuşulmuş, hatta bunun yaptırımları olan yasal bir zorunluluk olduğu ise sadece bir kişi tarafından dile getirilmiştir. Ayrıca kendisiyle herhangi birisinin bu konuda konuştuğunu söyleyen 32 kişinin neredeyse yarısı (%40,6) kendilerinin bu bilgiyi okul başladıktan sonra öğrendikleri de dikkat çekmektedir.

Ardından bu ebeveynlere ne yaptıkları sorulduğunda ise, geç kayıt grubundaki 12 kişinin (% 38,7) ve kayıtsız grubundaki bir ebeveynin çocuklarını okula kaydettirmek için bir girişimde bulduklarını ifade ettikleri görülmüştür.

2007 – 2008 öğretim yılında 6 yaşını dolduran çocukların ilköğretime kayıt olması konusunda edinilen bilgi doğrultusunda geç kayıt grubundaki bireylerden 12'si, kayıtsız grubunda ise 1'i girişimde bulunmuştur. Çocuğunu okula kaydettirmek için bir girişimde bulunduğunu ifade eden ebeveynlere ne yaptıkları sorulduğunda ise çocukların okula kaydedildiği (7 çocuk), okula gidilmesine rağmen kayıt yapılmadığı (4 çocuk), belgelerin tamamlanmasına rağmen kayıt parasının bir araya getirilemediği (1 çocuk) ve ulaşım sorununun çözümü için çaba sarf edildiği ifade edilmiştir.

Tablo 98. 2007 – 2008 öğretim yılında altı yaşını dolduran çocukların ilköğretime kayıt olması konusunda bilgi veren kişinin kayıt dönemi öncesi veya kayıt dönemi sonrasında konuşma durumu*

	Geç Kayıt		Kayıtsız		Zamanında Kayıt Olmayan (Toplam)	
	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
Okula kayıt döneminden önce konuştu	18	58,1	1	100	19	59,4
Okula kayıt döneminden sonra konuştu	13	41,9	-	-	13	40,6
Toplam	31	100	1	100	32	100

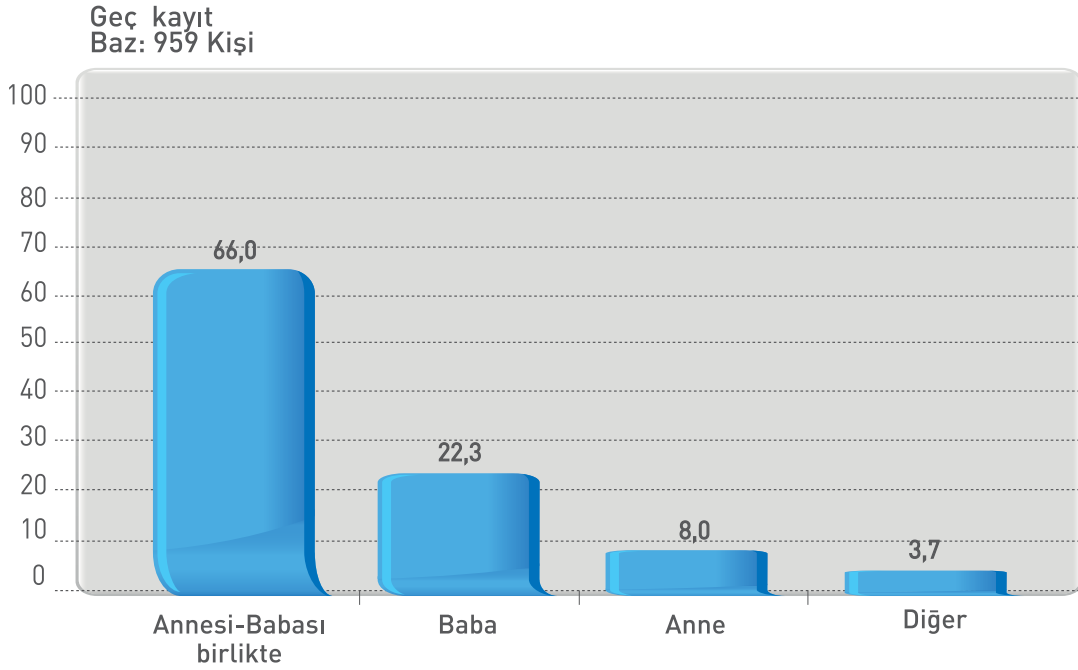
*Bu soruya yanıt vermeyenler tabloya dâhil edilmemiştir.

3.11. Çocuğun Bir Yıl Sonra Okula Kaydı Sırasında Karar Vericiler

Okula kaydı bir yıl geç yaptırılan çocukların bir sonraki yıl kaydının yapılmasına kimin karar verdiği sorulduğunda, bu kararın anne ve babanın ortak kararı

olduğunu söyleyen ebeveynlerin oranı %68,3, sadece babanın kararı olduğunu ifade edenlerin oranı %23, sadece annenin kararı olduğunu ifade edenlerin oranı ise %8,2 olmuştur.

Şekil 41. Çocuğu 2008-2009 öğretim yılında okula göndermeye karar verenler(%)

Hanedeki karar mekanizmasında kimin daha belirleyici olduğunun anlaşılması için kararda en etkili olan kişinin kim olduğunu belirtmeleri istenmiştir. Beklenileceği gibi yanıtlar, %76,5 ile en etkili bireylerin babalar olduğunu göstermiştir. Çocuğun okula gönderilmesi yanında gönderilmemesi kararını kimin aldığı anlaşılması için ailelere tekrar sorulduğunda ise anne baba birlikte diyenler geç kayıt grubundaki katılımcıların %54,9'unu, kayıtsız çocukların grubunda ise ebeveynlerin %42,2'sini oluşturmuştur. Kayıtsız çocukların grubunda babalar %46,7'lik bir oranla en belirleyici kişiler olarak ifade edilmiş olsalar da geç kayıt grubunda babaların tek başına belirleyici olmaları %31,5 ile ikinci sırada yer almıştır (Bakınız Ek Tablo 40).

3.12. Okula Zamanında Kaydolma ile İlgili Yapılan Çalışmalar

Yarı yapılandırılmış görüşmeler yoluyla kendileriyle görüşülen bireylerin %36,6'sı çocukların okula gönderilmesi ve okula başlama yaşı gibi konularda velilerin kendilerinden bilgi talep ettiklerini belirtmişlerdir. Daha detaylı yapılan incelemeler

ise, hemen her paydaş grubunun bu tür taleplere muhatap olduğunu göstermiştir. Hangi konularda bilgi istendiğine bakıldığında, erken kayıt yaptırma ile çocuğun gerçek yaşı ve nüfus cüzdanındaki resmi yaşı arasında fark olması durumunda ne yapılabileceği konularının ağırlık kazandığı görülmüştür. Erken kayıtla ilgili bir başka önemli ifade de kız çocuklarının ergen olmadan okulu bitirmeleri için 5 yaşında kaydedilebilmesinin imkânı konusunda olmuştur. Bu durum her ne kadar, zamanında kaydolmayı tersine etkileyen bir sebep gibi ortaya çıksa da, kız çocuklarının eğitimi söz konusu olduğunda durumun karmaşıklığını ve çeşitli sosyal ve kültürel faktörlerin kız çocuklarının eğitimine dair kararlarda nasıl etkili olduğunu göstermesi bakımından oldukça önemlidir.

Okullara kayıtların nasıl ve ne zaman yapılacağına da sorun olarak yaşanmakta olduğu, bu noktada ilgililerden bilgi alma konusunun da başka bir sorun olarak yaşanabildiği de ifade edilmiştir. Bir diğer önemli bulgu, çocukların fiziksel ve zihinsel gelişimleri ile ilgili kimlerden fikir alındığı ve kimlerin karar verdiği ile ilgili olmuştur. Yarı yapılandırılmış görüşmelere katılanlar, ebeveynlerin çocukların

gelişimlerine dair kaygılarının çocuklarının okula zamanında kaydolmasına etki ettiğini özellikle vurgulamışlardır. Bu sebeple, katılımcılara göre, gelişim geriliklerine dayandırılarak alınan çocuğu okula geç gönderme kararlarının bir uzmanla birlikte alınması gerekmektedir.

Yarı yapılandırılmış görüşmelere katılan katılımcıların %29,5'i, kendilerinin veya kurumların hâlihazırda çocukların zamanında okula kaydolması ile ilgili çalışmalarının bulunduğunu bildirmiştir. Bu çerçevede neler yaptıkları konusu araştırıldığında, en temelde yapılan çalışmanın alan taramalarında kayıt zamanı gelen çocukların tespiti olduğu görülmüştür. Diyanet İşleri Başkanlığına bağlı görevliler, Cuma vaazlarında ve hutbelerde bilgilendirme yaptıklarını ve kayıt dönemini anne-babalara bildirdiklerini ifade etmişlerdir. Bunun gibi, yerel medyalar da okulların açılmasına yakın zamanlarda kayıtlarla ilgili yayınlar yaptıklarını dile getirmişlerdir. Yerel medya temsilcileri, bir yandan da aileleri teşvik edici programlar yaptıklarını, kaymakam ve muhtarlarla işbirliği içerisinde olduklarını eklemişlerdir. Tüm bu çalışmaların katılımcıların sadece üçte biri kadarı tarafından yapıldığı da dikkate değer başka bir bulgu olmuştur.

3.13. Okula Zamanında Kayıt Olmayan Çocukların 2007–2008 Eğitim Döneminde Hangi Etkinliklere Katıldıkları

İlköğretime bir yıl geç kayıt yaptıran çocukların geçen bir yıllık süre içinde neler yaptıkları sorulduğunda ifade edilen sebeplerin çeşitlilik gösterdiği görülmüştür. Çocuğun en fazla yaptığı etkinliğin sokakta oynamak olması dikkat çekicidir. Geç kayıt grubundaki 959 çocuktan 55'inin haftada birkaç gün ya da her gün anaokuluna gittiği de tespit edilmiştir.

Halen kayıtsız olan çocukların okula gitmedikleri zamanlarda neler yaptıkları sorulduğunda da evde ya da sokakta oyun oynamanın en önde gelen faaliyet olarak belirtildiği, arkasından da televizyon izlemenin, evde kardeşlerine bakmanın geldiği görülmüştür (Tablo 100).

Yarı yapılandırılmış görüşmelerde elde edilen veriler, nicel araştırma bulgularını destekleyen bir şekilde biçimlenmiş, katılımcılara ailelerin çocuklarını okul öncesi dönemde okula hazırlayıp hazırlayamadıkları sorulduğunda %81'i böyle bir hazırlığın yapılmadığını söylemiştir. Bu tespit okul müdürleri, öğretmenler ve müfettişler tarafından diğer katılımcılara göre daha çok dile getirilmiş olsa da, her grupta ağırlıklı olarak çocukların okula hazırlanmadığı görüşünün daha baskın olduğu belirlenmiştir. Tüm katılımcılara ailelerin çocuklarını okula hazırlamaları konusunda, özellikle hangi konularda eksik oldukları sorulduğunda, ailelerin eğitimsizliğinden ötürü duyarsız oldukları görüşü daha çok ifade edilmiş, çocuklara temizlik ve öz bakım becerilerinin kazandırılması konusunda da ailelerin eksikliği özellikle vurgulanmıştır.

3.14. Çocuğu Okula Kaydettirmeme Kararında Etkili Olan Kişiler

Çocuğu okula kaydettirmeme kararında anne babanın biraz daha fazla birlikte hareket ettikleri görülse de, çocuğun okula kaydolmaması kararında babaların geç kayıt grubunda %77,6 ile kayıtsız çocukların bulunduğu grupta ise %88,8 ile, diğer kişilerden daha etkili oldukları görülmüştür (Ek Tablo 41).

Öğretmenler (n=16) ve müdürler (n=14) başta olmak üzere hane dışında yaşayan toplam 37 kişinin geç kayıt grubundaki çocukların okula kayıt olmasına karar verdiği, kayıtsız çocukların olduğu grupta ise sadece 2 kişinin etkili olduğu görülmüştür. Beklenileceği gibi, bu kişilerin büyük bir kısmı (n=31) erkektir. Bu kişilerin 25'i üniversite mezunu, sadece 3'ü ilköğretim mezunudur; ki bunlar da öğretmenler ve müdürlerdir.

Tablo 99. İlköğretime geç kayıt olan çocuğun 2007 – 2008 öğretim yılında zamanının büyük kısmını hangi etkinliklerle değerlendirdiği (Geç Kayıt - Frekans)

	Hemen her gün	Haftada birkaç gün	Haftada bir	İki haftada bir	Ayda bir	Ayda birden daha seyrek	Toplam
Evde/sokakta oyun oynayarak	893	17	2	-	1	-	913
TV izleyerek	159	3	-	-	-	-	162
Anaokuluna giderek	43	12	-	-	-	-	55
Okul eğitimine yönelik bilgiler öğrenerek (Sayı sayma, harfler vb)	24	9	2	1	1	-	37
Evde kardeşlerine bakarak	22	10	-	1	-	-	33
Ev işlerine yardım ederek	14	12	7	2	2	-	37
Evde oturarak	10	10	-	-	-	-	20
Bisiklet binerek	9	-	-	-	-	-	9
Bilgisayarda oyun oynayarak	6	2	-	-	-	-	8
Resim, müzik vb. uğraşlarla ilgilenerek	5	2	1	-	-	-	8
Köye giderek	5	-	1	-	-	-	6
Doktora giderek/tedavi olarak	3	1	-	-	1	-	5
Tarladaki/bahçedeki işlere yardım ederek	2	8	2	-	6	1	19
Hayvanların bakımıyla ilgilenerek	2	3	1	-	1	-	7
Sokakta mendil vb satarak	1	-	-	-	-	-	1
Kitap okuyarak	1	-	-	-	-	-	1
Babaya yardım ederek	1	-	-	-	-	-	1
Yaz okuluna giderek	1	-	-	-	-	-	1
Ara sıra okula gidip derslere girerek	1	-	-	-	-	-	1
Maske yaparak	-	1	-	-	-	-	1
Aile ile gezerek	-	1	-	-	-	-	1
Kur'an kursuna giderek	-	1	-	-	-	-	1

Tablo 100. İlköğretime kayıt olmayan çocuğun zamanının büyük kısmını hangi etkinliklerle değerlendirdiği (Kayıtsız - Frekans)

	Hemen her gün	Haftada birkaç gün	Haftada Bir	Ayda birden daha seyrek	Toplam
Evde/sokakta oyun oynayarak	107	4	2	-	113
TV izleyerek	35	1	-	-	36
Ev işlerine yardım ederek	9	3	-	-	12
Evde kardeşlerine bakarak	9	1	-	1	11
Evde oturarak	3	1	-	-	4
Tarladaki/bahçedeki işlere yardım ederek	2	2	-	-	4
Bisiklet binerek	2	-	-	-	2
Özürü arabasıyla dolaşarak	2	-	-	-	2
Hayvanların bakımıyla ilgilenerek	2	-	-	-	2
Bilgisayarda oyun oynayarak	1	-	-	-	1
Okul eğitimine yönelik bilgiler öğrenerek	1	-	-	-	1
Anaokuluna giderek	1	-	-	-	1
Özürü okuluna giderek	1	-	-	-	1
Rehabilitasyon merkezine giderek	-	-	1	-	1

3.15. Okula Kaydolmadığı Yıl Çocuğa Sağlanan Eğitim Fırsatları ve Çocuğun Yaptığı Etkinlikler

Çocukların okula gitmedikleri yıl içerisinde neler yaptıkları daha iyi anlaşılmasına çalışılırken ailelere çocuklarına evde eğitici aktiviteler yaptırma durumları sorulduğunda, geç kayıt grubunun (%57,6) ve henüz kayıt olmamış çocuklar grubunun (%78,4), genellikle evde eğitici hiçbir şey yapmadıkları görülmüştür.

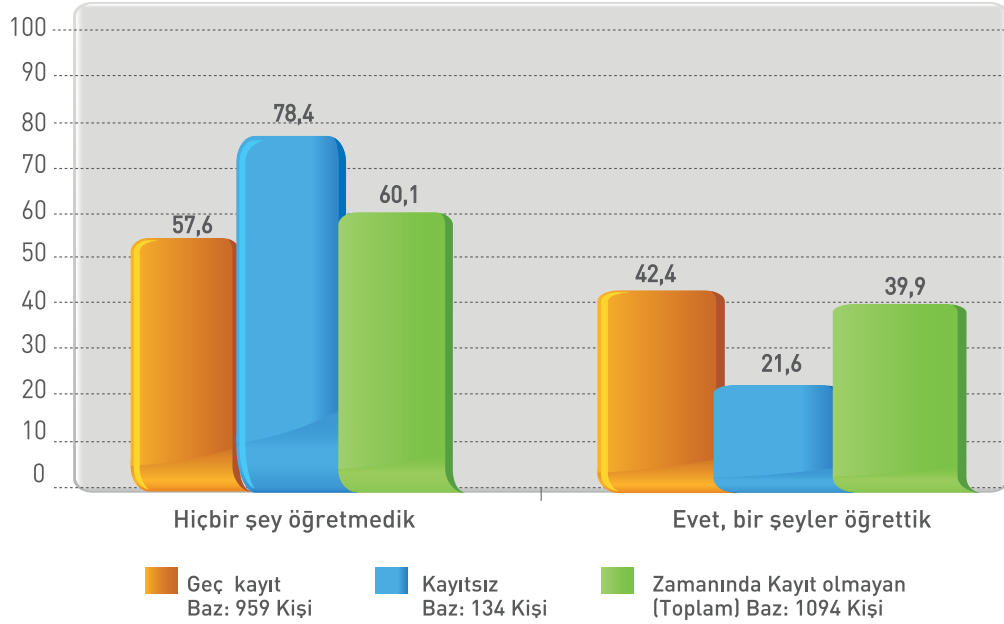
Çocuğuna evde eğitici aktiviteler sunduklarını belirten ailelere en çok neler öğrettikleri sorulmuş, hem geç kayıt grubunda (n=407) hem de kayıtsız çocukların

bulduğu grupta (n=134) en çok harfleri tanımanın, yazmanın, okumanın, adını yazmanın ve rakamları tanımanın çocuklara sunulan eğitici faaliyetler olduğu tespit edilmiştir. Geç kayıt grubundaki 407 katılımcının %74,4'ünün, kayıtsız çocukların bulunduğu gruptaki ebeveynin ise %58,6'sının harfleri tanımayı, geç kayıt grubundaki ebeveynlerin %56,5'inin ve kayıtsız grubundaki ebeveynlerin %48,3'ünün harfleri yazmayı öğrettiği görülmüştür. Okumayı öğrettiğini belirten ebeveynlerin oranı ise, geç kayıt grubunda %41,5 ve kayıtsız grubunda 48,3'tür. Öğretilen beceri olarak bunların arkasından her iki grup için de rakamları tanımak, şekilleri ve renkleri tanımak gelmektedir (Tablo 103 ve 104).

Tablo 101. Çocuğun ilköğretime kayıt olmasına karar veren ve hane dışında yaşayan kişilerin çocuğa yakınlık derecesi

	Geç Kayıt		Kayıtsız	
	Frekans	%	Frekans	%
Öğretmen	16	43,2	-	-
Müdür	14	37,8	1	50,0
Amcası	3	8,1	-	-
Kardeşi (abla, ağabey)	2	5,4	1	50,0
Babaannesi	1	2,7	-	-
Dayısı	1	2,7	-	-
Toplam	37	100	2	100

Şekil 42. 2007 – 2008 öğretim yılında çocuğa evde eğitici aktivite öğretme durumu grafiği(%)

Tablo 102. Geç kayıt olan çocuğa evde eğitici etkinlik olarak öğretilenler
(Geç Kayıt Baz: 407 kişi)
(Bu soru, 2007 – 2008 öğretim yılında çocuğa eğitici aktiviteler öğrettiğini belirtenlere sorulmuştur.)

	Frekans	Cevapların Yüzdesi	Deneklerin Yüzdesi *
Harfleri tanımayı	303	23,0	74,4
Harfleri yazmayı	230	17,5	56,5
Okumayı	169	12,8	41,5
Adını yazmayı	158	12,0	38,8
Rakamları tanımayı	136	10,3	33,4
1'den 10'a kadar saymayı	127	9,6	31,2
1'den 50'ye kadar saymayı	72	5,5	17,7
Renkleri tanımayı	70	5,3	17,2
1'den 100'e ve daha fazlasını saymayı	42	3,2	10,3
Geometrik şekilleri tanımayı	6	0,5	1,5
Basit toplama/çıkarma işlemleri yapmayı	3	0,2	0,7
Yabancı dil	1	0,1	0,2
Toplam	1.317	100	323,6

*Birden çok cevap alınmıştır.

3.15.1. Çocuğun Okula Kayıt Olmadığı Yıl Bir Gününü Nasıl Geçirdiği

Araştırmada eğitici faaliyetlerle sınırlı kalmayarak, çocuğun okula gitmediği yıl içerisinde ortalama bir gününü nasıl geçirdiği de sorulmuştur. Bu faaliyetlerin de çeşitlilik gösterdiği bulunmuştur. Evde ya da sokakta oyun oynamak gün içerisinde en çok yapılan faaliyet olarak belirtilmiştir. "Hiç bir zaman" oyun oynamaz diye belirtilen çocukların oranı %2,2'de kalmıştır (Bakınız Tablo 104). Ne sıklıkta yaptıkları büyük ölçüde değişiklik gösterse de, çocukların yaptıkları diğer faaliyetler arasında, okul eğitimine yönelik bilgiler öğrenmek (%45,2); anaokuluna gitmek ya da resim, müzik gibi etkinliklerle ilgilenmek (%46,9); evde kardeşlerine bakmak (%29), ev

işlerine yardım etmek (%21,6) gelmektedir. Ancak bu faaliyetlerin hiçbirisinde o faaliyeti her zaman ya da sık sık yapıyor olmak çok fazla dile getirilmemiştir.

Odak grup toplantılarında elde edilen bulgu nicel araştırma bulgularını destekleyici boyuttadır. Şöyle ki, çevrelerinde okula zamanında kayıt olmayan çocukların bulunduğunu belirtenlere bu çocukların zamanlarını nasıl geçirdikleri sorulduğunda, ağırlıklı olarak sokakta boş vakit geçirdiklerini, ev işlerinde ailelerine yardımcı olduklarını, tarlada veya sokakta çalıştıklarını dile getirmişlerdir. Bu konuda farklı sosyal paydaş türündeki katılımcıların yanıtlarında saptanan herhangi bir farklılık ortaya çıkmamıştır.

Tablo 103. Kayıtsız çocuğa evde eğitici etkinlik olarak öğretilenler (Kayıtsız Baz: 29 kişi)
(Bu soru, çocuğa evde eğitici aktivite olarak bir şeyler öğrettiğini belirtenlere sorulmuştur.)

	Frekans	Cevapların Yüzdesi	Deneklerin Yüzdesi *
Harfleri tanımayı	17	17,5	58,6
Harfleri yazmayı	14	14,4	48,3
Okumayı	14	14,4	48,3
Adını yazmayı	12	12,4	41,4
1'den 10'a kadar saymayı	10	10,3	34,5
Rakamları tanımayı	9	9,3	31
1'den 50'ye kadar saymayı	8	8,2	27,6
Renkleri tanımayı	7	7,2	24,1
1'den 100'e ve daha fazlasını saymayı	4	4,1	13,8
Geometrik şekilleri tanımayı	2	2,1	6,9
Toplam	97	100	334,5

*Birden çok cevap alınmıştır.

3.15.2. Geç Kayıt Grubundaki Çocuğun Çeşitli Değişkenlere Göre Bir Günlük Etkinlikleri

Geç kayıt grubundaki çocukların evde kardeşlerine bakma durumları çocukların cinsiyetlerine göre incelendiğinde ortaya çıkan farklılık istatistiksel olarak anlamlıdır ($\chi^2(1)=9.74$, $p<0.005$). Buna göre, her ne kadar her iki grup için de bu faaliyeti yapma oranı düşük de olsa, evde daha çok kardeşlerine bakılan kızlardır (kızlar= %15,4; erkekler, %8,8). Geri kalanlar ebeveynler tarafından bu faaliyeti yapmaz diye belirtilmiştir. Her ne kadar oran düşük gibi görülse de, çocukların yaşlarının küçüklüğü, evde çocuk bakıyor olmaları ve bu çocukların okul dışında kalmış olmalarıyla bir araya geldiğinde tablo çarpıcı bir hal almaktadır. Hem kızların hem de erkeklerin evde ya da sokakta büyük oranlarda oyun oynadıkları belirtilmiştir. Bu anlamda kız ve erkek çocukları arasında bir farklılık bulunamamıştır. Başka bir faaliyet de çocukların bilgisayarda oynamalarına ilişkin sorulmuştur. Ailelerin maddi imkânlarının

kısıtlı olmasından dolayı tahmin edilebileceği üzere çocukların çoğu (kızlar= %97,8; erkekler, %96,3) bilgisayar başında vakit geçirmemektedir. Çocukların sokakta mendil satıp satmadıkları sorulduğunda sadece bir erkek çocuğunun bunu yaptığı, geri kalan çocukların yapmadıkları belirtilmiştir. Ayrıca, incelendiğinde de tahmin edilebileceği gibi, bu çocuğun kentsel yaşam alanında ikamet ettiği ortaya çıkmıştır. Geleneksel aile yapısının ve cinsiyete dayalı iş bölümünün yoğun olarak yaşandığı ülkemizde bekleneceği gibi kız çocukları ile erkek çocukları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar bulunmuştur ($\chi^2(1)=12.55$, $p<0.001$). Buna göre kız çocuklarının %12,6'sının erkek çocuklarının ise, sadece %6'sının ev işlerine yardımcı oldukları ebeveynler tarafından bildirilmiştir. Buna göre çocukların ev işlerine yardım etme durumu az sayıda ebeveyn tarafından dile getirilmiş olsa da kızlar, erkeklere göre ev işlerine daha fazla yardım etmektedir. Tarla bahçe işlerine yardım etmede erkek çocuklarının kızlardan biraz daha fazla rol aldığı görülse de bu farklılık istatistiksel olarak anlamlı değildir ve hem

Tablo 104. Çocuğun okula gitmediği geçtiğimiz yılda (2007-2008 öğretim yılında) ortalama bir günde yaptığı etkinlikler (Geç Kayıt) (%)*

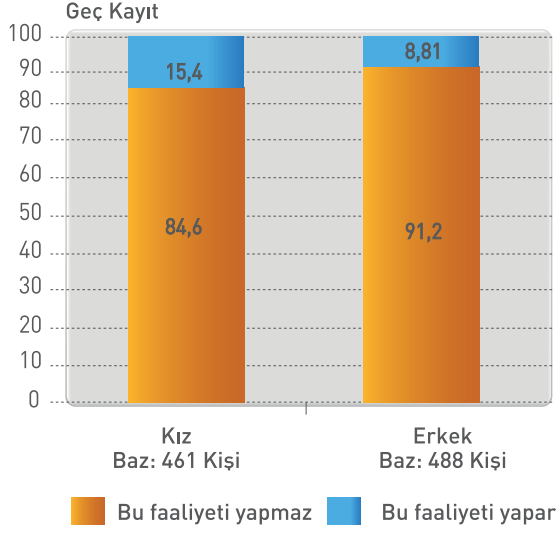
	Her zaman	Sık sık	Ara sıra	Nadiren	Hiçbir zaman	Toplam	
						Frekans	%
Evde/sokakta oyun oynamak	55,6	34,1	6,8	1,3	2,2	947	100
Anaokuluna gitmek	4,7	3,4	1,5	1,2	89,3	949	100
Resim, müzik vb. uğraşlarla ilgilenmek	4,2	10,1	13,4	9,2	63,1	945	100
Okul eğitimine yönelik bilgiler öğrenmek	4,3	16,1	19,6	5,2	54,8	908	100
Evde kardeşlerine bakmak	2,6	2,8	6,5	17,0	71,0	949	100
Bilgisayarda oyun oynamak	0,8	0,9	1,2	2,0	95,0	949	100
Ev işlerine yardım etmek	0,5	1,7	7,0	12,5	78,4	947	100
Tarladaki/bahçedeki işlere yardım etmek	0,2	0,4	3,7	8,6	87,1	946	100
Sokakta mendil vb. satmak	0,1	-	-	0,9	98,9	949	100
Evdeki hasta birine bakmak	0,1	-	0,5	1,0	98,4	947	100
Mevsimlik olarak çalışmak için göçtüğümüz yerde işlere yardım etmek	0,1	0,3	1,5	5,4	92,7	949	100

* Bu soruya yanıt vermeyenler tabloya dâhil edilmemiştir.

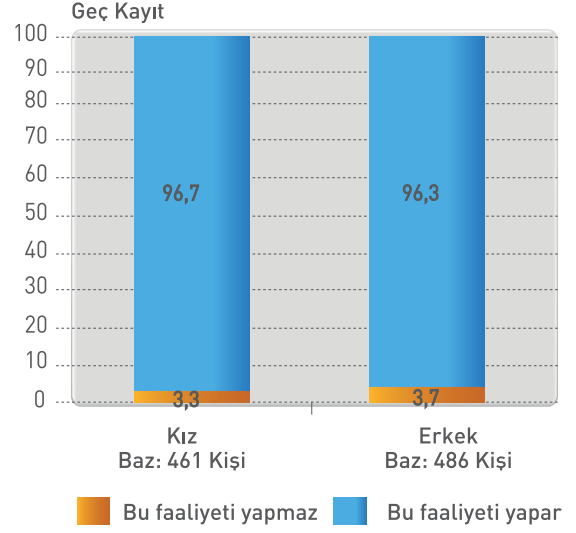
kız çocuklarının (%97), hem de erkek çocuklarının (%94,4) çoğu bu faaliyeti yapmamaktadır. Bu ailelerin çoğunun çiftçilikle uğraşan aileler olmadıkları göz önünde bulundurulmalıdır. Yine, çocuğun cinsiyeti ve okul eğitimine yönelik bilgilerin evde verilir verilmeyeceği incelendiğinde erkek çocuklarının %40,9'unun, kız çocuklarının ise %39'unun bu faaliyetleri yaptıkları görülmüştür. Cinsiyete dayalı anlamlı bir farklılık bu değişkende gözlenmemiştir. Evde hasta birine bakma durumu sayının yetersiz olması sebebiyle cinsiyete göre anlamlı çıkmamıştır. Bununla birlikte 6 erkek çocuğu evde hasta birine bakmaktadır. Mevsimlik işçi olarak gidilen yerlerde kız çocuklarının (n=9) ve erkek çocuklarının (n=9) da aynı derecede gidilen

yerde işlere yardım ettikleri gözlenmiştir. Her ne kadar bulgular istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığa işaret etmiyor da olsalar, kız çocuklarının sadece %8'inin ve erkek çocuklarının da %11,1'inin bir anaokuluna gittikleri belirlenmiştir. Kız (%27,7) ve erkek çocuklarının (%27,8), neredeyse birbirleriyle aynı oranda resim, müzik gibi uğraşlarla ilgilendikleri görülmüştür. Çocukların evde kardeşlerine bakma durumları cinsiyetlerine göre incelenmiş ancak istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Buna göre kızların %14,2'sinin ve erkek çocuklarının ise %10,5'inin evde kardeşlerine baktıkları belirlenmiştir.

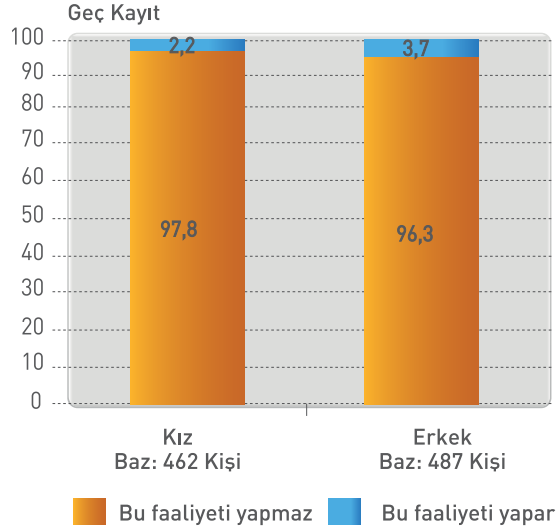
Şekil 43. Cinsiyete göre çocuğun evde kardeşlerine bakma durumu (%)

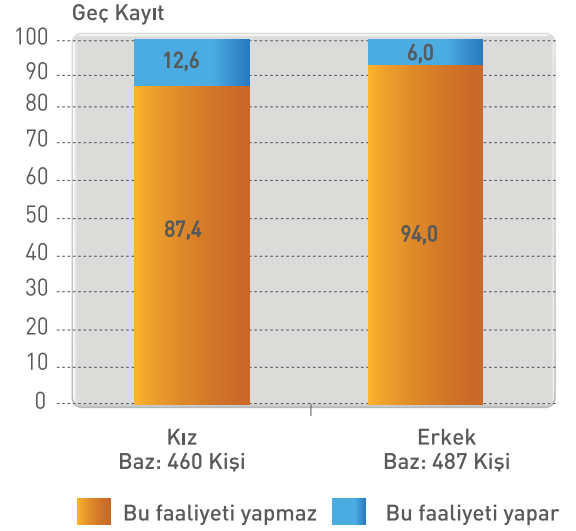
Şekil 44. Cinsiyete göre çocuğun evde/sokakta oyun oynama durumu (%)

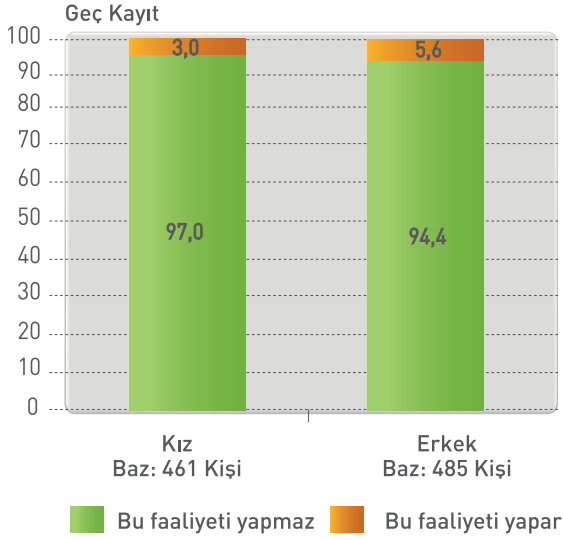
Şekil 45. Cinsiyete göre çocuğun bilgisayarda oyun oynama durumu (%)

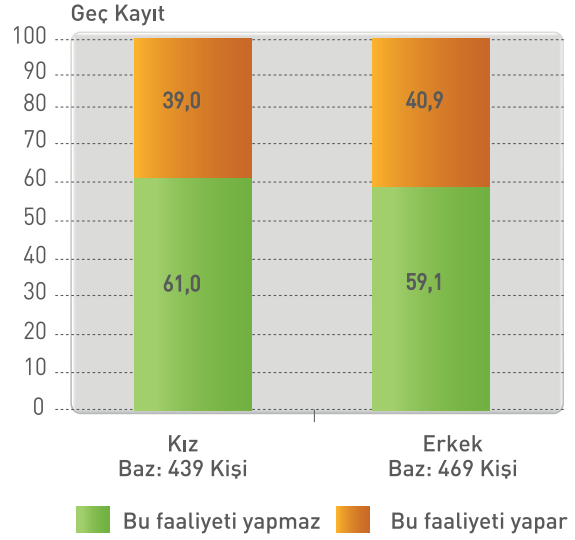
Şekil 46. Cinsiyete göre çocuğun ev işlerine yardım etme durumu (%)

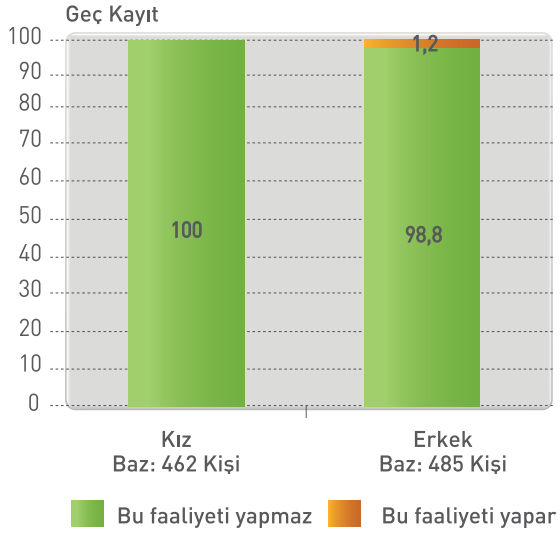
Şekil 47. Cinsiyete göre çocuğun tarladaki/ bahçedeki işlere yardım etme durumu (%)

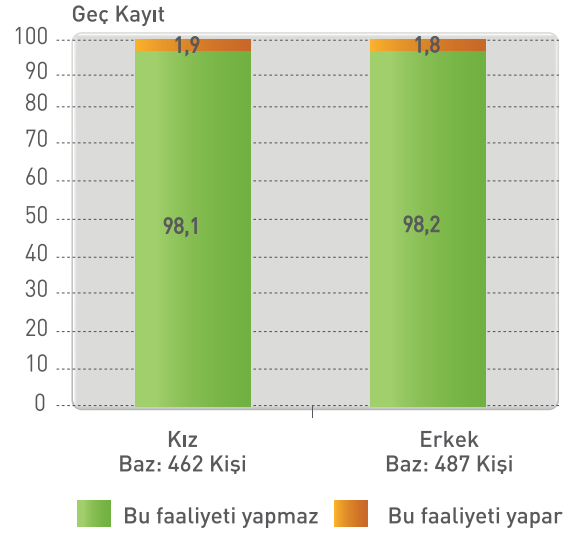
Şekil 48. Cinsiyete göre çocuğa okul eğitimine yönelik bilgilerin evde öğretilme durumu (%)

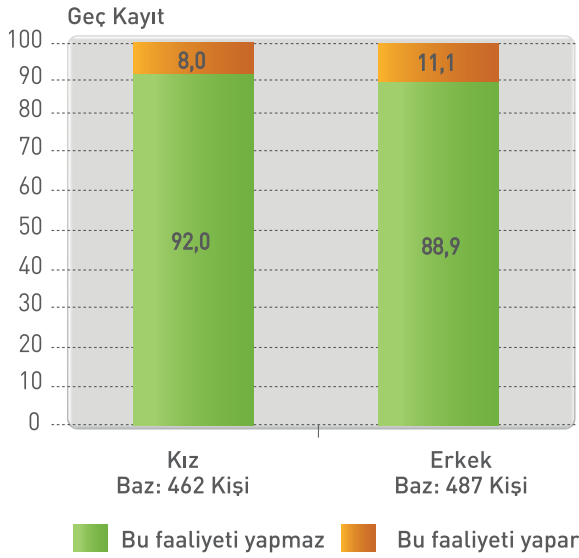
Şekil 49. Cinsiyete göre çocuğun evdeki hasta birine bakma durumu (%)

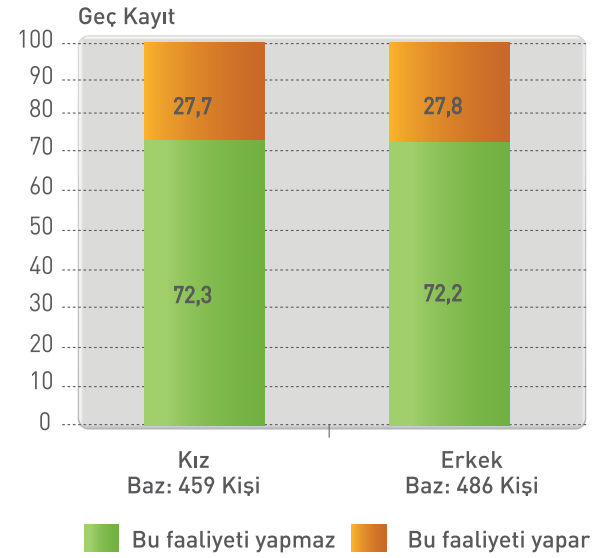
Şekil 50. Cinsiyete göre çocuğun mevsimlik olarak gidilen yerde işlere yardım etme durumu (%)

Şekil 51. Cinsiyete göre çocuğun anaokuluna gitme durumu (%)

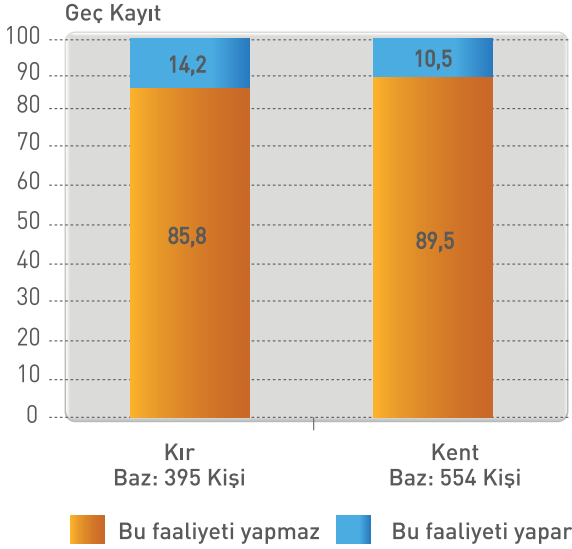
Şekil 52. Cinsiyete göre çocuğun resim, müzik vb. uğraşlar ile ilgilenme durumu (%)

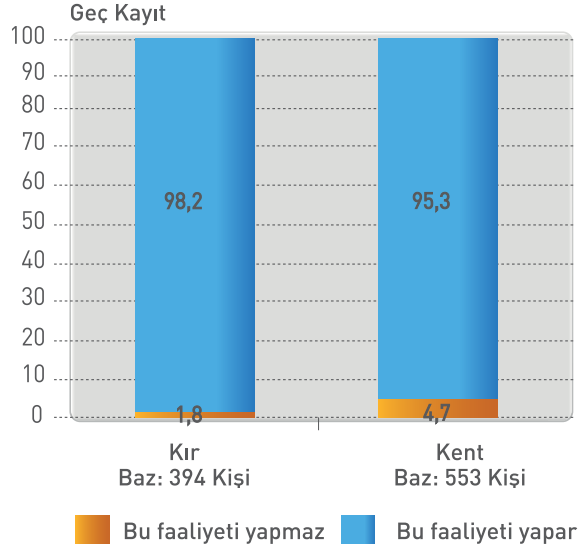
Geç kayıt grubundaki çocuklardan kırsal yaşam alanında yaşayanların (%98,2) kentsel yaşam alanında yaşayanlardan (%95,3) daha çok sokakta ya da evde oynadıkları görülmüştür ($\chi^2(1)=5,85$, $p<0.05$). İlköğretime geç kaydolmayan çocukların okula gitmedikleri yıl en çok yaptıkları faaliyetin evde veya sokakta oyun oynamak olduğu görülmüştür. Geç kaydolmayan çocuklar için kırsal yaşam alanında evde sokakta oyun oynadığı belirtilen çocukların oranı kentsel yaşam alanına göre daha yüksektir. Tahmin de edilebileceği gibi, kentsel yaşam alanında ikamet edenlerin (%4,7 ile) kırsal yaşam alanında yaşayanlara göre, (%0,5) bilgisayarda oyun oynama açısından biraz daha avantajlı oldukları görülmüştür ($\chi^2(2)=14,12$, $p<0.005$). Bilgisayarda oyun oynama açısından geç kayıt ve kayıtsız grubu arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlıdır. Yaşanılan yerin kırsal ya da kentsel yaşam alanı olmasına göre çocukların ev işlerine yardımcı olmaları incelenmiş ve gruplar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmüştür. İlköğretime geç kayıt olan çocukların kırsal yaşam alanında (%12,4) kentsel yaşam alanından (%6,9) daha çok ev işine yardım ettikleri görülmüştür ($\chi^2(1)=8,54$, $p<0.005$). Beklendiği üzere kırsal yaşam

alanındaki çocukların (%7,7) tarla-bahçe işlerine kentsel yaşam alanındaki çocuklardan (%2) daha fazla yardım ettikleri bulunmuştur ($\chi^2(1)=17,78$, $p<0.001$). İkamet edilen yerin kırsal ya da kentsel yaşam alanı olmasına göre çocuğun okul eğitimine yönelik bilgiler almasında, çocuğun hasta birine bakmasında, çocuğun mevsimlik işçi olarak göçtüğü yerde işlere yardım etmesinde, çocuğun anaokuluna gitmesinde, herhangi bir farklılık bulunmamıştır. İkamet yerinin kırsal ya da kentsel yaşam alanı olmasına göre çocukların müzik ve resim gibi uğraşlarla ilgilenmeleri incelenmiş; kentsel yaşam alanındaki çocukların %30,4'ünün, kırsal yaşam alanındaki çocukların ise %23,9'unun bu faaliyetlerle uğraştıkları belirlenmiştir, ($\chi^2(1)=4,86$, $p<0.05$). Geç kayıt grubundaki çocukların ilköğretime kaydolmadıkları yılda resim veya müzik ile ilgilenenlerin oranı kentsel yaşam alanlarında daha yüksektir.

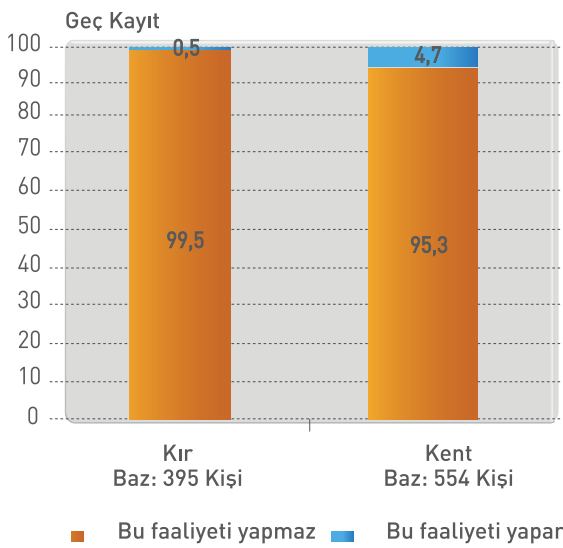
Şekil 53. İkamet edilen yerleşim yerinin kırsal-kentsel yaşam alanı olma durumuna göre çocuğun evde kardeşlerine bakma durumu (%)

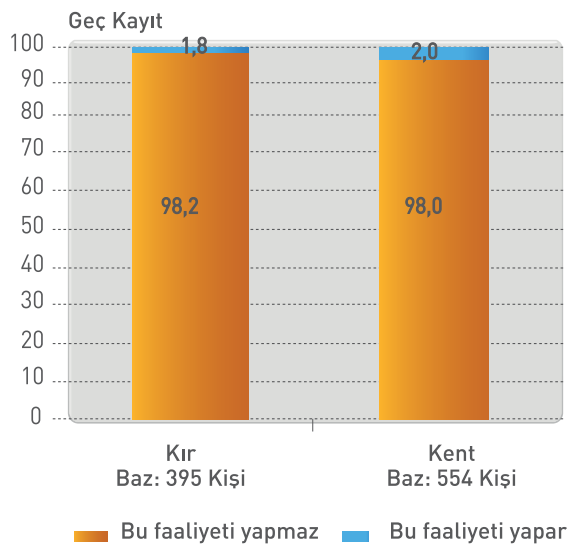
Şekil 54. İkamet edilen yerleşim yerinin kırsal-kentsel yaşam alanı olma durumuna göre çocuğun evde sokakta oyun oynama durumu (%)

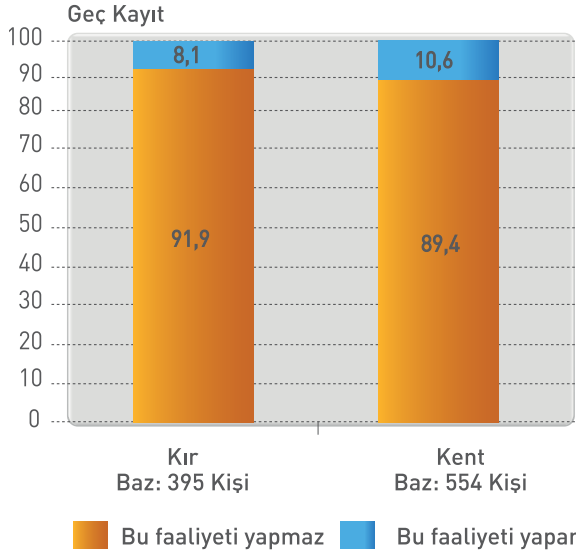
Şekil 55. İkamet edilen yerleşim yerinin kırsal-kentsel yaşam alanı olma durumuna göre bilgisayarda oyun oynama durumu (%)

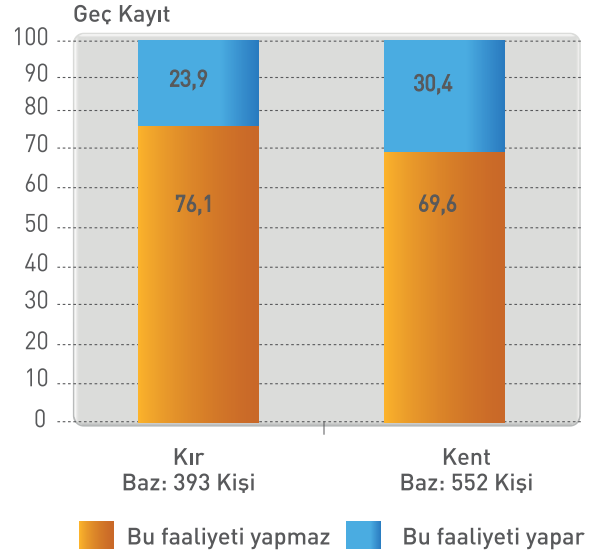
Şekil 56. İkamet edilen yerleşim yerinin kırsal-kentsel yaşam alanı olma durumuna göre çocuğun mevsimlik olarak çalışmak için göçtükleri yerde işlere yardım etme durumu (%)

Şekil 57. İkamet edilen yerleşim yerinin kırsal-kentsel yaşam alanı olma durumuna göre çocuğun anaokuluna gitme durumu (%)

Şekil 58. İkamet edilen yerleşim yerinin kırsal-kentsel yaşam alanı olma durumuna göre çocuğun resim, müzik vb. uğraşlar ile ilgilenme durumu (%)

3.15.3. Çocuğun Bir Günde Yaptığı Etkinliklerin Sıklığı

3.15.3.1. Geç kayıt grubunda çocuğun bir günde yaptığı etkinliklerin sıklığı

Geç kayıt grubunda görüşülen kişilerden çocuğun okula devam etmediği süre zarfında hangi etkinliklerle ne sıklıkta uğraştıklarını 1 ile 5 arasında değişen bir ölçeği kullanarak değerlendirmeleri istenmiştir. Bu değerlendirmede 1 puan hiçbir zaman, 2 puan nadiren, 3 puan ara sıra, 4 puan sık sık ve 5 puan da her zaman ifadelerine karşılık gelmektedir. Ebeveynler çocuklarının en çok uğraştıkları etkinliklerin oyun oynamak (M=4.40, SD=0.85) olduğunu belirtmiştir. Bunun arkasından eğitime yönelik etkinliklerin geldiği (M=2.10, SD=1.33) onu da resim veya müzik gibi uğraşların takip ettiği görülmüştür (M=1.83, SD=1.23). Oyun oynama dışındaki diğer etkinliklerde gözlemlenen düşük ortalama değerlerden de anlaşılacağı gibi, bu etkinlikleri ortalama olarak çocuklar neredeyse hiç yapmıyor diyecek kadar "nadiren" yapmaktadırlar. Okul eğitimine yönelik bilgiler öğrenmek ise ebeveynler tarafından sadece nadiren yapılıyor diye belirtilmiştir. Bundan yola

çıkarak çocukların günlerini daha çok belli bir yönlendirme olmaksızın, okula dair bir hazırlık yapmadan geçirdikleri söylenebilir.

3.15.3.2. Kayıtsız grubunda çocuğun bir günde yaptığı etkinliklerin sıklığı

Çocukları henüz okula kaydolmamış ebeveynlere sayılan etkinlikleri çocuklarının evde ne sıklıkta yaptığı sorulmuştur. Yine bu grupta da çocukların evde/sokakta oyun oynaması en sık yaptıkları etkinlik olarak ifade edilmiş (M=3.96, SD=0.13), bunu kardeşlerine bakmak (M=1.67, SD=1.02), resim ya da müzik gibi uğraşlarla uğraşmak (M=1.64, SD=0.97) ve ev işlerine yardım etmek takip etmiştir (M=1.63, SD=0.97).

Tablo 105. Geç kayıt grubundaki çocukların okula gitmedikleri 2007 – 2008 ğretim yılında bir günlük etkinliklerinin sıklığına yönelik betimsel istatistikler (Geç Kayıt)

	N	Ortalama	Standart sapma	Minimum	Maksimum
Evde kardeşlerine bakmak	949	1,49	0,93	1	5
Evde/sokakta oyun oynamak	947	4,40	0,85	1	5
Bilgisayarda oyun oynamak	949	1,11	0,53	1	5
Sokakta mendil vb. satmak	949	1,01	0,16	1	5
Ev işlerine yardım etmek	947	1,34	0,73	1	5
Tarladaki/bahçedeki işlere yardım etmek	946	1,18	0,52	1	5
Okul eğitimine yönelik bilgiler öğrenmek	908	2,10	1,33	1	5
Evdeki hasta birine bakmak	947	1,02	0,22	1	5
Mevsimlik olarak çalışmak için göçtüğümüz yerde işlere yardım etmek	949	1,10	0,39	1	5
Anaokuluna gitmek	949	1,33	1,01	1	5
Resim, müzik vb. uğraşlarla ilgilenmek	945	1,83	1,23	1	5

Tablo 106. Kayıtsız grubundaki çocukların okula gitmedikleri 2007 – 2008 öğretim yılında bir günlük etkinliklerinin sıklığı* (%) (Kayıtsız)

	Hiçbir zaman	Nadiren	Ara sıra	Sık sık	Her zaman	Toplam	
						Frekans	%
Evde kardeşlerine bakmak	61,2	20,9	9,7	6	2,2	134	100
Evde/sokakta oyun oynamak	6	5,2	14,2	36,6	38,1	134	100
Bilgisayarda oyun oynamak	98,5	0,7	0,7	-	-	134	100
Sokakta mendil vb satmak	100	-	-	-	-	134	100
Ev işlerine yardım etmek	65,7	11,2	19,4	2,2	1,5	134	100
Tarladaki/bahçedeki işlere yardım etmek	79,9	9	9	2,2	-	134	100
Okul eğitimine yönelik bilgiler öğrenmek (Sayı sayma, harfler vb.)	74,4	4,5	14,3	3,8	3	133	100
Evdeki hasta birine bakmak	94	1,5	3,7	0,7	-	134	100
Mevsimlik olarak çalışmak için göçtüğümüz yerde işlere yardım etmek	83,6	6,7	8,2	1,5	-	134	100
Anaokuluna gitmek	96,3		1,5	0,7	1,5	134	100
Resim, müzik vb. uğraşlarla ilgilenmek	65,7	9,7	19,4	5,2	-	134	100

* Bu soruya yanıt vermeyenler tabloya dâhil edilmemiştir.

Tablo 107. Kayıtsız grubundaki çocukların okula gitmedikleri 2007 – 2008 öğretim yılında bir günlük etkinliklerinin sıklığına yönelik betimsel istatistikler (Kayıtsız)

	N	Ortalama	Standart sapma	Minimum	Maksimum
Evde kardeşlerine bakmak	134	1,67	1,02	1	5
Evde/sokakta oyun oynamak	134	3,96	1,13	1	5
Bilgisayarda oyun oynamak	134	1,02	0,19	1	3
Sokakta mendil vb. satmak	134	1,00	0,00	1	1
Ev işlerine yardım etmek	134	1,63	0,97	1	5
Tarladaki/bahçedeki işlere yardım etmek	134	1,34	0,74	1	4
Okul eğitimine yönelik bilgiler öğrenmek	133	1,56	1,06	1	5
Evdeki hasta birine bakmak	134	1,11	0,47	1	4
Mevsimlik olarak çalışmak için göçtüğümüz yerde işlere yardım etmek	134	1,28	0,68	1	4
Anaokuluna gitmek	134	1,11	0,60	1	5
Resim, müzik vb. uğraşlarla ilgilenmek	134	1,64	0,97	1	4

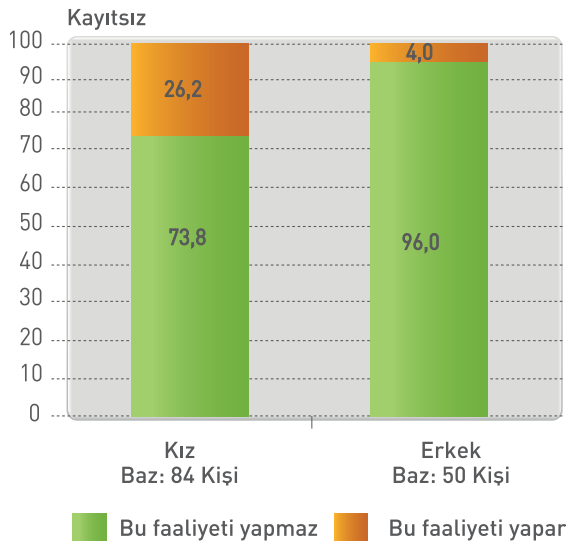
3.15.4. Kayıtsız Grubundaki Çocukların Bir Günlük Etkinliklerinin Çeşitli Değişkenlere Göre Dağılımları

Okula halen kaydolmamış çocukların bulunduğu grupta da çocukların çeşitli etkinlikleri bir gün içinde yapıp yapmadıkları cinsiyetlerine bağlı olarak incelenmiştir. Cinsiyete göre kayıtsız çocukların evde kardeşlerine bakma açısından gruplar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmüştür. Bu grupta kız çocuklarının (%26,2), erkek çocuklarından (%4), daha çok kardeşlerine baktıkları belirlenmiştir ($\chi^2(1)=10.50$, $p<0.005$) (Şekil 59). Sokakta ya da bilgisayarda oynama açısından kız ve erkek çocukları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır. Cinsiyete dayalı olarak evde ev işlerine yardım etme durumu incelendiğinde ise, kız çocuklarının %32,1'lik bir oran ile erkek çocuklarına (%8) büyük fark attığı görülmüştür ($\chi^2(1)=10.28$, $p<0.005$) (Şekil 62). Dolayısıyla kayıtsız grupta kız çocuklarının erkek çocuklarından daha fazla ev işi yaptığı sonucu ortaya çıkmaktadır. Çocuğun çeşitli faaliyetlerde bulunma durumu incelendiğinde çocuğun cinsiyeti ile çocuğun bahçedeki işlere yardım etme, okula yönelik bilgileri

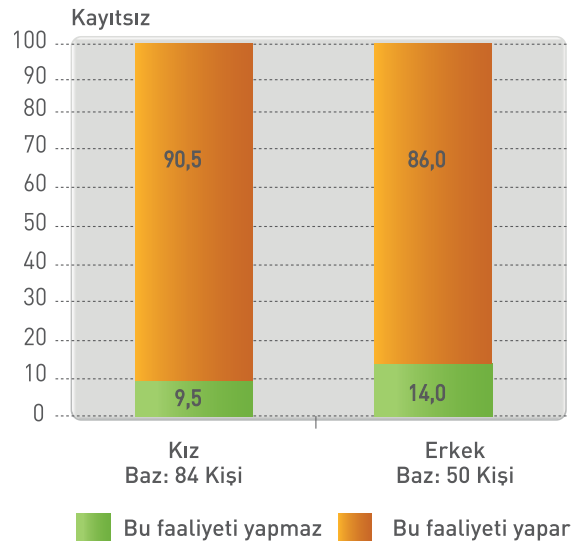
öğrenme, evdeki hasta birine bakma, mevsimlik işçi olarak göçülen yerlerdeki işlere yardım etme, anaokuluna/sınıfına gitme, resim, müzik gibi uğraşlarla uğraşma durumu arasındaki ilişkiler incelenmiş ve istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar bulunamamıştır.

Bundan sonra gelen analizlerde de yine çocukların okul dışında yaptıkları faaliyetlerin kırsal ya da kentsel yaşam alanında ikamet etme durumlarına göre dağılımlarında farklılıklar olup olmadığı incelenmiş; ortaya çıkan sonuçlar göstermiştir ki sadece evde kardeşlerine bakma ile kırsal ya da kentsel yaşam alanlarında ikamet etme arasındaki ilişki istatistiksel olarak anlamlıdır ($\chi^2(1)=4.89$, $p<0.05$). Yani, kırsal yaşam alanındaki çocuklar (%25,8), kentsel yaşam alanındaki çocuklardan (%11,1) evdeki kardeşlerine daha çok bakmaktadırlar. Çocuğun evde ya da sokakta oynama durumu, bilgisayarda oynaması, ev işlerine yardım etmesi, tarla bahçe işlerine yardım etmesi, eğitime yönelik bilgileri edinme, evdeki hasta birine bakması, mevsimlik işçi olarak göçtükleri yerde yardım etmesi, anaokuluna gitmesi, resim ve müzikle uğraşması ile kırsal ya da kentsel yaşam alanında ikamet etmesi arasında bir fark bulunamamıştır.

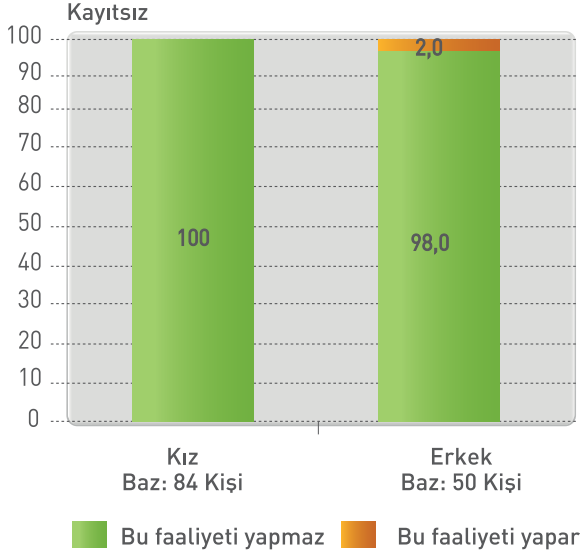
Şekil 59. Cinsiyete göre evde kardeşlerine bakma durumu (%)

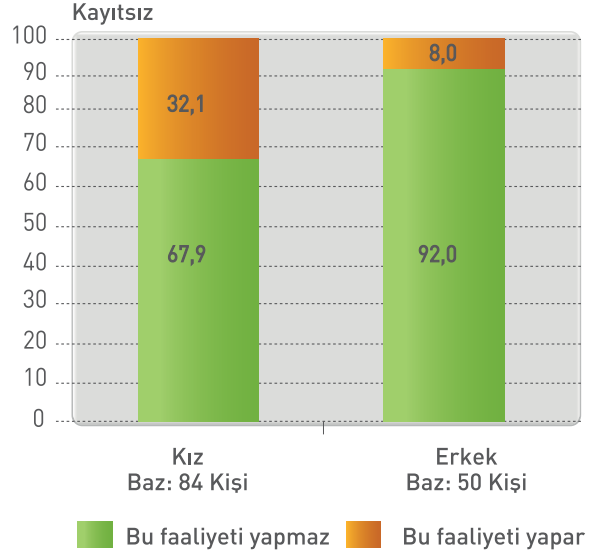
Şekil 60. Cinsiyete göre evde sokakta oyun oynama durumu (%)

Şekil 61. Cinsiyete göre bilgisayarda oyun oynama durumu (%)

Şekil 62. Cinsiyete göre evde ev işlerine yardım etme durumu (%)

3.16. Çocuğun 2007-2008 Öğretim Yılında Okula Başlamamasına Etki Eden Faktörlerin Etki Dereceleri

3.16.1. Geç Kayıt Grubu

Bu grupta maddi olanaksızlıkların toplam 752 kişi tarafından bir önceki yıl çocuklarını okula göndermemelerinde kısmen ya da çok etkili olmak üzere önemli bir faktör olduğu dile getirilmiştir.

Çocuklarının yaşının küçük olduğunu düşünmeleri ve eğer bir yıl beklerlerse çocuklarının daha iyi gelişeceğini düşünmeleri de yine önemli faktörler olarak sıralanmıştır. Diğer faktörlerden bazıları ise, okulla ilgili güvenlik ve ulaşım sorunları, evde aileye yardımcı olmak gibi faktörlerdir (Tablo 109).

Tablo 108. Geçer kayıt grubundaki çocuğun 2007-2008 öğretim yılında okula kaydolmasında etkili olan faktörler etki düzeyi* (Geçer Kayıt) (%)

	Çok etkili oldu	Etkili oldu	Kısmen etkili oldu	Etkili olmadı	Hiç etkili olmadı	Toplam **	
						Frekans	%
Geçer yıl maddi imkânlarımız çocuğumu okula göndermek için yetersizdi	37,9	26,8	13,8	7,4	14,1	958	100
Geçer yıl okula gitmek için çocuğun yaşının küçük olduğunu düşündük	18,9	36,3	20,1	5,3	19,4	950	100
Çocuğun fiziksel olarak zayıf, çelimsiz ve yeterli gelişmemiş olması nedeniyle ezilir diye düşündük	9,3	16,4	28,5	7,9	37,9	956	100
Çocuk bir sene daha beklerse daha iyi gelişir ve okulda daha başarılı olur diye düşündük	6,1	23,5	18,3	7,9	44,3	958	100
Çocuk geçen yıl okula gitmek istemedi	3,2	5,5	14,2	21,9	55,3	951	100
Çocuk geçen yıl hastaydı ya da çok sık hastalanıyordu	2,7	2,6	1,8	18,5	74,4	953	100
Geçer yıl okula gidip gelme (ulaşım) imkânları kısıtlıydı	2,3	6,4	17,7	14,3	59,3	955	100
Çocuk geçen yıl okula gitmekten korkuyordu	1,9	3,4	12,0	21,6	61,0	957	100
Geçer yıl ailece mevsimlik çalışmak için başka bir yere göçmüştük	1,0	0,5	6,7	14,4	77,3	958	100
Çocuk geçen yıl eğitime ve okula karşı ilgisizdi	0,9	6,3	11,6	22,8	58,4	956	100
Geçer yıl buraya yeni taşınmıştık, kaydettiremedik	0,3	0,3	2,9	16,1	80,3	956	100
Çocuğun annesinden ve evden ayrılmak istememesi	0,2	0,8	5,9	17,1	76,0	956	100
Geçer yıl çocuğumuzun çalışıp para kazanması gerekiyordu	0,2	0,1	1,7	19,6	78,4	957	100
Geçer yıl evde, ev işlerine (bulaşık, temizlik, kardeşine bakma vb.) yardım etmesi gerekiyordu	0,1	0,3	4,8	20,7	74,1	958	100
Çocuğun okula başlamasına yakın aileden biri hastalanmıştı	0,1	0,2	0,2	16,7	82,8	958	100

Tablo 108'in devamı

	Çok etkili oldu	Etkili oldu	Kısmen etkili oldu	Etkili olmadı	Hiç etkili olmadı	Toplam **	
						Frekans	%
Çocuğun okula başlayacağı sırada aileden birisi vefat etmişti	0,1	0,2	0,3	15,0	84,3	958	100
Çocuğun geçen yıl evdeki hasta birine bakması gerekiyordu	0,0	0,1	0,6	15,1	84,2	959	100
Geçen yıl çocuğun tuvalete gitme alışkanlığını kazanamamış olması	0,0	0,1	2,5	17,8	79,6	956	100

* Bu soruya yanıt vermeyenler tabloya dâhil edilmemiştir.

** Birden çok cevap alınmıştır.

3.16.2. Kayıtsız Grubu

Bu gruptaki ebeveynlerden toplam 134'ünün 120'si maddi yetersizlikleri çocuklarını okula göndermemelerine bir şekilde etki eden bir sebep olarak sıralamış. Arkasından okula ulaşım, güvenlik, çocuğun yaşının küçük olması, engelli olması gibi sorunlar sıralanmıştır (Tablo 110).

geçtiğimiz yıl yaşının küçük olduğunun düşünülmesi, çocuğun fiziki gelişiminin zayıf olması, beklenirse daha iyi olacağını düşünülmesi gibi sebeplerin sırasıyla en etkili sebepler arasında yer aldığı gözlenmiştir.

3.16.3. Bir Önceki Yıl Okula Gitmemeye Sebep Olarak Gösterilen Etkenlerle İlgili İndeks Değerleri

3.16.3.1 Geç kayıt grubu

Katılımcılardan, çocukların 2007-2008 öğretim yılında okula başlamamasında etkili olabileceği düşünülerek kendilerine sıralanan etkenlerin (Tablo 111) çocuğun okula kayıt yaptırmamasında ne derecede etkili olduğunu belirtmeleri istenmiştir. Sonuçlar katılımcıların geç kayıt grubunda maddi imkânların bir önceki yıl yeterli olmamasını önemli bir neden olarak belirttikleri görülmüştür. Bunun ardından çocuğun

Tablo 109. Kayıtsız grubundaki çocuğun 2007-2008 öğretim yılında okula başlamamasında etkili olan faktörler etki düzeyi* (Kayıtsız) (%)

	Çok etkili oldu	Etkili oldu	Kısmen etkili oldu	Etkili olmadı	Hiç etkili olmadı	Toplam **	
						Frekans	%
Maddi imkânlarımızın yetersiz olması	46,3	29,9	13,4	0,7	9,7	134	100
Okula ulaşım imkânlarında sorun olması	13,3	15,6	16,3	13,3	41,5	135	100
Özürü/hasta olduğu için okula gidememesi	13,4	3,7	0,7	15,7	66,4	134	100
Okulun eve uzak olması	12,6	15,6	14,1	14,1	43,7	135	100
Çocuğun fiziken zayıf, çelimsiz ve yeterince gelişmemiş olması	5,9	14,1	34,8	14,1	31,1	135	100
Çocuğun okula gitmek istememesi	5,9	7,4	18,5	23,7	44,4	135	100
Yaşının küçük olması	5,2	20,1	33,6	10,4	30,6	134	100
Çocuğun annesinden ve evden ayrılmak istememesi	0,7	1,5	12,6	20,0	65,2	135	100
Ailemin gelenek göreneklerine göre çocuğumuzun okula gitmesinin uygun olmaması	0,7	0,0	3,7	20,9	74,6	134	100
Ailemin dini inançlarına göre çocuğumuzun okula gitmesinin uygun olmaması	0,7	0,0	3,7	19,4	76,1	134	100
Öğretmenle ilgili nedenler	0,8	0,0	0,0	13,6	85,6	132	100
Okullarda güvenlik sorunu olması	0,0	5,3	8,3	19,5	66,9	133	100
Okula gitse de iş bulamayacağını düşünmemiz	0,0	3,0	1,5	20,9	74,6	134	100
Çocuğun evde, ev işlerine (bulaşık, temizlik, kardeşine bakma vb) yardım etmesi	0,0	2,2	6,7	19,3	71,9	135	100
Kız çocuklarının okula gitmesinin gereksiz olması	0,0	3,4	6,7	24,7	65,2	89	100

Tablo 109'un devamı

	Çok etkili oldu	Etkili oldu	Kısmen etkili oldu	Etkili olmadı	Hiç etkili olmadı	Toplam **	
						Frekans	%
Çevredeki diğer ailelerin de çocuklarını okula göndermemesi	0,0	1,5	2,2	21,5	74,8	135	100
Çocuğun kendi başına tuvalete gitme alışkanlığını kazanamamış olması	0,0	1,5	2,2	20,7	75,6	135	100
Geçen yıl buraya yeni taşınmıştık, kaydettiremedik	0,0	1,5	4,5	21,8	72,2	133	100
Kız çocuklarının okula gitmesine gerek görmemiz	0,0	1,1	6,4	26,6	66,0	94	100
Okula gitse de yine köyde yaşayacak olması	0,0	0,7	1,5	19,4	78,4	134	100
Çocuğumuzun (Okula gitmek yerine) çalışıp para kazanmasının gerekmesi	0,0	0,0	6,7	19,3	74,1	135	100
Çocuğun tarlada/bahçede çalışmasının gerekmesi	0,0	0,0	10,4	19,3	70,4	135	100
Okullarda karma (kız erkek karışık) eğitim verilmesi	0,0	0,0	0,7	22,2	77,0	135	100
Okuma–yazma dışında okulda öğretilenlerin faydasının olmadığını düşünmemiz	0,0	0,0	3,0	19,3	77,8	135	100
Evleneceği için okula gitmesinin gereksiz olması	0,0	0,0	3,0	23,0	74,1	135	100
Beşik kertmesinin olması ve o ailenin okula gitmesini istememesi	0,0	0,0	0,0	20,0	80,0	90	100
Erkek kardeşinin okula gitmesi için kız çocuğun okula gönderilmemesi	0,0	0,0	0,0	19,1	80,9	89	100
Askerde okuma yazma öğreneceği için, okula gitmesinin gerekli görülmemesi	0,0	0,0	0,0	11,9	88,1	59	100

* Bu soruya yanıt vermeyenler tabloya dâhil edilmemiştir.

** Birden çok cevap alınmıştır.

3.16.3.2. Kayıtsız grubu

Çocuğu hala okula kayıt olmamış ebeveynlere önceden belirlenmiş bir takım sebeplerin çocuklarını okula göndermemede ne derece etkili olduğu sorulduğunda ortaya çıkan tablo göstermiştir ki, maddi imkânların yetersizliği ciddi anlamda önemli bir sebeptir. Bunu sırasıyla takip eden sebepler çocuğun yaşının küçük olması, çocuğun fiziksel olarak iyi gelişmemiş olması, okulun eve uzak olmasıdır.

Tablo 110. Çocuğun okula geç başlamasına neden olan etkenlere ait indeks değerleri

	İndeks
Geçen yıl maddi imkânlarımız çocuğumu okula göndermek için yetersizdi	3,67
Geçen yıl çocuğumuzun çalışıp para kazanması gerekiyordu	1,24
Geçen yıl gideceği OKULDA güvenlik sorunu vardı	1,32
Geçen yıl okula gidip geleceği YOLDA güvenlik sorunu vardı	1,36
Geçen yıl okula gidip gelme (ulaşım) imkânları kısıtlıydı	1,78
Çocuk geçen yıl okula gitmek istemedi	1,79
Geçen yıl okula gitmek için çocuğun yaşının küçük olduğunu düşündük	3,30
Geçen yıl evde, ev işlerine (bulaşık, temizlik, kardeşine bakma vb) yardım etmesi gerekiyordu	1,32
Geçen yıl tarladaki/bahçedeki işlere yardım etmesi gerekiyordu	1,36
Çocuğun fiziken zayıf, çelimsiz ve yeterli gelişmemiş olması nedeniyle ezilir diye düşündük	2,51
Çocuk geçen yıl eğitime ve okula karşı ilgisizdi	1,69
Çocuk geçen yıl okula gitmekten korkuyordu	1,64
Çocuk geçen yıl hastaydı ya da çok sık hastalanıyordu	1,41
Çocuğun okula başlamasına yakın, aileden biri hastalanmıştı	1,18
Çocuğun okula başlayacağı sırada aileden birisi vefat etmişti	1,17
Çocuğun okula başlamasına yakın, samimi arkadaşlarından biri vefat etmişti	1,14
Çocuğun geçen yıl evdeki hasta birine bakması gerekiyordu	1,17
Geçen yıl ailece mevsimlik çalışmak için başka bir yere göçmüştük	1,34
Geçen yıl buraya yeni taşınmıştık, kaydettiremedik	1,24
Kendisinden 1 yaş küçük kardeşiyle birlikte okula gitmesini istedik	1,23
Çocuk bir sene daha beklerse daha iyi gelişir ve okulda daha başarılı olur diye düşündük	2,39
Geçen yıl oturduğumuz yerde okul yoktu	1,30
Geçen yıl çocuğun tuvalete gitme alışkanlığını kazanamamış olması	1,23
Çocuğun annesinden ve evden ayrılmak istememesi	1,32
Önce erkek kardeşinin okula gitmesi için kızımızı okula göndermedik	1,14
Geçen yılki öğretmeni istemedik	1,10

3.16.4. Bölge Sorunları ve Okula Zamanında Kaydolmama

Odak grup toplantılarında bölgeye özgü sorunlar tartışılırken ortaya çıkan başka bir durum da, resmi eğitim dili olan Türkçenin bölgedeki çocukların bir kısmı için ana dil olmadığı, bu çocukların Türkçeyi okula başladıktan sonra öğrendikleridir. Katılımcıların bir kısmı eğitim ve öğretimde dilin öneminden bahsetmiş ve bu çocukların Türkçe bilmedikleri için okula karşı olumsuz yaklaşılabildiklerini, çekindiklerini ifade etmişlerdir. Başka bir grup katılımcı ise bu durumun okula zamanında kaydolmamanın bir sebebi olmadığını, ancak çocukların okula kaydolmuş olsalar da, okulda hiçbir şey anlamadan zaman geçirdiklerini savunmuşlardır.

Her ne kadar çeşitli tartışmalarda kültürel etkenler sık sık gündeme getirilmişse de, odak grup katılımcıları dinsel ve geleneksel nedenlerin okula zamanında kaydolmama sorunu üzerinde daha az etkili olduğunu belirtmişlerdir. Dini ve geleneksel etkenlerin etkisinin özellikle kız çocuklarının eğitimi konusunda hissedildiği tartışılmış ve kız çocukları büyüüp geliştikçe bu etkenlerin varlığının daha çok hissedildiği

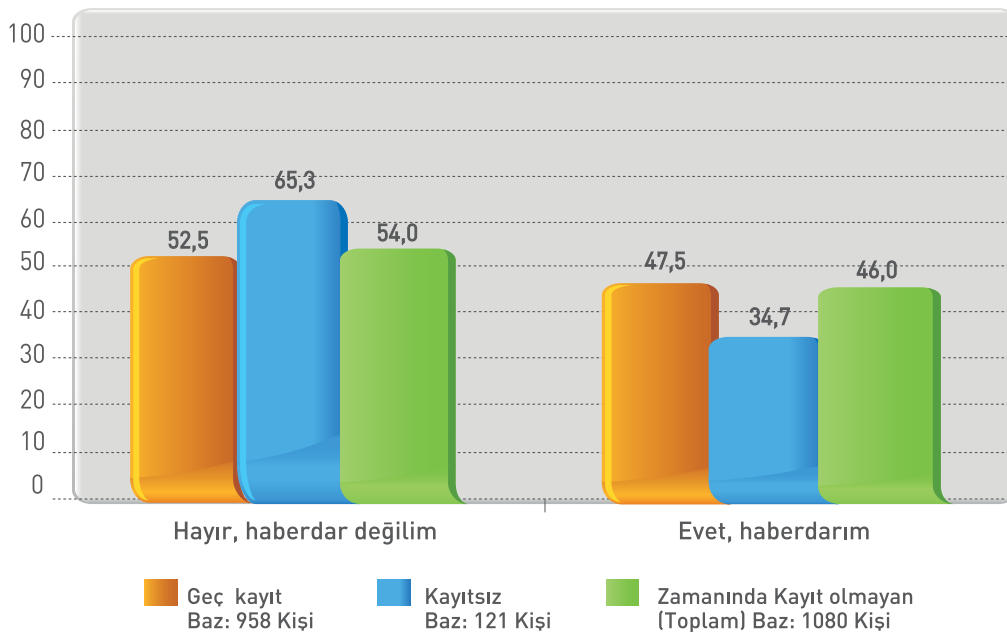
belirtilmiştir. Hatta, bu sebeple de bazı ailelerin, kız çocuklarını okula geç kayıt ettirmekten çok erken kaydettirmek istedikleri ve çocukları ergenlik çağına ulaşmadan, bir an önce ilköğretimi bitirmeleri için çaba gösterdikleri ifade edilmiştir.

Dolayısıyla, her ne kadar bu etkenlerin bazı aileler için çocuklarını, özellikle de kız çocuklarını okula göndermemede etken olsa da, bazı aileler için yine kız çocuklarını zamanında ya da daha erken okula göndermek için bir gerekçe olarak ortaya çıkabileceği de odak grup toplantılarında tartışılmıştır.

3.17. Devletin Kız Çocuklarını Okula Gönderenlere Yaptığı Yardımdan Haberdar Olma

Devletin kız çocuklarını okula gönderenlere yaptığı yardımlardan haberdarlık oranları geç kayıt grubunda %47,5, kayıtsız grupta %34,7'dir. Görüldüğü üzere her iki grupta da bilinmeme oranları yüksektir. Bu noktada devlet yönünden iletişimde bir eksiklik olduğunu söylemek mümkündür.

Şekil 63. Devletin kız çocuklarını okula gönderenlere yaptığı yardımdan haberdarlık grafiği(%)

Tablo 111. Okula gitmemeye neden olan etkenlerin endeks değerleri

	İndeks
Maddi imkânlarımızın yetersiz olması	4,02
Okula gitse de iş bulamayacağını düşünmemiz	1,33
Çocuğumuzun (okula gitmek yerine) çalışıp para kazanmasının gerekmesi	1,33
Ailemin gelenek göreneklerine göre çocuğumuzun okula gitmesinin uygun olmaması	1,31
Ailemin dini inançlarına göre çocuğumuzun okula gitmesinin uygun olmaması	1,30
Yaşının küçük olması	2,59
Okullarda güvenlik sorunu olması	1,52
Okulun eve uzak olması	2,39
Okula ulaşım imkânlarında sorun olması	2,46
Çocuğun okula gitmek istememesi	2,07
Çocuğun evde, ev işlerine (bulaşık, temizlik, kardeşine bakma vb.) yardım etmesi	1,39
Çocuğun tarlada/bahçede çalışmasının gerekmesi	1,40
Özür/ hasta olduğu için okula gidememesi	1,82
Çevredeki diğer ailelerin de çocuklarını okula göndermemesi	1,30
Çocuğun fiziken zayıf, çelimsiz ve yeterince gelişmemiş olması	2,50
Kız çocuklarının okula gitmesine gerek görmemiz	1,43
Okullarda karma (kız-erkek karışık) eğitim verilmesi	1,24
Okuma–yazma dışında okulda öğretilenlerin faydasının olmadığını düşünmemiz	1,25
Okula gitse de yine köyde yaşayacak olması	1,25
Evleneceği için okula gitmesinin gereksiz olması	1,29
Çocuğun kendi başına tuvalete gitme alışkanlığını kazanamamış olması	1,30
Çocuğun annesinden ve evden ayrılmak istememesi	1,53
Geçen yıl buraya yeni taşınmıştık, kaydettiremedik	1,35
Kız çocuklarının okula gitmesinin gereksiz olması	1,48
Beşik kertmesinin olması ve o ailenin okula gitmesini istememesi	1,20
Erkek kardeşinin okula gitmesi için kız çocuğun okula gönderilmemesi	1,19
Askerde okuma yazma öğreneceği için, okula gitmesine gerek görülmemesi	1,12
Öğretmenle ilgili nedenler	1,17

3.17.1. Haberdarlık Durumunun Çeşitli Değişkenlere Göre Analizi

Haberdarlık oranları illere göre incelendiğinde, geç kayıt grubunda olumlu değerler Bitlis'te %78,6 ve Ağrı'da %69,5 seviyelerinde seyrederken, Gümüşhane'de %6,7 ve Şırnak'ta %1,4'e kadar düşmektedir. İller arasındaki farklılıklar istatistiksel

olarak da anlamlı bulunmuştur, [$\chi^2(9)=129.04$, $p<0.001$]. Buna göre Bitlis ilinde devletin kız çocuklarına yaptığı yardımdan haberdar olduğunu belirtenlerin oranı araştırma kapsamındaki iller arasında en yüksektir. Şırnak ili ise haberdar olmadığını belirtenlerin oranının en yüksek olduğu ildir (Tablo 112).

Tablo 112. İkamet edilen illere göre devletin kız çocuklarını okula gönderenlere yaptığı yardımdan haberdarlık (Geç Kayıt) (%)

İller	Hayır, haberdar değilim		Evet, haberdarım		Toplam	
	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
Ağrı	36	30,5	82	69,5	118	100
Bitlis	9	21,4	33	78,6	42	100
Diyarbakır	82	43,9	105	56,1	187	100
Gümüşhane	14	93,3	1	6,7	15	100
Hakkâri	14	51,9	13	48,1	27	100
Muş	43	71,7	17	28,3	60	100
Osmaniye	37	64,9	20	35,1	57	100
Şanlıurfa	122	54,5	102	45,5	224	100
Şırnak	70	98,6	1	1,4	71	100
Van	76	48,4	81	51,6	157	100

Geç kayıt: Ki-kare değeri: 129,036 serbestlik derecesi:9 p=0,000

Bu durum babanın mesleğine göre incelendiğinde ise, yönetici olanların tamamının yardımdan haberdar oldukları anlaşılmaktadır. Gelir seviyelerine bakıldığında 751 TL ve üzeri aylık geliri olanların bu bilgiye en az sahip oldukları, gelir seviyeleri için ise fazlaca belirgin olan farklılıkların gözlenmediği görülmüştür. Ayrıca, kayıtsızların haberdarlık durumu kırsal-kentsel yaşam alanı ayırımına göre de incelenmiştir. Kentsel yaşam alanında ikamet edenlerin haberdarlık oranının daha yüksek olduğu

bulunmuştur. İkamet edilen yerleşim yerinin kırsal – kentsel yaşam alanı olma durumuna göre devletin kız çocuklarını okula gönderenlere yaptığı yardımdan haberdarlık durumu incelendiğinde ise kentsel yaşam alanında (%66.7) ikamet edenlerin kırsal yaşam alanında (%63.6) ikamet edenlere göre daha fazla haberdar oldukları görülmüştür (Şekil 66 - 67).

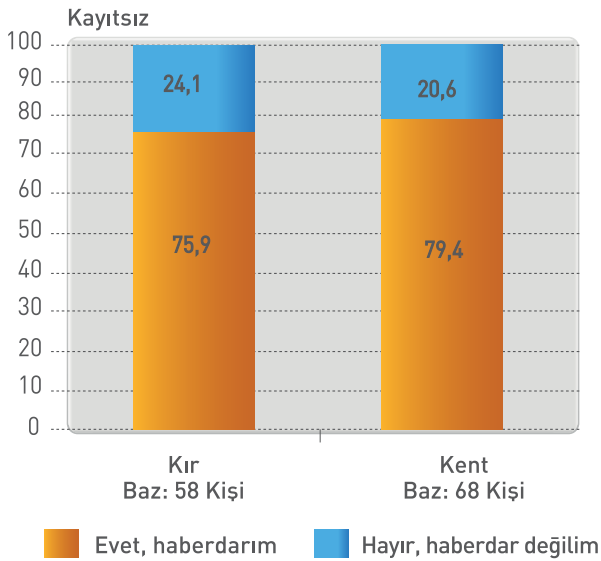
Tablo 113. Çocuğun babasının mesleğine göre devletin kız çocuklarını okula gönderenlere yaptığı yardımdan haberdarlık (Geç Kayıt)

	Hayır, haberdar değilim		Evet, haberdarım		Toplam	
	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
Çiftçilik/hayvancılık	79	64,2	44	35,8	123	100
Emekli çalışmıyor	4	57,1	3	42,9	7	100
Esnaf /Tüccar	15	50,0	15	50,0	30	100
Memur	14	60,9	9	39,1	23	100
Orta/büyük ölçekli işletmeci/ işveren	2	66,7	1	33,3	3	100
Serbest geçici parça başı çalışan	69	62,7	41	37,3	110	100
Vasıflı işçi	29	61,7	18	38,3	47	100
Vasıfsız işçi	93	35,5	169	64,5	262	100
Yönetici	0	0,0	1	100	1	100
Yaşadığı şehirde mevsimlik işçi	4	57,1	3	42,9	7	100
Başka şehre giderek mevsimlik işçilik yapan	17	60,7	11	39,3	28	100
İrad sahibi	26	53,1	23	46,9	49	100
İşsiz	132	56,7	101	43,3	233	100
Öğrenci	3	60,0	2	40,0	5	100

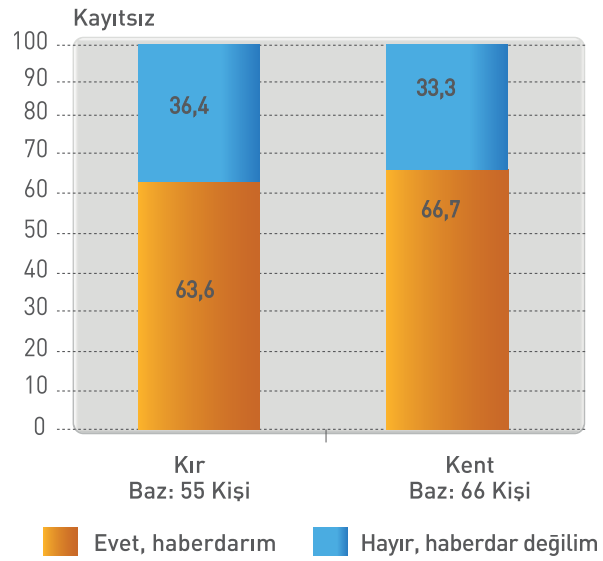
Tablo 114. Hanenin aylık toplam gelirine göre devletin kız çocuklarını okula gönderenlere yaptığı yardımdan haberdarlık (Geç Kayıt)

	Hayır, haberdar değilim		Evet, haberdarım		Toplam	
	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
200 TL ve altı	97	49,5	99	50,5	196	100
201 - 300 TL	69	52,3	63	47,7	132	100
301 - 400 TL	78	53,4	68	46,6	146	100
401 - 500 TL	78	56,5	60	43,5	138	100
501 - 600 TL	60	45,8	71	54,2	131	100
601 - 750 TL	35	45,5	42	54,5	77	100
751 TL ve üzeri	77	63,1	45	36,9	122	100

Şekil 64. İkamet edilen yerleşim yerinin kırsal - kentsel yaşam alanında olma durumuna göre ilköğretim ders kitaplarının devlet tarafından bedava dağıtıldığından haberdarlık

Şekil 65. İkamet edilen yerleşim yerinin kırsal - kentsel yaşam alanında olma durumuna göre devletin kız çocuklarını okula gönderenlere yaptığı yardımdan haberdarlık

3.17.2. Devletin Kız Çocuklarına Yaptığı Yardımdan Yararlanma Durumu

Devletin kız çocuklarını okula gönderenlere yaptığı yardımlardan haberdar olanlara daha önce bu yardımlardan yararlanıp yararlanmadıkları sorulduğunda, %44,2'sinin yararlandığı tespit edilmiştir. Geç kayıt yaptırmış olanlar içerisinde yer alan bu grup kırsal-kentsel yaşam alanı ayırımına göre incelendiğinde kırsal yaşam alanındaki çocukların %48.7'sinin, kentsel yaşam alanındaki çocukların ise %41.0'inin yardım aldığı görülmüştür. Alınan yardımlar daha çok nakit yardımı, kitap yardımı ve şartlı nakit transferi yardımı olmuştur.

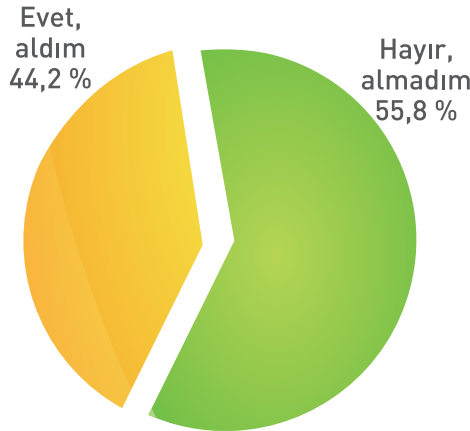
Bu durum illere göre incelendiğinde yardımdan en fazla yararlananların Hakkâri ilinde yaşayanlar olduğu görülmüştür (Bakınız Ek Tablo 42). Devletin kız çocuklarına verdiği yardımdan yararlanma durumu ailenin aylık toplam gelir durumuna göre farklılık göstermektedir. Bu yardımlardan en çok yararlananlar 301 – 400 TL ve 501 – 600 TL gelir grubundakilerdir ($\chi^2(6)=25.466, p<0.05$) (Bakınız Ek Tablo 43). Babanın meslek gruplarına göre dağılım Tablo 116'da görüldüğü gibidir.

3.17.3. Yardımların Çocuğu Okula Göndermedeki Katkısı

Alınan yardımların çocuğu okula göndermede etkili olup olmadığı sorulduğunda örneklem grubunun %61.7'si olumlu yanıt vermiştir. Bu sonuç bize, bir yandan bu tür yardımların yapılmaya devam ettirilmesinin önemli olduğunu, diğer yandan da bu yardım duyurularının etkili bir şekilde yapılmasının gerekliliğini göstermektedir.

Devletin kız çocuklarını okula gönderenlere yaptığı yardımlardan haberdar olmayanlara, bu yardımlardan haberdar olsalardı, kız çocuklarını okula gönderip göndermeyecekleri sorulduğunda, ilgili kitlenin %94,4'ünün kızını okula göndermeyi düşünceğini belirttiği bilgisi elde edilmiştir. Daha önce de belirtildiği gibi, bu yardımların daha etkili bir şekilde duyurulması ve yapılması gerekmektedir. Zira, araştırmada okula geç kayıt sorununun çözümü için bu yardımların en iyi araçlardan biri olduğu anlaşılmaktadır.

Şekil 66. Daha önce yardım alma durumu grafiği (Geç Kayıt Baz: 455 kişi)
(Bu soru, devletin kız çocuklarını okula gönderenlere yaptığı yardımdan haberdar olduğunu belirtenlere sorulmuştur.)

Tablo 115. İlköğretime zamanında kayıt olmayan çocuğun babasının mesleğine göre devletin kız çocuklarını okula gönderenlere yaptığı yardımdan yararlanma durumu (Geç Kayıt)

	Hayır, almadım		Evet, aldım		Toplam	
	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
Çiftçilik/hayvancılık	30	68,2	14	31,8	44	100
Emekli çalışmıyor	3	100	0	0,0	3	100
Esnaf /Tüccar	13	86,7	2	13,3	15	100
Memur	7	77,8	2	22,2	9	100
Orta/büyük ölçekli işletmeci/ işveren	1	100	0	0,0	1	100
Serbest geçici parça başı çalışan	21	51,2	20	48,8	41	100
Vasıflı işçi	12	66,7	6	33,3	18	100
Vasıfsız işçi	89	52,7	80	47,3	169	100
Yönetici	1	100	0	0,0	1	100
Yaşadığı şehirde mevsimlik işçi	2	66,7	1	33,3	3	100
Başka şehre giderek mevsimlik işçilik yapan	7	63,6	4	36,4	11	100
İrad sahibi	18	78,3	5	21,7	23	100
İşsiz	41	40,6	60	59,4	101	100
Öğrenci	1	50,0	1	50,0	2	100

Odak grup toplantılarında da maddi desteğin çocukların okula kaydettirilmesinde önemli bir etken olduğu tartışılmıştır. Örneğin, şartlı eğitim yardımı uygulamasının, genel olarak ekonomik sebeplerle çocuğunu okula zamanında kaydettirmeme sorununu azalttığı, ailelerin çocuklarını zamanında okula kaydettirmesinde önemli bir işlevi olduğu katılımcıların önemli tespitlerinden bir diğeridir. Katılımcılar, şartlı

eğitim yardımı alacağı için kız çocuklarını bizzat annelerin okula getirdiğini ve bu gibi olayları birebir gözlemlediklerini belirtmişlerdir. Ancak, şartlı eğitim yardımı uygulamasının her ilde ebeveynler tarafından yeterince bilinmediği, dolayısıyla da bu uygulamayı bildiğinde çocuğunu okula getirebilecek ailelerin çocuklarını okula getirmediği de vurgulanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşmelerde ortaya çıkan bir

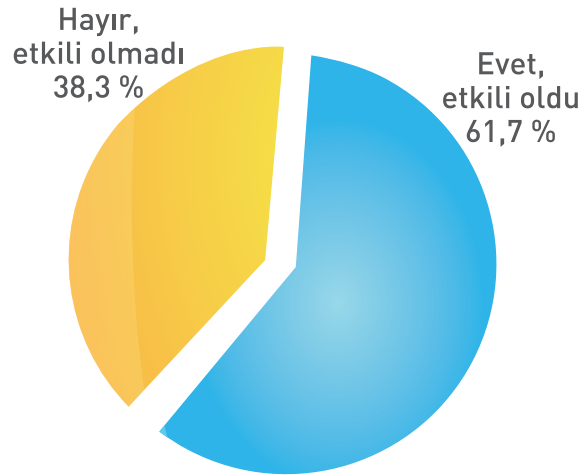
Tablo 116. Devletten alınan yardım biçimi* (Geç Kayıt Baz: 201 kişi)
(Bu soru, devletin kız çocuklarını okula gönderenlere yaptığı yardımlardan faydalandığını belirtenlere sorulmuştur.)

	Frekans	Cevapların Yüzdesi	Deneklerin Yüzdesi **
Nakit yardım	109	45	54,2
Okul kitapları/Kitap yardımı	82	33,9	40,8
ŞEY (Şartlı Eğitim Yardımı)	39	16,1	19,4
Pantolon ve giyim eşyası	5	2,1	2,5
Burs yardımı	3	1,2	1,5
Çanta	2	0,8	1,0
Defter	2	0,8	1,0
Toplam	242	100	120,4

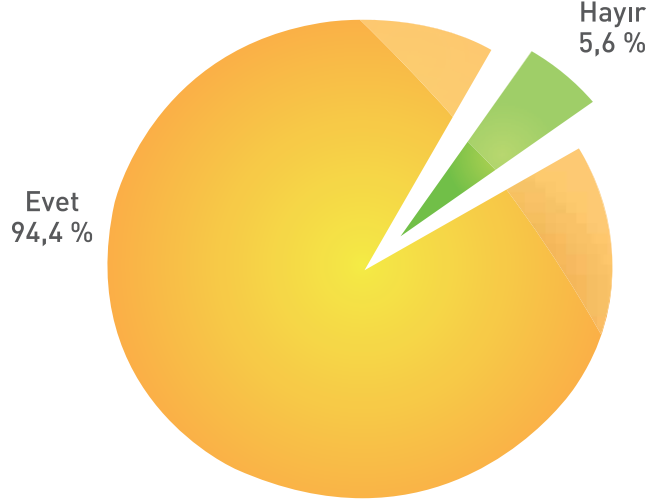
* Bu soruya yanıt vermeyenler tabloya dâhil edilmemiştir.

** Birden çok cevap alınmıştır.

Şekil 67. Yardımın çocuğun 2007-2008 öğretim yılında okula kaydolmasına etki grafiği (%) (Geç Kayıt Baz: 188 kişi)

Şekil 68. Yardımdan haberdar olmanın velinin kız çocuğunu okula gönderme ile ilgili düşüncesi üzerindeki etkililiği grafiği (Kayıtsız Baz: 36 kişi) (%)

başka bulgu da kayıt parası ile ilgilidir. Her ne kadar resmi olarak okula kayıt parası kaldırılmış da olsa, okulun ihtiyaçlarını gidermek adına okulların kimi velilerden başış adı altında kayıt parası aldığı, bu durumun maddi sıkıntılardan dolayı çocuklarını okula gönderemeyen aileleri olumsuz olarak etkilediği başka önemli bir bulgu olmuştur. Okulların bu paraları alırken kimi velilerden aldığı, kimilerinden ise almadığı; bunu yaparken de keyfi uygulamalarının olduğu, bunun da ailelerin okula yaklaşımlarını olumsuz olarak etkilediği de ifade edilmiştir.

3.17.4. Yakın Gelecekte Çocuğu Okula Göndermeye Karar Vermede Etkili Faktörler

Velilere yakın gelecekte çocuğunu okula kaydettirmesi için sahip olduğu olanaklar ya da yaşantı açısından nelerin değişmesini bekledikleri sorulmuştur. Gelecekte çocuk ile ilgili meydana gelecek olan ve velinin çocuğunu ilköğretime kaydettirme konusunda olumlu etki yapacak olan faktörler ile ilgili verilen yanıtlar incelendiğinde, çocuğunu iki yıl üst üste okula

göndermeyen ebeveynlerin %31,6'sının bu durumu ekonomik nedenlere dayandırdıkları, kararlarının çocukları ile bir ilgisinin olmadığını dile getirdikleri görülmüştür. Dolayısıyla da bu koşullarda bir değişiklik olmadığı sürece, bu çocukların akıbetinin ne olacağını tahmin edilmesi oldukça güçtür. Ebeveynlerin %21,8'i çocuklarını zaten kaydettireceklerini ifade etmişlerdir ki bunun ne derece ailelerin samimi yanıtı olduğu bilinmemektedir. Bu arada deneklerin %12,8'i çocuğun iyileşmesi durumunda, yine aynı oranda velinin de okul olursa çocuğunu okula göndereceğini bildirdiği tespit edilmiştir. Bu yanıtlar incelendiğinde sorunun çözümünün daha çok bazı yapısal değişiklikler gerçekleştirildiğinde elde edileceği görülmektedir.

Gelecekte yaşam koşullarında ne gibi değişiklikler olursa çocuklarını okula kaydettirebilecekleri katılımcılara sorulduğunda yine benzer bir şekilde katılımcıların ekonomik faktörleri vurguladıkları, hatta bu sayının daha belirgin bir şekilde arttığı tespit edilmiştir (%55.2).

Tablo 117. Velinin gelecekte çocuğunu kaydettirme konusunda olumlu etki* yapacak faktörler (Kayıtsız Baz: 133 kişi)

	Frekans	Cevapların Yüzdesi	Deneklerin Yüzdesi **
Kaydettiremememin çocukla bir ilgisi yok maddi nedenlerle gönderemedik	42	30,9	31,6
Zaten kaydettireceğim çocukla ilgili bir değişiklik olması gerekmiyor	29	21,3	21,8
Rahatsızlığı geçerse kaydettireceğim	17	12,5	12,8
Çocukla ilgisi yok, yakınlarda okul olursa göndereceğim	17	12,5	12,8
Özürü olduğu için göndermeyeceğim	6	4,4	4,5
Kendisi isterse gönderirim	6	4,4	4,5
Çocuğuma burs verilirse göndereceğim	4	2,9	3
Çocukla ilgili bir şey olmasına gerek yok, gerçek yaşı ilköğretim için büyük olduğundan dolayı gönderemeyeceğiz	4	2,9	3
Çocukla ilgili değişikliğe gerek yok, babası okula gönderemiyor	2	1,5	1,5
Bu yıl kardeşiyle beraber göndereceğiz	1	0,7	0,8
İşitme engellilere ders verilirse göndereceğim	1	0,7	0,8
Engelli okuluna gidiyor	1	0,7	0,8
Servis sağlanırsa göndereceğim	1	0,7	0,8
Çocukta bir değişikliğe gerek yok, kayıt dönemi uzun olursa gönderebilirim	1	0,7	0,8
Toplam	136	100	102,3

* Bu soruya yanıt vermeyenler tabloya dâhil edilmemiştir.

** Birden çok cevap alınmıştır.

Tablo 118. Çocuğun zamanında okula kaydı için yaşam şartlarında (maddi imkânların değişmesi, yeni bir yere taşınma, hane halkı reisinin yeni bir işe başlaması, iş değiştirmesi vb.) olması beklenen değişiklikler* (Kayıtsız Baz: 134 kişi)

	Frekans	Cevapların Yüzdesi	Deneklerin Yüzdesi **
Maddi durumum düzelirse kaydettireceğim	47	32,2	35,1
İş değişikliği olursa/işe girersem kaydettireceğim	26	17,8	19,4
Zaten kaydettireceğim bir değişiklik olması gerekmiyor, bu sene göndereceğiz	16	11	11,9
Kaydettiremememin yaşam şartlarımızla bir ilgisi yok çocukla ilgisi var, hastalığı iyileşirse kaydettireceğim	14	9,6	10,4
Yaşam şartlarında değişikliğe gerek yok yakınımızda okul olursa göndereceğim	14	9,6	10,4
Kaydettiremememin yaşam şartlarımızla bir ilgisi yok, özürlü olduğu için gönderemiyorum	8	5,5	6
Yaşam şartlarıyla ilgisi yok servis olursa gönderirim/ Ulaşım imkânı sağlanırsa göndereceğim	6	4,1	4,5
Köyden dönünce kaydettireceğim	4	2,7	3
Yaşam şartlarında değişikliğe gerek yok, gerçek yaşı ilköğretim için büyük olduğundan göndermeyeceğiz	3	2,1	2,2
Çocuk isterse göndereceğim	3	2,1	2,2
Kayıt parası alınmazsa kaydettireceğim	1	0,7	0,7
Yaşam şartlarında değişiklik olmasına gerek yok, babası göndermek istemiyor	1	0,7	0,7
Hiçbir şekilde göndermeyi düşünmüyorum	1	0,7	0,7
Yaşam şartlarında değişiklik olmasına gerek yok çocuk gelişirse göndereceğim	1	0,7	0,7
Özürlü okuluna gidiyor	1	0,7	0,7
Toplam	146	100	109

* Bu soruya yanıt vermeyenler tabloya dâhil edilmemiştir.

** Birden çok cevap alınmıştır.

Tablo 119. Çocuğu zamanında okula kayıttan devletten beklenen katkı * (Kayıtsız)

	Frekans	%
Eğitim bursu sağlaması	42	32,8
Sadece okul kitapları değil tüm okul araç gereçlerini devletin vermesi	42	32,8
Okula kayıt parasının kaldırılması	21	16,4
Özörlü olduğu için kaydettiremem, devletin bir şey yapmasına gerek yok	13	10,2
Evimize yakın bir yerde okul olması	3	2,3
Zaten kaydettireceğim bir şey gerekmiyor	2	1,6
Devletin bir şey yapmasına gerek yok, göndermeyeceğim	2	1,6
Çocuk ęitmek istemiyor	1	0,8
Ulağım sorununun çözölməsi	1	0,8
Maddi imkân sağlanırsa özörlü okuluna göndermek isterim	1	0,8
Toplam	128	100

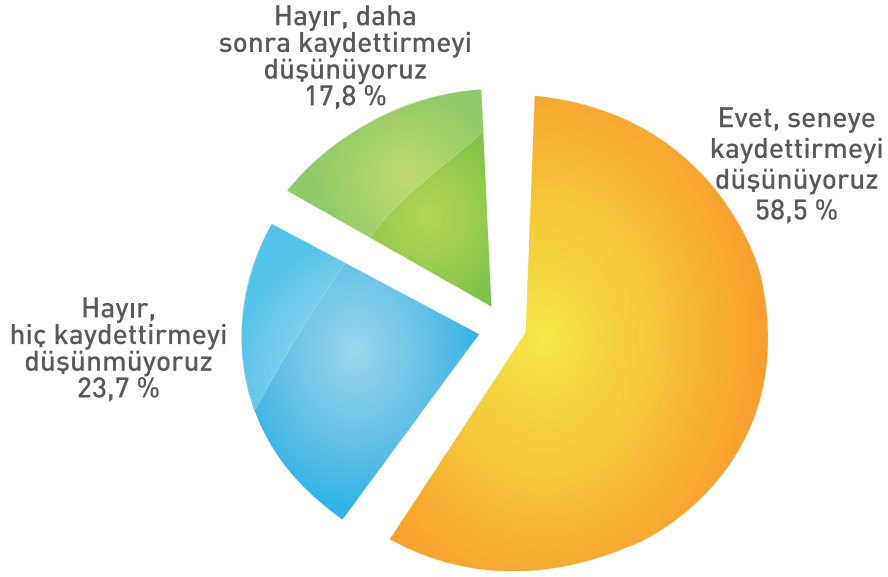
*Bu soruya yanıt vermeyenler tabloya dâhil edilmemiştir.

Ailelerin çocuklarını iki yıl üst üste okula göndermemesinin en önemli nedeni olarak daha önce tespit edilen ekonomik yoksunluklar ve okulların eve uzak olması, devletten beklenenler sorulduğunda da ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla, devletten ne bekliyorsunuz sorusuna yanıt verenlerin neredeyse tamamı maddi destek beklediklerini, ya da kayıt parasının kaldırılmasını beklediklerini, ya da okulların ulaşılabilir olmasını beklediklerini ifade etmişlerdir. Hem kırsal hem de kentsel yaşam alanında ikamet eden katılımcıların devletten beklediklerinin dikkate değer bir şekilde benzerlik gösterdiği görölmüştür.

Ebeveynlerin %58,5'i önümüzdeki yıl şu an kayıtsız durumdaki çocuğunu okula kaydetmeyi düşündüğünü söylerken, %17,8'i daha sonra

kaydettireceğini ifade etmiştir. %23,7'lik bir kesim ise hiç kaydettirmeyeceğini belirtmiştir. İlk grubun böyle düşünmesinin temel sebebi çocuğun okula kayıt için gelecek yıl vakti geleceğine kanaat getirmeleri, merkeze taşınmış olmaları ve çocuğun kendisinin istemesi iken, ikinci grup ailenin maddi durumunun düzelmesi halinde, maddi yardım yapılması halinde ve çocuğun sağlığının düzelmesi halinde çocuğunu okula kaydettireceği anlaşılmaktadır. Çocuğunu okula kaydettirmeyi hiç düşünmeyen üçüncü grup ise, maddi durumlarının buna müsait olmamasını, çocuğun engel durumunun buna elvermediğini ve çocuğun okumak istememesini temel gerekçeler olarak sıralamışlardır.

Şekil 69. İlköğretime kayıt olmayan çocuğun önümüzdeki öğretim yılında okula kayıt olması ile ilgili ebeveyn görüşü grafiği (Kayıtsız Baz: 135 kişi) (%)

Çocuğunu bir sonraki öğretim yılında okula kaydettirmeyi düşündüğünü ifade eden ebeveynlere, bu kararı almalarında etkili olan faktörler sorulduğunda da katılımcıların %51,9'u, artık

çocuklarının yaşının geldiğini ifade etmiştir. Geri kalan sebepler arasında kente taşınma %15,6, maddi durumda düzelme %5,2, devlet yardımı %6,5 olarak ortaya çıkmıştır.

Tablo 120. Çocuğu önümüzdeki yıl kayıt ettirme kararını almada etki eden faktörler*

(Kayıtsız, Baz: 77 kişi)

(Bu soru, çocuğu önümüzdeki ilk eğitim yılında okula kayıt ettirmeyi düşündüğünü belirtenlere sorulmuştur.)

	Frekans	Cevapların Yüzdesi	Deneklerin Yüzdesi **
Yaşı geldiği için	40	50,0	51,9
Merkeze taşındığımız için/Köyden döndüğümüz için	12	15,0	15,6
Kendisi istediği için	6	7,5	7,8
Maddi durumumuz düzeldiği için	4	5,0	5,2
Hastalığı geçtiği için	4	5,0	5,2
Okuması gerektiği için	3	3,8	3,9
Devlet burs vereceği için	3	3,8	3,9
İhtiyaçlar devlet tarafından karşılandığı için	2	2,5	2,6
Okulun alması yeterli, ben zaten göndermek istiyorum	2	2,5	2,6
Kayıt parası kaldırıldığı için	1	1,3	1,3
Kardeşi bu sene okula başlayacağı için	1	1,3	1,3
Engelli dersi veren öğretmen olursa	1	1,3	1,3
Eğitim zorunlu olduğu için	1	1,3	1,3
Toplam	80	100	103,9

* Bu soruya yanıt vermeyenler tabloya dâhil edilmemiştir.

** Birden çok cevap alınmıştır.

Çocuğunu okula daha sonra kaydettireceğini bildiren toplam 19 ebeveyne çocuklarını ne zaman kaydettirecekleri sorulduğunda, maddi iyileşme beklentilerinin yine katılımcıların çoğu tarafından dile getirildiği görülmüştür. Aynı şekilde, çocuğunu gelecek

öğretim yılında okula kayıt ettirmeyeceğini ifade eden toplam 21 katılımcıdan %76,2'si maddi durumlarındaki yetersizliklere, geriye kalan %23,8'i de çocuğun rahatsızlığına vurgu yapmışlardır.

Tablo 121. Daha sonra kayıt ettireceğini belirtenlerin çocuğu ne zaman kayıt yaptıracığı* (Kayıtsız)

(Bu soru, çocuğu daha sonra okula kayıt ettirmeyi düşündüğünü belirtenlere sorulmuştur.)

	Frekans	%
Maddi durum iyi olursa	10	52,6
Maddi yardım yapılırsa	4	21,1
Hastalığı iyileşirse	3	15,8
Seneye yakına okul yaptırılırsa	1	5,3
Maddi destek sağlanırsa özürlü okuluna gönderirim	1	5,3
Toplam	19	100

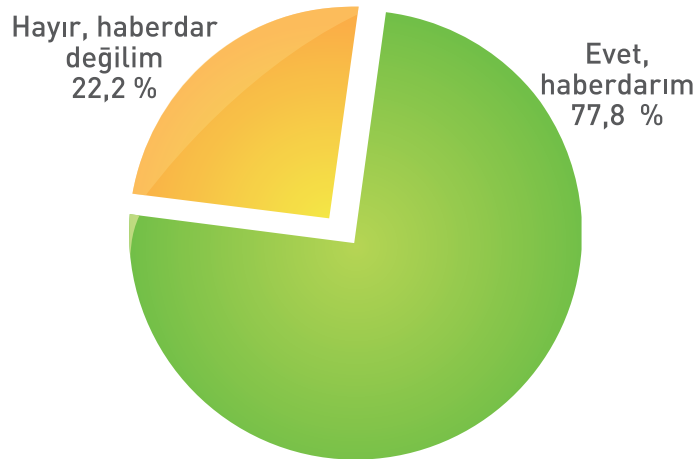
*Bu soruya yanıt vermeyenler tabloya dâhil edilmemiştir.

İki yıl üst üste okula kaydolmamış çocuğunu hiçbir zaman okula kaydettirmeyeceğini ifade eden toplam 32 ebeveynin yanıtları incelendiğinde maddi olanaksızlıkların (%34,4) ve engellilik durumunun (%28,1) en önemli sebepler olarak sıralandığı gözlenmiştir (Bakınız Ek Tablo 44).

Çocuğu iki yıl üst üste okula kayıt olmayan ailelere devletin ders kitaplarını bedava verdiğini bilip bilmediği

sorulduğunda, soruya yanıt veren toplam 126 kişiden 98'inin bu durumdan haberdar olduğunu, geri kalan 28 kişinin ise haberdar olmadığını bildirdiği gözlenmiştir. Bu durumdan haberdar olmayanlara haberdar olsalar bu bilginin çocuklarını okula kaydettirip ettirmeme kararında etkili olup olmayacağı sorulduğunda ise yanıt veren 24 kişiden 21'i olumlu yönde görüş bildirmiştir.

Şekil 70. İlköğretimde ders kitaplarının devlet tarafından bedava dağıtıldığından haberdar olma durumu grafiği (Kayıtsız Baz: 126 kişi) (%)

3.17.5. Okula Zamanında Kaydolmama ile Çocuğun Okula Ulaşımı ve Okullarda Karşılaşılan Sorunlar

Nitel araştırma bulgularında okullarla ilgili belirtilen sıkıntılardan en önemlileri, kaynak eksiklikleri, kalabalık sınıflar ve işi başından aşkın öğretmenlerin okula zamanında kaydolmayan öğrencileri tespitte yaşadığı sıkıntılar olmuştur. Öğretmenlere göre öğrenci taramaları bir merkezden yapılmamakta ve bu süreçte çeşitli sıkıntılar yaşanmaktadır. Taramaların daha sağlıklı bir biçimde yapılması ile okula geç kayıt sorununda azalmaların görüleceği de ifade edilmiştir. Öğretmenlerin okulların sorunlarıyla ilgili dile getirdikleri sıkıntılar göz önüne alındığında, taramaların daha iyi yapılıp okula zamanında kaydolmayan çocukların tespit edilmesinin yeterli olmayacağı da ortadadır. Taşınmalı ve yatılı eğitimin aileler için ciddi sıkıntılar doğurduğu, özellikle de uzak köylerde yaşayanların ve kız çocukların bu sorundan daha çok etkilendiği ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla da, her çocuğun kendi köyünde okuyabilmesinin sağlanması, önemli bir adım olacaktır. Çok çocuklu ailelerde, maddi sıkıntılardan dolayı okutulacak çocuklar arasında bir çocuk tercihi yapılması gerektiği durumlarda, en çok kız çocuklarının bu durumdan olumsuz olarak etkilendiği göz önüne alındığında, ailelere bir maddi destek sunulması sorunun çözümüne katkı sağlayabilecektir.

Odak grup toplantılarında okula geç kaydın sebebi olarak en çok ifade edilen sıkıntılardan birisi öğretmenlerin yalnız bırakılması, onların tek derslikte ve/veya kalabalık sınıflarda eğitim öğretimi yapması olmuştur. Öğretmenlerin zaten yetersiz olan imkânları ve kalabalık olan sınıflar sebebiyle, çevrede çocuk taraması yapmadıkları ve bu yüzden de çok fazla öğrenci almamaya çalıştıkları vurgulanmıştır. Bu sebeple, taramaların komisyon halinde yapılmasının getireceği rahatlıktan da bahsedilmiştir. Bu durumda ortaya çıkan sonuç, alan taramalarında sorunların olduğu ve yeterince ciddiye alınarak yapılmadığının bir göstergesi olarak değerlendirilmiştir.

Okula zamanında kaydolmamaya ciddi bir etken olduğu düşünülen başka bir unsur olarak YİBO'lardan bahsedilmiştir. YİBO'ların merkezi yerlerde olmayışları ve aynı zamanda ailelerin yaşadıkları yerlerden uzak olmaları, ailelerin özellikle kız çocuklarını bu okullara daha geç, genelde bir yıl sonra kaydettirmelerine

sebeplenebildiği de tartışmalarda ortaya çıkmıştır.

Okulların dağınık oluşları önemli bir sorun olarak görülmüş ve ailelerin kız çocuklarının ne taşınmalı sistemde ne de YİBO sisteminde olmasını istemediği de dile getirilmiştir. Okula giden çocuk sayısı birden fazla olan aileler düşünüldüğünde ise, bu durumun daha ciddi bir sorun olduğu vurgulanmıştır. Bu durumun ekstra bir yükümlülük ve bir sıkıntı olarak algılandığı, bu sebeple de ailelerin çocuklardan birinin kaydını bir sonraki seneye ertelediği de odak grup toplantılarındaki başka bir tespittir. Bu sorunun merkezlerde ve merkeze bağlı ve yakın olan köylerde daha az olduğu belirtilmiştir.

Bununla birlikte, TÜİK'in Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sisteminde çok sık değişikliklerin olmasının da kayıtlarda bir takım yanlışlıklara yol açtığı düşünülmektedir. Çünkü TÜİK adres değişikliklerini her zaman ilgili yılın Aralık ayının son gününde gerçekleştirmekte, aileler veya bireyler ise sistem içinde sıklıkla adres değiştirebilmektedirler.

Halihazırda okullarda sınıf kapasitelerinin sınırlı olması sebebiyle de, bu ailelerin okullara kadar gidip çocuklarını okula kaydettirmek istemelerine rağmen, sınıfların kalabalık olması gerekçesiyle çocuklarının okula kaydedilmediği sıkça karşılaşılan bir olgu olarak dile getirilen çarpıcı bir bulgudur.

Nitel araştırmalar sırasında devletin çeşitli imkânlarını kullanarak çocukların okula zamanında kaydolması sorunu ile başa çıkma çabalarının faydalı olduğu görüşü açık olarak ortaya çıkmıştır. Her ne kadar bu çalışmaların faydaları vurgulansa da, bu çalışmaların ne kadar yeterli olduğu sorulduğunda, büyük çoğunluğun görüşü (%80,6) yetersiz olduğu yönünde olmuştur. Neden yetersiz olduğuna bakıldığında, hem gerekçe hem de öneri bağlamında olmak üzere, geleneksel yapının direnç gösterdiği ve bu direnci ancak ekonomik seviyeyi yükselterek kırmanın mümkün olduğu ifade edilmiştir. Tüm bu çalışmalar için; konuyla ilgili tüm kişi ve paydaşların işbirliği içinde olması gerektiği, aile merkezli çalışılmasının önemli olduğu, kurumsal olarak çalışılması durumlarında yaptırımların uygulanmasının önemi vurgulanmıştır. Öğretmenlerin daha nitelikli olmasının gerektiği, eğitimcilere daha çok önem verilmesinin zorunluluğu ve siyasi çalkantıların etkilerinden korunmalarının önemi, sosyolog ve psikolog

desteklerinin sağlanması, doğrudan ebeveynlerle ilişki kurularak arada muhtarlar gibi aracı kişi ve kurumlarda takılıp kalınmaması gibi görüşler dile getirilmiş, tüm bu sorunlar aşılabilecek hedef gelişmeler yakalandığında sorunun çözümüne dair ciddi adımların atılacağına altı çizilmiştir. Bu faktörlerin aynı zamanda çalışmaların yetersiz kalmasının da gerekçeleri olduğunu belirten görüşler de olmuştur. Dolayısıyla, sorundan etkilenen kişiler ve hizmeti tanıtacak ve götürececek kurumlar arasında daha fazla işbirliği yapılarak daha çok aile odaklı çalışmaların yürütülmesi gerektiği önemle vurgulanan bir bulgu olmuştur.

4. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

İlköğretime zamanında kaydolmayan çocukların ve ailelerinin yaşam koşullarının değerlendirildiği, sorunun sebeplerine dair ailelerin ve sorunun yaşandığı illerde yaşayan farklı sosyal paydaşların sorunun tanımlanmasına, sebeplerinin saptanarak çözümler üretilmesine dair görüşlerinin incelendiği bu araştırmanın nicel ve nitel bulguları oldukça çarpıcı sonuçlar göstermiştir. Bu sonuçların uluslararası araştırmaların sonuçlarıyla örtüşen ve Türkiye'nin kendi koşulları içerisinde açıklanabilecek kısımlarının olduğu da dikkate değer önemli bir noktadır. Dahası, farklı sosyal gruplarda yer alan ve sorunu farklı şekillerde hisseden katılımcıların bu sorunun sebeplerine ilişkin zaman zaman birbiriyle örtüşen ama çoğunlukla da birbirinden ayrılan tespitlerinin olduğu, ancak çözüme ilişkin önerilere gelindiğinde ise benzerliklerin daha fazla olduğu dikkat çekmiştir. Bu da araştırma sonuçlarını zenginleştiren ve bulgular ışığında daha bütünsel çözüm üretmeye yol açabilecek bir durum olmuştur.

Örnekleme giren 10 ilde okula zamanında kaydolmama ve/veya kayıt olmama önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. İlköğretime zamanında kaydolmayan çocukların akademik beceriler yönünden akranlarından geri kalmaları ve özellikle ilköğretimin 4. ve 5. sınıflarına gelindiğinde geç kayıt olan çocukların ergenlik dönemine diğerlerinin yaşları küçük olduğu için onlardan önce girmeleri nedeniyle duygusal sorunlar yaşamaları ihtimal dahilindedir. Bu durumun ve sorunların okula geç kayıt ve okula zamanında kaydolmamış çocukların daha üst öğretim kademelerine devamında ve oradaki başarılarında etkili olacağı beklenen bir durumdur. Yurtdışında okula geç kayıt ile ilgili yapılan çalışmaların bulguları oldukça ilginçtir ve sonuçlar farklılıklar göstermektedir. Gelişmiş ülkelerde yaşayan ve okumaya dair zengin deneyimlerle okula başlayan çocuklar birbiriyle

karşılaştırıldığında geç ve erken okula başlayan çocuklar arasında fazla fark olmadığı, hatta her iki grubun da farklı açılardan birbirlerinden avantajlı olabilecekleri ortaya konulmuştur (Montz, 1985; Rabinowitz, 1989).

Öte yandan Türkiye koşulları ve özellikle de araştırmanın yapıldığı illerin gelişmişlik seviyeleri göze alınarak az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerdeki araştırma bulguları incelendiğinde okula geç kayıt ülkemiz için ciddi bir sorun olduğu anlaşılmaktadır. Örneğin, gelişmekte olan bir ülke olan Mozambik'te yaptığı bir araştırma ile Wils (2004) okula geç kaydolmayan çocukların okul başarılarının oldukça düşük olduğunu göstermiştir. Wils (2004) ayrıca okula geç kaydolmayan çocukların okulu yarıda bırakma oranlarının oldukça yüksek, daha ileri seviyedeki eğitimlerine devam etme oranlarının ise oldukça düşük olduğunu göstermiştir. Dolayısıyla, okula geç kayıt sorunu, Türkiye'nin eğitim sorunları tartışıldığında önemle ele alınmalı ve diğer eğitim sorunları ile olan ilişkisi vurgulanmalıdır.

Okula zamanında kaydolmama ve geç kayıt olma benzer durumlar gibi algılanabilir ancak, bu iki durumun yaşandığı ailelerin özellikleri birbirinden farklılık arz etmektedir. Bu farklılıkların yanı sıra, yörenin ve aile yapısının benzerliğinden dolayı pek çok ortak özellik de söz konusudur.

4.1. Ailelerin Yapısal Özellikleri

Araştırma kapsamındaki ailelerin yapısal özellikleri birbirine benzemektedir. İlköğretime zamanında kaydolmayan çocukların aileleri genelde alt sosyo-ekonomik grupta yer alan ailelerdir. Ailelerin ekonomik düzeyleri ile anne ve babaların eğitim seviyeleri oldukça düşüktür. Ayrıca, araştırma içerisinde yer alan ve çocukları okula bir yıl sonra kayıt olan ailelerle okula kayıt yaşının üzerinden iki yıl geçmiş olmasına rağmen çocuğu hala okula kayıt olmamış ailelerin yapıları incelendiğinde, kayıtsız çocukların olduğu gruptaki ailelerin daha yoksul oldukları, annelerin neredeyse tamamının eğitimsiz ya da çok düşük düzeyde bir eğitime sahip olduğu görülmüştür. Her ne kadar farklılık ortaya çıkmış olsa da, gözden çıkarılmaması gereken önemli bir bulgu, bu ailelerin gelir ve gider seviyelerinde her iki grubun da aleyhine işleyen bir dengesizliğin olduğu, işsizliğin ve düşük gelirli işçiliğin de oldukça yaygın olduğudur. Ayrıca, kırsal yaşam alanlarında yaşayan aileler kentsel yaşam alanlarında yaşayanlara göre daha çok

ekonomik güçlükler yaşamakta, okula ulaşım gibi temel problemleri aşamadıklarından yapısal sorunlarla daha çok karşı karşıya kalmaktadırlar.

Daha önce de belirtildiği gibi, veri toplama sürecinde çalışmak üzere evlerinden ayrıldıkları için örnekleme yeterince temsil edilmemiş de olsalar, okula geç kayıt sorunu ile ilgili olarak, özellikle nitel görüşmelerde sıkça gündeme gelen bir grup aile de göçebe mevsimlik işçilik yapan ailelerdir. Araştırma kapsamında yer alan Şanlıurfa'da, il merkezinde toplam 33 mahallede 282.936 kişinin yaşadığı, bunların %44'ünün tarım işçisi olduğu saptanmıştır. Gezici tarım işçilerinin Şubat ayından başlamak üzere Türkiye'de 21 farklı ile tarım işçisi olarak gittikleri, Kasım'ın ilk haftasında da evlerine döndükleri saptanmıştır (Şimşek ve Koruk, 2008).

4.2. Annelerin ve Babaların Eğitim ve Gelir Getirici Bir İşte Çalışma Durumu

Araştırmaya katılan annelerin büyük bir çoğunluğunun eğitimsiz olması daha önce çeşitli araştırmalarla da ortaya konulduğu gibi uzun yıllar bu bölgelerde kız çocuklarının ve kadınların ihmal edilmiş olmasının bir sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır (Örneğin, Kavak ve Ergen, 2007). Nitekim kayıtsız çocukların olduğu grupta kız çocuklarının sayılarının daha çok olması da, bu gruptaki kız çocuklarının zamanında okula geç kayıt olmayan grubundan çıkıp önce hiç okula gitmemiş çocuklar ve ileride de eğitimsiz kadın olacaklarının bir göstergesi olarak düşünülebilir. Bunu destekleyen başka bir bulgu bu bölgede kız çocuklarının inançların ve kültürel faktörlerin de etkisiyle bir an önce okula gönderilip, ergen olmadan zorunlu eğitimi tamamlamaları yönünde ailelerin gösterdiği eğilimdir. Bu bulgu kız çocuklarının ve kadınların, dolayısıyla da annelerin sosyal ve kültürel baskıların etkisini daha yoğun olarak yaşadıklarının göstergesidir. Eğitim olanakları açısından dezavantajlı kızların, erken evlendirilmeleri ile eğitim alma şanslarının ortadan kalkması ve doğurganlık sürelerinin uzunluğu nedeniyle daha çok sayıda çocuğa sahip olmaları hem kendi gelişimleri hem de çocuklarının gelişimleri açısından büyük bir sorun oluşturmaktadır. Anne eğitiminin yokluğu ya da eğitim düzeyinin düşüklüğünün geç kayıt çocuklarında ve

daha belirgin bir şekilde kayıtsız çocukların ailelerinde bu ailelerin en ayırt edici özelliklerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durum dikkate alındığında anne eğitimsizliği sadece çocukların gelişimi açısından değil, aynı zamanda gelecek kuşakların eğitimden uzak kalmaları ya da yeterince faydalanamamaları anlamında da ciddi bir risk faktörüdür. Annelerin kendilerinin eğitim olanaklarından yoksun olarak büyümüş olmaları, ailede bir "eğitim kültürünün" yerleşmesine engel oluşturacağından bu ailelerin bir bütün olarak ele alınması ve özellikle bir eğitim ve "okulluluk" bilinci kritik bir önem taşımaktadır. Aslında, annelere göre biraz daha iyi olsa da babaların eğitim seviyeleri de oldukça düşüktür ve ebeveyn eğitim seviyesi okula geç kayıtla mücadele etmek için başlatılacak müdahale programları mutlaka anne ve babaları okul binalarına getirerek onların okulla öncelikle fiziksel olarak tanışmalarını sağlamalıdır. Ardından bu ebeveynlerin okul programlarına, etkinliklerine katılmaları, kendilerinin de ihtiyaçları olabilecek Türkçe dil eğitimi gibi eğitimleri almaları sağlanmalıdır. Ayrıca babaların ailede çocuğun okula kaydolmama kararında en etkili bireyler oldukları göz önüne alındığında, babaları hedef alan eğitim ve farkındalık çalışmaları çok daha önemli bir hale gelmektedir. Babalara sıkça ziyaret ettikleri yaşam alanlarında ve iletişim halinde buldukları sosyal paydaşlar yoluyla ulaşılmalıdır. Bu paydaşlar muhtarlar, din görevlileri, kanaat önderleri ve konuyla ilgili diğer kişilerdir. Bu arada, işbirliğine gidilen sosyal paydaşların doğru bilgilerle donatıldıklarından, koordineli bir şekilde hareket ettiklerinden ve sorumluluk bilinci ile aktif bir rol aldıklarından da emin olmak gerekmektedir. Bu konuda yerel ve ulusal medyadan ve yerel yöneticilerle eğitim görevlilerinden destek alınmalı ve ciddi bir işbirliği içerisine girilmelidir.

Babalar genelde tarım işçiliği ve geçici vasıfsız işçilikle ailenin geçimini temin etmeye çalışmaktadırlar. İşsizlik oranları da oldukça yüksektir. Anneler gelir getiren bir işte çoğunlukla çalışmamakta, babaların ise ezici bir çoğunluğunun aylık düzenli bir gelir elde etmelerini sağlayacak herhangi bir işleri bulunmamaktadır. Bu nedenle de, aileler çok ciddi ekonomik sorunlar içindedir. Dolayısıyla, yoksulluk ve işsizlik gibi sorunlar daha önceki ulusal ve uluslararası araştırmalarla örtüşen bir biçimde okula zamanında kaydolmama ve kayıtsızlık için çok önemli bir risk

faktörü olarak karşımıza çıkmaktadır (Al Qudsi,2003; Fazlıoğlu ve Dersan, 2004; Ravinder, 2007). Urquiola ve Caldero'nun (2006) da Latin Amerika ülkeleri için gösterdiği gibi, bu bölge halkına iş olanağı yaratılması, yaratılan işler için bölge halkına mesleki bilgi ve beceri kazandıracak eğitimlerin verilmesi çocukların ilköğretime zamanında kaydolmaları açısından büyük önem taşımaktadır. Hem nicel araştırmada ailelerin, hem de nitel araştırmada farklı sosyal gruplardaki katılımcıların ifade ettikleri gibi, ailelere maddi yardımların yapılmasına devam edilebilir, ancak bu yardımların yapıldığı bilgisinin ihtiyacı olan tüm ailelere iletilmesi de önemlidir. Özellikle, şartlı eğitim yardımı sayesinde kız çocuklarını okula bizzat kendileri getiren annelerin olduğu araştırmaya katılan bazı MEB çalışanları tarafından dile getirilmiştir. Bu yardımlar, aileler hem kız hem erkek çocuklarını okula zamanında başlattıklarında yapılabilir ve maddi yardım miktarı artırılarak verildiğinde daha özendirici bir hale gelebilir.

4.3. Ailedeki Çocuk Sayısı ve Tercihi

Çocukları okula zamanında kaydolmayan ailelerdeki çocuk sayısı nispeten fazladır. Ailede artan her çocuk kendisinin ve diğer çocukların eğitim görme fırsatına sahip olma açısından bir tehlike oluşturmaktadır. Bu tehlike kız çocukları için daha da büyüktür. Araştırma sonuçlarına göre çocuklar arasında kimin okula gidebileceğine dair bir tercih yapılması gerektiğinde kız çocuklarının bu durumdan olumsuz olarak etkilendiği ortaya çıkmıştır. Buna ek olarak, anne ve babalar dışındaki diğer sosyal paydaşlardan elde edilen çarpıcı başka bir bulguya göre de daha az zeki olduğu varsayılan çocuklar bu durumdan olumsuz olarak etkilenmekte, çocukların okula gönderilmeleri yönündeki tercihler daha zeki olduğu varsayılan çocuklar lehine yapılmaktadır. Nitekim, ailelerin gelişmiş-gelişmemiş çocuk ayrımı yapmaları da bunu destekleyebilecek ve daha iyi irdelenerek anlaşılması gereken başka bir bulgudur. Dolayısıyla, bu ailelerdeki çok çocukluluk sorunuyla başa çıkılmalıdır. Dünyada ve Türkiye'de yapılan çeşitli araştırmalarla da çok çocukluluğun çocukların eğitim yaşantılarına yaptığı olumsuz etkiler detaylı bir şekilde belirlenmiştir (Buchmann, 2000; Rankin ve Aytaç, 2006). Bu nedenle araştırma kapsamındaki illerde ailelerin "aile planlaması" konusunda bilinçlendirilmesi ve çeşitli planlama yöntemlerinin ailelere daha etkili bir şekilde

ulaştırılması önem taşımaktadır.

4.4. Okula Başlama Yaşı ve Çocuğun Gelişimi

Ailelere göre, çocuklarını okula zamanında göndermemelerinin temel nedenlerinden biri çocuklarının yaşça küçük olduğunu düşünmeleri ve okula başlama yaşını yanlış bilmeleri ya da yanlış hesaplamalarıdır. Çoğu aile okula başlama yaşının 7 olduğunu, yani okula başlama yaşının 72 ay değil 84 ay olduğunu düşünmektedir. Ailelerin okula başlama yaşı konusunda, başta MEB olmak üzere, il ve ilçe milli eğitim müdürlükleri ve okul müdürleri aracılığı ile bilgilendirilmeleri gerekmektedir.

Özellikle tarama ve takip çalışmalarının ciddiyetle ele alınması önemlidir. Tarama ve takip çalışmaları MEB çalışanlarının, yerel yöneticilerin, sağlık hizmeti veren görevlilerin, din görevlilerinin ve olabilecek diğer sosyal paydaşların da koordineli bir şekilde birbirleriyle bilgi ve görüş alışverişinde buldukları bir ortamda yürütülmelidir. Araştırmada bazı ailelerin okula başlama yaşı konusunda yörelerindeki okul yetkilileri tarafından bilgilendirilmedikleri, hatta bazı öğretmenlerin sınıf kalabalık olduğu için çocuğunu okula kaydetmeye gelen velinin çocuğunu kaydetmedikleri de ortaya çıkmıştır. Hatta, zaman zaman çocuğun yaşının küçük olduğu iddiasıyla okula alınmadığı da önemli başka bir bulgu olmuştur. Nitekim okula bir önceki yıl kayıt yaptırmayı istediği halde yaptıramayan ebeveynlerin çoğu okuldaki görevlilerin çocuğun yaşının küçük olduğunu iddia ederek kayıt yaptırmadıklarını ifade etmiştir. Araştırmanın nitel boyutunda yer alan odak grup toplantılarında, öğretmenlerin yetersiz olan koşullar ve kalabalık sınıflar nedeniyle çeşitli sorunlar içinde olduğundan böyle davrandıkları, aslında onların da yalnız ve çaresiz kaldıkları üzerinde durulmuştur. Ayrıca, bu nedenlerle alan taramalarının gerektiği gibi yapılamadığı da vurgulanmıştır. Bu nedenle, okula zamanında kayıt olmama sorununu azaltmada alan taramalarının ve aile bilinçlendirme çalışmalarının çok gerekli olduğu açıkça görülmektedir. Bu konuda acil önlemler alınması ve stratejiler geliştirilmesi ihtiyacı vardır.

Araştırma bulguları ailelerin okula kayıtlı ilgili pek çok temel bilgiye sahip olmadıklarını ya da yanlış bilgilere sahip olduklarını göstermiştir. Bu bilgiler çocuğun okula kayıt yaşının ne olduğu bilgisinden,

ebeveynin okul açılmış dahi olsa çocuğunu okula kayıt ettirmeye hakkı olduğu bilgisine, ailelere yapılan para yardımlarından okulların kitap yardımları yaptıklarına dair bilgilere kadar değişmektedir. Bu anlamda tarama çalışmalarının hem okula geç kayıt olan ve olma potansiyeli olan çocukları belirleme hem de aileleri bilgilendirme ve bilinçlendirme çalışmalarını kapsayacak biçimde planlanması oldukça önemlidir. Tarama çalışmalarında öğretmenlerin aktif bir rol almaları, sağlık ocakları çalışanları olan ebe ve hemşirelerle de işbirliği yapmaları yerinde bir açılım olacaktır. Böylelikle sağlık çalışanları bebeklikten itibaren kayıt altına alınmış olan çocuklarla ilgili bilgileri MEB çalışanları ile paylaşma olanağına da sahip olacaklardır. Alan taramaları ve aile bilinçlendirme çalışmaları için aynı bölgede yaşayan ve çalışmayan lise mezunu ve/veya üniversite öğrencilerinden gönüllü hizmet de alınabilir. Bu konuda sivil toplum kuruluşları da harekete geçirilebilir. Ancak, bu noktada mevsimlik işçi olarak yer değiştiren ya da yaylacılık yapan ailelerin taramalarının ne zaman ve nasıl yapılması gerektiğinin araştırılması da önem arz etmektedir.

Özellikle dikkat edilmesi gereken bir durum, ailelerle yapılacak bilinçlendirme çalışmalarının, tek başlarına yapıldıklarında yeterli olmayacağı, bilinçlendirmeyle birlikte sonuna kadar, yani çocuk okulda derslerine başlayana kadar devam edecek bir tarama ve takip çalışması şeklinde olması gerektiğidir. Biraz önce de bahsedildiği gibi, oldukça yoksul olan bu ailelerin öncelikleri eğitimden çok daha farklı ve temel olan ihtiyaçlarını karşılamak olduğundan kendi ihtiyaç listelerinin başındaki sorunlarla ilgilendirirken bu durumu ihmal edebilmektedirler. Bunu destekleyen ilginç ve ilk bakışta şaşırtıcı olan bir araştırma bulgusu da, odak grup toplantısı ve yarı yapılandırılmış görüşmeler gibi katılımcıların çoğunun ebeveynler dışındaki sosyal paydaşlar olduğu durumlarda sorunun nedenleri açısından ebeveynlerin ilgisizliklerine, bilgisizliklerine vurgu yapılırken; ebeveynlerle yapılan nitel araştırmalarda bunun yerine ekonomik sıkıntılara, çocuğun küçük olmasına ve okullarla ilgili genel sorunlara daha fazla vurgu yapılmış olmasıdır.

Aileler, özellikle, anneler eğitimsiz oldukları için ilköğretim okulları ile ilgili yanlış algılara sahiptirler. Çocuklarının, normal yaşında okula gittiği takdirde ezileceğini düşünmektedirler. O nedenle, bir yıl geç

kayıt yaptırmayı tercih etmektedirler. Bu noktada okul yönetimlerinin ve öğretmenlerinin ilköğretim okullarının amaçlarının ve günlük etkinliklerinin neler olduğu konusunda yöre halkını aydınlatması gerekmektedir. Bu tür bir bilinçlendirmenin sorunun çözümüne katkı getireceği düşünülmektedir. Bununla birlikte, yadsınmaması gereken önemli bir durum ise beslenme sorunları ve gelişme gerilikleri gibi sorunların okula geç kaydolmayı etkileyen temel sorunlardan olduğu ve bu sorunlarla okula başlayan çocukların eğitim sürecinin olumsuz bir şekilde etkileneceğidir (Çabuk, Soylu, Kavukçu, Türkmen ve Büyükgebiz, 1999; Çivi ve Koruk, 2005; Jukes, 2006). Çocuğun zayıf ve çelimsiz olduğuna inanılması aileler için ciddi bir kaygı kaynağı olduğundan, bu taramaların uzmanlar eşliğinde yapılması ve gelişimlerinde sorun olan çocukların, olabiliyorsa, okulla birlikte desteklenmesi, ya da olmuyorsa bir okul öncesi kurumuna gönderilerek aynı zamanda gelişmesi için gerekli desteklerin sağlanması gerekmektedir. Bu destekler, okulla birlikte yürümediği durumlarda da evlerde çocukların takip edilmesiyle, beslenme ve sağlık hizmetlerinin bu ailelere sağlanması yoluyla sürdürülebilir ve bu çocuklar daha sonra okula kazandırılabilir. Sonuçta, bu kaygı çocuklarla ilgili gerçek sorunlardan kaynaklanmıyorsa ve ailelerin yarattığı bir durum ise aileyi ikna edebilecek en iyi kişiler bu işin uzmanları olan doktorlar ve çocuk gelişimi ve eğitimi uzmanları olduğundan bu kişiler tarafından yapılacak aile bilgilendirme çalışmalarıyla çocuklar en başta yıl kaybetmeden okula kazandırılabilir. Ailenin bu kaygılarının gerçekçi dayanakları varsa da, zaten yoksul olan ve imkânları kısıtlı olan bu ailelerde yaşayan çocukların sorunları evde kalarak çözülmeyeceğinden, uzmanların müdahale etme şansı olabilir. Nitekim, yoksul ailelerin çocuklarında beslenme bozuklukları ve büyüme geriliği sorunları görülmesi olasılığı daha yüksektir (Amante, Van Houten, Grieve, Bader ve Margules, 1977; Çivi ve Koruk, 2005; Gabriele ve Schettino, 2008; Jukes, 2006). Bu durumla ilgili olan ve çocukların evde kalmakla nasıl bir risk altına girdiklerini gösteren bir başka bulgu da çocukların okula kayıt olmadan geçirdikleri zaman içerisinde zihinsel, bedensel ve sosyal-duygusal gelişimlerini destekleyecek eğitsel etkinlikler yapmadıkları, zamanlarını sokakta ya da evde bir yönlendirme olmaksızın ailelerin deyimi ile "oynayarak" geçirdikleri bilgisidir. Öte yandan geç

kayıt ve özellikle de kayıtsız grubundaki kız çocukları ise daha çok ev işlerine yardım etmek gibi domestik işleri erkek çocuklarından daha çok yapmaktadırlar. Bu yörelerdeki ailelerde erken yaşlarda domestik sorumluluklar verilen kız çocuklarının büyüdüklerinde bu tür işlerle ilgili yükü daha kolay kaldıracabilecekleri şeklinde bir yanlış inanış da yaygın olarak kabul görmektedir.

4.5. Sağlık ve Engellilik Durumu

Çocukların okula geç kaydedilmelerinin ya da hiç kaydedilmemelerinin önemli bir diğer nedeni de bazı çocukların sağlık problemlerinin ve/veya engellilik durumlarının bulunmasıdır. Bu çocukların oranlarının hiç kayıt edilmemiş çocukların olduğu grupta daha çok olması Türkiye’de engelli çocukların okullarımıza entegre edilmeleri açısından hala çok çalışılması gerektiğini düşündürmektedir. Daha da şaşırtıcı olan durum ise, araştırma sonuçlarına bakıldığında, bu çocukların bazılarının engel durumlarının ve sağlık problemlerinin okula gitmeye engel olmayacak seviyede olduğudur. Ancak, var olan okulların fiziki koşulları ve eğitim kadrosu bu tür çocukların okula devamlarını kolaylaştıracak özelliklere sahip değildir. Okullar, daha geniş anlamıyla eğitim sistemimizde, bireysel farklılıkları dikkate alan, “çocuk dostu okul” anlayışı olmadıkça, öğretmenler sağlık problemleri olan veya engelli olan çocuklarla baş etme konusunda yetiştirilmedikçe, bu sorunun çözümü zor görünmektedir. Ancak, bu çocukların da eğitim hakkı olduğu gerçeği göz ardı edilemez. Bu nedenle, konunun önemle ele alınması gerekmektedir.

4.6. Kaydolmayanların Okula Hazırlığı

Araştırma bulguları ayrıntılı bir şekilde incelendiğinde çocukların ilköğretime hazırlık adına evde her hangi bir etkinliğe katılmadıkları bir anlamda okul dışında geçirdikleri zamanlarının eğitim öğretim adına kayıp zamanlar olduğu anlaşılmaktadır. Bu çocukların genel olarak sokakta ya da evde oyun oynadıkları belirtilmekte, onun dışında da çocuklar tarlada ya da evde çalıştırılmakta ya da küçük kardeşlerine bakmaktadırlar. Aile bütçesine katkı sağlayacak işlerde çalışan çocuklar da bulunmaktadır. Ev işlerine yardımcı olup kardeşlerine bakanların daha çok kız çocukları olduğu görülmektedir. Televizyon izlemek evde ya

da sokakta oynamanın arkasından gelen en yaygın aktivitedir. Okula kayıt olamayan çocuklar öğrenmeye en açık oldukları bu yaşlarda eğitim-öğretim adına hiçbir olumlu etkinlikte bulunmamaktadırlar. Özellikle annelerin ve babaların da eğitim düzeyleri çok düşük olduğundan, çocukları bu konuda yönlendirmeleri de söz konusu olamamaktadır. Öğrenmede kritik dönemler olduğu ve bu dönemlerde öğrenilmeyen bilgi ve becerilerin daha sonra öğrenilmesinin zor olabileceği, öğrenilse bile öğrenme düzeyinin düşük olma ihtimalinin fazla olması dikkate alındığında, bu yöre çocuklarının zamanında okula kayıt olmalarının önemi daha da artmaktadır.

Görüşmelerde okula kayıt sorununun en önemli nedeni olarak ebeveyn dışındakiler ailenin eğitimsizliğini ve bilinçsizliğini dile getirirken, ebeveynler imkânlarının kısıtlılığını ve çocukların yaşlarının küçük, gelişimlerinin geri olmasını vurgulamaktadırlar. Dolayısıyla da, “eğitimin önemini kavranmamış olması, eğitimin öncelikler sırasında ilk basamakta yerinin olmaması ve çocuğun özgün eğitim kurumlarında eğitim öğretimini tamamlaması gibi konularda sorunlar olması, bilinç eksikliği, ekonomik ve çevresel kısıtlılıklar ile sosyo-kültürel geri kalmışlık” okula zamanında kaydolmamanın en belirgin sebepleri olarak ortaya çıkmaktadır. Nedenler topluca ele alındığında araştırmanın yapıldığı yörenin ekonomik, sosyal ve kültürel olarak kalkındırılması için acil önlemler alınması gerektiği açıkça görülmektedir.

4.7. Anasınıflarına/Anaokullarına Devam

Çocukların yaşının küçük ya da gelişiminin yetersiz olduğunun düşünülmesi bu çocukların okula gönderilmemesi bir etken olarak ebeveynler tarafından belirtilmiş ve okula geç kaydolmayı etkileyen en önemli sebeplerden biri olarak ortaya çıkmışsa da, bu gruptaki çocuklardan arasında geçen bir yıl içerisinde anaokuluna devam eden çocuk sayısı yok denecek kadar azdır. Bu nedenle bölgede anasınıflarının/ anaokullarının sayıca artırılması, daha işlevsel bir hale getirilmeleri ve anaokullarının çocukların gelişimlerini destekleyen ve okula hazırlayan kurumlar olduğu gerçeğinin ailelere bilinçlendirme çalışmalarıyla anlatılması oldukça önemlidir. Bu bölgedeki çocuklar yoksulluk nedeniyle risk altında olduğundan illerdeki anasınıflarının/anaokullarının önemli bir işlevi de

çocukların fiziksel ve zihinsel gelişimlerinin takip edilerek desteklenmesi olmalıdır. Yine bu aşamada da Sağlık Bakanlığı ile MEB arasında koordinasyon sağlanarak, sağlık görevlileri ile de kırsal ve kentsel yaşam alanlarında iş birliğine gidilebilirse çocukların kayıtları, bilgileri daha sistemli bir şekilde toplanabilir, saklanabilir ve eğitim çalışmalarını desteklemek amacıyla kullanılabilir. Ayrıca, anasınırıflarının başka bir fonksiyonu da anadilleri Türkçeden başka diller olan çocukların okula başladığında dil edinimi sorunu yaşamamaları için bu çocuklara Türkçe konuşma ve anlama becerilerinin kazandırılması olmalıdır.

4.8. Okula Kaydetme Kararı

Aile içinde çocuğun okula kaydedilme kararı anne ve baba tarafından birlikte alınıyor gibi görünse de, kararın alınmasında en etkili kişinin baba olduğu anlaşılmaktadır. Bu nedenle, babaların, okula başlama yaşı ve ilköğretim okullarının özellikleri konusunda bilgilendirilmesi ve yönlendirilmesi daha önemli olmaktadır. Babalarla daha iyi iletişim kurabilecek olan muhtarlar, diğer yerel yöneticiler ve din görevlileri öncelikli olarak bilinçlendirilmeli, sorunun önemini kavramaları sağlanmalıdır. Hatta babalara daha askerlik görevlerini yaparken hem farkındalık eğitimleri hem de çocuk gelişimi ve eğitimi ile ilgili çeşitli konularda eğitimler verilebilir. Bu eğitimlerle babaların askerlikleri sırasında okula zamanında kaydolmanın önemini kavramaları sağlanabilir.

Araştırmanın yapıldığı illerde okullara ulaşımında zorlukların yaşanması, okul masrafları, yasal olarak yasaklanmış olmasına rağmen kayıt ücretlerinin okula başış adı altında toplanması, ekonomik sorunlar yaşayan bu ailelerin çocuklarını okula zamanında kayıt ettirmelerini engellemektedir. Ailelerin bir kısmının, çocukların ilköğretime kaydını kolaylaştıracak devletin yaptığı katkılardan haberi dahi olmamaktadır. Bu tür katkıların neler olduğu, kimlerin, ne zaman, nereye başvurması gerektiği konularında yerel yönetimler tarafından her öğretim yılı başlamadan yöredeki ailelere duyuru yapılması yarar sağlayabilir.

4.9. Taşımalı Sistem ve YİBO'lar

İlköğretime zamanında kayıt olmayı engelleyen önemli durumlardan bir diğeri, okulların dağınık oluşu nedeniyle taşımalı sistem ve YİBO sisteminin uygulanmasıdır. Aileler çocuklarının, özellikle kız çocuklarının, taşımalı sistemle okula gitmesine ya da YİBO'larda eğitim almasına sıcak bakmamaktadırlar. Erkek çocuklar için ise, gerek taşımalı sistem gerek

YİBO'lar için biraz daha büyümelerinin gerektiğini düşündüklerinden, onları da okula geç kayıt ettirme yolunu tercih etmektedirler. Bu durumun dikkate alınması ve bu iki sistemin de gözden geçirilmesi önerilmektedir. Her gün saatlerce yol gitmek ya da merkezden uzak yerlerde çocukların eğitimlerine devam etmelerini beklemek çocuklar için zamanında okula kaydolmamaktan, eğitim kapılarının tamamen kapanmasına kadar tehlikeli sonuçlar ortaya çıkarabilecek önemli durumlardır. Özellikle hatırlanması gereken bir durum, okula zamanında kaydolmayan çocuklar söz konusu olduğunda, eğer çocuk okula gönderilecekse, bunun gelecek bir yıl içinde olduğu, daha fazla süre geçtiğinde ise, bu çocukların okula kaydolma şansının azaldığıdır. Bu durumu destekleyecek bir bulgu, her ne kadar illerdeki kız çocukları eğitim olanaklarından yararlanma açısından dezavantajlı olsalar da, geç kayıt olan çocuklar arasında kız ve erkek çocuk sayılarına bakıldığında çok fazla bir fark yoktur ve hatta erkek çocuklarının sayıları daha fazladır. İki yıl üst üste kayıt yaptırmamış çocuklar arasında kız çocuklarının sayısının daha fazla olması göze çarpan bir diğer bulgudur... Zaman zaman kız çocuklarının dini inanışlar nedeniyle okula daha erken kaydedtirilerek ergenlik dönemi gelmeden okulu bitirmeleri istendiği bulgusu göz önüne alındığında, okula zamanında kaydolmayan kız çocukları her geçen yıl biraz daha gelişeceklerinden, okul dışında geçen zamanla okula kayıt olma şanslarının azaldığı sonucuna da ulaşılabilir.

4.10. İlköğretim Kurumları Yönetmeliği: 15. Madde

MEB çalışanları hariç, sosyal paydaşların yaklaşık yarısı İlköğretim Kurumları Yönetmeliği'nin 15. maddesinin içeriğini bilmemektedir. Özellikle ebeveynlerin, medya mensuplarının ve muhtarların içinde bu maddeyi bilmeyenlerin sayısı çoğunluktadır. Okula zamanında kayıta muhtarların ve medyanın çok etkili olabileceği göz önüne alındığında, öncelikle bu iki grubun ve diğer paydaşların bu konuda bilinçlendirilmelerinin gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Anne ve babalar öğretmenlerden, akrabaların ve komşuların yer aldığı çeşitli kişilerden okula kayıt yaşı bilgilerini edinmektedirler. Dolayısıyla özellikle öğretmenlerin 15. madde ile ilgili olarak tam ve doğru bilgilerle donatılmış olmaları bunun yanında bu bilgiyi anne ve babalara açık bir şekilde anlatabilmeleri gerekmektedir.

4.11. Geleneksel ve Dinsel Etmenler

Araştırmada geleneksel ve dinsel etmenlerin okula zamanında kaydolmama üzerinde etkisinin çok az olduğunun katılımcılar tarafından ifade edildiği görülmüştür. Daha önce de bahsedildiği gibi zamanında kaydolmamaktan çok, geleneksel ve dinsel etmenlerin kız çocukları üzerindeki olumsuz etkisinin, bu çocukları orta öğretime kayıt ettirmeme şeklinde ortaya çıktığı görüşmelerde vurgulanan önemli bir noktadır. Bu durum, geleneksel ve dinsel etmenlerin, bu yörelerdeki kız çocuklarının ilköğretime kayıt olsalar bile, daha üst öğretim kademelerine devam etme şanslarının erkek çocuklardan çok daha az olduğunu gösteren dikkat çekici bir bulgudur. Diğer bir deyişle, geleneklerin ve dini etmenlerin nihai olarak kız çocuklarının aleyhine işlediği açıktır. Bu nedenle kız çocuklarının eğitim durumları değerlendirilip sorunun çözümüne dair çalışmalar yapılırken dinsel ve geleneksel faktörlerin birlikte ele alınıp incelenmesi büyük önem taşımaktadır.

4.12. Kız-Erkek Çocuk Etkisi

Görüşmelerde ilköğretime zamanında kayıtlı ilgili durumlarda cinsiyetin rol oynadığı anlaşılmıştır. Erkek çocukları zamanında kayıt olmamak sorunundan ilerideki eğitimlerine devam etmeme anlamında daha az etkilenmekte, kız çocukları ise bu durumdan daha fazla etkilenmektedir. Bunun en temel nedenlerinin kız çocuklarının evlenip gideceği düşüncesinin olması, evde daha küçük kardeşlerine bakması, ev işlerini yapması, ergenliğe girdiği dönemde okulda olmasının istenmemesi, medyadaki haberlerin ebeveynleri kız çocuklarının daha fazla tehlike altında oldukları konusunda tedirgin etmesi gibi nedenler olduğu belirlenmiştir. Bu konuda özellikle medya organlarının daha duyarlı davranmalarının önemi anlaşılmaktadır. Genel olarak kadınların ve kız çocuklarının toplumdaki rollerinin güçlenebilmesi için, erkekler tarafından yönlendirilmesi, korunması gereken ve erkeğe bağlı varlıklar olmadıkları bilincinin toplumda yaratılması gerekmektedir. Özellikle, kadınların okullarda verilecek ücretsiz okuma yazma ve çeşitli beceri kursları ile okullara çekilerek okul ve öğretmenlerle tanışmalarının sağlanması, hiç şüphesiz ki kendisi eğitimle hiç tanışmamış bu annelerin bir ölçüde de olsa eğitimle tanışmaları ve kendi kız çocuklarının da

bunu yaşamaları için çaba sağlamaları yönünde önemli bir gelişme olabilir. Bu eğitimlerle belki de annelerin çalışma hayatına katılmasına yardımcı olunabilir ki böylelikle de mevsimlik işçilik gibi evlerinden uzun sürelerle çıkmalarına yol açan işlere bağımlılık bir nebze de azaltılabilir.

4.13. Anadil Olgusu

Bu illerdeki çocuklar arasında Türkçe dışında yerel dillerin konuşuluyor olması ve anadillerinin Türkçe olmaması nedeniyle ilköğretimde zorluk çekeceği düşüncesi ile okula gönderilmedikleri önemli bir bulgudur. Her ne kadar ebeveynler tarafından söz konusu edilmemiş de olsa, odak grup toplantılarında bu konu üzerinde hassasiyetle durulmuştur. Şüphesiz, eğitim-öğretim dili Türkçe olan bir okulda çocuğun hiçbir şey anlamadan oturması hakkaniyetli bir durum değildir. Bu sorunun ortadan kaldırılması için MEB, Okul Öncesi Eğitimi Genel Müdürlüğü'nün AÇEV'in desteği ile ilköğretime o yıl Eylül ayında başlayacak çocuklar için yürüttüğü, "Yaz Okulu" uygulamasının yaygınlaştırılması önemli bir çözüm olacaktır. Bu illerdeki anaokullarının/ anasınıflarının yaygınlaştırılması, bu okullarda uygulanacak eğitim programlarında yoğunlaştırılmış Türkçe anlama ve konuşma eğitiminin verilmesi yararlı olacaktır.

Aynı zamanda anne ve babalara da Türkçe öğrenmeleri için okuma yazma kurslarının açılmasına devam edilmesi, bu kursların sayıca artırılıp yaygınlaştırılması, bu kurslarda eğitim veren öğretmenlerin de niteliklerinin artırılması için çalışmalar yapılmalıdır. Dil edinimi ile ilgili en önemli faktörlerden birisi çocuğun yaşidir ve çocuk ne kadar erken yaşta bir dil öğrenmeye başlarsa o dili o kadar iyi konuşur, anlar ve yazar (Johnson, 1992; Slavoff, and Johnson, 1995). Erken yaşlarda ikinci dil edinen çocuklar sosyal, duygusal ve bilişsel anlamda çok daha iyi gelişirler.

4.14. Zamanında Okula Kaydolmamaya Odaklanma

Araştırmanın bir diğer çarpıcı bulgusu da hem odak grup toplantılarında, hem de yarı yapılandırılmış görüşmelerde katılımcıların araştırma konusu olan zamanında okula kaydolmamaya odaklanmalarında sorun yaşamalarıdır. Bu durumun önemli bir sebebi görüşmelere katılanların yöredeki ekonomik

sorunlar, kır-kent ayrımı, çocukların sağlık ve gelişme sorunları gibi konularla fazlaca içiçe yaşamaları nedeniyle okula geç kayıt sorununu önemli bir sorun olarak algılamamalarıdır. Bu nedenle de, kendilerini diğer yaşamsal sorunlardan soyutlamada zorluk yaşamaktadırlar. Bu olgu, illerin ve yöre halkının içinde bulunduğu durumu göstermesi açısından önemlidir.

4.15. Aktörlerin Çalışmaları, Roller

Araştırmada ilerdeki MEB çalışanlarının, Diyanet İşleri Başkanlığına bağlı görevlilerin ve yerel medyanın okula zamanında kayıt için bazı çalışmalar yaptıkları belirlenmiştir. Ancak, bu çalışmalar çok yetersiz kalmaktadır. Bu unsurların ortak çalışmalar yürütmüyor olmaları ve birbirlerinin çalışmalarından haberdar olmamaları, başarısız olmalarında önemli bir faktör olarak dile geldiğinden, bu kurumlar arasında acil bir işbirliği gerekmektedir. Özellikle, velilerin eğitim bilincinin yükseltilmesi ve ev taramalarında görev almak üzere çalışacak komisyonlarda yerel ve resmi kuruluşlarla, halka yakın diğer sosyal paydaşların da bulunması bu sorunun anlaşılması, takip edilmesi ve çözülmesi için atılacak önemli bir adımdır. Sağlıkçılarla yapılacak iş birliği, özellikle kırsal bölgelerde oldukça yararlı olabilecektir. Ebelerin ve hemşirelerin çocukları takip etmede kullandıkları, anne-çocuk takip ve aşı kartı uygulamalarıyla bebek ve küçük çocukların gelişimini takip edebildikleri düşünüldüğünde bu iş birliği ile bebeklikten başlayarak, en azından ilköğretim sonuna kadar çocukların gelişimlerini izlemek mümkün olabilir. Çocuğunu okula gönderecek velilere ekonomik destek sağlanması, okulların fiziki koşullarının geliştirilerek sınıflardaki öğrenci sayısının azaltılması, öğretmenlerin ailelere karşı tutumlarının iyileştirilmesi ve bunları başarmak için yörede bulunan tüm resmi ve özel sosyal kurum ve kuruluşların bu konuda elbirliği yapması sorunun çözümü için sosyal paydaşların önerdiği bir stratejidir.

4.16. Yeni Çalışma Önerileri

Nicel araştırma bulgularından elde edilen bilgiler genel olarak ekonomik sosyal ve kültürel anlamda yapılacak iyileştirme çalışmalarının, farkındalık eğitimlerinin, okullarda ve eğitim sisteminde

yapılacak düzenlemelerle her çocuğun kaliteli bir okula ulaşımına olanak verilmesinin, toplumda cinsiyet eşitsizlikleri ile mücadele etmenin ve Türkçe dil eğitiminin erken yaşlarda verilmesinin okula zamanında kaydolmayı sağlamada önemini vurgulamıştır. Yarı yapılandırılmış görüşmelere katılan katılımcıların %96,2'sinin halen yapılmış ya da devam eden çalışmalar dışında önerebilecekleri çalışmalar da olmuştur. Bu öneriler velilerin eğitim bilincinin yükseltilmesi, resmi yerel kurumların ortak bir komisyon kurarak çalışması, ihtiyaç sahibi velilerin ekonomik olarak desteklenmesi, nitelikli okullulaşmanın artırılması gibi görüşler üzerine inşa edilmiştir. En öncelikli öneri olarak söylenen ve sorunun kaynağı olarak görülen olgu velilerin bilincinin yükseltilmesidir. Ancak, olumsuzluğun yükünü velilerin üzerine yıkmamak gerektiği, özellikle bir kısım ekonomik sorunların ve yetersiz organizasyonel yaklaşımların, teknoloji kullanımındaki sıkıntılıların, eğitime bakış açısının da dikkate alınması ve gözden geçirilmesi gerektiği de dile getirilmiştir. Nitekim, katılımcılar bu bağlamda e-kayıt sisteminin işlevselleştirilmesi, veliye cezai yaptırım uygulanması, din görevlilerinin daha etkin olarak devreye sokulması, medya yayınlarının yanı sıra afiş ve ilan çalışmalarının yapılması, velilerle iletişime geçme çalışmalarında MEB ve Diyanet görevlilerinin fiilen bulunması, mevsimlik işçi konumundaki ailelerin çocuklarına gidilen yerde kayıt imkânı verilmesi ve kendilerine maddi destek sağlanması, anadil sorununun çözülmesi, bunun için okul öncesi yoğun Türkçe programı uygulanması, okulların cazip hale getirilmesi gibi dileklerini de sorunun çözümü için atılacak diğer adımlar olarak sıralamışlardır.

4.17. Etkili İletişim Uygulamaları

Etkili iletişim uygulamalarının ve doğru iletişim kanallarının kullanımının okula zamanında kaydolmama ile mücadelenin başarıya ulaşmasında önemli bir yer tutacağı düşünüldükçe ilgili ilde, ilçede veya köyde yapılacak çalışmaların, kampanyaların ve iletişim çalışmalarının halka en iyi hangi kanallarla duyurulabileceği sorulmuştur. En belirgin bir şekilde sunulan yöntem birebir ve yüz yüze yapılacak iletişim yöntemlerinin tercih edilmesi yönünde olmuştur.

Diğer iletişim kanallarında olmayan sıcaklığı ve içtenliği içermesi bakımından yüz yüze iletişimin yerini alabilecek ikinci bir yolun olmadığı da vurgulanmıştır. Dile getirilen iletişimsel ifadeler incelendiğinde, iletişimde etkin rol alması beklenen aktörlerin medya, öğretmen, din görevlisi, muhtar ve MEB yetkilileri şeklinde sıralandığı görülmüştür. Ancak, uygulamada tüm bunların bir bütün olarak ele alınması ve ağırlığına göre işlevselleştirilmesi gerektiği de ifade edilmiştir. Ne kadar etkili bir yöntem olursa olsun, tek kanalla çalışmanın çok kanalla iletişim kurulmasının yerini alamayacağı, çok çeşitli iletişim yollarının yüz yüze iletişime paralel bir şekilde yürütülmesinin gerektiği ayrıca dile getirilmiştir.

4.18. İlgili Taraflara Görevler

İlköğretim çağına gelmiş çocukların zamanında okula kaydolması konusunda herkese çeşitli görevlerin düştüğü katılımcılar tarafından defalarca dile getirildiğinden, kendileriyle görüşülen katılımcılara toplumda belli bir konuma sahip olan kişi ve kurumlara ne gibi görevler düştüğü sorulmuştur. Özellikle, araştırmanın yapıldığı bölge ve iller dikkate alındığında daha da işlevsel ve etkin olan muhtarlar, öğretmenler, yerel yöneticiler, sivil toplum kuruluşları, din görevlileri, doktorlar-hemşireler gibi bir kısım özel ve tüzel kişilere ne tür görevler düşmekte olduğu sorulmuş ve her birisi için ayrı ayrı görüşler alınmıştır.

Bu çerçevede muhtarlardan beklenenler bilgilendirme yapmaları, ailelerle ve okullarla iletişim içinde olmaları, alan taramasına aktif olarak katılmaları ve takip süreçlerinde de bulunmaları, bu konuyu bir görev olarak kabul etmeleri, diğer paydaşlarla işbirliği içinde olmaları şeklinde sıralanmıştır.

Öncelikle gerekeni yaptıkları ifade edildikten sonra, öğretmenlerden beklenenler bilgilendirme yapmaları ve ailelerle ve ilgili diğer kişi ve kurumlarla iletişim içinde olmaları, diğer paydaşlarla koordineli bir şekilde hareket etmeleri, eğitimi cazip hale getirmeleri ve özendirme, alan taramasına katılmaları, durum tespit çalışmalarına katılmaları şeklinde ifade edilmiştir. Yerel yönetimlerin doğrudan eğitimle ilişkileri ve konuya dair resmi görevleri olmasa da,

eğitim için destekleyici pek çok faaliyetlerinin olduğu dile getirilmiştir.

Yerel yöneticilerin okula zamanında kaydolma ile ilgili üzerlerine düşen görevler konusunda söylenenler yine bilgilendirme ve yönlendirme yapma, okulların iyileştirilmesini sağlama, velilere maddi yardım yapma, diğer paydaşlarla işbirliği içinde çalışma, konuyla ilgili olarak daha çok yetkiye ve cezai yaptırım gücüne sahip olma olarak ifade edilmiştir.

STK'ların ne tür görevler üstlenebileceği konusunda gelen öneriler de diğerlerinde olduğu gibi bilinçlendirme faaliyetleri, baskı ve ikna unsuru olma ve kamuoyu oluşturma, diğer paydaşlarla iletişim ve işbirliği içinde çalışma, manevi destek ve teşvikleriyle birlikte maddi destek de sağlama, kendilerinin projeler üretmeleri ve mevcutlara destek sağlamaları olarak sıralanmıştır. Bu önerilerden başka STK'ların hâlihazırda gerekli katkıları yaptığını düşünenler olduğu gibi, bu konuda bir katkılarının olamayacağını düşünenler de olmuştur.

Her an halkın içinde olmaları nedeniyle din görevlilerinin de yapabilecekleri önemli görevlerinin olabileceği düşünülerek bunların neler olduğu sorulduğunda, vaaz ve hutbelerinde halkı bilgilendirme, halk üzerindeki etkilerini kullanarak ikna etme, diğer paydaşlarla işbirliği içinde olma gibi görevler din görevlileri için dile getirilmiştir. Bunun yanında, az da olsa bir kısım katılımcıların din görevlilerinin eğitime bir katkılarının olamayacağını düşündükleri görülmüştür.

Doktor, hemşire ve ebelerin toplum üzerindeki etkileri, toplumsal hiyerarşideki saygın konuları ve özellikle çocuklar ve anne babalar üzerinden toplumla kurdukları ilişkiler önemli olduğundan, okula zamanında kayıt konusunda onların görevlerinin ne olabileceği katılımcılara sorulmuştur. Alınan yanıtlara göre doktorlardan da yine bilgilendirme yapmanın beklenildiği, bunun yanında kendi hasta kayıtlarından faydalanma, fiziksel gelişim ile ilgili çalışmalar yapıp gelişim geriliklerini tespit ederek müdahale etme ve yine toplumdaki konumlarını kullanarak ikna etmenin beklendiği görülmüştür. Ancak, bunlara rağmen, az da olsa bazı katılımcıların, doktor ve hemşirelerin bu

konuda bir etkilerinin olamayacağını ifade ettikleri görülmüştür. Beklentilerin tümüne genel olarak bakıldığında, tüm sosyal paydaşlardan beklenenlerin ortak noktalarının iletişim ve işbirliği içinde olma, halkı bilinçlendirip ikna etme ve ortak hareket etme olduğu görülmüştür.

4.19. Nicel ve Nitel Araştırma Bulgularından Üretilen Öneriler

- Öğretmenlerin ev ziyaretlerinin sistematik olarak düzenlenmeli, il milli eğitim müdürlükleri tarafından denetlenmeli ve izlenmelidir. Bu çalışmalar MEB'e bağlı bir şekilde bütün illerde koordineli biçimde yapılmalıdır.
- Konu ile ilgili yapılacak olan bilinçlendirme çalışmalarında geniş ailelerde sadece anne ve baba değil ailenin tamamının bilinçlendirilmesi hedeflenmeli ve çalışmalar bunu sağlamaya yönelik olarak planlanmalıdır.
- Kız çocuklarının okula zamanında kaydolmaması sorunu kültür, inanç, gelenek ve görenekler ile birlikte irdelenmelidir.
- Bu yörelerdeki kız çocukları, çocukluklarını daha az yaşıyor görünmektedir. Çocukluklarını yaşayamayan bireylerin yetişkinlikte kişiliklerinde bazı sorunların olabileceği ihtimali göz önüne alınarak aileler ve öğretmenler bu konuda bilinçlendirilmelidir.
- Kayıtta başış adı altında alınan ücretlerin geç kayda neden olduğu görülmektedir. Okulların ihtiyaçlarının karşılanması için başka çözüm yolları bulunmalı ve ebeveynlerden her ne sebeple olursa olsun zorunlu ilköğretim aşamasında ücret alınmamalıdır.
- İlköğretim çağı sonuna kadar tüm çocukların sağlık durumlarının ve gelişimlerinin takibinin devlet eliyle yapılması sağlanmalıdır.
- Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi'ndeki bilgi güncellemelerinde oluşabilecek hataların geç kaydolmaya sebebiyet verme durumunun ortadan kaldırılmasına dönük önlemler alınmalıdır.
- Okul Öncesi Eğitimin son yılı (60-72 aylık çocuklar için) zorunlu eğitim kapsamına alınmalıdır.
- Dil konusundaki iletişim problemlerini ortadan kaldırmak için annelere Türkçe öğretilmesi için kurslar açılmalıdır.
- İlköğretime başlayacak çocuklar için okulun açılmasından bir önceki yaz aylarında Türkçe konuşma ve anlama amaçlı eğitimler düzenlenmelidir. Halen uygulanan AÇEV ve MEB'in Yaz Okulu uygulaması yaygınlaştırılarak bu gereksinim karşılanabilir.
- İlköğretim Haftası özellikle okula kayıt oranlarının düşük olduğu bölgelerde daha dikkat çekecek ve özendirilecek biçimde şenlik havası içinde kutlanmalıdır.
- MEB İlköğretim Kurumları Yönetmeliğinin 15. Maddesi halkın anlayacağı biçimde yeniden ifadelendirilmeli ve bu maddenin açıklanarak medya, muhtarlar, köy kahveleri, din görevlileri veya kanaat önderleri aracılığıyla topluma okul kayıt dönemleri öncesinde duyurulması sağlanmalıdır.
- Milli Eğitim Bakanlığı ile Sağlık Bakanlığı arasında oluşturulacak koordinasyon doğrultusunda bu yörelerde okula kaydın sağlanması çalışmalarında ve takiplerde sağlık personeli ile öğretmenlerin işbirliği yapmaları sağlanmalıdır.
- 15. Maddenin ebeveynlere sağladığı kayıt erteleme hakkının kullanılması sürecinde çocuğun okula devamı için yeterince hazır olmadığı konusunda karar vermede okul yöneticilerinin yanı sıra sağlık personelinin de görüşünün alınması şeklinde bir uygulama benimsenmelidir.
- İlköğretim kurumlarının amaçlar, etkinlikler, eğitim anlayışları başta olmak üzere çeşitli yönlerden kendilerini ebeveynlere tanıtmak ve okula başlayacak çocuğun güçlü olmasının gerekli olmadığını vurgulamak için çalışmalar yapmaları gerekmektedir.
- Engelli çocukların da okula devam edebilmeleri için ilköğretim okullarının fiziksel özellikleri gözden geçirilmeli ve gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.
- İlköğretim okullarının "Çocuk Dostu" okullar haline getirilmesi için çalışmalar başlatılmalıdır.
- Üniversitelerin öğretmenlik programlarındaki derslerde çeşitli kanun ve yönetmeliklerin tanıtımına yönelik içeriklere yer verilmesini sağlamak amacıyla bu üniversitelerle Milli Eğitim Bakanlığı yetkililerinin iletişime geçmesi için gerekli girişimler başlatılmalıdır.

5. ÇALIŞTAYDAN ELDE EDİLEN KISA VADELİ STRATEJİK ÖNERİLER

- Sağlık ocakları ile okul sağlığı uygulamalarını yürüten okul yöneticilerinin koordinasyon içinde çalışmalarını sağlayacak bir protokolün hazırlanıp uygulanması,
- Rehabilitasyon merkezlerinin iyileştirilmesi, denetlenme ve yönlendirme çalışmalarının başlatılması,
- RAM'larda kırsala dönük çalışmaların başlatılması, bu amaçla RAM'ların personel sayısının artırılması, iş yüklerinin azaltılması,
- Doğum kontrol kampanyalarının sürdürülmesi ve bu kampanyalar sırasında çocuk sayısının aileye getireceği ekonomik ve sosyal yükün anlaşılması için eğitimler verilmesi,
- Özellikle annelere Türkçe öğretmeye dönük çalışmalara ağırlık verilmesi. İlköğretim okullarının ve yöredeki üniversitelerin olanaklarının bu amaç doğrultusunda işe koşulması,
- Milli Eğitim Bakanlığı ile Milli Savunma Bakanlığı'nın işbirliği yaparak askerlik görevini yerine getiren erkeklere kışlalarda; okul öncesi eğitimin önemi, okula zamanında kaydolma, kız çocuklarının eğitim hakkı, devletin çocuklarını okula gönderen ekonomik yönden yetersiz ailelere sağladığı yardımlar gibi konularda eğitim verilmesi,
- Bu eğitimi verecek eğitim personelinin yetiştirilmesi ve verilecek eğitimin programının hazırlanması konusunda eğitim fakültelerinden yardım alınması,
- Ailelere ilköğretime başlama yaşınının 72 ay olduğunun hem yöredeki okul idareci ve öğretmenleri hem ulusal ve yerel medya aracılığıyla daha etkili bir biçimde açıklanması,
- Okula e-kayıt sisteminde otomatik kayıt sonrasında kesin kayıt yaptırılmasının gerekliliği konusunda ailelerin bilinçlendirilmesi,
- Okul döneminde ve yaz sonunda ailelere 72 ayını dolduran çocuklarını okula kayıt ettirmeleri gerektiğini hatırlatan davet mektuplarının okullarca hazırlanıp gönderilmesi,
Gönderilecek mektuplarda şu bilgilere yer verilmesi;
 - Otomatik kayıtlı öğrencilerin kesin kaydının yapılması gerektiği
 - Okula başlamada 72 ayın (takvim yaşının)

vurgulanması

- Okula kayıt bilgisi
- Okul kaydının ücretsiz olduğu
- Ücretsiz ders kitabı dağıtımı yapıldığı
- Var olan diğer yardım organizasyonlarının tanıtılması (ders materyali, önlük, ücretsiz beslenme imkânı vb.)
- Velilere yönetmeliğin 15. maddesini açıklayan ve eğitim- öğretimle ilgili bilgilendirme içeren mektup ve/ veya el ilanlarının hazırlanıp, dağıtılması,
- E- okul sistemine öğrencilerin okula kaydının ve devamının takibini sağlamaya dönük yeni bir modülün eklenmesi,
- Var olan okul öncesi ve ilköğretim kurumlarının nicel ve nitel yönden geliştirilmesi,
- YİBO ve Taşınabilir Eğitim uygulamalarının gözden geçirilmesi, yörenin kültürel özellikleri, beklentileri ve duyarlılıkları ile uyumunun sağlanması. Ailelerin bu eğitim kurumlarına davet edilmesi ve buraları görmeleri, yemek yemeleri ve YİBO'larda gece yatıya kalmalarının sağlanması. Böylelikle, ailelerin bu kurumları tanınması, kabul ederek benimsemelerine bir ölçüde katkı sağlanabilir.
- Özellikle, ailelerin eğitim düzeylerinin düşük olduğu bölgelerde okulların kendilerini yerel bölge halkına tanıtıcı etkinlikler düzenlemesi,
- Öğretmenlere hizmet öncesinde ve hizmet içinde dezavantajlı çocuklar ve aileleri ile çalışma teknikleri, bu özelliklere uygun bilgi ve beceri edinme gibi konularda eğitim verilmesi,
- Çeşitli illerdeki öğretmen adaylarının köylerde, kırsal yaşam alanlarında ve hatta yazın staj yapma olanaklarının sağlanması. Böylelikle, bu öğretmenlerin okula geç kayıt sorununun daha çok yaşanabileceği yerlere çekilmesi ve sorunu daha iyi anlayarak çözüm bulma yollarını öğrenmeleri için olanak sağlanabilir. Ayrıca, yaz aylarında bu öğretmenler tarama çalışmalarına ve Türkçe öğretimi çalışmalarına katılabilirler.
- Eğitim fakülteleri ile okullar arasındaki işbirliğinin artırılması ve eğitim fakültelerinin programlarında yer alan Topluma Hizmet Uygulamaları dersinin geri kalmış bölgelerdeki sorunlara çözüm üretmeye yönelik olarak planlanması önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Al-Qudsi, S., (2003). Family Background, School Enrollments And Wastage: Evidence From Arab Countries. *Economics of Education Review*, 2, pp 567-580.
- Amante, D., VanHouten, V. W., Grieve, J. H., Bader, C. H. ve Margules, P. H. (1977). Neuropsychological Deficit, Ethnicity, and Socioeconomic Status. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 45, 4, pp.24-35.
- AB Temel Eğitimi Destekleme Programı, (<http://www.meb.gov.tr-28.11.2007->) adresinden Mayıs 2009 tarihinde alınmıştır.
- Bruce H. Rankin; Aytaç, Işık (2006). Gender Inequality In Schooling: The Case Of Turkey. *Sociology Of Education*, Vol. 79, No.1 pp. 25-43 , American Sociological Association.
- Buchmann, C. (2000). Family structure, parental perceptions and child labor in Kenya: What factors determine who is enrolled in school? *Social Forces*, 78, pp., 1349-1379.
- Bulutay, T. (1999). Türkiye’de Çalışan Çocuklar. DİE. Case, Anne; Paxson, Christina; Ableidinger, Joseph. (2002). Orphans in Africa: Parental Death, Poverty and School Enrollment. 2003 BREAD Conference.
- Çabuk N, Soylu A, Kavukçu S, Türkmen M, Büyükgebiz B. (1999) The Relation Between Socioeconomic Level And Age Of Attendance To Primary School. ESSOP, 1999 annual Congress of the European Society for Social Pediatrics "School Health" October 1999, İstanbul
- Çingı, H., (2009). Örneklem Kuramı, Bizim Büro Basımevi, Ankara.
- Çivi, S; Koruk İ. (2005). Konya İli Hasanköy Sağlık Ocağı Bölgesinde İlköğretim 1. Sınıf Öğrencilerinde Kronik Malnütrisyon Prevalansı. *Erciyes Tıp Dergisi* 27 (2), 64-69.
- Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, www.0-8.org/hukuksal/bm_cocuk_haklari_sozlesmesi.doc 16 Mayıs 2009 tarihinde indirilmiştir.
- Dilli, C. (2006). Zorunlu Eğitim Çağında Bulunan Kız Çocuklarının Okula Gitmeme Nedenleri. Elazığ: Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Dokuzuncu Kalkınma Planı 2007 – 2013, 2. (2006). Ankara: TBMM.
- DPT (2004), İlçelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması (2004).
- DPT (2003), İllerin Ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması (2003).
- DPT, AB, Hacettepe Üniversitesi. (2003). Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması. Ankara.
- Fazlıoğlu, A. Dersan, N, (2004). GAP Bölgesinde Yoksul Çocukları Eğitime Kazandırma Yönünde Katılımcı Proje Uygulamaları. Eğitimde Yeni Ufuklar II: "Eğitim Hakkı ve Okula Gidemeyen Çocuklar" , (s. 1-17). Ankara.
- Gabriele, A.ve Schettino, F. (2008). Child Malnutrition and Mortality in Developing Countries: Evidence from a Cross-Country Analysis, *Analyses of Social Issues and Public Policy*, 8, 1, pp., 53 – 81
- Haydi Kızlar Okula Kampanyası, http://haydikizlarokula.meb.gov.tr/uygulama_sonuculari.php adresinden alınmıştır.
- İnsan Hakları Beyannamesi http://www.unicef.org/turkey/pdf/_gi17.pdf adresinden 16 Mayıs 2009 tarihinde alınmıştır.
- Johnson, J. S. (1992). Critical period effects in second language acquisition: The effect of written versus auditory materials on the assessment of grammatical competence. *Language Learning*, 42, 217-248.
- Jukes, M. (2006). Early Childhood Health, Nutrition And Education. London: UNESCO.
- Kavak, Y; Erşen, H., (2007). Türkiye’de İlköğretime Katılım ve Okula Gidemeyen Çocuklar . *Milli Eğitim* S.173, 8-26.
- MEB (Mart 2008), 2007 -2008 Eğitim Dönemi e-okul veri tabanı.
- MEB, (2006). Okul Öncesi Eğitim Programı (36 - 72 Aylık Çocuklar İçin). Ankara: MEB Yayını.
- MEB, İlköğretim Kurumları Yönetmeliği http://mevzuat.meb.gov.tr/html/225_0.html adresinden alınmıştır.
- MEB. (2007-2008). Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim. Ankara.
- Miguel Urquiola, V. C. (2006). Apples and Oranges:

Educational Enrollment and Attainment Across Countries in Latin America and the Caribbean. Science Direct , 572-590.

Nakip, Mahir. (2005) Pazarlama Araştırmalarına Giriş (SPSS Destekli), (s.55). Ankara.

Neyzi, O., Furman, A., Bundak, R., Gunoz, H., Darendeliler, F. ve Bas, F. (2006). Growth References for Turkish Children Aged 6 to 18 Years Acta Pædiatrica, pp., 1635-1641

Özbek, Aylin; Miral, Süha. (2003). Çocuk Ruh Sağlığı Açısından Prematürite. Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi , 317-327.

Rabinowitz, G.L. (1989). School Entry Age: The Effects On School Achievement And Adjustment. Atlanta

Rena, Ravinder. (2007). Factors Affecting The Enrollment And The Retention Of Students At Primary Education In Andhra Pradesh - A Village Level Study . Essays in Education 22 , 102-112.

Richardson T. L.; Montz (1985). Academic Achievement Among Early Entry Students. 28.

Slavoff, G. R. ve Johnson, J. S. (1995). The effects of

age on the rate of learning a second language. Studies in Second Language Acquisition, 17, 1-16.

Şimşek, Z., Koruk, İ., (Kasım 2008). İhmal Edilen Bir Grup: Şanlıurfa İl Merkezinde Göçebe Mevsimlik Tarım İşçilerinin Çocukları. 7. Sokakta Çalışan ve Yaşayan Çocuklar Sempozyumu.

Temel Eğitim Programı ve Projeleri, <http://web.worldbank.org> adresinden 12 Mayıs 2009 tarihinde alınmıştır.

TÜİK. (2007). Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi.

TÜİK. (2006). Çocuk İşgücü Araştırması. Ankara

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (1982), <http://www.tbmm.gov.tr/anayasa.htm> adresinden 10.Mayıs.2009 tarihinde alınmıştır.

UNESCO,(2000). Final Report, World Education Forum 26 - 28 April 2000, Dakar, Senegal.

Wils, A. (2004). Late Entrants Leave School Earlier: Evidence from Mozambique. International Review of Education. 50(1): 17-37. Netherlands.

EK – I AYRINTILI TABLOLAR

Ek Tablo 1. Erkek çocukların il gelişmişlik düzeyine göre net okullulaşma oranları (%)

NET OKULLULAŞMA ORANI	Ortalama	13 yaş	12 yaş	11 yaş	10 yaş	9 yaş	8 yaş	7 yaş	6 yaş
		1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
SEVİYE 1	97,92	98,20	98,76	99,05	99,09	99,12	99,02	98,50	91,64
SEVİYE 2	97,50	98,11	98,77	98,96	98,99	99,01	98,84	98,13	89,03
SEVİYE 3	97,36	97,83	98,53	98,60	98,66	98,67	98,50	97,87	89,97
SEVİYE 4	95,78	95,95	97,41	97,70	97,94	97,93	97,69	96,44	85,02
SEVİYE 5	93,06	89,86	94,10	96,05	96,99	97,16	96,73	94,00	79,98
TÜRKİYE	96,71	96,65	97,87	98,34	98,53	98,56	98,35	97,32	88,02
10 İL	92,98	90,3	94,3	96,2	97,1	97,3	96,8	93,8	78,6

Ek Tablo 2. Kız çocukların il gelişmişlik düzeyine göre net okullulaşma oranları (%)

NET OKULLULAŞMA ORANI	Ortalama	13 yaş	12 yaş	11 yaş	10 yaş	9 yaş	8 yaş	7 yaş	6 yaş
		1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
SEVİYE 1	97,54	96,72	97,77	98,43	98,67	98,80	98,76	98,34	92,82
SEVİYE 2	97,17	96,51	97,75	98,40	98,59	98,69	98,63	98,08	90,54
SEVİYE 3	97,07	96,31	97,46	98,03	98,27	98,27	98,34	97,91	91,80
SEVİYE 4	94,12	90,65	93,90	95,62	96,56	96,97	96,85	95,83	86,44
SEVİYE 5	85,86	73,55	80,81	86,36	90,16	92,19	92,67	90,65	78,65
TÜRKİYE	95,18	92,57	94,78	96,27	97,07	97,46	97,44	96,66	89,03
10 İL	85,53	73,8	80,6	86,3	90,0	92,1	92,5	90,2	77,1

Ek Tablo 3. Yarı yapılandırılmış görüşmelerde katılımcıların cinsiyet dağılımı (%)

	Frekans	%
Erkek	78	91,8
Kadın	7	8,2
Toplam	85	100

Ek Tablo 4. Görüşülen bireyin çocuğa yakınlık derecesine göre dağılımı (%)

	Geç Kayıt		Kayıtsız		Zamanında kayıt olmayan (Toplam)	
	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
Abla	6	0,6	2	1,5	8	0,7
Amca	5	0,5	-	-	5	0,5
Dede	5	0,5	-	-	5	0,5
Ağabey	4	0,4	-	-	4	0,4
Teyze	3	0,3	-	-	3	0,3
Büyükanne	1	0,1	2	1,5	3	0,3
Dayı	2	0,2	-	-	2	0,2
Teyze	2	0,2	-	-	2	0,2
Amcaoğlu	1	0,1	1	0,7	2	0,2
Yenge	2	0,2	-	-	2	0,2
Üvey anne	1	0,1	-	-	1	0,1
Toplam	32	3,2	5	3,7	37	3,6

Ek Tablo 5. Yarı yapılandırılmış görüşmelerde katılımcıların yaş gruplarına göre dağılımı (%)

	Frekans	%
18-24	4	4,7
25-34	22	25,9
35-44	31	36,5
45-54	19	22,4
55+...	5	5,9
Cevap yok	4	4,7
Toplam	85	100
Ortalama	40 yaş	

Ek Tablo 6. Yarı yapılandırılmış görüşmelerde katılımcıların eğitim durumuna göre dağılımı (%)

	Frekans	%
Okur-Yazar Değil	3	3,5
İlkokul Mezunu	6	7,1
Ortaokul Mezunu	6	7,1
Lise Mezunu	15	17,6
Üniversite Mezunu	52	61,2
Yüksek Lisans/Doktora Mezunu	3	3,5
Toplam	85	100

Ek Tablo 7. Yarı yapılandırılmış görüşmelerde katılımcıların meslek gruplarına göre dağılımı (%)

	Frekans	%
Öğretmen/eğitimci	39	45,9
Medya mensubu	13	15,3
Serbest meslek	13	15,3
Din görevlisi (imam- müezzin)	6	7,1
Kaymakam	4	4,7
Muhtar	4	4,7
SYDV çalışan/müdür	3	3,5
Avukat	1	1,2
Doktor	1	1,2
Ev hanımı	1	1,2
Toplam	85	100

Ek Tablo 8. Yarı yapılandırılmış görüşmelerde katılımcıların çalıştıkları kurumlardaki görev süreleri (%)

	Frekans	%
1 yıldan az	7	9,0
1-5 yıl	19	24,0
6-10 yıl	16	20,0
11-15 yıl	11	14,0
16-20 yıl	13	16,0
20 yıl ve üzeri	13	16,0
Toplam	79	100
Ortalama	12 yıl	

Ek Tablo 9. Hanehalkı üyelerinin ilköğretime zamanında kayıt olmayan çocuğa yakınlık derecesi (%)

	Geç Kayıt		Kayıtsız		Zamanında kayıt olmayan (Toplam)	
	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
Amca	61	0,9	12	1,1	73	0,9
Yenge	35	0,5	10	1	45	0,6
Kuzen	29	0,4	14	1,3	43	0,5
Büyükbaba	28	0,4	1	0,1	29	0,4
Dede	18	0,3	4	0,4	22	0,3
Üvey anne	15	0,2	1	0,1	16	0,2
Hala	15	0,2	1	0,1	16	0,2
Anneanne	14	0,2	1	0,1	15	0,2
Teyze	4	0,1	-	-	4	0
Yeğen	3	0	-	-	3	0
Üvey kardeş	3	0	-	-	3	0
Dayı	2	0	-	-	2	0
Enişte	1	0	-	-	1	0
Toplam	228	3,2	44	4,2	272	3,3

Ek Tablo 10. Hanehalkı üyelerinin yaş gruplarına göre dağılımı * (%)

	Geç Kayıt		Kayıtsız		Zamanında kayıt olmayan (Toplam)	
	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
0-4	805	11,5	120	11,5	925	11,5
5-9	1846	26,4	276	26,4	2122	26,4
10-14	1231	17,6	187	17,9	1418	17,6
15-19	686	9,8	109	10,4	795	9,9
20-24	324	4,6	49	4,7	373	4,6
25-29	370	5,3	59	5,6	429	5,3
30-34	487	7,0	57	5,4	544	6,8
35-39	497	7,1	68	6,5	565	7,0
40-44	328	4,7	50	4,8	378	4,7
45-49	188	2,7	29	2,8	217	2,7
50-54	83	1,2	18	1,7	101	1,3
55-59	57	0,8	9	0,9	66	0,8
60-64	27	0,4	4	0,4	31	0,4
65-69	26	0,4	2	0,2	28	0,3
70-74	13	0,2	7	0,7	20	0,2
75-79	13	0,2	1	0,1	14	0,2
80-84	10	0,1	1	0,1	11	0,1
85-89	3	0,0	1	0,1	4	0,0
90+...	4	0,1	-	-	4	0,0
Toplam	6.998	100	1.047	100	8.045	100

*Bu soruya yanıt vermeyenler tabloya dâhil edilmemiştir.

Ek Tablo 11. İkamet edilen yerin kırsal-kentsel yaşam alanı olma durumuna göre yaş – cinsiyet dağılımı (%) (Geç Kayıt)

	Kırsal yaşam alanı				Kentsel yaşam alanı			
	Kadın		Erkek		Kadın		Erkek	
	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
0-5	233	15,8	259	16,6	281	14,4	294	14,7
6-9	337	22,9	341	21,9	455	23,3	434	21,7
10-14	263	17,9	292	18,7	346	17,7	327	16,4
15-19	138	9,4	142	9,1	186	9,5	220	11,0
20-24	63	4,3	74	4,7	75	3,8	112	5,6
25-29	90	6,1	71	4,6	125	6,4	84	4,2
30-34	105	7,1	102	6,5	155	7,9	125	6,3
35-39	93	6,3	103	6,6	149	7,6	152	7,6
40-44	62	4,2	82	5,3	76	3,9	108	5,4
45-49	29	2,0	30	1,9	53	2,7	76	3,8
50-54	15	1,0	21	1,3	17	0,9	30	1,5
55-59	14	1,0	17	1,1	10	0,5	16	0,8
60-64	8	0,5	8	0,5	5	0,3	6	0,3
65-69	8	0,5	5	0,3	4	0,2	9	0,5
70-74	3	0,2	4	0,3	5	0,3	1	0,1
75-79	7	0,5	3	0,2	2	0,1	1	0,1
80-84	4	0,3	4	0,3	2	0,1	0	0,0
85-89	1	0,1	0	0,0	1	0,1	1	0,1
90+...	0	0,0	0	0,0	4	0,2	0	0,0
Toplam	1.473	100	1.558	100	1.951	100	1.996	100

Ek Tablo 12. İkamet edilen yerin kırsal-kentsel yaşam alanı olma durumuna göre yaş – cinsiyet dağılımı (%) (Kayıtsız)

	Kırsal yaşam alanı				Kentsel yaşam alanı			
	Kadın		Erkek		Kadın		Erkek	
	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
0-5	34	13,7	39	15,8	44	14,9	42	16,5
6-9	59	23,8	52	21,1	76	25,7	49	19,2
10-14	49	19,8	46	18,6	51	17,2	41	16,1
15-19	21	8,5	27	10,9	32	10,8	29	11,4
20-24	13	5,2	12	4,9	9	3,0	15	5,9
25-29	11	4,4	12	4,9	22	7,4	14	5,5
30-34	11	4,4	8	3,2	20	6,8	18	7,1
35-39	18	7,3	19	7,7	15	5,1	16	6,3
40-44	13	5,2	12	4,9	14	4,7	11	4,3
45-49	4	1,6	7	2,8	6	2,0	12	4,7
50-54	5	2,0	6	2,4	2	0,7	5	2,0
55-59	3	1,2	3	1,2	2	0,7	1	0,4
60-64	1	0,4	1	0,4	2	0,7	0	0,0
65-69	2	0,8	0	0,0	0	0,0	0	0,0
70-74	2	0,8	2	0,8	1	0,3	2	0,8
75-79	1	0,4	0	0,0	0	0,0	0	0,0
80-84	1	0,4	0	0,0	0	0,0	0	0,0
85-89	0	0,0	1	0,4	0	0,0	0	0,0
Toplam	248	100	247	100	296	100	255	100

Ek Tablo 13. Kayıtsız grubunda on beş yaş ve üzeri hanehalkı bireylerinin ikamet edilen yerin kırsal-kentsel yaşam alanı olma durumuna göre eğitim – cinsiyet dağılımı (%) (Kayıtsız)

	Kırsal yaşam alanı				Kentsel yaşam alanı			
	Kadın		Erkek		Kadın		Erkek	
	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
Okuryazar değil	79	74,5	38	34,5	85	68,0	37	30,1
Okuryazar	6	5,7	6	5,5	2	1,6	10	8,1
İlkokul mezunu	9	8,5	32	29,1	9	7,2	27	22,0
İlköğretim terk	5	4,7	13	11,8	9	7,2	12	9,8
İlköğretim devam	1	0,9	1	0,9	3	2,4	6	4,9
İlköğretim mezunu	4	3,8	14	12,7	13	10,4	14	11,4
Lise terk	0	0,0	0	0,0	0	0,0	3	2,4
Lise devam	0	0,0	2	1,8	3	2,4	4	3,3
Lise mezunu	1	0,9	4	3,6	1	0,8	5	4,1
Üniversite devam	0	0,0	0	0,0	0	0,0	4	3,3
Üniversite ve üzeri mezunu	1	0,9	0	0,0	0	0,0	1	0,8
Toplam	106	100	110	100	125	100	123	100

Ek Tablo 14. Geç kayıtta yaş gruplarına göre hanehalkı üyelerinin çalışma durumlarının dağılımı (%) (Geç Kayıt)

		Çalışmayan	Çalışan	Toplam
0-5	Frekans	803	0	803
	%	100	0,0	100
6-9	Frekans	1.838	7	1.845
	%	99,6	0,4	100
10-14	Frekans	1.224	6	1.230
	%	99,5	0,5	100
15-19	Frekans	611	70	681
	%	89,7	10,3	100
20-24	Frekans	252	70	322
	%	78,3	21,7	100
25-29	Frekans	264	103	367
	%	71,9	28,1	100
30-34	Frekans	312	173	485
	%	64,3	35,7	100
35-39	Frekans	299	198	497
	%	60,2	39,8	100
40-44	Frekans	176	152	328
	%	53,7	46,3	100
45-49	Frekans	110	77	187
	%	58,8	41,2	100
50-54	Frekans	49	34	83
	%	59,0	41,0	100
55-59	Frekans	48	9	57
	%	84,2	15,8	100
60-64	Frekans	19	8	27
	%	70,4	29,6	100
65-69	Frekans	23	3	26
	%	88,5	11,5	100
70-74	Frekans	13	0	13
	%	100	0,0	100
75-79	Frekans	12	1	13
	%	92,3	7,7	100
80-84	Frekans	7	3	10
	%	70,0	30,0	100
85-89	Frekans	3	0	3
	%	100	0,0	100
90+...	Frekans	4	0	4
	%	100	0,0	100

Ek Tablo 15. On beş yaş ve üzeri hanehalkı üyelerinin yaptıkları işlerin dağılımı (%)

	Geç Kayıt		Kayıtsız		Zamanında kayıt olmayan (Toplam)	
	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
Asker	29	0,9	7	1,5	36	1,0
Memur	25	0,8	5	1,1	30	0,8
Yaşadığı şehirde mevsimlik işçi	20	0,6	3	0,6	23	0,6
Emekli /çalışmıyor	12	0,4	-	-	12	0,3
Profesyonel serbest meslek (doktor, avukat, mimar vb)	5	0,2	-	-	5	0,1
Orta/büyük ölçekli işletmeci/işveren	3	0,1	-	-	3	0,1
Yönetici	3	0,1	-	-	3	0,1
Toplam	97	3,1	15	3,2	112	3

Ek Tablo 16. Annelerin eğitim durumlarının dağılımı (%)

	Geç Kayıt		Kayıtsız		Zamanında kayıt olmayan (Toplam)	
	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
Okuryazar değil	683	71,8	114	85,1	797	73,5
Okuryazar	57	6	1	0,7	58	5,3
İlkokul mezunu	134	14,1	14	10,4	148	13,6
İlköğretim terk	34	3,6	4	3	38	3,5
İlköğretim mezunu	28	2,9	-	-	28	2,6
Lise terk	2	0,2	-	-	2	0,2
Lise mezunu	9	0,9	-	-	9	0,8
Üniversite ve üzeri mezunu	4	0,4	1	0,7	5	0,5
Toplam	951	100	134	100	1.085	100

Ek Tablo 17. Annelerin yaptıkları işlerin dağılımı * (%)

	Geç Kayıt		Kayıtsız		Zamanında kayıt olmayan (Toplam)	
	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
Ev hanımı	918	96,3	128	96,2	1.046	96,3
İşsiz	17	1,8	1	0,8	18	1,7
Başka şehre giderek mevsimlik işçilik yapan	5	0,5	2	1,5	7	0,6
Vasıfsız işçi	5	0,5	1	0,8	6	0,6
Çiftçilik/hayvancılık	2	0,2	1	0,8	3	0,3
Vasıflı işçi	3	0,3	-	-	3	0,3
Esnaf /Tüccar	1	0,1	-	-	1	0,1
Memur	1	0,1	-	-	1	0,1
Profesyonel serbest meslek	1	0,1	-	-	1	0,1
Toplam	953	100	133	100	1.086	100

*Bu soruya yanıt vermeyenler tabloya dâhil edilmemiştir.

Ek Tablo 18. Babaların yaptıkları işlerin dağılımı * (%)

	Geç Kayıt		Kayıtsız		Zamanında kayıt olmayan (Toplam)	
	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
Yaşadığı şehirde mevsimlik işçi	7	0,8	3	2,3	10	0,9
Emekli çalışmıyor	7	0,8	-	-	7	0,7
Orta/büyük ölçekli işletmeci/ işveren	3	0,3	-	-	3	0,3
Yönetici	1	0,1	-	-	1	0,1
Asker	1	0,1	-	-	1	0,1
Toplam	19	2,1	3	2,3	22	2,1

*Bu soruya yanıt vermeyenler tabloya dâhil edilmemiştir.

Ek Tablo 19. Kira bedeli * (%)

(Bu soru, ikamet edilen konutun kira olduğunu belirtenlere sorulmuştur.)

	Geç Kayıt		Kayıtsız		Zamanında kayıt olmayan (Toplam)	
	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
100 TL altı	10	6,7	1	6,3	11	6,7
10 - 150 TL	78	52,3	10	62,5	88	53,3
151 - 200 TL	32	21,5	-	-	32	19,4
201 - 250 TL	16	10,7	3	18,8	19	11,5
251 TL üzeri	13	8,7	2	12,5	15	9,1
Toplam	149	100	16	100	165	100

*Bu soruya yanıt vermeyenler tabloya dâhil edilmemiştir.

Ek Tablo 20. Oturulan konutun büyüklük dağılımı * (%)

(Müstakil konutlarda bahçe vb. dâhil edilmeyecektir.)

	Geç Kayıt		Kayıtsız		Zamanında kayıt olmayan (Toplam)	
	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
50 m2 altı	34	4,3	7	7,6	41	4,7
5 - 100 m2	577	73,5	63	68,5	640	73,0
101 - 150 m2	144	18,3	19	20,7	163	18,6
151 - 200 m2	24	3,1	3	3,3	27	3,1
201 m2 ve üzeri	6	0,8	-	-	6	0,7
Toplam	785	100	92	100	877	100

*Bu soruya yanıt vermeyenler tabloya dâhil edilmemiştir.

Ek Tablo 21. Çocuğun gerçek doğum tarihi ile nüfus cüzdanında yazan doğum tarihi arasındaki farkın nedenleri * (%)

	Geç Kayıt		Kayıtsız		Zamanında kayıt olmayan (Toplam)	
	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
Nüfus dairesine geç gitme ve gittiği gün kayıt yaptıрма (Nüfusa geç kayıt yaptıрма)	9	69,2	1	14,3	10	50,0
Kendisinden büyük kardeşinin yakın zamanda vefat etmesi ve onun nüfusunun kullanılması	3	23,1	-	-	3	15,0
Babasının bu şekilde yazdırmayı uygun görmesi	-	-	2	28,6	2	10,0
Nüfus memurunun yanlış yazması	-	-	1	14,3	1	5,0
Kız çocuğu olduğu için okula çabuk gitmesini istememiz	1	7,7	-	-	1	5,0
Kardeşiyle beraber aynı gün ikiz olarak kaydettirmek istememiz	-	-	1	14,3	1	5,0
Yaşını bilmediğimiz için küçük yazdırmamız	-	-	1	14,3	1	5,0
Babası öldüğü için küçük yazdırmamız	-	-	1	14,3	1	5,0
Toplam	13	100	7	100	20	100

*Birden çok cevap alınmıştır.

Ek Tablo 22. Çocuk doğduğunda görülen sağlık sorunlarının detaylı görünümü *
(Bu soru, çocuk doğduğunda bazı sorunları olduğunu belirtenlere sorulmuştur.) (%)

	Geç Kayıt Baz: 116 Kişi		Kayıtsız Baz: 26 Kişi		Zamanında kayıt olmayan (Toplam) Baz: 142 Kişi	
	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
Gelişim problemi	40	31,5	1	3,7	41	26,6
Havale	11	8,7	3	11,1	14	9,1
Bedensel özür	6	4,7	3	11,1	9	5,8
Gözlerinde sorun	7	5,5	1	3,7	8	5,2
Bronşit	7	5,5	-	-	7	4,5
Duyuma sorunu	3	2,4	3	11,1	6	3,9
Burunda et	4	3,1	-	-	4	2,6
Nefes darlığı	3	2,4	1	3,7	4	2,6
Kalp yetmezliği	3	2,4	-	-	3	1,9
Cilt bozukluğu	3	2,4	-	-	3	1,9
Konuşma özrü	1	0,8	2	7,4	3	1,9
Epilepsi	1	0,8	2	7,4	3	1,9
Anemi/kansızlık	2	1,6	1	3,7	3	1,9
Kalp kapağı rahatsızlığı	2	1,6	-	-	2	1,3
Beynine oksijen az gitmesi	2	1,6	-	-	2	1,3
Astım	2	1,6	-	-	2	1,3
İdrar yollarında sorun	2	1,6	-	-	2	1,3
Algılama sorunu var /Geç anlama	1	0,8	1	3,7	2	1,3
Sürekli bayılma	2	1,6	-	-	2	1,3
Hastalığını tam bilmiyor	-	-	2	7,4	2	1,3
Kalbi delik	2	1,6	-	-	2	1,3
Ayak ve kollarında kemik şişmesi	1	0,8	-	-	1	0,6
Doğumda oksijensiz kalma	1	0,8	-	-	1	0,6

Ek Tablo 22'nin devamı

	Geç Kayıt Baz:116 Kişi		Kayıtsız Baz: 26 Kişi		Zamanında kayıt olmayan (Toplam) Baz: 142 Kişi	
	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
Damar sertliği	1	0,8	-	-	1	0,6
Sarılık	1	0,8	-	-	1	0,6
Mikroplu su yutma nedeniyle ku- vezde kalma	1	0,8	-	-	1	0,6
Akdeniz ateşi	1	0,8	-	-	1	0,6
Suçiçeği	1	0,8	-	-	1	0,6
Spastik	-	-	1	3,7	1	0,6
Erken doğum	1	0,8	-	-	1	0,6
Belinde sakatlık	1	0,8	-	-	1	0,6
Sağır, dilsiz	-	-	1	3,7	1	0,6
Bulaşıcı yüksek enfeksiyon	-	-	1	3,7	1	0,6
Zihinsel özür	-	-	1	3,7	1	0,6
Sinüzit	1	0,8	-	-	1	0,6
Bademcik sorunu	-	-	1	3,7	1	0,6
Dudağında sorun	1	0,8	-	-	1	0,6
Kalbin sağ tarafta olması	1	0,8	-	-	1	0,6
Böbrek rahatsızlığı	-	-	1	3,7	1	0,6
Akciğerinde kist	1	0,8	-	-	1	0,6
Zatürree	1	0,8	-	-	1	0,6
Doğumdan sonra bir yıl yoğun bakımda kalması	1	0,8	-	-	1	0,6
Kalçada ödem	-	-	1	3,7	1	0,6
Doğuştan sakat	1	0,8	-	-	1	0,6
Guatr	1	0,8	-	-	1	0,6
Sürekli soğuk algınlığı geçirmesi	1	0,8	-	-	1	0,6

Ek Tablo 22'nin devamı

	Geç Kayıt Baz: 116 Kişi		Kayıtsız Baz: 26 Kişi		Zamanında kayıt olmayan (Toplam) Baz: 142 Kişi	
	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
Doğuştan kafasının üzerinde beze gibi bir şey var, su topluyor	1	0,8	-	-	1	0,6
Kemiklerin gelişmemesi	1	0,8	-	-	1	0,6
Saçkıran	1	0,8	-	-	1	0,6
Alerji	1	0,8	-	-	1	0,6
Geç yürüme	1	0,8	-	-	1	0,6
Toplam	40	32	15	55,5	55	34,1

*Birden çok cevap alınmıştır.

Ek Tablo 23. Zamanında kayıt olmaya engel olan hastalık/engel durumu (%) (Zamanında

Kayıt Olmayan Baz: 133 kişi)

Bu soru, çocuğun okula zamanında kayıt olmasına engel bir hastalığı/engeli olduğunu belirtenlere sorulmuştur.**

	Frekans	%**
Gelişme sorunu	13	9,6
Bedensel özür	11	8,1
Bronşit	9	6,7
Gözlerinde sorun	8	5,9
Zayıflık	8	5,9
Kalp	7	5,2
Akdeniz anemisi	6	4,4
Sara hastalığı	6	4,4
Ameliyat olması	6	4,4
İşitme zorluğu	5	3,7
Havale	5	3,7
Konuşma özürü	4	3,0
Burnundaki etten dolayı, nefes alma zorluğu	3	2,2
Cilt sorunu	3	2,2
Halsizlik	2	1,5
Sarılık	2	1,5
Spastik özürü	2	1,5
Böbrek rahatsızlığı	2	1,5
Tifo hastalığı	2	1,5
Bayılma	2	1,5
Algılama sorunu	2	1,5
Hiperaktif	2	1,5
Şeker hastalığı	2	1,5
Akdeniz ateşli hastalığı	1	0,7

Ek Tablo 23'ün devamı

Zamanında kayıt olmayan Baz: 133 Kişi	Frekans	%
Damar sertliği	1	0,7
Diş çürümesinden dolayı konuşma bozukluğu	1	0,7
Kemiklerinde şişme olması	1	0,7
Kemik gelişiminin yavaş ilerlemesi	1	0,7
Vücudunda sivilce çıkması	1	0,7
Belinden sakat	1	0,7
Sağır, dilsiz	1	0,7
Bulaşıcı enfeksiyon	1	0,7
Kemik erimesi	1	0,7
Dudağında sorun olması	1	0,7
Nefes darlığı	1	0,7
Kalçasında ödem olması	1	0,7
Baş dönmesi sorunu nedeniyle, bayılarak düşüp başını yarması	1	0,7
Guatr hastası	1	0,7
İdrar yollarında sorun olması	1	0,7
Burun tıkanıklığı	1	0,7
Baş ağrısı	1	0,7
Kalbi delik	1	0,7
Psikolojik sorunlar	1	0,7
Hastalığı tam olarak bilinmiyor	2	1,5
Toplam	135	100

* Bu soruya yanıt vermeyenler tabloya dâhil edilmemiştir.

** Birden çok cevap alınmıştır.

Ek Tablo 24. İlköğretime zamanında kaydolmayan çocuğun gerçek doğum yılına göre boyu (%)

		1995		2001		2002	
		Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
Geç kayıt	1 metreden kısa olan	-	-	17	16,2	1	50
	1.00 - 1.10 metre	-	-	41	39,0	-	-
	1.11 - 1.20 metre	-	-	23	21,9	1	-
	1.21 metre ve üzeri	-	-	24	22,9	-	-
	Toplam	-	-	105	100	2	100
Kayıtsız	1 metreden kısa olan	-	-	2	15,4	-	-
	1.00 - 1.10 metre	-	-	4	30,8	-	-
	1.11 - 1.20 metre	-	-	2	15,4	-	-
	1.21 metre ve üzeri	1	100	5	38,5	-	-
	Toplam	1	100	13	100	-	-
Zamanında kayıt olmayan (Toplam)	1 metreden kısa olan	-	-	19	16,1	1	50
	1.00 - 1.10 metre	-	-	45	38,1	-	-
	1.11 - 1.20 metre	-	-	25	21,2	1	50
	1.21 metre ve üzeri	1	100	29	24,6	-	-
	Toplam	1	100	118	100	2	100

Ek Tablo 25. Çocukların kilo dağılımı (%)
(Bu soru, çocuğun kilosunu bildiğini belirtenlere sorulmuştur.)

	Geç Kayıt		Kayıtsız		Zamanında kayıt olmayan (Toplam)	
	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
20 kg dan daha az	55	29,9	6	37,5	61	30,5
21 - 24 kg	48	26,1	1	6,3	49	24,5
25 - 29 kg	63	34,2	6	37,5	69	34,5
30 - 34 kg	14	7,6	2	12,5	16	8,0
35 kg ve üzeri	4	2,2	1	6,3	5	2,5
Toplam	184	100	16	100	200	100

Ek Tablo 26. Okula başlama yaşı ile ilgili bilginin elde edilme yolları (%)

	Geç Kayıt		Kayıtsız		Zamanında kayıt olmayan (Toplam)	
	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
Anaokulu öğretmeni/öğretmen	7	0,5	-	-	7	0,4
Okul müdürü	2	0,1	-	-	2	0,1
Eşi	1	0,1	1	0,5	2	0,1
Din görevlisi	1	0,1	-	-	1	0,1
Öğrenciler	1	0,1	-	-	1	0,1
Hatırlamıyor	9	0,6	2	1,1	11	0,7
Toplam	21	1,5	3	1,6	24	1,5

Ek Tablo 27. Geç kayıt olma nedenleri* (%) (Geç Kayıt Baz: 843 kişi)
 Bu tablo daha önceki sorularda çocuğun okula zamanında kayıt olmasına engel bir hastalığı/
 engeli olmadığını belirtenlerin yanıtlarını içermektedir.

	Frekans	Cevapların Yüzdesi	Deneklerin Yüzdesi **
Geçen yıl buraya yeni taşınmıştık, kaydettiremedik	5	0,5	0,6
Konuşmada zorluk çektiği için gönderemedik	4	0,4	0,5
Kayıt zamanını kaçırdığımız için gönderemedik	4	0,4	0,5
Arkadaşlarıyla birlikte gitmesini istediğimiz için gönderemedik	4	0,4	0,5
Babası istemediği için gönderemedik	4	0,4	0,5
Gelişmesi için anaokuluna gönderdik	4	0,4	0,5
Kayıt parası veremediğimiz için kaydettiremedik	3	0,3	0,4
Yurt dışında olduğumuz için kayıt yaptıramadık	3	0,3	0,4
Kendisinden 1 yaş küçük kardeşiyle birlikte okula gitmesini istedik	2	0,2	0,2
Yaşı kimlikte küçük yazıldığı için gönderemedik	2	0,2	0,2
Babası şehir dışında olduğu için kaydettiremedik	2	0,2	0,2
Öğretmen eksikliği vardı, o yüzden gönderemedik	2	0,2	0,2
Okul yönetimi Türkçesi zayıf diye almadı	2	0,2	0,2
Kaydettirdik fakat yazı yazamıyor diye öğretmen anasınıfına aldı	2	0,2	0,2
Geçen yıl okula gidip geleceği yolda güvenlik sorunu vardı	1	0,1	0,1
Çocuğun okula başlamasına yakın aileden biri hastalanmıştı	1	0,1	0,1
Çocuğun okula başlayacağı sırada aileden birisi vefat etmişti	1	0,1	0,1
Çocuk bir sene daha beklerse daha iyi gelişir ve okulda daha başarılı olur diye düşündük	1	0,1	0,1
Geçen yıl çocuk tuvalete gitme alışkanlığını kazanamamıştı	1	0,1	0,1
Babasının okuma- yazması yoktu, çocuğun abisinin gelmesini bekledik	1	0,1	0,1
Aile büyükleri izin vermediği için gönderemedik	1	0,1	0,1
Çekingen olduğu için gönderemedik	1	0,1	0,1
Rahatsızlığından dolayı (iyi konuşamaması) uzak okula gitmesini istemedik	1	0,1	0,1
Sınıflar kalabalık olduğu için	1	0,1	0,1

Ek Tablo 27'nin devamı

	Frekans	Cevapların Yüzdesi	Deneklerin Yüzdesi **
Kız çocuğu okutulmaz diye kaydettirmedik	1	0,1	0,1
Zekâ geriliği olduğu için okul almadı	1	0,1	0,1
Çobanlık yapıyordu, gönderemedik	1	0,1	0,1
Kaydettirdim fakat öğretmenden korkmuş, bir ay sonra bıraktı	1	0,1	0,1
Bir nedeni yok	1	0,1	0,1
Zaten çocuğu okula 6 yaşında gönderdim	1	0,1	0,1
Öz anne çocuğun kimliğini yollamadığı için gönderemedik	1	0,1	0,1
Kayıt zamanı burada olmadığımız için gönderemedik	1	0,1	0,1
Anaokuluna gittiği için	1	0,1	0,1
Toplam	62	6,2	7,0

* Bu soruya yanıt vermeyenler tabloya dâhil edilmemiştir.

** Birden çok cevap alınmıştır.

Ek Tablo 28. Hastalığı/engeli olan çocuğun geç kayıt olma nedenleri* (%)

(Geç Kayıt Baz: 104 kişi)

Bu tablo daha önceki sorularda çocuğun okula zamanında kayıt olmasına engel bir hastalığı/engeli olmadığını belirtenlerin yanıtlarını içermektedir.

	Frekans	Cevapların Yüzdesi	Deneklerin Yüzdesi **
Çocuğun okula başlamasına yakın aileden biri hastalanmıştı	1	0,7	1,0
Kayıt parası veremediğimiz için kaydettiremedik	1	0,7	1,0
Kayıt zamanını kaçırdığımız için gönderemedik	1	0,7	1,0
Okul yönetimi Türkçesi zayıf diye almadı	1	0,7	1,0
Rehabilitasyon tedavisi gördüğü için kaydettiremedik	1	0,7	1,0
Toplam	5	3,5	5,0

* Bu soruya yanıt vermeyenler tabloya dâhil edilmemiştir.

** Birden çok cevap alınmıştır.

Ek Tablo 29. Çocuğun okula kayıt olmama nedenleri* (%) (Kayıtsız Baz: 106 kişi)
Bu tablo daha önceki sorularda çocuğun okula zamanında kayıt olmasına engel bir hastalığı/engeli olmadığını belirtenlerin yanıtlarını içermektedir.

	Frekans	Cevapların Yüzdeleri	Deneklerin Yüzdeleri **
Kardeşiyle beraber gitmesi için göndermedik	1	0,8	0,9
Kardeşi hastalandığı için gönderemedik	1	0,8	0,9
Babası okula gitmesine izin vermediği için göndermedik	1	0,8	0,9
Gerçek yaşı ilköğretime gitmesi için çok büyük olduğundan göndermedik	1	0,8	0,9
Babası vefat ettiği için gönderemedik	1	0,8	0,9
Kimliği olmadığı için gönderemedik	1	0,8	0,9
Okula gitse de köyde yaşayacaktı	1	0,8	0,9
Yaşı kimlikte büyük yazıldığı için gönderemedik	1	0,8	0,9
Kaydettirdik ama okul müdürü bir şey bilmiyor diye geri gönderdi	1	0,8	0,9
Okul yönetimi şu anda sizi kaydedemem dedi, nedenini söylemedi	1	0,8	0,9
Okulda yer olmadığı için kayıt yapmadılar	1	0,8	0,9
Göçebe hayat yaşadığımız için gönderemedik	1	0,8	0,9
Toplam	12	9,6	10,8

* Bu soruya yanıt vermeyenler tabloya dâhil edilmemiştir.

** Birden çok cevap alınmıştır.

Ek Tablo 30. İkamet edilen ile göre görüşülen kişinin çocuğunu 2007-2008 öğretim yılında kayıt ettirmek isteyip istememe durumu (%) (Geç Kayıt)

	Hayır, istemedim		Evet, istedim		Toplam	
	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
Ağrı	83	70,3	35	29,7	118	100
Bitlis	20	47,6	22	52,4	42	100
Diyarbakır	114	61,3	72	38,7	186	100
Gümüşhane	9	60,0	6	40,0	15	100
Hakkari	17	63,0	10	37,0	27	100
Muş	36	60,0	24	40,0	60	100
Osmaniye	35	61,4	22	38,6	57	100
Şanlıurfa	156	69,6	68	30,4	224	100
Şırnak	57	80,3	14	19,7	71	100
Van	108	68,8	49	31,2	157	100

Ek Tablo 31. Babanın eğitim durumuna göre 2007 – 2008 öğretim yılında çocuğu ilköğretime kayıt ettirmeyi istemiş olma durumu (%) (Geç Kayıt)

	Bir okul bitirmemiş		İlkokul/İlköğretim mezunu		Lise ve üstü mezunu	
	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
Hayır, istemedim	279	67,9	298	64,5	36	65,5
Evet, istedim	132	32,1	164	35,5	19	34,5
Toplam	411	100	462	100	55	100

Ek Tablo 32. Hanenin aylık toplam gelirine göre 2007 – 2008 öğretim yılında çocuğu ilköğretime kayıt ettirmeyi istemiş olma durumu (%) (Geç Kayıt)

	Hayır, istemedim		Evet, istedim	
	Frekans	%	Frekans	%
200 TL ve altı	136	21,8	59	18,7
201 - 300 TL	94	15,0	38	12,0
301 - 400 TL	105	16,8	41	13,0
401 - 500 TL	85	13,6	53	16,8
501 - 600 TL	72	11,5	59	18,7
601 - 750 TL	55	8,8	22	7,0
751 TL ve üzeri	78	12,5	44	13,9
Toplam	625	100	316	100

Ek Tablo 33. 2007-2008 öğretim yılında kayıt ettirmek istendiği halde çocuğun kayıtsız kalma nedenleri* (%) (Geç Kayıt Baz: 310 kişi)
Bu soru, 2007-2008 öğretim yılında çocuğunu okula kayıt ettirmek için herhangi bir girişimde bulunduğunu belirtenlere sorulmuştur.

	Frekans	Cevapların Yüzdesi	Deneklerin Yüzdesi **
Kaydettirmeye götürdüm ama ağladığı için kayıt yaptıramadım	5	1,6	1,6
Müdür Türkçeyi iyi bilmiyor diye almadı	4	1,3	1,3
Okul çok uzak olduğu için gönderemedim	4	1,3	1,3
Aile bireyleri istemediği için bir şey yapmadım	3	0,9	1
Kimliği olmadığı için kayıt yaptıramadım	3	0,9	1
Hasta olduğu için kayıt yaptıramadım	2	0,6	0,6
Gelişmediği için anaokuluna gönderdik	1	0,3	0,3
Adresten dolayı okul almadı	1	0,3	0,3
Köyden yeni geldiğimiz için Türkçesi yoktu, gelişsin diye anaokuluna gönderdik	1	0,3	0,3
Kaydettirdim, öğretmenden korktuğu için bir ay sonra bıraktı	1	0,3	0,3
Kaydettirdim, öğretmen olmadığı için okula gidemedi	1	0,3	0,3
Biz okula kaydettik ama öğretmeni gelişim göstermediği için okuldan attı***	1	0,3	0,3
Toplam	27	8,4	8,6

* Bu soruya yanıt vermeyenler tabloya dâhil edilmemiştir.

** Birden çok cevap alınmıştır.

*** Çocuklarda biri için şöyle bir durum tespit edilmiştir; çocuğun okula kaydı yapılmış fakat öğretmen başarısız ve küçük olduğu için geri göndermiş. Okul müdürü ise okula geri çağırıp okumasını istemiş fakat sene sonunda okula kayıtlı olduğu halde çocuğa karne vermemişler.

Ek Tablo 34. İkamet edilen illere göre ilköğretime kayıt için daha önce herhangi bir girişimde bulunma durumu (%) (Kayıtsız)

		Hayır, bulunmadım	Evet, bulundum	Toplam
Ağrı	Frekans	3	0	3
	%	100,0	0,0	100
Bitlis	Frekans	2	1	3
	%	66,7	33,3	100
Diyarbakır	Frekans	12	1	13
	%	92,3	7,7	100
Hakkâri	Frekans	3	0	3
	%	100,0	0,0	100
Muş	Frekans	11	2	13
	%	84,6	15,4	100
Osmaniye	Frekans	2	4	6
	%	33,3	66,7	100
Şanlıurfa	Frekans	39	2	41
	%	95,1	4,9	100
Şırnak	Frekans	1	0	1
	%	100,0	0,0	100
Van	Frekans	41	10	51
	%	80,4	19,6	100

Ek Tablo 35. Çocukları bir yıl sonra okula kaydettirme nedenleri* (%) (Geç Kayıt Baz: 632 kişi)
Bu tablo daha önceki sorularda çocuğun okula zamanında kayıt olmasına engel bir hastalığı/engeli olmadığını belirtenlerin yanıtlarını içermektedir.

	Frekans	Cevapların Yüzdesi	Deneklerin Yüzdesi **
Kimliğini çıkarttığımız için kaydettirdik	7	1,0	1,1
Korkusunu yendiği için kaydettirdik	6	0,9	0,9
Maddi sıkıntı olsa da çocuğu okula gönderelim diye düşündük	5	0,7	0,8
Anaokulunda geliştiği için bu sene kaydını yaptırdık	5	0,7	0,8
Taşınma işlemlerini tamamladığımız için kaydettirdik	4	0,6	0,6
Çevremdeki insanlar kayıt ettirmemi söylediği için kaydettirdik	3	0,4	0,5
Zaten kaydettirmek istiyordum, kaydettirdik	3	0,4	0,5
Kardeşi büyüdüğü için birlikte kaydettirdik	3	0,4	0,5
Cahil kalmasını istemediğimiz için gönderdik	3	0,4	0,5
Mecburi eğitim geldiği için kaydettirdik	3	0,4	0,5
Müdür/öğretmenler yardım ettiği için kaydettirdik	3	0,4	0,5
Aile büyükleri kayıt ettirmeye karar verdiği için kaydettirdik	2	0,3	0,3
Yazı geldiği için kayıt ettirdik	2	0,3	0,3
Yakına okul yapıldığı için kaydettirdik	2	0,3	0,3
Servis sorunu halledildiği için kaydettirdik	2	0,3	0,3
Yurtdışından geldik ve kaydettirdik	2	0,3	0,3
Bu sene özürölüler okuluna gönderiyoruz	2	0,3	0,3
Çocuğun abisi geldi kaydettirdik	1	0,1	0,2
Çocuk okula gitmek istemiyordu öğretmenler gelip ikna ettiler, biz de kaydettirdik	1	0,1	0,2
Kimlik yaşını düzelttiğimiz için kaydettirdik	1	0,1	0,2
Mevsimlik olarak çalışmayı bıraktığımız için kaydettirdik	1	0,1	0,2
Annesi iyileştiği için kaydettirdik	1	0,1	0,2
Çocuğu zaten 6 yaşında okula gönderdim	1	0,1	0,2
Önce anaokuluna daha sonra ilköğretime gönderdik, öğretmenler yetersiz bulunca tekrar anaokuluna gönderdiler, bu sene 1'i yeni bitirdi	1	0,1	0,2
Toplam	57	7,8	9,3

* Bu soruya yanıt vermeyenler tabloya dâhil edilmemiştir.

** Birden çok cevap alınmıştır.

Ek Tablo 36.2007-2008 öğretim yılında isteyip de çocuğunu kaydettirmeyen ebeveynlerin 2008-2009 öğretim yılında kayıt nedenleri* (%) (Geç Kayıt Baz: 318 kişi)
 Bu tablo daha önceki sorularda çocuğun okula zamanında kayıt olmasına engel bir hastalığı/engeli olmadığını belirtenlerin yanıtlarını içermektedir.

	Frekans	Cevapların Yüzdeleri	Deneklerin Yüzdeleri **
Kimliğini çıkarttığımız için kaydettirdik	3	0,9	0,9
Korkusunu yendiği için kaydettirdik	3	0,9	0,9
Arkadaşları/yaşlıları ile gitsin diye kaydettirdik	3	0,9	0,9
Cahil kalmasını istemediğimiz için gönderdik	3	0,9	0,9
Sınıf kontenjanları müsait olduğu için kaydettirdik	3	0,9	0,9
Okula gitmesi için zorladım ve kaydını yaptırdık	3	0,9	0,9
Çevremdeki insanlar kayıt ettirmemi söylediği için kaydettirdik	2	0,6	0,6
Kayıt parasını verebildiğimiz için kaydettirdik	2	0,6	0,6
Çocuk biraz Türkçe öğrendiği için okul yönetimi kabul etti, biz de kaydını yaptırdık	2	0,6	0,6
Taşınma işlemlerini tamamladığımız için kaydettirdik	1	0,3	0,3
Borç alarak yolladık	1	0,3	0,3
Eş dost maddi olarak yardım ettiği için kaydettirdik	1	0,3	0,3
Yazı geldiği için kaydettirdik	1	0,3	0,3
Kimlik yaşını düzelttiğimiz için kaydettirdik	1	0,3	0,3
Değişik adres verip okula kaydettirdik	1	0,3	0,3
Mecburi eğitim geldiği için kaydettirdik	1	0,3	0,3
Eşimi (babasını) ikna ettim ve kaydettirdik	1	0,3	0,3
Öğretmen istemediği halde zorla kaydettirdik	1	0,3	0,3
Anaokulunda geliştiği için bu sene kaydettirdik	1	0,3	0,3

Ek Tablo 36'nın devamı

	Frekans	Cevapların Yüzdesi	Deneklerin Yüzdesi **
Yazı yazmayı öğretip okula tekrar yolladık	1	0,3	0,3
Önceki sene kayıtlı olduğu halde karne verilmemişti, bu sene kaydını yenilediler	1	0,3	0,3
Önce anaokuluna daha sonra ilköğretime gönderdik, öğretmenler yetersiz bulunca tekrar anaokuluna gönderdiler, bu sene birinci sınıfı yeni bitirdi	1	0,3	0,3
Çocuk 2. Dönem hastalandığı için kaydı silinmiş önümüzdeki yıl yeniden kayıt olacak	1	0,3	0,3
Bu sene özürölüler okuluna gönderiyoruz	1	0,3	0,3
Toplam	40	12	12

* Bu soruya yanıt vermeyenler tabloya dâhil edilmemiştir.

** Birden çok cevap alınmıştır.

Ek Tablo 37. İkamet edilen ile göre Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Kurumları
Yönetmeliğindeki 15. Maddenin bilinirliği (%) (Geç Kayıt)

		Biliyorum	Bilmiyorum	Toplam
Ağrı	Frekans	18	99	117
	%	15,4	84,6	100
Bitlis	Frekans	28	14	42
	%	66,7	33,3	100
Diyarbakır	Frekans	44	142	186
	%	23,7	76,3	100
Gümüşhane	Frekans	4	11	15
	%	26,7	73,3	100
Hakkâri	Frekans	0	27	27
	%	0,0	100,0	100
Muş	Frekans	19	41	60
	%	31,7	68,3	100
Osmaniye	Frekans	20	37	57
	%	35,1	64,9	100
Şanlıurfa	Frekans	46	176	222
	%	20,7	79,3	100
Şırnak	Frekans	4	67	71
	%	5,6	94,4	100
Van	Frekans	41	116	157
	%	26,1	73,9	100

Ek Tablo 38. İkamet edilen illere göre kayıt erteleme işlemine başvurma durumu (%)
(Geç Kayıt)

		Yapmadım ama böyle bir hakkımız olduğunu biliyordum	Evet yaptım	Hayır yapmadım	Toplam
Ağrı	Frekans	2	42	74	118
	%	1,7	35,6	62,7	100
Bitlis	Frekans	0	1	41	42
	%	0,0	2,4	97,6	100
Diyarbakır	Frekans	3	87	96	186
	%	1,6	46,8	51,6	100
Gümüşhane	Frekans	0	15	0	15
	%	0,0	100,0	0,0	100
Hakkâri	Frekans	0	16	11	27
	%	0,0	59,3	40,7	100
Muş	Frekans	2	24	34	60
	%	3,3	40,0	56,7	100
Osmaniye	Frekans	6	34	17	57
	%	10,5	59,6	29,8	100
Şanlıurfa	Frekans	7	103	112	222
	%	3,2	46,4	50,5	100
Şırnak	Frekans	3	68	0	71
	%	4,2	95,8	0,0	100
Van	Frekans	3	57	93	153
	%	2,0	37,3	60,8	100

Ek Tablo 39. İkamet edilen ile göre 2007-2008 öğretim yılında okula başlama yaşı konusunda bilgilendirme durumu (%) (Geç Kayıt)

		Hayır, olmadı	Evet, oldu	Toplam
Ağrı	Frekans	115	2	117
	%	98,3	1,7	100
Bitlis	Frekans	42	0	42
	%	100,0	0,0	100
Diyarbakır	Frekans	182	4	186
	%	97,8	2,2	100
Gümüşhane	Frekans	13	2	15
	%	86,7	13,3	100
Hakkâri	Frekans	27	0	27
	%	100,0	0,0	100
Muş	Frekans	55	5	60
	%	91,7	8,3	100
Osmaniye	Frekans	55	2	57
	%	96,5	3,5	100
Şanlıurfa	Frekans	221	4	225
	%	98,2	1,8	100
Şırnak	Frekans	62	9	71
	%	87,3	12,7	100
Van	Frekans	151	6	157
	%	96,2	3,8	100

Ek Tablo 40. Çocuğu 2007-2008 öğretim yılında okula göndermemede etkili kişiler* (%)

	Geç kayıt Baz: 959 kişi			Kayıtsız Baz:135 Kişi		
	Frekans	Cevapların Yüzdesi	Deneklerin Yüzdesi**	%	Frekans	%
Anne - Baba birlikte	539	54,9	56,2	57	42,2	41,0
Baba	309	31,5	32,2	63	46,7	45,3
Anne	78	8	8,1	11	8,1	7,9
Okul müdürü	16	1,6	1,7	-	-	-
Öğretmen	14	1,4	1,5	-	-	-
Ağabey	6	0,6	0,6	3	2,2	2,2
Amca	5	0,5	0,5	-	-	-
Dede	4	0,4	0,4	-	-	-
Abla	3	0,3	0,3	1	0,7	0,7
Çocuğun kendisi	2	0,2	0,2	3	2,2	2,2
Üvey anne	1	0,1	0,1	-	-	-
Babaanne	1	0,1	0,1	-	-	-
Büyükbaba	1	0,1	0,1	-	-	-
Dayı	1	0,1	0,1	-	-	-
Yenge	1	0,1	0,1	-	-	-
Okul yönetimi	-	-	-	1	0,7	0,7
Toplam	981	100	102,3	139	100	103,0

* Bu soruya yanıt vermeyenler tabloya dâhil edilmemiştir.

** Birden çok cevap alınmıştır.

Ek Tablo 41. Çocuğu 2007-2008 öğretim yılında okula kaydettirmeme kararında en etkili olan kişilerin dağılımı *(%)

	Geç Kayıt		Kayıtsız		Zamanında kayıt olmayan (Toplam)	
	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
Baba	742	77,6	119	88,8	861	79,0
Anne	170	17,8	9	6,7	179	16,4
Okul müdürü	17	1,8	-	-	17	1,6
Öğretmen	13	1,4	1	0,7	14	1,3
Ağabey	3	0,3	2	1,5	5	0,5
Anne - Baba birlikte	2	0,2	3	2,2	5	0,5
Dede	3	0,3	-	-	3	0,3
Abla	2	0,2	-	-	2	0,2
Babaanne	1	0,1	-	-	1	0,1
Büyükbaba	1	0,1	-	-	1	0,1
Amca	1	0,1	-	-	1	0,1
Dayı	1	0,1	-	-	1	0,1
Toplam	956	100	134	100	1090	100

*Bu soruya yanıt vermeyenler tabloya dâhil edilmemiştir.

Ek Tablo 42. İkamet edilen illere göre devletin kız çocuklarına verdiği yardımdan yararlanma durumu (%) (Geç Kayıt)

		Ağrı	Bitlis	Diyarbakır	Gümüşhane	Hakkâri	Muş	Osmaniye	Şanlıurfa	Şırnak	Van
Hayır, almadım	Frekans %	61 74,4	6 18,2	36 34,3	1 100	1 7,7	6 35,3	18 90,0	82 80,4	1 100	42 51,9
Evet, aldım	Frekans %	21 25,6	27 81,8	69 65,7	0 0,0	12 92,3	11 64,7	2 10,0	20 19,6	0 0,0	39 48,1
Toplam	Frekans %	82 100	33 100	105 100	1 100	13 100	17 100	20 100	102 100	1 100	81 100

Ek Tablo 43. Hanenin aylık toplam gelirine göre devletin kız çocuklarına verdiği yardımdan yararlanma durumu * (%) (Geç Kayıt)

		200 TL ve altı	201 - 300 TL	301 - 400 TL	401 - 500 TL	501 - 600 TL	601 - 750 TL	751 TL ve üzeri
Hayır, almadım	Frekans %	64 64,6	34 54,0	28 41,2	41 68,3	31 43,7	20 47,6	34 75,6
Evet, aldım	Frekans %	35 35,4	29 46,0	40 58,8	19 31,7	40 56,3	22 52,4	11 24,4
Toplam	Frekans %	99 100	63 100	68 100	60 100	71 100	42 100	45 100

Geç kayıt : Ki-kare değeri: 25,466 serbestlik derecesi:6 p=0,000
* Bu soruya yanıt vermeyenler tabloya dâhil edilmemiştir.

EK – II SORU FORMLARI

Nicel Araştırma Ölçeği

<p>İyi Günler Efendim, Ben GENAR ARAŞTIRMA'dan (Anketör burada adınızı belirtiniz) GENAR Araştırma olarak üniversitelerin eğitim fakültelerindeki akademisyenlerin yönetiminde çocukların okula zamanında başlamasıyla ilgili bilimsel bir araştırma yapmaktayız. Sizlere bu kapsamda bazı sorular sormak istiyorum. Sizinle, çocuğunuzla ya da ailenizle ilgili bilgiler hiç bir şekilde kimseye paylaşılmayacak ve gizli tutulacaktır. Ayrıca, verdiğiniz cevaplar araştırmanın genel bulguları içerisinde kullanılacaktır. Yardımcı olursanız sevinirim. Vakit ayırdığınız için de şimdiden teşekkür ederim.</p>	 <p>Tel:(212) 212 80 52 Faks: (212) 212 38 02 www.genar.com.tr</p>
---	---

Anketörün Adı Soyadı	Adres Kontrol	Telefon Kontrol	SPV Kontrol	Anket Tarihi	Başlama Saati	Bitiş Saati
				.../.../2009		

(ANKETÖR) DİKKAT: FORMDA "BU YIL" OLARAK 2008-2009 ÖĞRETİM YILI, "GEÇEN YIL" OLARAK 2007-2008 ÖĞRETİM YILI KASTEDİLMEKTEDİR)

BÖLÜM I. KOTA TAKİP SORULARI

K.1. Görüşülen bireyin ikamet ettiği il:

1. AĞRI	3. DİYARBAKIR	5. HAKKARİ	7. OSMANİYE	9. ŞIRNAK
2. BİTLİS	4. GÜMÜŞHANE	6. MUŞ	8. ŞANLIURFA	10. VAN

Örnek Numarası	:.....		
Örnek Türü	: 1. ASİL	2. YEDEK 1	3. YEDEK 2
Yedek 1'e geçildi ise nedeni:			
1. Asildeki görüşmenin reddedilmesi			
2. Asildeki evde kimsenin bulunmaması,		2.1. ASİL adresi kaç kez ziyaret ettiği:.....	
3. Asil adres'in yanlış olması			
Diğer.....			
Yedek 2'ye geçildi ise nedeni:			
4. Yedek 1'deki görüşmenin reddedilmesi			
5. Yedek 1'deki evde kimsenin bulunmaması,		5.1. Yedek 1'deki adresi kaç kez ziyaret ettiği:.....	
6. Yedek 1'deki adresin yanlış olması			
Diğer.....			
İlçe	:.....	Cadde /Sokak	:.....
Mahalle:	Bina no	:.....
Köy	:.....	Hane iç kapı no	:.....

İlköğretime Zamanında Kaydolma Sorununun Nedenlerinin Belirlenmesi Araştırması SORU FORMU

K.2. Hanenizde nüfus cüzdanına göre 2001 yılı doğumlu olup geçen sene 2007-2008 eğitim yılında okula başlanmamış (ilköğretim 1. sınıfa) çocuk var mı? –VARSA- kaç çocuk olduğunu adını/adlarını söyler misiniz?

(ANKETÖR) DİKKAT! "YAŞ KART"INA BAKINIZ, YAŞ VE OKULA BAŞLAMAYLA İLGİLİ GÖRÜŞTÜĞÜNÜZ KİŞİNİN SİZİ DOĞRU ANLADIĞINDAN EMİN OLUNUZ)

1. Hayır, yok (ANKETÖR DİKKAT ANKETİ BİTİRİNİZ!)
2. Evet, var
 - 2.1. Kaç çocuk var?
 - 2.2. Adlarını söyler misiniz?
 - 2.2.1. Adını söyler misiniz?
 - 2.2.2. Adını söyler misiniz?

(ANKETÖR) DİKKAT! ÖRNEKLEM TABLOSUNDAN DOĞRU HANEDE OLDUĞUNUZU KONTROL EDİNİZ, ÖRNEKLEMDE YER ALAN ÇOCUK İSMİNİN K.2'DE YER ALDIĞINDAN EMİN OLUNUZ, BU İSMİ AŞAĞIDAKİ ÇOCUĞUN ADI BÖLÜMÜNE YAZINIZ VE BUNDAN SONRAKİ SORULARI BU ÇOCUĞUN ADINI BELİRTEREK SORUNUZ)

K.2.1. Örneklemde yer alan ve formdaki tüm sorular cevaplanırken değerlendirilecek çocuğu adı

LÜTFEN bundan sonraki sorularımızı (Çocuğın adı) için cevaplayınız. (ANKETÖR) DİKKAT: LÜTFEN OKUYUNUZ)

K.3.(Çocuğın adı) kaç yaşını doldurdu (bitirdi)?

K.4. Sizin (Çocuğın adı) ile yakınlık dereceniz nedir?

(ANKETÖR DİKKAT! ÇOCUĞUN ANNE VEYA BABASIYLA GÖRÜŞÜNÜZ, EĞER ANNE/BABASI O HANEDE YAŞAMIYORSA ÇOCUĞUN BAKIMINI ÜSTLENEN (GIYİM, YEME, İÇME, EĞİTİM, SAĞLIK GİBİ İHTİYAÇLARINI SAĞLAYAN) KİŞİYİ SORARAK ANKETE ONUNLA DEVAM EDİNİZ!)

1. Anne
2. Baba
- Diğer(Çocuğa yakınlığını belirtiniz).....

BÖLÜM II. HANEHALKI VE ÇOCUK İLE İLGİLİ BİLGİLER

1.1. (Çocuğın adı)'nın nüfus cüzdanında yazılı olan doğum tarihi nedir?
.....(gün)/.....(ay)/.....(yıl)

1.2. (Çocuğın adı)'nın gerçek doğum tarihi nedir?
.....(gün)/.....(ay)/.....(yıl)

1.3. ANKETÖR DİKKAT! İKİ TARİHİN "YIL" KISIMLARI AYNI MI? SORMADAN İŞARETLEYİNİZ VE İLGİLİ SORUYA GEÇİNİZ.
1. Aynı (SORU 2'YE GEÇİNİZ) 2. Farklı (SORU 1.4'Ü SORUNUZ)

1.4. (Çocuğun adı)'nın gerçek doğum tarihi ile nüfus cüzdanında yazan doğum tarihindeki yılların FARKLI olduğu gözükmemektedir. Bu durumun nedenini söyler misiniz? (ANKETÖR)DİKKAT! ŞIKLARI OKUMAYINIZ)

1. Kendisinden büyük kardeşinin yakın zamanda vefat etmesi ve onun nüfusunun kullanılması
2. Nüfus memurunun yanlış yazması
3. Nüfus dairesine geç gitme ve gittiği güne kayıt yaptıрма (Nüfusa geç kayıt yaptıрма)
- Diğer.....

2. (Çocuğun adı) doğduğunda sağlığı yerinde miydi, gelişimi nasıldı? (Çocuğun adı) doğduğunda ne tür sağlık sorunlarının olduğunu belirtir misiniz? Bu sağlık sorunları veya etkileri hala devam ediyor mu? Devam ediyorsa bu sorunların neler olduğunu belirtir misiniz?

1. Her şey normaldi (genel sağlığı, boyu, kilosu gibi gelişimi) (SORU 3'E GEÇİNİZ)
2. Bazı sorunları vardı

2.1. Ne gibi sorunları vardı?

.....

2.2. Bu sağlık sorunları veya etkileri bu yaşına kadar devam etti mi yoksa geçti mi?

1. Sadece bebeklik döneminde sorunları vardı, sonra geçti (SORU 3'E GEÇİNİZ)
2. Çocukluk boyunca bir takım sağlık sorunları devam etti

2.2.2. Bu sorunların neler olduğunu belirtir misiniz?

.....

3. (Çocuğun adı)'nın okula zamanında kaydolmasına engel olan herhangi bir hastalığı veya engeli (özürlü) var mı? VARSA: Hangi hastalık/engel ve ne kadar süredir hasta/engelli?

1. Hayır, bir hastalığı/engeli yok (ANKETÖR DİKKAT SORU 4'E GEÇİNİZ!)
2. Evet, okula engel bir hastalığı/engeli var

2.1. Hastalığın/engelinin adını söyler misiniz?

.....

(ANKETÖR DİKKAT! KESİNLİKLE AY YA DA YIL OLARAK BELİRTİNİZ)

2.2. Ne kadar süredir hasta/engelli?

.....AY.....YIL

4. (Çocuğun adı)'nın boyunu ve kilosunu biliyor musunuz? Biliyorsanız söyler misiniz?

	1. Bilmiyorum	2. Biliyorum	2.1. Boyunu/kilosunu söyler misiniz?
1. Boy	1 (BİR SONRAKİ SATIRA GEÇİNİZ)	2 cm
2. Kilo	1 (S.5'E GEÇİNİZ)	2 kg

(ANKETÖR)DİKKAT! YAŞ HESABI YAPILIRKEN ÇOCUĞUN BİTİRDİĞİ, DOLDURDUĞU YAŞ ESAS ALINMAKTADIR. ÇOCUK DOĞDUĞUNDA "0" YAŞINDA KABUL EDİLİR. BİR YAŞINI DOLDURDUĞUNDA 2 YAŞINDAN GÜN ALSA BİLE 0 YIL BOYUNCA ÇOCUK 1 YAŞINDA KABUL EDİLİR. ÖRNEĞİN, 30 AYLIK OLAN BİR ÇOCUK İKİ YAŞINDADIR YANI İKİ YAŞINI DOLDURMUŞTUR. SORUNUN CEVAPLAYICI TARAFINDAN TAM ANLAŞILDIĞINDAN EMİN OLUNUZ.)

5.Kaç yaşını DOLDURAN (BİTİREN) çocukların ilköğretime kayıt olması (ilköğretim 1. sınıfa başlaması) gerektiğini söyler misiniz?

.....

6.Okula başlama yaşı ile ilgili bu bilgiyi nereden veya kimden aldınız? (Bilginizin kaynağı nedir?)

1. Komşudan
 2. Arkadaşımdan
 3. Akrabalarımdan
 4. Okuldan
 5. Aile büyüklerinden
 6. Muhtardan
 7. İmamdan
 8. Medyadan (Radyo, televizyon, gazete vb.)
- Diğer.....

7. Siz dâhil hali hazırda hanenizde kaç kişi yaşamaktadır? Hanede yaşayan kaç çocuk var? Hanenizde yaşayan halen öğrenci olan çocukların sayısını söyler misiniz? Hanede yaşamayan çocuk var mı? VARSA Kaç tane ve neden hanede yaşamadığını söyler misiniz?

1. Hanedeki toplam kişi sayısı :.....Kişi
2. Toplam çocuk sayısı :.....Çocuk
3. Toplam öğrenci sayısı :.....Öğrenci
4. Hanede yaşamayan çocuk var mı?
 1. Hayır (SORU 8'E GEÇİNİZ)
 2. Evet,
 - 2.1. Kaç tane :.....

5. Neden hane dışında yaşıyorlar?

	1. Çocuk	2. Çocuk	3. Çocuk	4. Çocuk
1. Askerlik	1	1	1	1
2.Eğitim nedeniyle	2	2	2	2
3. Sağlık nedeniyle	3	3	3	3
4. İş nedeniyle	4	4	4	4
Diğer(Belirtiniz)

8. Şimdi size hane halkıyla ilgili bazı sorular soracağım. Lütfen sorularımıza aile üyelerinden hane halkından olup (asker, eğitim, sağlık vb. nedenlerle) şu an burada bulunmayanları da dahil ederek hanede yaşayan tüm bireyler için cevap veriniz. Önce SİZDEN başlayalım, daha sonra hanedeki diğer bireylerden devam edelim (ANKETÖR DİKKAT! TABLOYA KİŞİ SAYISI TOPLAMI 7.1'DEKİ TOPLAM KİŞİ SAYISINA EŞİT OLMALIDIR. AŞAĞIDA TABLO İÇİNDEKİ KODLARI KULLANARAK, TABLO İÇİNE KODLAMA YAPINIZ.)

1. Firt Sıra no (DİKKAT! Görüşülen kişi "1" olmak üzere belirtiniz)	1. (Çocuğun Adı)'ya yakınlık derecesi nedir? 1. Annesi 2. Babası 3. Üvey annesi 4. Üvey babası 5. Kardesi (abla, abi) 6. Anneannesi 7. Dedesi 8. Babaannesi 9. Büyükbabası 10. Amcası 11. Yengesi 12. Dayısı 13. Teyzesi 14. Eniştesi 15. Kuzeni 16. Çocuğun kendisi Diğer (Belirtiniz)	2. NÜFUS CÜZDANINDAKİ DOĞUM TARİHİ NEDİR? DİKKAT! NÜFUS CÜZDANINDAKİ BİLGİYİ ALMAYA ÖZEN GÖSTERİNİZ!	3. CİNSİYET	4. EĞİTİM DURUMU NEDİR?		(BU SORU SADECE ÖĞRENCİ OLANLARA SORULACAKTIR.)	MEZUN OLANLAR İÇİN:	HALEN ÖĞRENCİ OLANLAR İÇİN:	8. Ne iş yaptıklarını detaylı olarak belirtir misiniz? (ANKETÖR DİKKAT! KART 1'İ GÖSTERİNİZ. AŞAĞIDAKİ KARTTAN BAKARAK KODLAYINIZ.)	9. Hangi sosyal güvenlik kuruluşundan faydalanıyorsunuz? 1. Sosyal güvencem yok 2. SGK (SSK, Emekli Sandığı, Bağ-Kur) 3. Özel sigorta 4. Yeşil Kart	10. Medeni Durumu: 1. Evli 2. Birlikte yaşıyor 3. İmam nikahlı 4. Boşanmış 5. Aynı Yaşıyor 6. Dul 7. Bekâr
				1. Okuryazar değil (8'E GEÇİNİZ) 2. Okuryazar (8'E GEÇİNİZ) 3. Okut öncesi eğitim (Anaokulu/anasınıfı) (8'E GEÇİNİZ) 4. İlköğretim terk (6.2 VE 7.2'Yİ SORUP 8'E GEÇİNİZ) 5. İlköğretim devam (5'İ SORDUKTAN SONRA 7.1'E GEÇİNİZ) 6. İlköğretim mezun (6.1'İ SORUP 8'E GEÇİNİZ) 7. Lise terk (6.2 VE 7.2'Yİ SORUP 8'E GEÇİNİZ) 8. Lise devam (5'İ SORDUKTAN SONRA 7.1'E GEÇİNİZ) 9. Lise mezun (6.1'İ SORUP 8'E GEÇİNİZ) 10. Üniversite terk (6.2 VE 7.2'Yİ SORUP 8'E GEÇİNİZ) 11. Üniversite devam (SORU 7.1'E GEÇİNİZ) 12. Üniversite ve üzeri mezun (6.1'İ SORUP 8'E GEÇİNİZ) 13. Mesleki eğitim merkezi devam (8'E GEÇİNİZ) 14. Mesleki eğitim merkezi terk (6.2 VE 7.2'Yİ SORUP 8'E GEÇİNİZ) Yukarıda yer alan kodlara göre kodlayınız.	5. YATILI OKULAMI GİDİYOR?						
1. Kişi	1. Kadın		1. Kadın	1. Okuryazar değil (8'E GEÇİNİZ)	1	1					
2. Kişi			2. Erkek	2. Okuryazar (8'E GEÇİNİZ)	1	2					
3. Kişi				3. Okut öncesi eğitim (Anaokulu/anasınıfı) (8'E GEÇİNİZ)	1	2					
4. Kişi				4. İlköğretim terk (6.2 VE 7.2'Yİ SORUP 8'E GEÇİNİZ)	1	2					
5. Kişi				5. İlköğretim devam (5'İ SORDUKTAN SONRA 7.1'E GEÇİNİZ)	1	2					
6. Kişi				6. İlköğretim mezun (6.1'İ SORUP 8'E GEÇİNİZ)	1	2					
7. Kişi				7. Lise terk (6.2 VE 7.2'Yİ SORUP 8'E GEÇİNİZ)	1	2					
8. Kişi				8. Lise devam (5'İ SORDUKTAN SONRA 7.1'E GEÇİNİZ)	1	2					
9. Kişi				9. Lise mezun (6.1'İ SORUP 8'E GEÇİNİZ)	1	2					
10. Kişi				10. Üniversite terk (6.2 VE 7.2'Yİ SORUP 8'E GEÇİNİZ)	1	2					

1. Ev hanımı	4. Emekli çalışmıyor	7. Orta/büyük ölçekli işletmecisi/işveren	10. Vasıflı işçi (mesleki eğitim almış)	13. Yaşadığı şehirde mevsimlik işçi	16. İşsiz
2. Çiftçilik /hayvancılık	5. Esnaf /Tüccar (3 ve daha az kişi çalıştıran bakkal, manav, toptancı, alım satım vb.)	8. Profesyonel serbest meslek (doktor, avukat, mimar vb)	11. Vasıfsız işçi	14. Başka şehre giderek mevsimlik işçilik yapan	17. Çalışacak yaşta değil
3. Emekli halen çalışıyor	6. Memur	9. Serbest seçici parça başı çalışan (şoför, pazarcı vb.)	12. Yönetici	15. İrad sahibi (Tarla, bağ, bahçe vb. sahibi olan ve bundan gelir elde edenler)	

İlköğretime Zamanında Kaydolmama Sorununun Nedenlerinin Belirlenmesi Araştırması SORU FORMU

9. (Çocuğun adı)'nin aynı hanede yaşadığı anne ve babası öz anne babası mıdır?

1. Evet (BÖLÜM 3'ÜN ÜZERİNDEKİ UYARIYA GEÇİNİZ)
2. Hayır

10. (Çocuğun adı)'nin öz anne babasından hangisi şu anda hanede yaşamıyor? Hanede yaşamayan öz anne/babasının sağ mı ölü mü olduğunu söyler misiniz? -SAĞ İSE- çocukla düzenli olarak görüşüp görüşmediklerini, görüşüyorlarsa ne sıklıkta görüştüklerini, yaş, eğitim durumu, medeni durumları ve ne iş yaptıklarını söyler misiniz? Maddi anlamda çocuğa katkı sağlayıp sağlamadığını belirtir misiniz?

(ANKETÖR) DİKKAT: AŞAĞIDAKİ TABLOYA KODLAYINIZ

1. Hanede yaşamayan öz olan kim? 1. Anne 2. Baba (Belirtiniz)	2. Sağ mı ölü mü? 1. Ölü (ANKETÖR DİKKAT! DIĞER ÖZ EBEVEYN HANEDE YAŞIYORSA SORU 11'E, YAŞAMIYORSA BİR SONRAKİ SATIRA GEÇİNİZ!) 2. Sağ	3. (Çocuğun adı) ile öz anne ve/veya babası düzenli olarak görüşüyorlar mı? 1. Hayır düzenli olarak görüşmüyorlar 2. Evet düzenli olarak görüşüyorlar 3. Hiç görüşmüyorlar (S.5'E GEÇİNİZ)	4. Ne sıklıkla görüştüklerini belirtir misiniz? 1. Hafta içi bir-iki gün 2. Hemen hemen her hafta sonu 3. Ayda birkaç kez 4. Ayda bir kez 5. Birkaç ayda bir 6. Yılda bir iki kez	5. Yaşı:	6. Eğitim durumu: 1. Okuryazar değil 2. Okuryazar, okula gitmemiş 3. İlkokul mezunu 4. Ortaokul mezunu 5. Lise mezunu 6. Üniversite mezunu 7. Yüksek lisans/ doktora mezunu+..	7. Medeni Durumu: 1. Evli 2. Birlikte yaşıyor 3. İmam nikâhli 3. Boşanmış 4. Ayrı yaşıyor 5. Dul 6. Bekâr	8. Ne iş yaptıklarını detaylı olarak belirtir misiniz? (ANKETÖR DİKKAT KART 1'İ GÖSTERİNİZ)	9. Maddi anlamda çocuğa katkı sağlıyor mu?	
								1. Para yardımı yapıyor	2. Para yardımı yapmıyor
.....								1	2
.....								1	2

(ANKETÖR DİKKAT ÖRNEKLEMDE VEYA SORU 6'DAKİ TABLODA 2001 DOĞUMLU OLUP BU YIL 1. SINIFA BAŞLAMIS OLAN ÇOCUKLAR İÇİN BÖLÜM 3'Ü SORUP DAHA SONRA (BÖLÜM V) SORU 46'YA GEÇİNİZ)

ÖRNEKLEMDE VEYA SORU 6'DAKİ TABLODA 2001 DOĞUMLU OLUP HALEN OKULA KAYIT OLMAMIŞ ÇOCUK İÇİN BÖLÜM 4'E (SORU 29'A)GEÇİNİZ

BÖLÜM III. OKULA ZAMANINDA KAYIT OLMAMIŞ ÇOCUKLAR İLE İLGİLİ SORULAR

11. (Çocuğun adı)'nin okula "zamanında" kayıt olduğunu düşünüyor musunuz?

1. Evet, düşünüyorum
2. Hayır, düşünmüyorum

12. Ülkemizde çocuklar 6 yaşını doldurunca okula alınmakta. Bize neden (Çocuğun adı)'yi geçen yıl okula kayıt ettirmedinizi belirtir misiniz?

.....
.....

13. (Çocuğun adı)'yı geçen yıl okula kayıt ettirmek istediniz mi? İstediyerseniz neler yaptığınızı söyler misiniz?

1. Hayır, istemedim (S.14'E GEÇİNİZ)
2. Evet, istedim
 - 2.1. Neler yaptığınızı söyler misiniz?

(ANKETÖR) DİKKAT: AÇIKLAMASINI İSTEYİNİZ

14. Peki, bu yıl ne oldu da (Çocuğun adı)'yı okula göndermeye karar verdiniz? Nasıl karar verdiğinizi detaylı olarak anlatır mısınız?

15. Ülkemizde Milli Eğitim Bakanlığı yönetmeliğine göre 6 yaşını doldurmuş (72 ayını bitirmiş olması) çocukların okula başlaması gerektiğini biliyor musunuz?

1. Biliyorum
2. Bilmiyorum

16. Ülkemizde ilköğretim okullarının birinci sınıfına, o yılın 31 Aralık tarihinde 72 ayını dolduran çocukların kaydı yapılır. Yaşça kayıt hakkını elde eden ancak bedenen yeterince gelişmemiş olan çocuklar, velisinin yazılı isteği üzerine okul öncesi eğitim kurumlarına başlayabilir veya kayıtları bir yıl ertelenebilir. Siz, okula gidip kayıt erteleme işlemi yaptınız mı?

1. Evet yaptım
2. Hayır yapmadım
3. Yapmadım ama böyle bir hakkımız olduğunu bilmiyordum

17 Geçen yıl sizinle 6 yaşını dolduran çocukların okula gönderilmesi gerektiği konusunda konuşan kimse (muhtar, öğretmen, imam vb) oldu mu? EVET ise bu konuda kimin, size ne tür bilgiler verdiğini söyler misiniz?

1. Hayır, olmadı (SORU 19'A GEÇİNİZ)
2. Evet, oldu,
 - 2.1. Kim konuştu?
 1. Akraba, komşu vb çevreden kişiler
 2. Mahallenin muhtarı
 3. Camii imamı
 4. Mahalledeki öğretmenler
 5. Mahalledeki okul müdürü
 6. Kaymakam
 - Diğer.....

İlköğretime Zamanında Kaydolmama Sorununun Nedenlerinin Belirlenmesi Araştırması SORU FORMU

2.2.Konuşurken size hangi bilgileri verdi, ne dedi?

.....

.....

18. Geçen yıl kayıt döneminden önce mi sonra mı konuştu? Size verdiği bilgiler doğrultusunda kayıt yaptırmak için herhangi bir şey yaptınız mı? EVET ise neler yaptığınızı anlatır mısınız?

1. Okula kayıt döneminden önce konuştu
2. Okula kayıt döneminden sonra konuştu

2.1 Bu bilgileri öğrendiğinizde kayıt ettirmek için herhangi bir şey yaptınız mı?

1. Hayır yapmadım (SORU 19'A GEÇİNİZ)
2. Evet yaptım

2.1.Neler yaptığınızı açıklar mısınız?

.....

.....

19. (Çocuğun adı)'yı BU YIL OKULA GÖNDERMEYE kim ya da kimler karar verdi? Karar vermede en etkili olan kişi kimdi?

16.1. Kim ya da kimler karar verdi? (ANKETÖR DİKKAT! BİRDEN ÇOK CEVAP ALABİLİRSİNİZ)

1. Annesi	8. Büyükbabası
2. Babası	9. Amcası
3. Üvey annesi	10. Ablası
4. Üvey babası	11. Ağabeyi
5. Anneannesi	12. Dayısı
5. Dedesi	13. Teyzesi
6. Babaannesi	Diğer.....

16.2. En etkili olan kişi kimdi? (ANKETÖR DİKKAT! TABLODAN KODLAYINIZ)

20. (Çocuğun adı)'yı GEÇEN YIL OKULA GÖNDERMEMEYE kim ya da kimler karar vermişti? Karar vermede en etkili olan kişi kimdi?

20.1. Kim ya da kimler karar vermişti? (ANKETÖR DİKKAT! BİRDEN ÇOK CEVAP ALABİLİRSİNİZ)

1. Annesi	8. Büyükbabası
2. Babası	9. Amcası
3. Üvey annesi	10. Ablası
4. Üvey babası	11. Ağabeyi
5. Anneannesi	12. Dayısı
6. Dedesi	13. Teyzesi
7. Babaannesi	Diğer.....

20.2. En etkili olan kişi kimdi? (ANKETÖR DİKKAT! TABLODAN KODLAYINIZ)

ANKETÖR DİKKAT! OKULA GİTMESİ/GİTMEMESİ KONUSUNDA KARAR VEREN KİŞİ VEYA KİŞİLER ANNE-BABA DIŞINDAKİ VE ÇOCUKLA AYNI HANEDE YAŞAMAYAN BİRİYE BU KİŞİNİN YAŞI, EĞİTİMİ VE MESLEĞİNİ SORUNUZ.

21. (Çocuğun Adı)'nın okula gitme konusunda karar veren HANE HALKI DIŞINDAKİ KİŞİLERİN cinsiyet, yaş, eğitim durumu ve ne iş yaptıklarını söyler misiniz?

1. YAKINLIK DERECESİNİ BELİRTİNİZ.	2.Cinsiyet:	3. Yaşı:	4. Eğitim durumu:	5. Ne iş yaptıklarını detaylı olarak belirtir misiniz?
1. Kardeşi(abla,ağabey) 2. Anneannesi 3.Dedesi 4.Babaannesi 5.Büyükbabası 6.Amcası 7.Dayısı Diğer(Belirtiniz).....	1. Kadın 2. Erkek		1. Okuryazar değil 2. Okuryazar, okula gitmemiş 3. İlkokul mezunu 4. Ortaokul mezunu 5. Lise mezunu 6. Üniversite mezunu 7. Yüksek lisans/ doktora mezunu+..	(ANKETÖR DİKKAT KART 1'i GÖSTERİNİZ)
1.Kim(Belirtiniz):.....	1	2		
2.Kim(Belirtiniz):.....	1	2		

22. Geçen yıl (2007-2008 eğitim döneminde) okula gitmeyen (Çocuğun adı) zamanının büyük kısmını nasıl geçirdi? Yaptığı faaliyetleri ve bunları ne sıklıkta yaptığını belirtir misiniz?

1.YAPTIĞI FAALİYET:	2.YAPMA SIKLIĞI
.....	1. Hemen her gün 2. Haftada birkaç gün 3. Haftada bir 4. İki haftada bir 5. Ayda bir 6. Ayda birden daha seyrek
.....
.....
.....

23 Geçen yıl (2007-2008 eğitim döneminde) (Çocuğun adı)'ya evde eğitici aktivite olarak bir şeyler öğrettiniz mi? EVET ise sayacaklarımdan hangilerini öğrettiniz?

1. Hiçbir şey öğretmedik
2. Evet, bir şeyler öğrettik,
 - 2.1.Sayacaklarımdan hangilerini öğrettiniz?

1. Harfleri tanımayı	7. 1'den 50'ye kadar saymayı
2. Harfleri yazmayı	8. 1'den 100'e ve daha fazlasını saymayı
3. Adını yazmayı	9. Renkleri tanımayı
4. Okumayı	10. Geometrik şekilleri tanımayı
5. Rakamları tanımayı	11. Basit toplama/çıkarma işlemleri yapmayı
6. 1'den 10'a kadar saymayı	Diğer.....

24 Çocuğunuzun okula gitmediği geçtiğimiz yılda (2007-2008 eğitim döneminde) ORTALAMA BİR GÜNÜNÜ göz önüne aldığınızda vaktini geçirirken sayacaklarınızı ne sıklıkta yaptığınızı söyler misiniz? Peki, bunların dışında yaptığınız ekleyeceğiniz bir faaliyet varsa söyler misiniz?

(ANKETÖR) DİKKAT! KART 2'Yİ GÖSTERİNİZ, SORUDA ROTASYON UYGULAYINIZ VE BAŞLADIĞINIZ ŞIKKI "R" KOLONUNA İŞARETLEYİNİZ.

R		Hiçbir zaman	Nadiren	Ara sıra	Sık sık	Her zaman
1	Evde kardeşlerine bakmak	1	2	3	4	5
2	Evde/sokakta oyun oynamak	1	2	3	4	5
3	Bilgisayarda oyun oynamak	1	2	3	4	5
4	Sokakta mendil vb satmak	1	2	3	4	5
5	Ev işlerine yardım etmek	1	2	3	4	5
6	Tarladaki/bahçedeki işlere yardım etmek	1	2	3	4	5
7	Okul eğitimine yönelik bilgiler öğrenmek (Sayı sayma, harfler vb)	1	2	3	4	5
8	Evdeki hasta birine bakmak	1	2	3	4	5
9	Mevsimlik olarak çalışmak için göçtüğümüz yerde işlere yardım etmek	1	2	3	4	5
10	Anaokuluna gitmek	1	2	3	4	5
11	Resim, müzik vb. uğraşlarla ilgilenmek	1	2	3	4	5
	Diğer	1	2	3	4	5

25. Sayacağım nedenlerin çocuğunuzun geçen yıl okula BAŞLAMAMASINDA ne derece etkili olduğunu "1. Hiç etkili olmadı 5.Çok etkili oldu" olmak üzere elinizdeki karta bakarak değerlendirir misiniz?

(ANKETÖR) DİKKAT: KART 3'Ü GÖSTERİNİZ, SORUDA ROTASYON UYGULAYINIZ VE BAŞLADIĞINIZ ŞİKKİ "R" KOLONUNA İŞARETLEYİNİZ!

R		Hiç etkili olmadı	Etkili olmadı	Kısmen etkili oldu	Etkili oldu	Çok etkili oldu	Fikrim yok (OKUMAYINIZ)
	1. Geçen yıl maddi imkânlarımız çocuğumu okula göndermek için yetersizdi	1	2	3	4	5	6
	2. Geçen yıl çocuğumuzun çalışıp para kazanması gerekiyordu	1	2	3	4	5	6
	3. Geçen yıl gideceği OKULDA güvenlik sorunu vardı	1	2	3	4	5	6
	4. Geçen yıl okula gidip geleceği YOLDA güvenlik sorunu vardı	1	2	3	4	5	6
	5. Geçen yıl okula gidip gelme (ulaşım) imkânları kısıtlıydı	1	2	3	4	5	6
	6. Çocuk geçen yıl okula gitmek istemedi	1	2	3	4	5	6
	7. Geçen yıl okula gitmek için çocuğun yaşının küçük olduğunu düşündük	1	2	3	4	5	6
	8. Geçen yıl evde, ev işlerine (bulaşık, temizlik, kardeşine bakma vb) yardım etmesi gerekiyordu	1	2	3	4	5	6
	9. Geçen yıl tarladaki/bahçedeki işlere yardım etmesi gerekiyordu	1	2	3	4	5	6
	10. Çocuğun fiziken zayıf, çelimsiz ve yeterli gelişmemiş olması nedeniyle ezilir diye düşündük	1	2	3	4	5	6
	11. Çocuk geçen yıl eğitime ve okula karşı ilgisizdi	1	2	3	4	5	6
	12. Çocuk geçen yıl okula gitmekten korkuyordu	1	2	3	4	5	6
	13. Çocuk geçen yıl hastaydı ya da çok sık hastalanıyordu	1	2	3	4	5	6
	14. Çocuğun okula başlamasına yakın aileden biri hastalanmıştı	1	2	3	4	5	6
	15. Çocuğun okula başlayacağı sırada aileden birisi vefat etmişti	1	2	3	4	5	6
	16. Çocuğun okula başlamasına yakın samimi arkadaşlarından biri vefat etmişti	1	2	3	4	5	6
	17. Çocuğun geçen yıl evdeki hasta birine bakması gerekiyordu	1	2	3	4	5	6
	18. Geçen yıl ailece mevsimlik çalışmak için başka bir yere göçmüştük	1	2	3	4	5	6
	19. Geçen yıl buraya yeni taşınmıştık, kaydettiremedik	1	2	3	4	5	6
	20. Kendisinden 1 yaş küçük kardeşiyle birlikte okula gitmesini istedik	1	2	3	4	5	6
	21. Çocuk bir sene daha beklerse daha iyi gelişir ve okulda daha başarılı olur diye düşündük	1	2	3	4	5	6
	22. Geçen yıl oturduğumuz yerde okul yoktu	1	2	3	4	5	6
	23. Geçen yıl çocuğun tuvalete gitme alışkanlığını kazanamamış olması	1	2	3	4	5	6
	24. Çocuğun annesinden ve evden ayrılmak istememesi	1	2	3	4	5	6
	(ANKETÖR DİKKAT! BU SORUYU OKULA GEÇ BAŞLAYAN ÇOCUĞU KIZ OLANLARA SORUNUZ!)	1	2	3	4	5	6
	25. Önce erkek kardeşinin okula gitmesi için kızımızı okula göndermedik	1	2	3	4	5	6
	26. Geçen yılki öğretmeni istemedik	1	2	3	4	5	6
	Diğer belirtiniz.....	1	2	3	4	5	6

(ANKETÖR) DİKKAT: BU SORUYU SADECE 25.26'DA SORUDA "Geçen yılki öğretmeni istemedik" İFADESİNE KISMEN ETKİLİ, ETKİLİ VE ÇOK ETKİLİ OLDU DİYENLERE SORUNUZ.

26. (Çocuğun Adı)'yı geçen yılki öğretilende okutmak istememenizin nedenleri nelerdi ?
(ANKETÖR) DİKKAT: BİRDEN ÇOK CEVAP ALABİLİRSİNİZ

1. Kadın olduğu için
2. Erkek olduğu için
3. İyi bir öğretmen olmadığını duyduğumuz için
4. Çocuklara karşı anlayışsız olduğunu duyduğumuz için
- Diğer.....

27. Devlet kız çocuklarını okula gönderenlere çeşitli yardımlar yapmaktadır. Bundan haberdar mısınız?

1. Hayır, haberdar değilim (SORU 47'YE GEÇİNİZ)
2. Evet, haberdarım

28. Yardım aldınız mı? Ne tür bir yardım aldınız ve yardımın çocuğunuzu okula göndermenizde etkisi oldu mu?

1. Hayır, almadım (SORU 47'YE GEÇİNİZ)
2. Evet, aldım,
 - 2.1. Ne yardım aldınız?
 - 2.2. Bu yardım çocuğunuzu bu yıl okula göndermenizde etkili oldu mu?
 1. Evet, etkili oldu
 2. Hayır, etkili olmadı

(ANKETÖR) DİKKAT! SORU 47'YE GEÇİNİZ

BÖLÜM IV. HALA OKULA KAYITLI OLMAYAN ÇOCUKLAR İLE İLGİLİ SORULAR

(ANKETÖR DİKKAT SORU 29'DAN SORU 46'YA (s.46 dâhil) KADAR OLAN SORULARI ÖRNEKLEMDE HALEN OKULA KAYIT OLMAMIŞ ÇOCUKLAR İÇİN SORUNUZ!)

29. Ülkemizde çocuklar 6 yaşını doldurunca okula alınmakta. (Çocuğun adı)'nın okula gitmediğini belirttiniz. (Çocuğun adı)'yı okula neden kaydettirmediğinizi söyler misiniz?

.....
.....

30. Önümüzdeki dönemlerde (Çocuğun adı) ile ilgili ne tür değişiklikler olması durumunda çocuğunuzu okula göndermeyi düşünürsünüz?

.....
.....

31. Yaşam şartlarınızda (maddi imkânların değişmesi, yeni bir yere taşınma, hane halkı reisinin yeni bir işe başlaması, iş değiştirmesi vb.) ne tür değişiklikler olması durumunda çocuğunuzu okula göndermeyi düşünürsünüz?

.....

.....

32. Devlet size ne tür imkânlar sağlarsa (Çocuğun adı)'yı okula gönderebileceğinizi söyler misiniz?

1. Okula kayıt parasının kaldırılması
2. Eğitim bursu sağlanması
3. Evimize yakın bir yerde okul olması
4. Sadece okul kitapları değil tüm okul araç gereçlerini devletin vermesi
- Diğer.....

33. Çocuğu önümüzdeki ilk eğitim yılında okula kaydettirmeyi düşünüyor musunuz?

1. Evet, seneye kaydettirmeyi düşünüyoruz:	1.2.Bu kararı almanıza neler etkili oldu?
2. Hayır, daha sonra kaydettirmeyi düşünüyoruz:	2.1.Ne kadar zaman sonra kaydettireceksiniz?
	2.2.Neden önümüzdeki yıl kaydettirmeyi düşünmüyorsunuz?
3. Hayır, hiç kaydettirmeyi düşünmüyoruz:	3.1. Neden böyle düşündüğünüzü söyler misiniz?

34. Şimdiye kadar (Çocuğun adı)'yı okula kaydettirmek için herhangi bir girişimde buldunuz mu? Bulduysanız neler yaptığınızı söyler misiniz?

1. Hayır, bulunmadım
2. Evet, buldum
- 2.1.Neler yaptığınızı söyler misiniz?

.....

.....

35. Geçen yıl sizinle 6 yaşını dolduran çocukların okula gönderilmesi gerektiği konusunda konuşan kimse (muhtar, öğretmen, imam vb) oldu mu? EVET ise bu konuda kimin, size ne tür bilgiler verdiğini söyler misiniz?

1. Hayır, olmadı (SORU 37'YE GEÇİNİZ)

2. Evet, oldu,

2.1. Kim konuştu?

1. Akraba, komşu vb çevreden kişiler

2. Mahallenin muhtarı

3. Camii imamı

4. Mahalledeki öğretmenler

5. Mahalledeki okul müdürü

6. Kaymakam

Diğer.....

2.2. Konuşurken size hangi bilgileri verdi, ne dedi?

.....
.....

36. Geçen yıl kayıt döneminden önce mi sonra mı konuştu? Size verdiği bilgiler doğrultusunda kayıt yaptırmak için herhangi bir şey yaptınız mı? EVET ise neler yaptığınızı anlatır mısınız?

1. Okula kayıt döneminden önce konuştu

2. Okula kayıt döneminden sonra konuştu

36.1. Bu bilgileri öğrendiğinizde kayıt ettirmek için herhangi bir şey yaptınız mı?

1. Hayır yapmadım (SORU 38'E GEÇİNİZ)

2. Evet yaptım

2.1. Neler yaptığınızı açıklar mısınız?

.....
.....

37. (Çocuğun adı)'yı OKULA GÖNDERMEMEYE kim ya da kimler karar verdi? Karar vermede en etkili olan kişi kim?

37.1. Kim ya da kimler karar verdi? (ANKETÖR) DİKKAT: BİRDEN ÇOK CEVAP ALABİLİRSİNİZ

1. Annesi	8. Büyükbabası
2. Babası	9. Amcası
3. Üvey annesi	10. Ablası
4. Üvey babası	11. Ağabeyi
5. Anneannesi	12. Dayısı
5. Dedesi	13. Teyzesi
6. Babaannesi	Diğer.....

37.2. En etkili olan kişi kim? (ANKETÖR DİKKAT! TABLODAN KODLAYINIZ)

ANKETÖR DİKKAT! OKULA GİTMEMESİNE KARAR VEREN KİŞİ VEYA KİŞİLER ANNE-BABA DIŞINDA VE ÇOCUKLA AYNI HANEDE YAŞAMAYAN BİRİYE BU KİŞİNİN YAŞI, EĞİTİMİ VE MESLEĞİNİ SORUNUZ.

38. (Çocuğun Adı)'nın okula gitmemesine karar veren HANE HALKI DIŞINDAKİ KİŞİLERİN cinsiyet, yaş, eğitim durumu ve ne iş yaptıklarını söyler misiniz?

1. YAKINLIK DERECESİNİ BELİRTİNİZ.	2.Cinsiyet: 1. Kadın 2. Erkek		3. Yaşı:	4. Eğitim durumu: 1. Okuryazar değil 2. Okuryazar, okula gitmemiş 3. İlkokul mezunu 4. Ortaokul mezunu 5. Lise mezunu 6. Üniversite mezunu 7. Yüksek lisans/ doktora mezunu+..	5. Ne iş yaptıklarını detaylı olarak belirtir misiniz? (ANKETÖR DİKKAT! KART 1'i GÖSTERİNİZ)
1. Kardeşi(abla,ağabey) 2. Anneannesi 3. Dedesi 4. Babaannesi 5. Büyükbabası 6. Amcası 7. Dayısı Diğer (Belirtiniz).....					
1.Kim (Belirtiniz):.....	1	2			
2.Kim (Belirtiniz):.....	1	2			

39. (Çocuğun adı) zamanının büyük kısmını nasıl geçiriyor? Yaptığı faaliyetleri ve bunları ne sıklıkta yaptığını belirtir misiniz?

1. YAPTIĞI FAALİYET:	2.YAPMA SIKLIĞI 1. Hemen her gün 2. Haftada birkaç gün 3. Haftada bir 4. İki haftada bir 5. Ayda bir 6. Ayda birden daha seyrek
.....
.....
.....

40. (Çocuğun adı)'ya evde eğitici aktivite olarak bir şeyler öğretiyor musunuz? EVET ise sayacaklarımdan hangilerini öğrettiniz?

1. Hiçbir şey öğretmedik
2. Evet bir şeyler öğrettik

2.1. Sayacaklarımdan hangilerini öğrettiniz?

1. Harfleri tanımayı	7. 1'den 50'ye kadar saymayı
2. Harfleri yazmayı	8. 1'den 100'e ve daha fazlasını saymayı
3. Adını yazmayı	9. Renkleri tanımayı
4. Okumayı	10. Geometrik şekilleri tanımayı
5. Rakamları tanımayı	11. Basit toplama/çıkarma işlemleri yapmayı
6. 1'den 10'a kadar saymayı	Diğer.....

41. Çocuğunuzun ORTALAMA BİR GÜNÜNÜ göz önüne aldığınızda vaktini geçirirken sayacaklarını ne sıklıkta yaptığını söyler misiniz? (ANKETÖR DİKKAT! KART 2'Yİ GÖSTERİNİZ, SORUDA ROTASYON UYGULAYINIZ VE BAŞLADIĞINIZ ŞIKKI "R" KOLONUNA İŞARETLEYİNİZ.)

R			Hiçbir zaman	Nadiren	Ara sıra	Sık sık	Her zaman
	1.	Evde kardeşlerine bakmak	1	2	3	4	5
	2.	Evde/sokakta oyun oynamak	1	2	3	4	5
	3.	Bilgisayarda oyun oynamak	1	2	3	4	5
	4.	Sokakta mendil vb satmak	1	2	3	4	5
	5.	Ev işlerine yardım etmek	1	2	3	4	5
	6.	Tarladaki/bahçedeki işlere yardım etmek	1	2	3	4	5
	7.	Okul eğitimine yönelik bilgiler öğrenmek (Sayı sayma, harfler vb)	1	2	3	4	5
	8.	Evdeki hasta birine bakmak	1	2	3	4	5
	9.	Mevsimlik olarak çalışmak için göçtüğümüz yerde işlere yardım etmek	1	2	3	4	5
	10.	Anaokuluna gitmek	1	2	3	4	5
	11.	Resim, müzik vb. uğraşlarla ilgilenmek	1	2	3	4	5
		Diğer	1	2	3	4	5

42. Sayacağım nedenlerin çocuğunuzu okula göndermemenizde ne derece etkili olduğunu "1. Hiç etkili olmadı 5.Çok etkili oldu" olmak üzere elinizdeki karta bakarak değerlendirir misiniz? (ANKETÖR DİKKAT! KART 3'Ü GÖSTERİNİZ, SORUDA ROTASYON UYGULAYINIZ VE BAŞLADIĞINIZ ŞİKKE "R" KOLONUNA İŞARETLEYİNİZ.)

R		1. Hiç etkili olmadı	2.Etkili olmadı	3.Kısmen etkili oldu	4.Etkili oldu	5. Çok etkili oldu	6.Fikrim yok (OKUMAYINIZ)
	1. Maddi imkânlarımızın yetersiz olması	1	2	3	4	5	6
	2. Okula gitse de iş bulamayacağını düşünmemiz	1	2	3	4	5	6
	3. Çocuğumuzun (Okula gitmek yerine) çalışıp para kazanmasının gerekmesi	1	2	3	4	5	6
	4. Ailemin gelenek göreneklerine göre çocuğumuzun okula gitmesinin uygun olmaması	1	2	3	4	5	6
	5. Ailemin dini inançlarına göre çocuğumuzun okula gitmesinin uygun olmaması	1	2	3	4	5	6
	6. Yaşının küçük olması	1	2	3	4	5	6
	7. Okullarda güvenlik sorunu olması	1	2	3	4	5	6
	8. Okulun eve uzak olması	1	2	3	4	5	6
	9. Okula ulaşım imkânlarında sorun olması	1	2	3	4	5	6
	10. Çocuğun okula gitmek istememesi	1	2	3	4	5	6
	11. Çocuğun evde, ev işlerine (bulaşık, temizlik, kardeşine bakma vb) yardım etmesi	1	2	3	4	5	6
	12. Çocuğun tarlada/bahçede çalışmasının gerekmesi	1	2	3	4	5	6
	13. Özürlü/hasta olduğu için okula gidememesi	1	2	3	4	5	6
	14. Çevredeki diğer ailelerin de çocuklarını okula göndermemesi	1	2	3	4	5	6
	15. Çocuğun fiziken zayıf, çelimsiz ve yeterince gelişmemiş olması	1	2	3	4	5	6
	16. Kız çocuklarının okula gitmesine gerek görmememiz	1	2	3	4	5	6
	17. Okullarda karma (kız-erkek karışık) eğitim verilmesi	1	2	3	4	5	6
	18. Okuma–yazma dışında okulda öğretilenlerin faydasının olmadığını düşünmemiz	1	2	3	4	5	6
	19. Okula gitse de yine köyde yaşayacak olması	1	2	3	4	5	6
	20. Evleneceği için okula gitmesinin gereksiz olması	1	2	3	4	5	6
	21. Çocuğun kendi başına tuvalete gitme alışkanlığını kazanamamış olması	1	2	3	4	5	6
	22. Çocuğun annesinden ve evden ayrılmak istememesi	1	2	3	4	5	6
	23. Geçen yıl buraya yeni taşınmıştık, kaydettiremedik	1	2	3	4	5	6
	(ANKETÖR DİKKAT! BU SORUYU OKULA GİTMEYEN ÇOCUĞU KIZ OLANLARA SORUNUZ!)						
	24. Kız çocuklarının okula gitmesinin gereksiz olması	1	2	3	4	5	6
	(ANKETÖR DİKKAT! BU SORUYU OKULA GİTMEYEN ÇOCUĞU KIZ OLANLARA SORUNUZ!)						
	25. Beşik kertmesinin olması ve o ailenin okula gitmesini istememesi	1	2	3	4	5	6
	(ANKETÖR DİKKAT! BU SORUYU OKULA GİTMEYEN ÇOCUĞU KIZ OLANLARA SORUNUZ!)						
	26. Erkek kardeşinin okula gitmesi için kız çocuğun okula gönderilmemesi	1	2	3	4	5	6
	(ANKETÖR DİKKAT! BU SORUYU OKULA GİTMEYEN ÇOCUĞU ERKEK OLANLARA SORUNUZ!)						
	27. Askerde okuma yazma öğreneceği için, okula gitmesine gerek görülmemesi	1	2	3	4	5	6
	28. Öğretmenle ilgili nedenler	1	2	3	4	5	6
	Diğer belirtiniz.....	1	2	3	4	5	6

İlköğretime Zamanında Kaydolmama Sorununun Nedenlerinin Belirlenmesi Araştırması SORU FORMU

(ANKETÖR DİKKAT: BU SORUYU SADECE SORU 42.28’de “Öğretmen ile ilgili nedenler” İFADESİNE KISMEN ETKİLİ, ETKİLİ VE ÇOK ETKİLİ OLDU DİYENLERE SORUNUZ.

43. (Çocuğun Adı)’yı okula kayıt ettirmemenizde öğretmen ile ilgili nedenler nelerdir?
(ANKETÖR DİKKAT! BİRDEN ÇOK CEVAP ALABİLİRSİNİZ)

1. Kadın olduğu için
2. Erkek olduğu için
3. İyi bir öğretmen olmadığını duyduğumuz için
4. Çocuklara karşı anlayışsız olduğunu duyduğumuz için
- Diğer.....

44. İlköğretimde ders kitaplarının devlet tarafından bedava dağıtıldığından haberdar mısınız?

1. Evet, haberdarım (SORU 46’YA GEÇİNİZ)
2. Hayır, haberdar değilim
 - 2.1.Haberiniz olsaydı bu durum çocuğunuzu okula gönderme kararınızda etkili olur muydu?
 1. Evet, olurdu
 2. Hayır, olmazdı

45. Devlet kız çocuklarını okula gönderenlere çeşitli yardımlar yapmaktadır. Bundan haberdar mısınız?
Haberdar olsaydınız çocuğunuzu okula gönderir miydiniz?

1. Evet, haberdarım (SORU 47’YE GEÇİNİZ)
2. Hayır, haberdar değilim
 - 2.1. Haberiniz olsaydı çocuğunuzu okula gönderir miydiniz?
 1. Evet
 2. Hayır

ANKETÖR DİKKAT! BU BÖLÜMDEKİ SORULAR HERKESE SORULACAKTIR!

BÖLÜM V. HANEHALKININ EKONOMİK YAPISI

46. AİLENİZİN mutfak, eğitim, sağlık vb tüm harcamaları dahil aylık TOPLAM gideri ne kadardır?

0. Bilmiyorum/ Cevap yok

1. 200 TL ve altı	7. 751 – 1000 TL	13. 2501 – 3000 TL
2. 201 – 300 TL	8. 1001 – 1250 TL	14. 3001 – 4000 TL
3. 301 – 400 TL	9. 1251 – 1500 TL	15. 4001 – 5000 TL
4. 401 – 500 TL	10. 1501 – 1750 TL	16. 5001 – 7500 TL
5. 501 – 600 TL	11. 1751 – 2000 TL	17. 7501 – 10000 TL
6. 601 – 750 TL	12. 2001 – 2500 TL	18. 10001 TL ve üzeri

47. AİLENİZİN (Tüm ev halkının kazancı, gayri menkul gelirleri vb dahil) aylık TOPLAM geliri ne kadardır?

1. 200 TL ve altı	7. 751 – 1000 TL	13. 2501 – 3000 TL
2. 201 – 300 TL	8. 1001 – 1250 TL	14. 3001 – 4000 TL
3. 301 – 400 TL	9. 1251 – 1500 TL	15. 4001 – 5000 TL
4. 401 – 500 TL	10. 1501 – 1750 TL	16. 5001 – 7500 TL
5. 501 – 600 TL	11. 1751 – 2000 TL	17. 7501 – 10000 TL
6. 601 – 750 TL	12. 2001 – 2500 TL	18. 10001 TL ve üzeri

(ANKETÖR DİKKAT! GİDERİ GELİRİNDEN YÜKSEK OLANLARA SORUNUZ)

48. Biraz önce giderinizin gelirinizden fazla olduğunu söylediniz. Aradaki farkı nasıl kapattığınızı söyleyebilir misiniz?

1. Diğer aile üyeleri yardım ediyor
 2. Sürekli borç alıyoruz
 3. Komşular yardım ediyor
 4. Bankadan kredi alıyoruz
 5. Belediye, kaymakamlık, yardım dernekleri vb. kurumlardan yardım alıyoruz
 6. Bazı dönemlerde yaptığımız işten toplu para geliyor (hasat zamanı, mevsimlik işçilik gibi)
- Diğer.....

49. Oturduğunuz konutun mülkiyet durumu nedir?

1. Ev Sahibi
2. Kiracı
2.1. Kira Bedeli :TL
3. Yakınının evi kira ödemiyor
4. Lojman,
4.1. Oturduğunuz lojmana kira ödüyor musunuz?
 1. Hayır
 2. Evet,
4.1.2.1. Kira Bedeli :TL

50. Oturduğunuz konut kaç metrekaredir? (Müstakil konutlarda bahçe vb. dâhil edilmeyecektir.)

.....

51. Oda sayısı (tuvalet, banyo dâhil edilmeyecektir.) :.....

52. (Çocuğun Adı)'nın kendisine ait odası var mı?

1. Yok
2. Sadece kendisine ait odası var
3. Kardeşleriyle birlikte bir odası var

İlköğretime Zamanında Kaydolmama Sorununun Nedenlerinin Belirlenmesi Araştırması SORU FORMU

53. Memleketiniz neresidir? (ANKETÖR DİKKAT! İL OLARAK ALINIZ!)

İLETİŞİM BİLGİLERİ

Anketimiz bitmiştir. Teşekkür ederiz. Vereceğiniz iletişim bilgileriniz sadece çalışmanın sağlığı açısından yapılacak kontrollerde kullanılacak ve kesinlikle gizli tutulacaktır.

GÖRÜŞÜLEN KİŞİNİN

Adı Soyadı :
Ev-Telefon No :
Cep-Telefon No :

Yarı- Yapılandırılmış Görüşme Formu

İyi Günler Efendim, Ben GENAR Araştırma'dan Bildiğiniz gibi MEB İlköğretim Kurumları Yönetmeliğine göre ilköğretim okullarının birinci sınıfına, ilgili yılın 31 Aralık tarihinde 72 ayını dolduran çocukların kaydı yapılır. Yaşça kayıt hakkını elde eden ancak bedenen yeterince gelişmemiş olan çocuklar, velisinin yazılı isteği üzerine okul öncesi eğitim kurumlarına devam edebilir veya kayıtları bir yıl ertelenebilir. 2007-2008 eğitim yılı ilköğretim kayıtları incelendiğinde kayıt olması gereken çocukların bir kısmının bir sonraki eğitim öğretim yılında (yani bu yıl) kayıt oldukları anlaşılmaktadır. Yani ailelerin önemli bir kısmının çocuklarını ZAMANINDA okula kayıt ettirmediği bir sonraki yıl kayıt ettirdiği yani geç kayıt ettirdiği görülmektedir. GENAR Araştırma olarak "İLKÖĞRETİME ZAMANINDA KAYDOLMAMA SORUNUNUN EN FAZLA YAŞANDIĞI BÖLGE VE İLLERDE NEDENLERİN BELİRLENEREK ZAMANINDA KAYDOLMAYA YÖNELİK STRATEJİ GELİŞTİRİLMESİ" amacıyla bir araştırma yapmaktayız. Size bu kapsamda bazı sorular sormak istiyorum. Yardımcı olursanız sevinirim. Vakit ayırdığınız için de şimdiden teşekkür ederim.

Görüşmecinin adı soyadı:
Görüşmenin yapıldığı tarih:/...../2009
Görüşmenin başlama/bitiş saati::..... /:.....
Görüşülen bireyin çalıştığı kurumun adı:
Görüşülen bireyin kurumdaki görevi:

Görüşülen kişinin adı soyadı:
Görüşmenin yapıldığı il:
Kurumun bulunduğu ilçe:
Kurumun bulunduğu mahalle:
Kurumun bulunduğu cadde/sokak:
Kurumun bulunduğu bina no:
Kurumun bulunduğu daire no:
Kurumun telefon numarası:
Kurumun faks numarası:
Görüşülen bireyin telefon numarası:
GSM numarası:
Web adresi:
e-mail adresi:

PROBLEM

s.1. Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Kurumları Yönetmeliğinde yer alan 15. Maddeye göre "İlköğretim okullarının birinci sınıfına, o yılın 31 Aralık tarihinde 72 ayını dolduran çocukların kaydı yapılır. Yaşça kayıt hakkını elde eden ancak bedenen yeterince gelişmemiş olan çocuklar, velisinin yazılı isteği üzerine okul öncesi eğitim kurumlarına devam edebilir veya kayıtları bir yıl ertelenebilir."

1. Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Kurumları Yönetmeliği'nde yer alan 15. madde ile ilgili sizin bir bilginiz var mıydı? (GÖRÜŞMECİ DİKKAT: BU SORU GÖRÜŞÜLEN KİŞİNİN MÜFETTİŞ, OKUL MÜDÜRÜ, ÖĞRETMEN VEYA İL/İLÇE MİLL EĞİTİM MÜDÜRÜ OLDUĞU DURUMLARDA SORULMAYACAKTIR.)

1. Hayır (SORU 2'YE GEÇİNİZ!)

2. Evet

.....
.....

2. Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Kurumları Yönetmeliği'nde yer alan 15. Madde okullarda uygulanıyor mu? Uygulanıyorsa ne şekilde uygulandığından bahseder misiniz (Örneğin çocuğun bedenen yeterli olması ile ilgili kararı kim veriyor, çelimsiz bulunan çocuklar için ne öneriliyor vb.)?

1. Evet, uygulanıyor

2. Hayır, uygulanmıyor

.....
.....
.....

3. Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Kurumları Yönetmeliği'nde yer alan 15. Madde sizce çeşitli nedenler ile çocuklarını okula göndermek istemeyen aileler tarafından istismar ediliyor mu? -EVET İSE- Bu konudan bahseder misiniz?
(GÖRÜŞMECİ DİKKAT: BU SORU GÖRÜŞÜLEN KİŞİNİN VELİ OLDUĞU DURUMLARDA SORULMAYACAKTIR.)

1. Hayır

2. Evet

.....
.....
.....

s.2. Daha öncede bahsettiğim gibi 2007-2008 eğitim yılı ilköğretim kayıtları incelendiğinde kayıt olması gereken çocukların bir kısmının kayıt olmadığı ancak bir sonraki eğitim yılı olan 2008-2009 eğitim yılında (yani bu yıl) bu çocukların çoğunun kayıt olduğu anlaşılmaktadır. Yani ailelerin bir kısmının çocuklarını ilköğretime geç kayıt ettirdiği görülmektedir. Türkiye'de ilköğretime geç kayıt ile ilgili böyle bir problem olduğunu biliyor muydunuz, bu konudan biraz bahseder misiniz?

1. Evet

2. Hayır

.....
.....
.....
.....
.....

s.3. Görev yaptığınız yerde (ilde/ilçede/köyde) yakından tanıdığınız bildiğiniz 2001 doğumlu olup GEÇEN SENE (2007-2008 eğitim döneminde) okula kayıt olması gerektiği halde OKULA KAYIT OLMAYAN çocuklar var mı? Varsa bu çocukların gün içerisinde vakitlerini nasıl değerlendirdiklerini anlatır mısınız?

1.Yakından tanıdığı/bildiği okula zamanında kayıt olmayan çocukların varlığı:

1. Hayır, yok (SORU 4'E GEÇİNİZ!)
2. Bilmiyorum(SORU 4'E GEÇİNİZ!)
3. Evet, var

2.Okula zamanında kayıt olmayan çocukların okula gitmedikleri dönemlerde vakitlerini nasıl geçirdikleri:

.....
.....
.....
.....
.....

Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

OKULA ZAMANINDA KAYDOLMAMA VE İL/İLÇE İLE İLGİLİ SORULAR

s.4. Sizce, ilköğretim çağına gelmiş çocuklar neden 6 yaş bittiğinde ilköğretim 1.sınıfa başlamayıp daha sonra okula başlıyorlar?

.....
.....
.....
.....

s.5. Yaşadığınız, görev yaptığınız yerde (ilde/ilçede/köyde) çocukların ilköğretime ZAMANINDA KAYDOLMAMASI ile ilgili nedenleri kültürel, sosyal, ekonomik, çevresel, kurumsal nedenler, eğitim alanındaki problemler ve çocuğun kendi özellikleri ile ilgili nedenler olarak ayrı ayrı değerlendirdiğinizde, bölgesel özellikleri de düşünerek nelerin etkili olduğunu söyler misiniz? Sizce okula zamanında kayıt olma üzerinde etkili olan bu nedenler arasında en etkili hangisidir? Nedenleri ile birlikte açıklayınız.

1. Gelenekler, dini inanç, cinsiyet ayrımı, ailenin çocuğa ve eğitime verdiği önem gibi ZAMANINDA KAYIT OLMAMA üzerinde etkili olan kültürel nedenler nelerdir?

.....
.....
.....
.....

2. Eğitim sistemi ile ilgili düşünceler, yaşanan yerde diğer ailelerin eğitime karşı tutumu, aile büyüklerinin eğitime bakış açısı, hanedeki kişi çocuk sayısı gibi ZAMANINDA KAYIT OLMAMA üzerinde etkili olan sosyal nedenler nelerdir?

.....
.....
.....
.....

3. Ailenin geliri, çocuğun ekonomik değerinin olması yani çalışarak gelir getirmesi (tarlada – bahçede çalışması, mendil satması vb.) veya ailesine yardımcı (tarlada, bahçede, ev işlerinde) olması, eğitim masraflarının yüksek olması gibi ZAMANINDA KAYIT OLMAMA üzerinde etkili olan ekonomik nedenler nelerdir?

.....
.....
.....
.....

4. Okulun uzaklığı, kırsal alan koşulları, okul yolundaki güvenlik sorunları veya genel güvenlik sorunları gibi ZAMANINDA KAYIT OLMAMA üzerinde etkili olan çevresel nedenler nelerdir?

.....
.....
.....
.....

5. Ailelerin eğitim kurumları tarafından ilköğretime kayıt olma ile ilgili yanlış, eksik bilgilendirilmesi veya yönlendirilmesi, bölgede okul öncesi eğitim imkânının olmaması gibi ZAMANINDA KAYIT OLMAMA üzerinde etkili olan kurumsal nedenler nelerdir?

.....
.....
.....
.....

6. Okulların uzak olması, ulaşım imkânları, sınıf mevcutları, öğretmen ve okul yetersizliği gibi ZAMANINDA KAYIT OLMAMA üzerinde etkili olan genel eğitim problemleri nelerdir?

.....
.....
.....
.....

7. Okul çağındaki çocukların engelli olması ve herhangi bir hastalığa sahip olması, fiziksel olarak yeterince gelişmemesi yani aynı yaşıtı olan diğer çocuklara göre çelimsiz olması gibi ZAMANINDA KAYIT OLMAMA üzerinde etkili olan çocuğa ait özellikler nelerdir?

.....
.....
.....
.....

8. Sizce bu nedenler arasında en etkili hangisidir, nedenleri ile birlikte belirtir misiniz?

1. Kültürel nedenler
2. Sosyal nedenler
3. Ekonomik nedenler
4. Çevresel koşullar
5. Kurumsal nedenler
6. Eğitim alanındaki problemler
7. Çocuğun kendi özellikleri

.....
.....

s.6. Sizce, çocukların ilköğretime zamanında kayıt olmaları ile ilgili konuştuğumuz konular ve etkili olma nedenleri kız ve erkek çocukları için aynı şekilde mi etkilidir (cinsiyet ayrımının zamanında kayıt olma üzerinde etkisi) nedenleri ile birlikte açıklar mısınız?

1. Evet
- 2.Hayır

.....
.....
.....

s.7. Görev yaptığınız ilde/ilçede/köyde çocuklara en temel bilgi, beceri ve alışkanlıklarını kazandıran aileler çocukların okula hazır olmasını sağlayabilmekte midir? - Sağlayamıyorsa - Çocukların ne yönde yeterince olgunluğa erişemediğini belirtir misiniz?

1.Aileler çocuklarını okula hazırlayabiliyor mu?

- 1.Evet
- 2.Hayır

2.Aileler çocuklarını okula hazırlama konusunda hangi yönde eksiktir?

.....
.....

s.8. İlköğretim yönetmeliğine göre ilgili takvim yılında 72 ayını (yani altı yaşını) dolduran çocuklar için okula başlama yaşıdır. Görev yaptığınız ilde/ilçede/köyde velilerin çocukların ilköğretime başlama yaşı ile ilgili olarak doğru bilgiye sahip olduğunu düşünüyor musunuz? Neye dayanarak böyle düşünüyorsunuz? Bu konunun çocukların okula ZAMANINDA KAYDOLMAMASINDA etkili olduğunu düşünüyor musunuz?

1.Veliler ilköğretime başlama yaşını biliyor mu?

1. Evet
- 2.Hayır

.....
.....

2. Neye dayanarak böyle düşünüyorsunuz? Yani somut bir bilgiye göre mi böyle diyorsunuz yoksa böyle bir tahmininiz mi var?

.....
.....

3. Sizce bu yanlış bilgi çocukların okula zamanında kaydolmaması üzerinde etkili midir?

1. Evet

2.Hayır

.....
.....

PROBLEMİN ÇÖZÜMÜNE YÖNELİK ÖNERİLER VE BUGÜNE KADAR YAPILANLAR

s.9. Çocukların okula gönderilmesi, ilköğretime başlama yaşı gibi konularda sizden bilgi veya yardım isteyen aileler oluyor mu? Bu konudan biraz bahseder misiniz?

1. Hayır, olmuyor (SORU 10'A GEÇİNİZ!)

2. Evet, oluyor

.....
.....
.....

s.10. Şu anda çocukların ZAMANINDA ilköğretime kaydolması ile ilgili sizin veya çalıştığınız kurumun çalışmaları var mı? Varsa ne tür çalışmalar yaptığınızdan bahseder misiniz?
(GÖRÜŞMECİ DİKKAT! OKULA HIÇ KAYIT OLUNMAMASIYLA İLGİLİ ÇALIŞMALARLA KARIŞMAMASINA DİKKAT EDİNİZ.)

1.Çalışmalarınız var mı?

1.Hayır

2.Evet

2. Ne tür çalışmalar yaptınız?

.....
.....
.....

s.11. Yapılan bu çalışmaların çocukların ZAMANINDA kaydolması konusunda faydalı olduğunu düşünüyor musunuz? Nedenleri ile birlikte anlatır mısınız?

.....
.....
.....
.....

Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

s.12. Sizce bu çalışmalar sorunun çözümü için yeterli midir? Nedenleri ile birlikte anlatır mısınız?

1. Evet, yeterlidir

2. Hayır, yeterli değildir

.....
.....
.....
.....
.....

s.13. Problemin çözümü için uygulananlar dışında farklı önerileriniz var mı? –VARSA- çözüm önerilerinizden bahseder misiniz? -HERHANGİ BİR ÖNERİNİZ YOK- ise nedenleri (yapılan çalışmaları veya içeriklerini yeterli bulduğunuzdan mı) ile birlikte açıklar mısınız?

1. Hayır, yok (SORU 14'E GEÇİNİZ!)

1.1. Nedenlerinden (çalışmalarının veya içeriklerinin yeterliliğinden) bahseder misiniz?

.....
.....
.....

2. Evet, var

1.2. Çözüm önerileri:

.....
.....
.....

s.14. Sizce bu ilde/ilçede/köyde konunun çözümüne yönelik yapılacak çalışmalar, kampanyalar, iletişim çalışmaları halka en iyi hangi kanallarla duyurulabilir? Sizce en etkili iletişim kanalı hangisidir?

1. Duyuruların yapılabileceği iletişim kanalları:

.....
.....
.....
.....

2. En etkili iletişim kanalı:.....

.....
.....
.....
.....

3. Neye dayanarak böyle düşünüyorsunuz? Yani somut bir bilgiye göre mi böyle diyorsunuz yoksa böyle bir tahmininiz mi var?

.....
.....

s.15. Sizce ilköğretim çağına gelmiş çocukların ZAMANINDA ilköğretime kaydolması konusunda muhtarlara, öğretmenlere, yerel yöneticilere ve sivil toplum kuruluşlarına, imamlara, din görevlilerine, doktorlara veya hemşirelere ne tür görevler düşmektedir?

1. Muhtarlar :.....
.....
.....

2. Öğretmenler :.....
.....
.....

3.Yerel Yöneticiler :.....
.....
.....

4. Sivil Toplum Kuruluşları :.....
.....
.....

5. İmamlar/Din Görevlileri :.....
.....
.....

6. Doktorlar/Hemşireler :.....
.....
.....

s.16. Son olarak eklemek istediğiniz bir konu varsa söyler misiniz?

.....
.....
.....
.....

GÖRÜŞÜLEN BİREYİN DEMOGRAFİK BİLGİLERİ

d.1. Cinsiyeti? (GÖRÜŞMECİ DİKKAT SORMADAN KODLAYINIZ!)

1. Kadın 2. Erkek

d.2. Yaşınız?

d.3. Eğitim durumunuz?

1. Okur-yazar değil
2. Okur – yazar
3. İlkokul mezunu
4. Ortaokul mezunu
5. Lise mezunu
6. Üniversite mezunu
7. Yüksek lisans/doktora mezunu

d.4. Asıl mesleğiniz nedir?

d.5. Çalıştığınız kurumdaki görev süreniz :.....

Görüşmemiz bitmiştir. Sizden aldığımız adres ve telefon bilgileriniz sadece çalışmanın sağlığı açısından yapılacak kontrollerde kullanılacak ve kesinlikle gizli tutulacaktır. Teşekkür ederiz...

Odak Grup Toplantısı Rehberi

Isınma ve Tanışma

Merhaba, bugün ilköğretime kayıt olma yaşına geldiği halde ilköğretime zamanında kaydolmayan çocuklar ile ilgili sohbet etmek ve sizlerin değerli fikirlerini almak için toplandık.

Bildiğiniz gibi MEB ilköğretim Kurumları Yönetmeliğine göre ilköğretim okullarının birinci sınıfına, ilgili yılın 31 Aralık tarihinde 72 ayını dolduran çocukların kaydı yapılır. Örneğin 2001 yılında doğmuş bütün çocukların 2007 – 2008 eğitim-öğretim yılında okula kaydolması gerekmektedir. Ancak yaşça kayıt hakkını elde eden bu çocuklardan bedenen yeterince gelişmemiş olanlar, velisinin yazılı isteği üzerine okul öncesi eğitim kurumlarına devam edebilir veya kayıtları bir yıl ertelenebilir. Bu çalışmada okula kayıt yaşı tanımına uyduğu halde halen ilköğretime kayıt olmamış çocukların durumu “zamanında kaydolmama” sorunu kapsamında irdelenmektedir. Yani 2001 yılı doğumlu olup 2007-2008 eğitim yılında ilköğretime kaydolması gerektiği halde 2008-2009 eğitim yılında ilköğretime kaydolmayan çocuklar bu kesimi kapsamaktadır. Bazı ailelerin çocuklarını ZAMANINDA ilköğretime kayıt ettirmediği ancak zamanında kaydetmeyen ailelerin bir kısmının ise bir sonraki yıl kayıt ettirdiği görülmektedir. GENAR Araştırma olarak Milli Eğitim Bakanlığı adına “İLKÖĞRETİME ZAMANINDA KAYDOLMAMA SORUNUNUN EN FAZLA YAŞANDIĞI BÖLGE VE İLLERDE NEDENLERİN BELİRLENEREK ZAMANINDA KAYDOLMAYA YÖNELİK STRATEJİ GELİŞTİRİLMESİ” amacıyla bir araştırma yapmaktayız. Bu toplantıda, çocukların ilköğretime zamanında kaydettirmeme ve geç kaydettirme ile bu sorunun çözümüne yönelik neler yapılabileceği üzerinde sohbet edeceğiz. Bize zaman ayırdığınız ve fikirleriniz için şimdiden teşekkür ederiz.

GİRİŞ

1. Az önce de bahsettiğimiz gibi okula kayıt yaşı tanımına uyduğu halde (72 ayını doldurduğu halde) ilköğretime kayıt olmamış çocuklar ilköğretime zamanında kaydolmama sorununu yaşamaktadır. Ülkemizde bu sorunu yaşayan çocukların oranı azımsanmayacak kadar yüksektir. Bu problemi

detaylarıyla analiz edecek olursak;

- Bu problemin yaşadığınız/görev yaptığınız il/ilçe/köyde ne boyutta olduğunu düşünüyorsunuz? Sizce yaşadığınız/görev yaptığınız il/ilçede zamanında ilköğretime başlamayan veya okula başlama yaşı geldiği halde hala ilköğretime gitmeyen çocukların sayısı ülke geneline göre nasıldır?
- Sizce aileler ilköğretime zamanında kaydolmamayı yani 72 ayını doldurduğu halde okula kayıt olmamayı, sorun olarak algılamakta mıdır?
- Peki sizce toplumun diğer kesimleri STK'lar, medya, yerel yöneticiler bu sorunun boyutları hakkında yeterince fikir sahibi midir?

2. Bildiğiniz gibi ülkemizde ilgili takvim yılında 31 Aralık'a kadar 72 ayını dolduran çocuklar ilköğretim 1. sınıfa kaydolmaktadır. Sizce veliler ilköğretime başlama yaşı ile ilgili bu bilgiye sahip midir?

İLKÖĞRETİME ZAMANINDA KAYIT OLMAMA NEDENLERİ

3. Çocukların ilköğretime ZAMANINDA gönderilmemesi ile ilgili nedenleri kültürel, sosyal ve ekonomik nedenler gibi ayrıştırarak detaylandırmak istersek bölgenizin özelliklerini de düşünerek nelerin etkili olabileceğinden bahsedersiniz? Yaşanan örnek durumlar varsa bunlardan da bahsederek açıklar mısınız lütfen. Örneğin....

- Kadının toplumdaki yeriyle ilgili nedenler var mıdır, neler olabilir?
- Dini nedenler var mıdır, neler olabilir?
- Ekonomik nedenler var mıdır, neler olabilir?
- Çocuğun sağlığı ve gelişimi ile ilgili sorunlar etkili bir neden midir?
- Ailenin çocuğa ve eğitime verdiği önem etkili bir neden midir?
- Okulun uzak olması nedeniyle gidip gelme güçlüğü etkili bir neden midir?
- Genel olarak var olan eğitim sorunları burada da etkili midir?
- Çevre, yaşanan yer, ulaşım gibi faktörlerin etkisi var mıdır?

4. Pekî, bütûn bu konuştuklarımızı göze alarak düşündüğümüzde sizce yaşadığınız il/ilçe/köyde çocukların ilköğretime zamanında başlayamamasının EN ÖNEMLİ NEDENİ nedir?

(DİKKAT! GRUPTAKİ KİŞİLER YALNIZCA BELLİ BİR NEDEN ÜZERİNDE YOđUNLAŐIYORSA SORU 5'İ DE SORUNUZ)

5. İlköğretime zamanında kaydolamama ile ilgili nedenler arasında yer alan nedenler dışında en önemli etken sizce nedir?

İL/BÖLGE BAZINDA YAPILACAK DEğERLENDİRMELER

6. Bölgede zamanında kayıt olmamaya neden olan durumlar:

- (İlin/ilçenin adı) Eğitim alanındaki sorunlar, çocukların ilköğretime zamanında kayıt olamamasına neden oluyor mu? Oluyorsa bunların neler olduğundan bahseder misiniz?
- Fiziki koşullar, iklim özellikleri gibi bölgesel özellikler çocukların ilköğretime zamanında kayıt olmamasında etkili oluyor mu? Oluyorsa bunların neler olduğundan bahseder misiniz?
- Bölge halkının kültürel, gelenek–görenek, dil, din gibi özellikleri çocukların ilköğretime zamanında başlamamasında/kayıt olmamasında etkili oluyor mu? Oluyorsa bunların neler olduğundan bahseder misiniz?

7. Ailelerin çocukların eğitimi için karar verme sürecinde etkili olan unsurlar nelerdir?

8. Bölgedeki ailelerin çocukların eğitimi için karar verme sürecinde yönlendirme aldıkları veya danıştıkları kişiler kimlerdir?

9. Bölgedeki en etkili iletişim, bilgilendirme (duyuru) yolu nedir? Bu konuda yapılacak çalışmalarını en iyi hangi yollarla halka iletmek mümkündür?

10. Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Kurumları Yönetmeliğinde yer alan 15. Maddeye göre

“İlköğretim okullarının birinci sınıfına, o yılın 31

Aralık tarihinde 72 ayını dolduran çocukların kaydı yapılır. Yaşça kayıt hakkını elde eden ancak bedenene yeterince gelişmemiş olan çocuklar, velisinin yazılı isteği üzerine okul öncesi eğitim kurumlarına devam edebilir veya kayıtları bir yıl ertelenebilir.”

- Aileler tarafından bu maddenin bilinirliği nedir?
- 15. Madde okullarda uygulanıyor mu?
- 15. Madde okullarda nasıl uygulanmaktadır (Çocuğun yeterince gelişmiş olması konusunda aile mi okul mu karar vermekte, okul öncesi velilere yönlendirme yapıma durumu vb.)?

PROBLEMİN ÇÖZÜMÜ İÇİN BUGÜNE KADAR YAPILANLAR ve ÖNERİLER

11. Bugüne kadar bu problemin çözümüne yönelik kişi/kurum olarak herhangi bir çalışma veya girişimde buldunuz mu? Sizin de görev aldığınız proje, girişim veya çalışmalardan bahseder misiniz?

12. Çocukların ilköğretime zamanında kaydolmaması/başlamaması probleminin çözümüne yönelik önerileriniz nelerdir?

- Ülke genelindeki çözüm önerileriniz nelerdir?
- (İlin/ilçenin adı) için çözüm önerileriniz nelerdir?

13. Sizce bu problemin çözümüne yönelik kişi ve kurumlara düşen görevler nelerdir? Neler yapabilirler?

- Muhtar ve din görevlileri
- Müfettişler, okul müdürleri, öğretmenler,
- Kaymakamlık, valilik gibi merciler
- Sivil toplum kuruluşları
- Ebeveynler
- MEB yetkilileri
- Yerel Medya Temsilcileri
- İl/ilçenin sözü dinlenen yaşlı kişi ya da kişileri

TEŐEKKÜRLER...

EK – III İLKÖĞRETİME ZAMANINDA KAYDOLMAYI SAĞLAMAYA YÖNELİK STRATEJİ GELİŞTİRME ÇALIŞTAYI RAPORU

1. ÇALIŞTAYA KATILANLAR

Çalıştaya; çalışma alanı eğitim olan akademisyenler ve özellikle okula zamanında kaydolmama sorununun en fazla yaşandığı illerdeki uygulayıcılar (müfettiş, okul müdürü ve öğretmenler) ve konu ile ilgili Sivil Toplum Kuruluşları görevlilerinden temsilciler katılmıştır.

Çalıştaya katılanlar şunlardır:

- MEB İlköğretim Genel Müdürlüğü'nden Ahmet Murat ALTUĞ, Mehmet GÜRBÜZ, Niyazi KAYA, Zeynep YILDIRIM, Hediye ATICI ARICAN, Cenk TEMEL, Nevzat ÜNSAL, Uğur KARAMAN ve Nesrin ŞANLI,
 - UNICEF'ten Fatma ÖZDEMİR ULUÇ, Ertan KARABIYIK, Nur IŞIKLI, Didem AKAN,
 - GENAR Araştırma Şirketi'nden Girne Amerikan Üniversitesi Dekanı Prof. Dr.Tanju GÜRKAN, Yıldız Teknik Üniversitesi Öğretim Üyesi Yrd. Doç. Dr.İbrahim DEMİR, Boğaziçi Üniversitesi Öğretim Üyesi Yrd. Doç. Dr. Ayşegül METİNDÖĞAN WISE, GENAR Genel Müdürü Mustafa ŞEN, İstatistik Uzmanı Talin EVYAPAN, Raportör Funda DEMİR, raportör Ayhan KÖSE,
 - Eğitim Reformu Girişimi'nden Salim SAĞLAM,
 - Anne Çocuk Eğitim Vakfı (AÇEV)'nden Seda YILMAZ,
 - MEB İlköğretim Müfettişi, Okul Müdürü ve Öğretmenlerinden Fisun SEÇKİN, Kazım BAŞEKMEKÇİ, Ergin ZORLU, Bilal GÜR, Sibel SAKIZCI, Ercan USTA, Serap YÜKSEL, Derya GÜVEN,
- Meltem VURAL, Abdullah GEÇİT, Şebnem TUNA SİRKINTI, Aliye TOK, Hüseyin KARTAL,
- MEB Strateji Geliştirme Başkanlığından Şube Müdürü Nezir ÜNSAL
 - MEB Okul Öncesi Eğitimi Genel Müdürlüğü'nden Bahattin ÖZGER
 - Abant İzzet Baysal Üniversitesi'nden Öğretim

Görevlisi Dr. Ali BABAHAN,

• Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi'nden Prof. Dr. Necla KURUL, Doç. Dr. Fatma HAZIR BIKMAZ, Yrd. Doç. Dr. Cem BABADOĞAN, Öğretim Görevlisi Dürdane BAYRAM

• Boğaziçi Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nden Yrd. Doç. Dr. Nalan BABÜR,

• Hacettepe Üniversitesi'nden Prof. Dr. Hülya ÇINGI, Doç. Dr. Kasım KARATAŞ,

• Harran Üniversitesi'nden Yrd. Doç. Dr. İbrahim KORUK,

• ODTÜ Eğitim Fakültesi'nden Yrd. Doç. Dr. Hanife AKAR,

• Kalkınma Atölyesi Kooperatifi'nden Özgür ÇETİNKAYA.

Çalıştaya toplam 53 davetli çağrılmıştır. İlköğretim Genel Müdürlüğü'nden 9, UNICEF'ten 4, GENAR Araştırma'dan 7, Strateji Geliştirme Başkanlığından 1, Okul Öncesi Eğitimi Genel Müdürlüğünden 1, Sivil Toplum Kuruluşlarından 3, Akademisyenlerden 8, İlköğretim Müfettişlerinden 1, Okul Müdürü ve Öğretmenlerinden 12 olmak üzere toplam 46 davetli katılmıştır. Yedi davetli ise çeşitli mazeretlerinden dolayı çalıştaya katılamamıştır.

2. ÇALIŞTAYIN AMACI VE SÜRECİ

Türkiye'de okullulaşma ile ilgili sorunlar ele alındığında son zamanlarda fark edilmeye başlanan sorunlardan birisi, okula zamanında kaydolmama, başka bir ifade ile geç kayıt olgusudur. MEB ve UNICEF işbirliği ile okula zamanında kayıt olmama sorununun farklı boyutları ile ele alınarak durum tespitinin yapılması, çocukları okula zamanında kaydolmayan ailelerin profillerinin çıkarılması, sorunun sebeplerinin araştırılması ve sorunun çözümüne yönelik stratejilerin geliştirilmesi amacıyla "İlköğretime Zamanında Kaydolmayı Sağlamaya Yönelik Strateji Geliştirme Çalıştayı" 20-21 Kasım 2009 tarihleri arasında Ankara'da gerçekleştirilmiştir.

Çalıştayda öncelikle; MEB İlköğretim Genel Müdürlüğü ve UNICEF tarafından GENAR'a yaptırılan

“İlköğretime Zamanında Kaydolmama Sorununun En Fazla Yaşandığı İllerde Nedenlerin Belirlenerek Zamanında Kaydolmayı Sağlamaya Yönelik Strateji Geliştirilmesi Araştırması”ndan elde edilen bulgular paylaşılmıştır. Bu çalıştayda, araştırma bulgularının paylaşılmasına ek olarak, çalışmaya katılan Milli Eğitim Bakanlığı yetkililerinin, öğretmen ve idarecilerin, sivil toplum örgütleri temsilcilerinin ve akademisyenlerin araştırma bulgularının ve kendi bilgi ve deneyimlerinin ışığında sorunu tartışarak çözüme yönelik olarak geliştirilmeye çalışılan stratejilere katkıda bulunmaları hedeflenmiştir.

3. ÇALIŞTAY GÜNDEMİ

Çalıştayın ilk gününde yapılan açılışın ardından GENAR Araştırma tarafından yürütülen “İlköğretime Zamanında Kaydolmama Sorununun En Fazla Yaşandığı İllerde Nedenlerin Belirlenerek Zamanında Kaydolmayı Sağlamaya Yönelik Strateji Geliştirilmesi Araştırması”nın amaç yöntem ve uygulanması, uygulamada karşılaşılan sorunlar Mustafa ŞEN ve Yrd. Doç Dr. İbrahim DEMİR tarafından katılımcılarla paylaşılmıştır. Ardından, araştırma bulgularının sunumu Yrd. Doç. Dr. Ayşegül METİNDÖĞAN WISE tarafından yapılmıştır. Sonuçlarla ilgili tartışmalar araştırma sunumunu takip etmiş, katılımcıların araştırmanın yöntemi ve bulgularına dair soruları ve yorumları alınmış ve bütün çalıştay katılımcılarına açık genel bir tartışma ile araştırma bulguları değerlendirilmiştir. Sunum ve tartışmanın ardından Prof. Dr. Tanju GÜRKAN moderatörlüğünde iki ayrı çalışma grubu oluşturulmuştur. Birinci Grup Prof. Dr. Tanju GÜRKAN moderatörlüğünde toplanmış ve bu grupta, “Eğitimciler, Eğitim Süreci, Kaynaklar ve Uygulamalara Dair Sorunların Tespiti ve Çözüme Dair Strateji Geliştirme” genel başlığı altında tartışmalar yapılmıştır. İkinci grup ise Ayşegül METİNDÖĞAN WISE moderatörlüğünde toplanmış ve bu grupta da “Ebeveynlerin ve Bölge Halkının Eğitilmesi, Bilinçlendirilmesi ve Sorunla İlişkisi Çerçevesinde Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Faktörlerin Tespiti ve Çözüme Dair Strateji Geliştirilmesi” genel başlığı altında çalışılmıştır. Yapılan çalışmalar neticesinde, çalışma grupları tarafından, tüm çalıştay katılımcıları ile paylaşılmak üzere grup sunuları hazırlanmıştır.

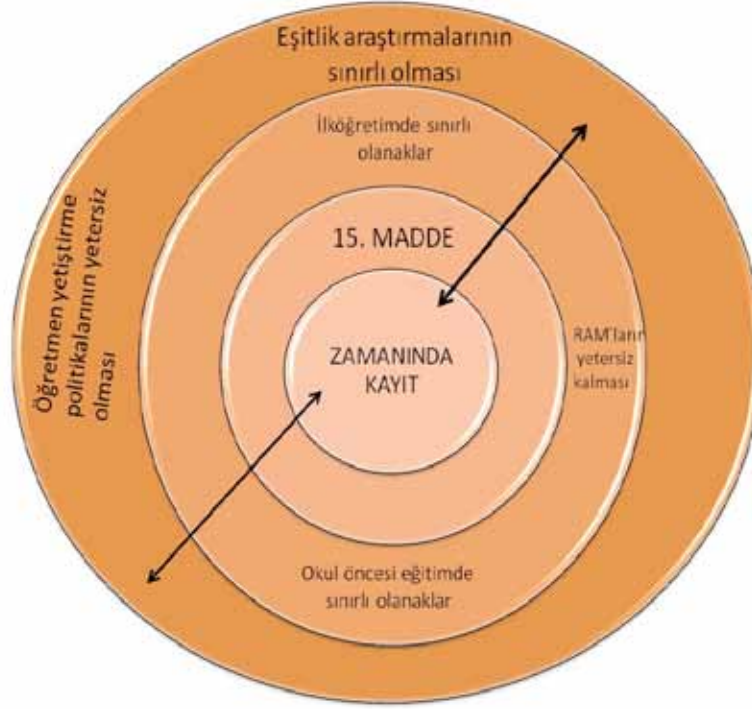
İkinci gün, öncelikle birinci günün değerlendirilmesi yapılmış ve ardından da grup sunularına geçilmiştir. İlk önce birinci çalışma grubu sunusunu yapmıştır ve sunumun devamında katılımcılar tarafından bu grubun sunumuna dair sorular yöneltilmiş ve çözüm önerileri tartışılmıştır. Ardından, ikinci çalışma grubunun sunusuna geçilmiş ve sunum ardından diğer katılımcılar tarafından ikinci çalışma grubunun sunusuna yönelik sorular sorulmuş ve yine çözüm önerileri tartışılmıştır. İki grubun çalışmalarının sonuçları, Prof. Dr. Tanju GÜRKAN tarafından özetlenmiş ve genel sonuçlar oluşturma amaçlı olarak değerlendirilmiştir.

4. ÇALIŞTAY ÇALIŞMA GRUPLARININ SORUNLARI BELİRLEMESİ ve GELİŞTİRİLEN ÖNERİLER

1. EĞİTİMCİLER, EĞİTİM SÜRECİ, KAYNAKLAR VE UYGULAMALARA DAİR SORUNLARIN TESPİTİ VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİNE DAİR STRATEJİ GELİŞTİRME GRUBU

1.1. SORUN ANALİZİ

1. İlköğretim kurumları yönetmeliğinin 15. maddesinin yeterince yönlendirici ve açıklayıcı olmaması
2. İlköğretim kurumlarındaki olanakların sınırlı olması
3. Okul öncesi eğitim olanaklarının yetersiz olması
4. Eşitlik araştırmalarının sınırlı olması
5. Eğitim fakültelerindeki kırsal gerçeğe yönelik öğretmen yetiştirme politikalarının yetersiz olması
6. RAM'ların iş yükü nedeniyle kayıtsızlık ve geç kayıt öğrencilerine erişimde yetersiz kalması

1.2. ÇÖZÜME YÖNELİK AKTÖRLERİN TANIMLANMASI ve ÇÖZÜME YÖNELİK STRATEJİLER

1.2.1. YÖNETMELİĞİN 15. MADDESİNİN YÖNLENDİRİCİ ve AÇIKLAYICI OLMAYIŐI SORUNU

1. Yönetmeliğın 15. maddesinin uygulanmasındaki eksikler
2. Okul yöneticisi, öğretmen, muhtar, veli ve diğeri paydaşlara 15.maddenin açık bir şekilde tanıtılması ve tanıtımın yaygınlaştırılması için yönlendirici bir politikanın olmayıŐı
3. Okula kaydı olmayan çocukları tespit etme ve devamını sağlamada bilgi yetersizliği
4. Mülki idari amirlerinin ve diğeri aktörlerin zamanında kayıt olmama (geç kayıt ve hiç kayıt olmama) ile ilgili öğrenci sorunlarının farkında olmayıŐı
5. Öğretmenlerin kayıtsızlık durumlarında okula öğrenci çekme konusunda çeşitli nedenlerden (iletişim, işbirliği, kaynak eksikliği vb.) kaynaklanan

çekimsizlikleri

6. Sektörler arası (nüfus ve sağlık müdürlükleri, kaymakamlıklar MEB müdürlükleri, belediyeler, STK'lar, vb.) işbirliği oluŐturmada yetersizlikler

1.2.2. YÖNETMELİĞİN 15. MADDESİNİN YÖNLENDİRİCİ ve AÇIKLAYICI OLMAYIŐI SORUNUNA YÖNELİK STRATEJİ ÖNERİLERİ

1. Aktörleri bilgilendirme ve yaygınlaştırma çalışmaları kapsamında:

- Okulların rolünü artırma
- Medyayı etkin kullanma
- Velilere bilgilendirme mektupları/el ilanları (kolay okunabilir, ana hatları içeren bilgilendirici mektuplar) gönderme
- Gönderilecek mektuplarda Şu bilgilere yer verme;
 - * Otomatik kayıtlı öğrencilerin kesin kaydının yapılması gerektiği

- * Okula başlamada 72 ayın (takvim yaşının) vurgulanması
- * Okula kayıt bilgisi
- * Okul kaydının ücretsiz olduğu
- * Ücretsiz ders kitabı dağıtımı yapıldığı
- * Var olan diğer yardım organizasyonlarının tanıtılması (ders materyali, önlük vb., ücretsiz beslenme imkânı vb.)

2. Mevcut okullulaşma oranı, kayıtsızlık ve geç kayıt olan çocuklar ile ilgili analizlerin dikkatli ve sürekli yapılması ve bu öğrencilerin okula devamını sağlamaya yönelik politikaların geliştirilip uygulanması,

3. Net okullulaşma oranları düşük olan ilçelerdeki kaymakam ve diğer aktörlere okula kayıtsız ve geç kayıt ile ilgili eğitimlerin sağlanması

- Ailelere çocuğun okula kaydı için davet mektuplarının hazırlanması/gönderilmesi
- Mektup içeriğinde velilere ikamet değişikliği ile ilgili bilgilerini kaydettirmelerinin istenmesi ve bu konudaki yasal yaptırımların neler olduğunun açıklanması
- Aktörler arasında sinerji yaratacak toplantılar yapılarak bilgi paylaşımı ve çözüm önerileri geliştirilmesi

4. Belirlenen ihtiyaca yönelik olarak belediyelerin yerel çözümler üretmede daha aktif olmalarının sağlanması

- Okul arsası ihtiyacı ortaya çıktığında kamulaştırma sorununun giderilmesine dönük yasal düzenlemelerin yapılması
- Okula kolay ulaşımın sağlanması konusunda çözüm üretilmesi

1.2.3. İLKÖĞRETİM KURUMLARINDAKİ OLANAKLARIN SINIRLILIĞI SORUNU

1. Kaynakların eksikliği

- Mekân, sınıf, araç gereç eksikliği
 - Ulaşım sorunları (ulaşım güvenliği, okula olan mesafe, mevsim koşulları)

2. Eğitimci sorunu

- Okul kaynaklı
 - * Sınıfların kalabalık olması
 - * Eğitim kaynaklarının eksikliği
 - * Rehber öğretmen eksikliği
 - * Özel eğitim öğretmeni eksikliği
 - * Sınıf öğretmenlerinin özel eğitim konusundaki bilgi ve beceri eksikliği
 - Öğrenci
 - * Dil sorunu
 - * Sosyo-psikolojik gelişiminin eksik olması
 - * Sağlık ve beslenme sorunu
 - Öğretmenlerin ihtiyacına yönelik
 - * Bu bölgelerdeki öğretmenlerin görev yeri değişikliği
 - * Öğretmenin sosyal ve ekonomik sorunları
 - * Öğretmenin hizmet öncesi ve hizmet içi eğitim ihtiyaçları
3. Okul-aile birliği sorunu
- Öğretmen-veli iletişim sorunu
 - * Otomatik kayıttan sonra kesin kayıt yapılması konusunda veli ile iletişim kopukluğu
 - * Öğretmenin isteksizliği / çekimserliği
 - * Öğretmenin iletişim ve işbirliği konularındaki beceri eksikliği

1.2.4. İLKÖĞRETİM KURUMLARINDAKİ OLANAK SINIRLILIĞI SORUNUNA YÖNELİK STRATEJİ ÖNERİLERİ

1. Okullara araç-gereç ve kaynakların sağlanmasında yörenin gereksinimlerini de dikkate alarak standartların oluşturulması ve takibi
2. Okulların stratejik planları yapılırken okul kaynaklarındaki eksikliklerin vurgulanması ve aktörlerin ortak ihtiyaçlarının belirlenmesi
3. İl özel idareleri yatırım planlarında sorunlu

olan yoğun yerleşimlere odaklanmanın sağlanması

4. Çocukların okula kaydedilmesi sırasında onların sosyo-psikolojik gelişimlerinin uygunluğu konusunda çalışma yapacak bir mekanizmanın oluşturulması,
5. Öğretmenlere; okula kayıtsız öğrencileri kazandırma, devamını sağlama ve özel eğitime gereksinimi olan (dislektik vb.) çocukların eğitimi konularında, hizmet öncesinde ve hizmet içinde gerekli eğitimin sağlanması.

1.2.5. OKUL ÖNCESİ EĞİTİM OLANAKLARININ YETERSİZLİĞİ SORUNU

1. Okul öncesi eğitim kurumlarında mekân ve fiziksel (oyuncak, karton, kırtasiye materyalleri, destek personel vb.) olanakların eksikliği
2. Dil sorunları
3. Çocukların zekâ ve fiziksel gelişimlerini olumsuz etkileyen beslenme sorunları
4. Ailelerin okul öncesi eğitimin önemi konusunda bilinç eksikliği
5. Çocukların gelişimleri ve risk gurubundaki öğrencilerin tespiti konularında sağlık kurumları ile yapılan işbirliğinin yetersizliği
6. Öğretmenlerin özel gereksinimli öğrencilere yönelik kaynaştırma eğitimi konusundaki bilgi ve beceri eksiklikleri

1.2.6. OKUL ÖNCESİ EĞİTİM OLANAKLARININ YETERSİZLİĞİ SORUNUNA YÖNELİK STRATEJİ ÖNERİLERİ

1. Kısa vadede okul öncesi eğitim mekânı olmayan yerlerde kurumsal eğitim yerine bölgeye özgü gereksinimlere uygun yeni modellerin geliştirilmesi ve uygulanması,

2. AÇEV yaz okulu gibi iyi örneklerin kısa vadeli çözümler için model alınması,

3. Uzun vadede zorunlu okul öncesi eğitim politikalarının oluşturulup uygulanması ve yaygınlaştırılması,

4. Ana dili Türkçe olmayan öğrenciler için 2 yılı kapsayan okul öncesi eğitim olanaklarının geliştirilmesi,

5. Okul öncesi eğitim kurumlarında uygulanan beslenme politikalarının geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması,

6. Dislektik çocukların tespiti için RAM'larda taramalar yapılması, okul öncesi eğitim yaşındaki çocuklarda ise gelişim ve beslenme bozuklukları ile zekâ geriliklerinin ortaya çıkarılabilmesi için sağlık kurumlarında sağlık taramaları yapılması ve gelişimlerinin takip edilmesi,

7. RAM'ların bu görevleri de yerine getirebilmesi için personel sayılarının artırılması.

1.2.7. BÖLGESEL EŞİTLİK ARAŞTIRMALARININ SINIRLI OLMASI SORUNU

1. Gezici ve geçici mevsimlik işçilerin çocuklarının eğitimine yönelik araştırmaların yetersizliği,
2. Kırsal kalkınma politikaları, eğitim eşitliği ve eğitime erişim konularındaki araştırmaların sınırlılığı,
3. Geç kayıt ya da kayıtsız çocukların eğitime devamı ile ilgili strateji oluşturmaya dönük araştırmaların eksikliği.

1.2.8. BÖLGESEL EŞİTLİK ARAŞTIRMALARININ SINIRLI OLMASI SORUNUNA YÖNELİK STRATEJİ ÖNERİLERİ

1. E-okul sistemine öğrencilerin okula kaydının takibini sağlamaya yönelik yeni bir modülün eklenmesi

2. Yerel ihtiyaçlara yönelik olarak kısa vadede tüm aktörlerin katılımı ile yerel çözümlerin üretilmesi ve bu çözümlerin uzun vadede ihtiyaçları karşılmasına yönelik çalışmaların başlatılması
3. Mevsimlik tarım işçisi ailelerin yoğun olduğu yerlerde çocukların:

- YİBO'larda misafir olarak kalabilmesinin sağlanması
- Çadırların çevresindeki okullara yerleştirilmesi vb. çözüme yönelik politikaların yapılacak araştırmalar sonucunda üretilmesi

1.2.9.EĞİTİM FAKÜLTELERİNİN KIRSAL GERÇEĞE YÖNELİK ÖĞRETMEN YETİŞTİRME POLİTİKALARINDAKİ SORUNLAR

1. Öğretmen adaylarının yetiştikleri eğitim fakültelerinin eğitim programlarında kayıtsızlık, geç kayıt, eşitlik eğitimi gibi konulara vurgu yapan ders ya da etkinliklerin yetersiz olması
2. Staj etkinlikleri düzenlenirken eğitim fakülteleri ile ihtiyacı olan okullar arasında işbirliği eksikliği
3. Lisans düzeyinde yetişmiş rehber öğretmen ve özel eğitim öğretmeni sayısının sınırlı olması.

1.2.10.EĞİTİM FAKÜLTELERİNİN KIRSAL GERÇEĞE YÖNELİK ÖĞRETMEN YETİŞTİRME POLİTİKALARINDAKİ SORUNLARA YÖNELİK STRATEJİ ÖNERİLERİ

1. İhtiyacı olan ilköğretim okulları ile eğitim fakülteleri arasında işbirliği sağlamaya yönelik politikaların geliştirilmesi
 - Öğretmen adaylarının bu okullarda staj yapma olanaklarının artırılması
 - Eğitim fakültelerinin programlarında yer alan Topluma Hizmet Uygulamaları dersi kapsamında bu okullara ve ailelere hizmet götürmeye dönük etkinliklerin planlanması

2. Öğretmen adayları için kısıtlı imkânlarla sahip kırsal bölgelerdeki okullara atandıklarında veli öğretmen iletişimini nasıl sağlayabileceklerine yönelik eğitim verilmesi

3. Üniversitelerin MEB ile işbirliği çerçevesinde okula kayıtsız öğrencileri okula kazandırma ve devamını sağlamaya yönelik hizmet öncesinde ve hizmet içinde uygulanacak programlar geliştirilmesi

4. Lisans düzeyinde daha fazla sayıda rehber öğretmen yetiştirilmesi ve bu öğretmenlerin atamalarının öncelikle ihtiyacı olan okullara yapılmasını sağlamaya dönük politikaların belirlenmesi

1.2.11. RAM'LARIN KAYITSIZ ve GEÇ KAYIT OLAN ÖĞRENCİLERE ERİŞİM SORUNLARI

1. İş yükünün fazlalığı
2. Personel eksikliği
3. RAM'ların kırsala yönelik çalışmalarının az olması
 - Hedef kitlesinin merkez ve merkez köyleri ile sınırlı olması
 - Aile eğitimi açısından sınırlı çalışmanın olması

1.2.12. RAM'LARIN KAYITSIZ ve GEÇ KAYIT OLAN ÖĞRENCİLERE ERİŞİMİ SORUNLARINA YÖNELİK STRATEJİ ÖNERİLERİ

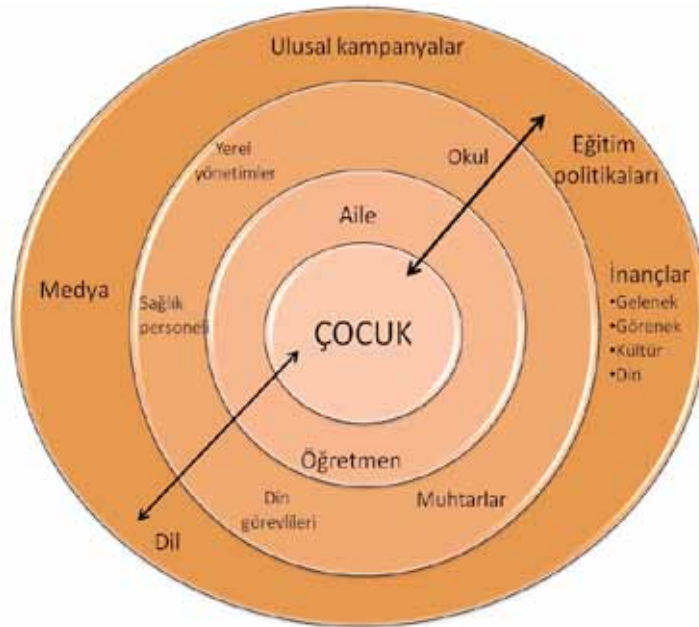
1. RAM'larda çalışabilecek nitelikli eğitimcilerin yetiştirilmesi için politikaların geliştirilmesi
2. RAM'larda istihdamı artırmaya yönelik cazip politikaların geliştirilmesi

2. EBEVEYNLERİN VE BÖLGE HALKININ EĞİTİLMESİ, BİLİNÇLENDİRİLMESİ VE SORUNLA İLİŞKİSİ ÇERÇEVESİNDE SOSYAL, KÜLTÜREL VE EKONOMİK FAKTÖRLERİN TESPİTİ VE ÇÖZÜME DAİR STRATEJİ GELİŞTİRİLMESİ GRUBU

2.1. SORUN ANALİZİ

Okula geç kayıt sorununun çocuk, ebeveyn, sosyal, kültürel ve ekonomik faktörleri hedef alarak tespitinin yapılması ve çözüm önerilerinin üretilebilmesi için çocuğun çevresinde çocukla birebir ya da dolaylı yollardan ilişki içerisinde olan kişilerin, kuruluşların, toplumsal olgu ve yapıların çocuğu da merkeze alacak şekilde birbirleriyle etkileşimlerinin anlaşılması, bu ilişkiler silsilesinde ortaya çıkan sorunların tespit edilmesi ve çözüm önerilerinin üretilmesi gerekmektedir.

- Çocuklar
- Sağlık ve gelişim
- Anne baba eğitimleri
- Öğretmenler
- Öğretmen eğitimleri
- Okul öncesi eğitim
- Eğitim kurumlarımız
- 15. Madde
- Komisyon - kurul - büro çalışmaları
- Zamanında ilköğretime kaydolmayan grubun ihtiyacına yönelik hizmet verilmesi
- Dil
- Medya
- Ulusal farkındalık

2.2. ÇÖZÜME YÖNELİK AKTÖRLERİN TANIMLANMASI ve ÇÖZÜME YÖNELİK STRATEJİLER

2.2.1.ÇOCUKLAR, ÇOCUK SAĞLIĞI VE GELİŞİMİ SORUNU

1. Çocuk temelli sorun analizinden uzak olunması
2. Çocuğa bakış açısı ve çocuğun toplumdaki yeri
3. Maddi olanaksızlıklar
4. Çocuk işçiliği
5. Nüfusa kayıt sorunu
6. Ailelerdeki çocuk sayıları
7. Çocuk sağlığı ve gelişiminin takibi, iyileştirilmesi ve ailelerin bilgilendirilmesinde yaşanan sorunlar

2.2.2.ÇOCUKLAR, ÇOCUK SAĞLIĞI VE GELİŞİMİ SORUNUNA YÖNELİK STRATEJİ ÖNERİLERİ

1. Çocuk yoksulluğu ve sonuçlarının daha iyi anlaşılabilir bu sorunla mücadele edilmesi
2. Çocuk merkezli bakış açısının benimsenmesi
3. Çocuk işçiliğinin önüne geçilmesi (Yasada var olan 14. yaşını doldurmuş çocukların hafif işlerde çalışabileceği maddesinin değiştirilmesi)
4. Nüfusa kayıtsızların durumunu belirlemek için (saklı nüfus) nüfus müdürlükleri ile işbirliği içinde çalışılması
5. Çocukların bireyleştirilmesi, özgürleştirilmesi
6. Çocukların okula gitmek istememe nedenlerinin anlaşılması
7. Okulu cazibe ve çekim merkezi haline getirmeye yönelik stratejiler geliştirilmesi
8. Okul öncesi eğitimde ve ilköğretimde kalitenin artırılması
9. Okul sağlığı uygulamaları içerisinde nitelikli çocuk sağlığı ve gelişimi izleme sistemi geliştirilmesi ve sistemin sürekliliğinin sağlanması

10. Ailelere çocuklarının gelişimi ile ilgili bilgilerin ailelerin bildiği dilde ve uygun yöntemlerle anlatılması
11. Okul sağlığı uygulamalarının daha nitelikli hale getirilmesi
12. Bütçe sorunlarının çözülmesi
13. Okul hekimliği gibi çözümlerin düşünülmesi
14. Sağlık ocakları ile okul sağlığı uygulamalarının koordinasyon içinde yürütülmesi
15. Rehabilitasyon merkezlerinin iyileştirilmesi, denetleme ve yönlendirme çalışmalarının başlatılması\artırılması

- Ailedeki çocuk sayısının çocuğun lehine azaltılması

- * Çocuk sayısının aileye getireceği ekonomik ve sosyal yükün aileler tarafından anlaşılması için çalışmalar yapılması,

- * Doğum kontrolü kampanyalarının sürdürülmesi

- * Doğum kontrolü yöntemlerinin ulaşılabilir hale getirilmesi

- * Çok eşlilikle mücadele edilmesi

- Engelli çocukların ihtiyaçlarına cevap verecek hizmetlerin verilmesi

- * Kaynaştırma/kalite

2.2.3.ANNE VE BABALAR SORUNU

1. Anne babaların eğitim olanaklarından yoksun olmaları
2. Okuma yazma sorunu
3. Mesleki beceri eksikliği
4. Ebeveynlik becerilerindeki eksiklikler
5. Babalara ulaşmada ve eğitim vermede yaşanan güçlükler
6. Anne babalarla iletişim kurabilecek diğer sosyal paydaşlarla anne babalar arasındaki bağların etkin olmaması

2.2.4. ANNE VE BABALAR SORUNUNA YÖNELİK STRATEJİ ÖNERİLERİ

1. Ailelere yönelik olarak, hem engelli hem de normal gelişen çocuklar için, çocuk gelişimi eğitimi konularında bilinç kazandırmaya yönelik çalışmaların planlanması
2. Okuma yazma eğitimi verilmesi
3. Meslek ve beceri edindirme çalışmalarının yapılması
4. Anne baba katılımının sağlanması
5. Anne - baba bilinçlendirilmesinde muhtarların, din görevlilerinin ve sağlık ocağı çalışanlarının sürece katılmasının sağlanması
6. Davranış değişikliği kazandırmaya yönelik iletişim stratejisi geliştirilmesi
7. Baba destek programı uygulanması
 - Baba eğitimleri için, bu gruplar zorlu bir hedef grup olduğundan, daha farklı ve özgün programlar hazırlanması
 - Babalar için atölye çalışması: Beceri öğretirken bilinçlendirme ve eğitim çalışması yapılması
8. Muhtarlıkların, camilerin, kahvehanelerin ve babaların sürekli gittikleri başka alanların babalara ulaşmak ve eğitim vermek için kullanılması
9. Baba eğitimleri kapsamında MEB ile Milli Savunma Bakanlığının işbirliği yaparak "eğitimin önemi, okul öncesi ve ilköğretimin önem ve gerekliliği, okula zamanında kaydolma, kız çocuklarının eğitim hakkı ve bunun önemi" gibi konularda askerlik sırasında kışlalarda yapılan eğitimlerde bilgilendirme çalışmalarını başlatması
10. Bu çalışmalarda görev alacak askeri personelin "Eğiticilerin Eğitimi" seminer programlarının hazırlanması ve seminerlerin verilmesi boyutunda Eğitim Fakültelerinden

yardım alınması

11. Kışlalarda verilecek eğitimler sırasında kullanılacak eğitim materyallerinin hazırlanmasında eğitim fakültelerinden yardım alınması

2.2.5. ÖĞRETMENLER SORUNU

1. Öğretmenlerin çalıştıkları ve risk grubunda olan topluluklara dair bilgi eksikliği
2. Ailelerle olan bağlarındaki eksiklikler
3. Bölgede çalışmayı tercih etmeme
4. Taramalara yeterince katılmamaları
5. Öğretmen eğitimlerinin yetersiz oluşu
6. Anne babalara verilen çeşitli eğitimleri verecek nitelikli öğretmen sıkıntısı
7. Anne - baba - okul - öğretmen bağı kurmada yaşanan sıkıntılar

2.2.6. ÖĞRETMENLER SORUNUNA YÖNELİK STRATEJİ ÖNERİLERİ

1. Aileler ile işbirliğine girmesi, çalıştıkları toplumu tanınması
2. Aileler ile kaynaşması
3. Bölgede daha uzun süreli kalması
 - Bunun için teşvik ve özendirme çalışmalarının yapılması (örneğin bölgede en az 5 yıl çalışılırsa ek ücret, ödül vb. verilmesi)
4. Taramalarda daha verimli çalışması
5. Bakanlık tarafından öğretmenlere yönelik hizmet-içi eğitim projelerinin geliştirilmesi, sıklaştırılması
6. Öğretmenlerin toplum hizmetini öğrenmesi
 - Yetişkin eğitimleri veren personelin nitelikli kişilerden seçilmesi
 - Öğretmenlik ve yetişkin eğitimi formasyonu aranması

- Standardizasyon çalışmaları yapılması

7. Öğretmenlerin eğitim öğretim yılı sonu ve başındaki seminer çalışmalarının alan tarama, tespit, takip gibi konuları içermesi

8. Okuma-yazma seferberliğinde yetişkin eğitimi veren eğitimcilerin niteliklerinin artırılması, formasyonlu ve nitelikli eğitimciler olması

9. Anne-babaların çocuklarıyla ara ara okula gelerek derslere katılmasına izin verilmesi (gönüllü veliler)

2.2.7. EĞİTİM KURUMLARININ SORUNLARI

1. Bütçe sorunu

2. YİBO ve taşımali eğitimde yaşanan sorunlar

- Kalite
- Ulaşılabilirlik
- Mevzuat
- Çocuk gelişimine etkisi

3. Okul ve aile ilişkilerinde yaşanan sorunlar

4. İlköğretim okullarının sorunları

- Kalite
- Ulaşılabilirlik
- Öğretmen eksiklikleri
- Sınıfların kalabalılığı

5. Okul öncesi eğitimin eksikliği

6. Onbeşinci Maddeyle ilgili yaşanan sorunlar

7. Geç kayıt sorunu ile doğrudan ilgilenen komisyon ve kurulların olmaması

2.2.8. EĞİTİM KURUMLARININ SORUNLARINA YÖNELİK STRATEJİ ÖNERİLERİ

1. YİBO ve Taşımali İlköğretim Sistemi'nde verilen yemek ve kumanyaların hijyen ve kalite

açısından gözden geçirilmesi.

2. Hizmet satın alınan şirketlerin gıdaların dağıtılması ve dağıtılan ortamın hijyeni konusunda sorumlu birim olarak kabul edilmesi

3. Taşımali İlköğretim Sistemi'nde rehber öğretmen açığının giderilmesi. Bu okulların hem öğrenciye hem de veliye rehberlik hizmeti vermesi.

4. YİBO'ların çocuk ve aile üzerindeki etkilerinin araştırılması

5. Taşımali eğitimde mevzuat değişikliği yapılması

6. Okullar için kriterlerin netleştirilmesi, kurumlara bir standart getirilmesi (nitelik ve nicelik bakımından, taban standartlar oluşturulması)

7. Okul Aile Birliği çalışmalarının artırılması

8. Tespit ve ikna ekiplerinin iş tanımının yapılması, standartların belirlenmesi ve takip ve iknada çalışan kişilerin devamlılığının sağlanması

9. Ailelerin okul süreci içerisinde yer almasının sağlanması. (Bunun için en uygun saatler rehberlik ve sosyal kulüp etkinlik saatleri olabilir.)

10. Okulların öğrencilere meslek edindirme çalışmaları yürütmesi

11. Bakanlığın var olan maddi kaynakların nerede ve nasıl en etkili kullanılacağına ilişkin politikalarını gözden geçirmesi (Her çocuğa ücretsiz kitap dağıtım uygulaması yeniden gözden geçirilerek, buradan kazanılacak kaynağın araştırma bulguları ışığında daha uygun yerlerde kullanılması)

12. Okulların daha kolay ulaşılabilir olması

13. Okul öncesi eğitimi

- Bütçeden yeterince kaynak ayrılması
- Zorunlu olması, yaygınlaştırılması, iyileştirilmesi
- Kalite standartlarının getirilmesi
- Çocuğun kendi ilgi alanlarını belirlemesine katkı sağlayarak daha kaliteli vakit geçirmesinin sağlanması

14. 15. MADDE

- Öğretmenlerin ailelere 15. maddeyi daha iyi anlatması
- Mevcut yönetmelikler ve kanunların etkili uygulanmasına yönelik çalışmalar yapılması
- E-okul verilerindeki bilgilere dayalı olarak, kayıt yaşına gelen çocukların velilerine 'Yaşı geldi bilgisi' nin posta ile gönderilmesi
- Yaş hesaplamalarında (72 ay) velilerin bilgilendirilmesine yönelik çalışmalar yapılması,
- Okulların açıldığı ilk haftanın (İlköğretim Haftası) bayram şöleni şeklinde kutlanması
- Mülki amirlerce mevzuatın uygulanmasına yönelik kararlılığın uygulanmasının sağlanması

15. Komisyon - kurul - büro çalışmaları

- Taşrada okula zamanında kayıt olmayı sağlayacak komisyonların kurulması
- MEB'de zamanında kaydolmayı sağlama büroları açılması
- Bu komisyonlarda sosyal paydaşların (aile, öğretmen, muhtar, din görevlisi, STK gibi) yer almasının sağlanması

2.2.9. ZAMANINDA İLKÖĞRETİME KAYDOLMAYAN

GRUBUN İHTİYACINA YÖNELİK HİZMET VERİLMESİ SORUNU

1. Var olan sorun çözüm modellerinin hedef kitlelerin sorunlarını çözmede eksik kalması

2.2.10. ZAMANINDA İLKÖĞRETİME KAYDOLMAYAN GRUBUN İHTİYACINA YÖNELİK HİZMET VERİLMESİ SORUNUNA YÖNELİK STRATEJİ ÖNERİLERİ

1. Var olan modellerin yeniden değerlendirilmesi ve farklı modellerin düşünülmesi
2. Risk grubundaki çocukların özelliklerine göre farklı modeller geliştirilmesi için çalışmaların yapılması (mevsimlik, göçebe, tarım işçiliği)
 - Okul dönemleri, mevsimlik göç dikkate alınarak yeniden değerlendirilebilir
 - Sıkıştırılmış eğitim verilebilir
 - Mevsimlik işçi olarak gidilen yerlerde çocukların okula kazandırılması için YİBO'lar kullanılabilir
3. İhtiyacı olan öğrencilere kıyafet, kırtasiye ve gıda yardımı sağlanması
4. SYDV ve belediyelerin destek vermesi

2.2.11. DİL SORUNU

1. Bölgede evlerde konuşulan dillerin Türkçe dışında kullanılan yerel diller olması ve ailelerin Türkçe ediniminde güçlükler yaşaması
2. Çocukların okula başlama yaşları geldiğinde hala Türkçe'yi öğrenmemiş olmaları
3. Öğretmenlerin bölgede konuşulan Türkçe dışında kullanılan yerel dilleri konuşmada yaşadıkları sıkıntılar

2.2.12. DİL SORUNUNA YÖNELİK STRATEJİ ÖNERİLERİ

1. Okula başlama yaşından önce çocuklara Türkçe eğitimi verilmesi
2. Anne babalara Türkçe eğitimi verilmesi
3. Dil eğitimlerini veren kişilerin dil eğitimi uzmanları arasından seçilmeleri
4. Okul öncesi eğitiminin bir rolünün de dil eğitimi olması

2.2.13. ULUSAL FARKINDALIK SORUNU

1. Ulusal anlamda soruna yönelik farkındalık eksikliği
2. Ülke genelinde bölgeler bazında önyargıların olması
3. Ulusal bir bakışın yeterince oluşmamış olması

2.2.14. ULUSAL FARKINDALIK SORUNUNA YÖNELİK STRATEJİ ÖNERİLERİ

1. Bölgelerarası farklılıkların ve bunlara yönelik bakış açıları/önyargıların aşılmasına yönelik faaliyetler yapılması
2. Ulusal projelerin koordine edilmesi, işbirliği ve koordinasyon için devlet politikaları geliştirilmesi
3. Ülkemizde kendi sorunumuzu ve insanımızı

- sahiplenme kampanyaları başlatılması
4. Konu ile ilgili tüm kurumların dayanışma içinde çalışması
5. Yaş hesaplama, çocuğun okula başlama yaşı ve çocuğun okula hazır oluşu konularında ulusal kampanyaların başlatılması

2.2.15. MEDYA SORUNU

1. Medyanın, özellikle de yerel medyanın yeterince kullanılmaması
2. Medya yayınlarında verilen mesajların zaman zaman önyargıları destekleyecek nitelikte olması

2.2.16. MEDYA SORUNUNA YÖNELİK STRATEJİ ÖNERİLERİ

1. Ulusal ve yerel medyanın daha çok kullanılması
2. Yayınlarda bu sorundan birebir etkilenen toplulukların önyargısız bir şekilde sunulması
3. Medyanın toplumdaki ön yargılarla mücadele eden bir mekanizma haline getirilmesi

5. GENEL DEĞERLENDİRME

Yapılan çalıştayda araştırma bulguları doğrultusunda çeşitli sorunlar tartışılmıştır. Tartışılan en temel sorunlar şu şekilde özetlenebilir.

- Bölgede yaşayan ailelerin sosyo-ekonomik düzeyleri düşüktür.
- Ailelerin çocuk sayısı fazladır.
- Özellikle anneler eğitimsizdir.
- Annelerin ve çocukların çoğu Türkçe bilmemektedir.
- Okula zamanında kaydolmama olgusunda kız çocuklar daha dezavantajlı durumdadır.
- Ailelerin geçim kaynağı mevsimlik işçilik, geçicilik, vasıfsız işçilik olmaktadır.
- Aileler genellikle okula başlama yaşı konusunda bilinçli değildir.
- Aileler yaşı gelmiş olan çocukları bir yıl daha okula kaydettirmemeyi çeşitli nedenlerle uygun bulmaktadır.
- Ailelerin ilgili yönetmeliğin 15. maddesi konusunda bilgileri yoktur.
- Aileler devletin ve bazı kurumların okula giden çocuklara ve ailelere sağladığı yardım ve desteklerden haberdar değildir.
- Çocukların sağlıkları ve gelişimleri aileler tarafından izlenmemektedir.
- İlköğretim okullarında ulaşım, öğrenci sayısı, öğretim ortamı gibi konularda yetersizlikler bulunmaktadır.
- Okul öncesi eğitim hizmet sunumları yetersizdir.
- Okul yöneticileri ve öğretmenlerin özellikle Türkçe bilmeyen veliler ve öğrencilerle iletişim kurma sorunları vardır.
- Bölgelerde öğretmen hareketliliği fazladır. Bu da tespit ve takip çalışmalarını olumsuz etkilemektedir.
- Bölgelerdeki eğitim fakülteleri ile ilköğretim okulları arasında etkili bir işbirliği söz konusu

değildir.

- Ulusal ve yerel medya bölgeler arası farklılıkların giderilmesi, ön yargıların kırılması ve eğitim düzeyinin yükseltilmesi konularında yetersiz kalmaktadır.

- Yerel yönetimler, okullar, toplum liderleri, sivil toplum kuruluşları ve halk arasında bir sinerji oluşturulmamıştır.

Tartışılan sorunlar doğrultusunda çalıştayda kısa ve/veya uzun vadede gerçekleştirilebilecek çözüme dönük işlevsel stratejiler geliştirilmiştir.

Bu stratejilerin bazıları şunlardır:

- Bölge halkının yaşam standartlarının iyileştirilmesi, anne-babalara meslek edindirilmesi, annelere Türkçe öğretilmesi gibi konularda hükümetin; Milli Eğitim Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Milli Savunma Bakanlığı, üniversiteler, sivil toplum kuruluşları, yerel yönetimler ve medya kuruluşları ile işbirliği yaparak bir acil kalkınma programı hazırlatması ve hemen uygulamaya geçirmesi,
- Sağlık ocakları ile okul sağlığı uygulamalarını yürüten okul yöneticilerinin koordinasyon içinde çalışmalarını sağlayacak bir protokolün hazırlanıp uygulanması.
- Rehabilitasyon merkezlerinin iyileştirilmesi, denetlenme ve yönlendirme çalışmalarının başlatılması.
- RAM'larda kırsala dönük çalışmaların başlatılması, bu amaçla RAM'ların personel sayısının artırılması.
- Doğum kontrol kampanyalarının sürdürülmesi ve bu kampanyalar sırasında çocuk sayısının aileye getireceği ekonomik ve sosyal yükün anlaşılması için eğitimler verilmesi
- Özellikle annelere Türkçe öğretmeye dönük çalışmalara ağırlık verilmesi. İlköğretim okullarının ve yöredeki üniversitelerin olanaklarının bu amaç doğrultusunda işe koşulması.
- Yerel bölgede muhtarlık, cami, kahvehane gibi babaların sıklıkla gittikleri mekânlarda okulların

işbirliği ile babalara mesleki beceri kazandırmaya dönük eğitimler verilmesi. Bu eğitimler sırasında okul öncesi ve ilköğretim, kız çocuklarının eğitimi gibi konularında bilinç kazandırılması.

- Milli Eğitim Bakanlığı ile Milli Savunma Bakanlığı'nın işbirliği ile askerlik görevini yerine getiren erkeklere kışlalarda; okul öncesi eğitimin önemi, okula zamanında kaydolma, kız çocuklarının eğitim hakkı, devletin çocuklarını okula gönderen ekonomik yönden yetersiz ailelere sağladığı yardımlar gibi konularda eğitim verilmesi.

- Bu eğitimi verecek eğitim personelinin yetiştirilmesi ve verilecek eğitimin programının hazırlanması konusunda eğitim fakültelerinden yardım alınması.

- Ailelere ilköğretime başlama yaşının 72 ay olduğunun hem yöredeki okul idareci ve öğretmenleri hem ulusal ve yerel medya aracılığıyla daha etkili bir biçimde açıklanması.

- Okula e-kayıt sisteminde otomatik kayıt sonrasında kesin kayıt yaptırılmasının gerekliliği konusunda ailelerin bilinçlendirilmesi.

- Ailelere 72 ayını dolduran çocuklarını okula kayıt ettirmeleri gerektiğini hatırlatan davet mektuplarının okullarca hazırlanıp gönderilmesi.

- Velilere yönetmeliğin 15. maddesini açıklayan ve eğitim- öğretimle ilgili bilgilendirme içeren mektup ve/ veya el ilanlarının hazırlanıp dağıtılması.

- E- okul sistemine öğrencilerin okula kaydının ve devamının takibini sağlamaya dönük yeni bir modülün eklenmesi.

- Gezici ve geçici mevsimlik işçilerin çocuklarının eğitimlerinin kesintiye uğramaması için bu çocukların gittikleri yerlere en yakın YİBO'larda ya da kaldıkları çadırların çevresindeki okullarda eğitime devam etmelerinin sağlanması.

- Bu bölgelerdeki çocukların okul öncesi ve ilköğretim olanaklarından yararlanabilmeleri için kurumsal eğitimin dışında farklı eğitim modellerinin uygulanması yoluna gidilmesi için gerekli hazırlıklara acilen başlanması.

- Var olan okul öncesi ve ilköğretim kurumlarının nicel ve nitel yönden geliştirilmesi,

- YİBO ve Taşınabilir Eğitim uygulamalarının gözden geçirilmesi, yörenin kültürel özellikleri, beklentileri ve duyarlılıkları ile uyumunun sağlanması.

- Özellikle ailelerin eğitim düzeylerinin düşük olduğu bölgelerde okulların kendilerini yerel bölge halkına tanıtıcı etkinlikler düzenlemesi.

- Öğretmenlere hizmet öncesinde ve hizmet içinde dezavantajlı çocuklar ve aileleri ile çalışma teknikleri, bu özelliklere uygun bilgi ve beceri edinme gibi konularda eğitim verilmesi

- Öğretmen adaylarına köylerde de staj yapma olanaklarının sağlanması.

- Eğitim fakülteleri ile okullar arasındaki işbirliğinin artırılması ve eğitim fakültelerinin programlarında yer alan Topluma Hizmet Uygulamaları dersinin geri kalmış bölgelerdeki sorunlara çözüm üretmeye yönelik olarak planlanması.

EK-IV. KANTİTATİF ARAŞTIRMADA KULLANILAN KART ÖRNEĞİ

KART 3 (SORU 25-42)

1. Hiç etkili olmadı
2. Etkili olmadı
3. Kısmen etkili oldu
4. Etkili oldu
5. Çok etkili oldu

GENAR
ARAŞTIRMA EĞİTİM DANIŞMANLIK

Tel:(212) 212 80 52
Faks: (212) 212 38 02
www.genar.com.tr

MEB İlköğretim Genel Müdürlüğü
Bakanlıklar - Ankara
Tel: 0 312 413 15 94 / 0 312 417 71 05
E-posta: iogmeb@meb.gov.tr
web: <http://iogm.meb.gov.tr>

UNICEF Türkiye
2. Cadde No:11 Birlik Mahallesi
Çankaya - ANKARA - TURKEY
www.unicef.org.tr

İlköğretime Zamanında Kaydolmama:
Nedenleri ve Önlenmesi için Öneriler

ISBN No: 978 - 92 - 806 - 4578 - 1